ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Βιβλία η.

XENOPHONTIS

De CYRI Inſtitutione Libri octo.

Græcè multò quàm antè caſtigatiùs editi.

Cum Latinâ interpretatione

Joannis Leünclavii Amelburni,

qui & vitam ipſius *Xenophontis* concinnavit.

Additus eſt Index rerum memorabilium.

LONDINI,

Typis *Guil. Du-gard*: Impenſis *Sam. Thomſon* ad inſigne Equi candidi, in Cœmeterio Paulino.

M. DC. XLVIII.

Guests of one night-stay may be kindly welcome
Guests of a second are not held so toothsome,
Guests of a third night ar

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΒΙΟΣ ΕΚ ΤΩΝ
τοῦ Σοίδα.

ΕΝΟΦΩΝ Γρύλλ. Ἀθηναῖος, φιλόσοφος Σωκρατικός· ὃς πρῶτος ἔγραψε βίβλους φιλοσόφων, καὶ ἀπομνημονεύματα. παῖδας ἔσχεν ἀπὸ Φιλησίας, Γρύλλον καὶ Διόδωρον· οἱ καὶ Διόσκουροι ἐκαλοῦντο. αὐτὸς ὑπὸ Ἀττικῆ μέλιττα ἐπωνομάζετο. γέγονε δὲ συμφοιτητὴς Πλάτωνος· καὶ ἤκμαζε κατὰ τὴν ἐνενηκοστὴν ὀγδόην Ὀλυμπιάδα. Ἔγραψε βιβλία πλείονα τῶν μ', ὧν καὶ ταῦτα· Κύρου παιδείας βιβλία ιε', Κύρου ἀναβάσεως βιβλία ζ', Ἑλληνικῶν βιβλία ζ', συμπόσιον, καὶ ἄλλα πολλά.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Ξενοφῶν Σωκρατικὸς μαθητής. ἐστρατεύσατο ὅτε Πέρσας, Κύρῳ συναγωνιζόμενος ὅτε τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην. ὁ Κῦρος ἦν υἱὸς μὲν Τισσαφέρνους ὑπάρχου τοῦ Δαρείου τοῦ παλαιοῦ ὄντος ἐν τῇ Ἀσίᾳ καλασάς. Μετὰ δὲ τὸν Δαρείου θάνατον Κῦρον Ἀρταξέρξης διαβληθέντα ὑπὸ Τισσαφέρνους ἀναιρεῖν μέλλων, ἀφῆκε, Παρυσάτιδος τῆς μητρὸς παραιτησαμένης αὐτὸν, καὶ τιμὴ στρατιᾶς αὐτῷ φυλαξάσης. ὁ δὲ, ὡς Τισσαφέρνει πολεμῶν, ἤθροισε δύναμιν, καὶ ὅτε τὸν ἀδελφὸν ἔγνω στρατεύειν, τετρακόσιοι δὲ καλέλιπον τὸν Κῦρον, καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν συστρατευσάντων ὁπλῖται, καὶ πλῆτται γάρ. Ξενοφῶν δὲ συνέσχη. Δέκα δὲ ὧν βαρβάρων μυριάδας συναθροίσας, ὡς ἐπὶ Πισίδας δῆθεν ἐπορεύετο· ὡς δὲ τὰ ἔθνη διῆλθεν ἐφ' ἃ στρατεύειν ἐψεφίσατο, συιέντες οἱ Ἕλληνες ἐπὶ βασιλέα εἶναι τιμὴ στρατείαν, ὤκνουν τιμὴ ἀνάβασιν. Κλεάρχου δὲ εἰπόντος τιμὴ ἀσφαλῆ ἄπορον εἶναι, Κύρου μὴ συναιρεμένου συμπέμπειν. Κῦρος δὲ γυμνῇ κεφαλῇ ἐπὶ Τισσαφέρνην μαχόμενος, Κλεάρχου δὲ ἀπαγορεύοντος αὐτῷ μὴ πολεμεῖν, ἀπέθανεν. οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπὸ Κλεάρχῳ τεταγμένοι, Ἀσιανὸν περιέβαλλοντο βασιλέα αὐτῷ· ὁ δὲ παρεπέμψατο. βασιλεὺς δὲ τιμὴ τοῦ Κύρου κεφαλὴν καὶ χεῖρα ἀποκόψας, τοῖς Ἕλλησιν ἔπεμψε, ζητῶν τὰ ὅπλα ὡς παρὰ νενικημένων. οἱ δὲ ἐν ἔδει. ὅλῳ δὲ Τισσαφέρνης ὁδηγὰς τοῦ ὄρους, παρεδίδωσι βασιλεῖ τοὺς Ἕλληνας, καὶ Κλέαρχον καὶ Μένωνα, καὶ τοὺς λοιποὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἀναιρεῖ. καὶ Ξενοφῶν αὐτῷ στρατηγεῖ, καὶ πάντας νικᾷ. ἐλθόντες δὲ καὶ εἰς Θράκην, ἐμίσθωσαν ἑαυτοὺς Σεύθῃ τῷ βασιλεῖ μύριοι διασωθέντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

* Κύρου παιδείας βιβλίον α'.

* γρ. Κύρου Παιδείας ἐπιτομῶν βιβ.

ΕΝνοια ποθ' ἡμῖν ἐγίνετο ὅταν δημοκρατίαν κατελύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλας πας βελομένων πολιτεύειν μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατίᾳ, ὅταν τ' αὖ μοναρχίαν, ὅταν τ' ὀλιγαρχίαν ἀνήρηνται ἤδη ὑπὸ δήμων· καὶ ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δ', καὶν ὑποσοντεῦν χρόνον ἄρχοντες * διαφθείρονται, θαυμάζονται ὡς σοφοί τε καὶ δ' τυχεῖς ἄνδρες γεγηνυθέοι. παῖδας δ' ἐδοκίμων καλαμεμαθηκέναι, καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τοὺ μὲν ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺ δὲ καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως ἐθέλειν τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάντα δυνατώτερα ποιεῖσθαι τῶν δεσπότας. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐνενοοῦμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ πάντες δή, οἱ καλούμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ὀπτατῶσι ζῶον οἰκότας ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο. πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐθέλειν ὁρᾶν μᾶλλον ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τοὺ ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσι. πορεύονται τε δὴ αἱ ἀγέλαι οἷ ἂν αὐτὰς ἐθέλωσιν οἱ νομεῖς, νέμονταί τε χωρία τὰ ὁποῖα ἂν αὐτὰς ἐθέλωσιν, ἀπέχονταί τε ὧν ἀπέχεσθαι ἀπείργωσι καὶ ταῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῶσι τοὺ νομέας χρῆσθαι ὅτων ὅταν ἂν αὐτοὶ δέωνται. ἔτι τοίνυν ἐθελεμίαν πώποτε ἀγέλαν ἀθρόαν συνεβαίνειν ὑπὸ τοὺ νομέας, ὅτε ὡς μὴ πείθεσθαι, ὅτε ὡς μὴ ὀπ-

* γρ. διαφθείρουσι.

γρ. πάντων δὲ πάνυ τοι.

γρ. ἢ ἂν αὐτὰς ἐπάγωσιν οἱ.

γρύπειν τῷ κρατεῖν. ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγωνίαι πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ἀφελουμένοις ὑπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι γὰρ ὑπ' ἀνάγκης μᾶλλον σωφρονοῦσιν ἢ ὅτι τούτους ὡς ἂν ἄριστα γνῶσι ἄρχειν αὐτῶν ἐπιχειροῦντας. Ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνθυμούμεθα, ἔτως ἐγιγνώσκομεν αὖ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἶναι ῥᾷον ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν· ἐπειδὴ γὰ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κῦρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους αὐτῷ, πολλὰς δὲ πόλεις, πολλὰ δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἐμαυτοὺς ἐβιαζόμεθα μέλανοεῖν, μὴ ὅτε τῶν ἀδυνάτων, ὅτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἵνα τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττῃ. Κύρῳ γὰρ ἱππεῦσι ἐθελήσαντας πείθεσθαι πολὺ μὲν, ἀπέχοντας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν, πολὺ δὲ, καὶ μηνῶν, πολὺ δὲ, μᾶλλον ἑωρακότας πάντες αὐτὸν, πολὺ δὲ, καὶ εὖ εἰδότας ὅτι μᾶλλον ἂν ἴσοιεν καὶ ὅτου ἥδιστα αὐτῷ ὑπακούσειν. καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διέφερεν τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ τῶν πάλαι ἀρχὰς παρειληφότων, καὶ τῶν δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν Σκύθης, καίτοι πολλῶν ὄντων Σκυθῶν, ἄλλους μὲν ἀδύνατος πώποτε ἂν ἔθνος ἐπάρξαι, ἀγαπᾷη δ' ἂν, εἰ τῶν ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο· καὶ ὁ Θρᾷξ Θρᾳκῶν, καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν· καὶ τἆλλα δὴ ὅσα αὖτοι ἔθνη ἀκούομεν (τὰ γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα ἔθνη λέγεται), καὶ λελύσθαι ἂν ὑπηλθεν.) Κῦρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ, ἐκείνων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἐκείνων δὲ Ὑρκανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἄραβας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Αὐδούς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους· ἦρξε δὲ καὶ Βακτρίων καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλίκων ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μεγαδίνων, καὶ ἄλλων δὲ πολλῶν ἐθνῶν, ἃ νῦν ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν· ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατοικούντων ὅσοι τε παρὰ θάλατταν, καὶ Κυπρίων, καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἦρξεν ὥστε ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων, ἔτι ἀλλήλοις· καὶ ὁμως ἠδυνήθη ἐμποιῆσαι μὲν

γρ. ἀλλήλοις.

μὴ ὅτι τοσούτῳ γε τῷ ἀφ' ἑαυτῶ φόβῳ, ὥστε κατα-
πλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἐμοὶ δὲ
ἐπιθυμία ἐμβάλλει τοσούτῳ τῷ πάντας αὐτῷ χαίρειν
δεῖν, ὥστε ἀεὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἀξιῶν κινδυνεύεσθαι. ἀνηρτή-
σατο δὲ τοσαῦτα φῦλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον δεῖν, ὅποι ἂν
ἄρξηταί τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῆδε βασιλείων, εἴτε πρὸς ἕω,
εἴτε πρὸς ἑσπέραν, εἴτε πρὸς ἄρκτον, εἴτε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦ-
τον τὸν ἄνδρα, ἐσκεψάμεθα τίς ποτε ὢν ἦν, καὶ τὰς γε φύσεις.
αν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίᾳ τινὶ παιδείᾳ παιδευθεὶς
τοσοῦτον διενεγκεῖν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. ὅσα δὲ καὶ
ἐπυθόμεθα καὶ ἠδέσθαι δοκοῦμεν πρὸς αὐτοῦ, ταῦτα πει-
ρασόμεθα διηγήσασθαι.

ΠΑΤΡὸς μὲν δὴ λέγεται ὁ Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, Περ- §. 1.
σῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης ἦν ἐκ τῆς Περσειδῶν
γένους καλουμένης. οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως καλοῦνται· μη-
τρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι. ἡ δὲ Μανδάνη ἦν
τῆ Ἀστυάγους καλουμένου, τοῦ Μήδων γενομένου βα-
σιλέως.

2 Φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ἀδόκητος ἔτι καὶ νεῶν ὑπὸ τῆς 2
βαρβάρων οὔσης μὲν καλλίστης, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπο-
τάτην καὶ φιλομαθέστατον καὶ φιλοτιμότατον, ὥστε πάντα
μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ
ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα.

3 Φύσιν μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔσχεν 3
διαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις. ἔστι
δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελέ-
μενοι. οὐχ ὁμοίως γοῦν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχουσι· αἱ
μὲν γοῦν πλεῖσαι πόλεις ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέ-
λοι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως
ἐθέλοιεν ζῆν, ἐπιτάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρ-
πάζειν, μὴ βιάζεις οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τἆλλα τὰ
τοιαῦτα ἅπαντας. ἢν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζη-

γρ. ἐπαίδευσαν. μίας αὐτοῖς * ἐπέδειξε. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι, φροντίζοντες ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται ὥστε πονηροῦ τινος ἔργου ἢ αἰσχροῦ ἐρᾶσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὧδε· ἔστιν αὐτοῖς Ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τάττε βασίλεια καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πέφυκεν. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὠνια, καὶ οἱ ἀγοραῖοι, καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλαται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύμενα ἢ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. διήρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ φρὸ τὰ ἀρχεῖα εἰς τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἐν μὲν παισὶν, ἐν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δὲ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γεραίτεροι, ὡοίκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται φρὸ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων. ἔστι δὲ ὅτε ὀπίζηται, ὡς μὴ προσῇ παρεῖναι· ὅτε πολλάκις ἀπεῖναι κελεύει· ἄρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα (δώδεκα γὰρ ἡ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται) καὶ ὅτι μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἂν ἀποδεῖξαι· ὅτι δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὐτοὺς τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ὅτι δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τελαμῶνα ποιοῦντας, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων πρεσβύται ἡρημένοι, οἳ πρεσβεύουσιν ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν· ἃ δὲ ἑκάστη ἡλικία πρέσσειν, διηγησόμεθα, ὡς μάλλον δῆλον γένηται ἡ ἐπιμέλεια ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.

γρ. γυμνητικοῖς.

4 Οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην, καὶ λέγουσιν ὅτι ὅτι τοῦτο ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς· γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους,

ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων οἵων εἰκός· ὃς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται· κολάζουσι δὲ καὶ ὃς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας ἐνεῖσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἔκ. ἧκιστα, ἀχαριστίας· καὶ ὃν ἂν γνῶσι δικαίως μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. οἷον γὰρ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχῃ, καὶ θεοὺς γονέας, καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. ἔπειτα δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ὅτι πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην. μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτούς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὑπ' οὐδενὸς ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι ὑπὸ μητρὶ σιτεῖσθαι οἱ παῖδες, ἀλλὰ μετὰ τῶν διδασκάλων, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρουσι δὲ καὶ οἰκοθεν σῖτον μὲν, ἄρτον, ὄψον δὲ, κάρδαμον· πίνειν δὲ, ὧι τις διψᾷ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ γλυκέως οἱ παῖδες ταῦτα πρήσσουσιν. ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται, ἔνθα δ' οὖν οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε.

γρ. σῖτα μὲν, ἄρτους.

5. Δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν πρὸ τῶν ἀρχείων, ὅπως πρόσεδρον, καὶ φυλακὴν ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι) παρέχουσι δὲ καὶ τιμὴν ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἵνα τι δέον πρὸς τὸ κοινὸν· καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες ὑμνοῦσι πρὸ τῶν ἀρχείων· ὅταν δὲ ἔξω βασιλεὺς ὑπὸ θήραν, ἐξάγει τινὰ ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς.

γρ. θήραν, τὰς ἡμισείας φυλακὰς καταλείπει· ποιεῖ.

φυλακῶς· ποιεῖ δ' ταῦτα πολλαχῆ τῆ μιλήσι. ἔχει δ' δεῖ τὰς ἀσπίδας τέως μὲν τὴν φαρέτραν, καὶ ἐν κολεῷ κρεμάσαι, ἢ σάγμασιν· ἔστι δ' καὶ γέρρον, καὶ πάλτα δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, πρὸς δ', ἂν δέη, ἐκ χερὸς χρῆσθαι. διὰ ταῦτα δὲ δημοσίᾳ τῆ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἔστι, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. καὶ γὰρ πρωὶ ἀνίστασθαι ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεύσασθαι θεῖον, καὶ ἀκοντίσασθαι ὅπου ἂν παρατύχῃ· καὶ τοῖς ψυχοῖς δὲ πολλάκις ἀνάγκη θηρᾶσθαι ἐν τῆ θήρᾳ, ὅταν τι τῶν ἀλλήλων θηρίων ἀνθίσηται. ταῦτα μὲν δὴ τὸ ὁμόσε γενόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον. ὥστε ῥᾴδιον εἶναι τί ἐν τῆ θήρᾳ ἆθλον ἐν πολέμῳ παρέσται. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τοῖς θήραν, δεῖπνον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς τὸ εἰκὸς, τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν, οὐκ ἂν δειπήσαιεν. ἵνα δέ τι δέη θηρίον ἕνεκα ὀψοκαταμεῖναι, ἢ ἄλλως βουληθῶσι διατελέσαι περὶ τοῖς θήραν, τὸ δεῖπνον τοῦτο δειπνήσαντες, τοῖς ὑστεραίοις αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου· καὶ μίαν ἄμφω ταύτας τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵνα καὶ ἐάν τι ἐν πολέμῳ δεήσῃ δύειν, δύνασθαι ποιεῖν. καὶ ὅλον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι ὅ, τι ἂν θηρεύσωσιν· εἰ δὲ μὴ, τὸ καρδάμωμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐθίειν ἁπλῶς ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τοῦ σίτου, ἢ πίνειν ἁπλῶς ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω πῶς μοι ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. οἱ δ' ἂν μέλλωσι φυλαὶ διαλείβειν μελετῶσι τά τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξάζειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνίζονται οἱ ταῦτα ποιοῦντες ἀλλήλοις διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες, καὶ ἆθλα προτίθεται. ἐν οἷς δ' ἂν πλεῖστοι φυλαὶ πλεῖστα ὠφέλιμοι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ ἀντικρύτατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ

γρ. γάνδαθον γρ. ἐν θαλάθῳ.

γρ. ἰδιάσωσι.

γρ. ἐν ᾧ σ' αὐ ἀλῶ

ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτὸς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε χρῶνται καὶ τοῖς μέσοις τῶν ἀρίστων αἱ ἀρχαὶ, ἵνα τι ἢ φρενῆσαι δέηται, ἢ παύεργος ἐρωτῆσαι, ἢ λησὰς ἀποδρᾶναι, ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἐκ νέου ἢ τάχιστα ἔργα ἐστὶ. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἄριστοι περίπασιν. ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἢ τελέσωσιν. ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας.

6. Ἀφ' ἧς δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου ἐκ τῶν ἐφήβων ἔτη δύο καὶ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατρίβουσιν ὧδε. πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς τοῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἵνα τι δέῃ " ἅμα τῷ κοινῷ ὅπα " φερομένων ἢ ἤδη ἔργα ἐστὶ καὶ ἔτι δυναμένων. ἵνα δὲ καὶ δέησιν σεσταλεῖσθαι, τόξα μὲν οἱ ἔτω πεπαιδευμένοι ἐκέτι ἔχουσιν, ἀσπὶς δὲ παλτὰ, σεσταλεῖον, τὰ δ' αἰχμάλωτα ὅπλα καλέμματα, θώρακά τε τοῖς στέρνοις, καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόν περ γεώρυχοι. οἱ δὲ Πέρσαι ἔχοντες. ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίσαν, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι.

β. κοινῷ. χ. σωφρονίζοντων.

7. Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν εἴησ μὲν ἂν ἔτοι πλείον τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενέσεως. ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας ἢ καλουμένους. οἱ δ' ἂν γεραίτεροι ἔτι στρατεύονται μὲν ἤκέτι ἔξω ἐκ ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ ἐκ κοινὰ πάντα καὶ τὰ ἴδια. καὶ θανάτου ἔτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς ἔτοι πᾶσιν αἱροῦνται. καὶ εἴ τις ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίποι τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ Φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ ἐκ ἄλλων ὁ βουλόμενος· εἰ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες, ἐπιτίνουσιν· ὁ δὲ ἐπιτιθεὶς, ἄτιμος καὶ λοιπὸν βίον διατελεῖ.

8. Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν παιδεία, μικρὸν ἐπάνειμι. νεῶν γὰρ ἐν βραχεῖ ἐστὶν ἂν δηλωθείη διὰ τὰ προειρημένα. λέγουσι μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δὲ οὐδεὶς ἀτελὴς νόμῳ τιμῆς καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ ἢ δικαιοσύνης δι-

δασκαλεῖα.

διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι ζεύγειν τοὺς παῖδας ἀργυρωῦντας, πέμπουσιν· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι σὺν τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἕξουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἐφήβοις γυμνασιάρχους· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὐκ ἔξουσιν. οἱ δ' ἂν ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἕξουσι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναυλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῆς μετέχειν· οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ διατελέσωσιν, ἢ ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους· οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγιγνῶνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι καὶ γεραιτέρων γίγνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γραῖτεροι διὰ πάντων καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἷον χωρίων βέλτιστοι ἂν εἶεν.

9 9 Καὶ νῦν δ' ἔτι ἐμμένει μαρτυρία καὶ τῆς μετείας διαίτης αἰσθέσθαι, καὶ τῷ ἐπονείδιστα τὴν δίαιταν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν δοκεῖ Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπλύνειν, καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστὰς φανεσθαι· αἰσχρὸν δ' ἔτι καὶ τὸ ἰόντα πυθέσθαι φανερὸν γενέσθαι ἢ τῷ ὑρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ δίαιτην μετρίαν ἔχοντες, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλη ποι ἀποχωρεῖν.

10 10 Ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν. ἃ δὲ ἕνεκα ὁ λόγος ἀρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις, ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

11 11 Κῦρος μὲν δὴ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλείων, τούτῳ τῷ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων δὴ μάλιστα διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ μελετήματα Ἀστυάγους τοῦ ἑαυτοῦ θυγατέρα, καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς, ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουε καλὸν καγαθὸν αὐτὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτή τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγους τοῦ μητρὸς πατέρα ὄντα, αὐθὺς, οἷα δὴ παῖς φιλόστοργος ἂν φύσει, ἠσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συνειθισμένος

μὴ

μῆθ' καὶ πάλαι φιλῶν ἀπαίζοιτο. καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῷ ὑπογεγραφῆ καὶ χρώματι ἐνειμένῳ, καὶ κόμας τεθραμμένας (ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις. ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ
"ταῖν χερσῖν. ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νυῦν ἔτι πολυ γρ. τοῖς χερσίν
καὶ ἐλάττονες φαυλότεραι, καὶ δίαιτ' ἐυτελέστερα) ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγεν, ὡς καλός μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερον δοκεῖ κομίων αὐτῷ εἶ, ὁ πατὴρ ἢ ὅστις, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατὴρ, Μήδων μέντοι, ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ᾗ ὁδοῖς καὶ ἐπὶ θύραις, πολὺ ὅστις ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀντασπαζόμενος " δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, καὶ στολὴν καλὴν γρ. δὲ ὁ πάππος αὐτὸν, καὶ
ἐπέδυσε, καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ἐμόσμει· καί τι ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου ἐκέλευεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος, ἥδετο τῇ στολῇ· καὶ ἱππεύειν μανθάνων, ὑπέχαιρεν. ἐν Πέρσαις γὰρ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τραχὺν ἵππους· καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ ἔστι τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. δόρατα δὲ ὁ Ἀστυάγης σμικρὰ τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δορυφορεῖν, ἵνα ἥκιστα τὰ οἰκεῖα ποθοίη, παρεσκεύαζε αὐτῷ καὶ παρεφίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα μὲν στόματα ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἦν πάντα τὰ
"λεκάνια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας, καὶ ὑπογράφεσθαι γρ. λεκανίδια
τούτων δὴ παντοδαπῶν βρωμάτων. τί δέ; φάναι τὸν Ἀστυάγην, ἃ σοὶ πολὺ δοκεῖ κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον εἶναι τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν ταῦτα ὑπερεῖναι λέγειν, οὐχὶ ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἀπλούστερα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι, ἢ παρ' ὑμῖν. ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέας εἰς τοῦτο ἄγει. ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν ἀφίκεσθε, πολλὰς δέ τινας ἐλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι, μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς

φάναι ἥκομεν. ἀλλ' ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀσυάγιον, ἐκ ἀχθόμενοι ταῦτα ποιοῦμεν. γιγνώσκω δ', ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ ὅτι ἡδέα ταῦτά ἐστιν. ἀλλὰ καί σε, φάναι τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρῶ. καὶ τὸν Ἀσυάγιον ἐπερέσθαι, καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέγεις; ὅτι σε, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν τῶν ἄρτων ἅψῃ, εἰς ἡδὲν τιὶ χεῖρα ἀποφέρεσθον· ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τιὶ χεῖρα εἰς τὰ χειμαικτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος ὅτι κατάπλεά σοι ἀπ' ἀνθρὸς ἐγίγνετο. πρὸς ταῦτα δὴ τὸν Ἀσυάγιον εἰπεῖν, εἰ τοίνυν ἴστω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε ἐνωχῶ, ἵνα ταχίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν, καὶ θήρια καὶ ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἐώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν, ἢ καὶ δίδως φάναι μοι, ὦ πάππε, ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὅ,τι ἂν ἐθέλωμαι αὐτοῖς χρῆσθαι; νὴ δία, φάναι, ἐγώ σοι, ὦ παῖ. ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν, διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπεύταις, ὁπηλίκον ἑκάστῳ σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι σεσθίων με ἐπαύξῃ διδάσκεις· σοὶ δὲ, ὅτι μοι πάντων ἔδωκας τοῦτο δὲ νῶϊ ἔχω· σοὶ δὲ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις· σοὶ δὲ, ὅτι μὲν τιὶ μητέρα τιμᾷς. τοιαῦτα ποιεῖν, ἕως διεδίδου πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκᾳ δὲ, φάναι τὸν Ἀσυάγιον, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, τοῦτον δίδως; ὁ δὲ Σάκας ἦν καλός τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ τιμιὸν ἔχων τὸν θεράποντα τὸν Ἀστυάγους, καὶ ἀποκαλύψας ὡς μὴ κωλύοι αὐτῷ δοκοίη εἶναι θεραπεύειν. καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι τὸν πάππον, ὡς ἂν παῖς μηδέπω ἀποπλήσαιτο, ὅτι τί, ὦ πάππε, τοῦτον ἔτω τιμᾷς; καὶ τὸν Ἀσυάγιον σκώπτοντα εἰπεῖν, ἐκ ὁρᾷς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ ἀναπίνων; οἱ δὲ δὴ βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι, καὶ καλαείσας ἐγχέουσι, καὶ δίδοασι τοῖς πεισὶ δακτύλοις ἐχοῦσι τὸν φιάλιν, καὶ περιφέρουσιν ὡς ἂν ἐνδαίσειν τὸ ἔκπωμα ἐυληπτότατα πρὸς μάλιστα πίνειν. κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν, καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα καὶ γὼ κα-

γε. ἐποίει,

γε τὸν Σάκαν

καλῶς σοι πιεῖν ἐγχέας, ἀναπτήσωμαί σε, ἰὼ δυώμαι. καὶ τὸν κελεῦσαι δῦναι. λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον, ὕτω μὴ ξυ κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ ἡ Σάκαν ἐώρα· ὅτω ἦ σήσαντα τὸ πρόσωπον, ἀπεδαίσας καὶ εὐχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδῦναι τιὼ φιάλιω τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγη πολιὼ γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν ἦ ἡ Κῦρον ἐκγελάσαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς ἡ πάππον, καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐμβαλῶ σε τῆς τιμῆς. τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σὲ πάλιον οἰνοχοήσω, καὶ ἐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ γὰρ θεοὶ βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τιὼ φιάλιω, ἀφύσαντες ἐπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τιὼ ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι καταῤῥοφῶσι, τῶ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ἐν τάτῳ δὴ ὁ Ἀστυάγης ὑποσκώπτων ἔφη, καὶ τί δὴ, ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμήμενος τὸν Σάκαν, ἐκ ἀπερράφησας τῶ οἴνῳ; ὅτι νὴ δί', ἔφη, ἐδεδοίκειν μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη. καὶ γὰρ ὅτε εἰσίας σὺ τὰς φίλας ἐν τοῖς γυναικείοις, σαφῶς καλέμενον φάρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. καὶ πῶς δὴ, ἔφη, σὺ ὦ παῖ, τῶτο καλέγοιας; ὅτι νὴ δί', ἔφη, ὑμᾶς ἐάρων καὶ ταῖς γναμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ ἐκ ἐᾶτε ἡμᾶς τὰς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐνεκεκύφατε, ἐμανθάνετε ἦ ἓδ' ἓν ἀλλήλων· ἤδεσθε ἦ καὶ μάλα γελοίως. ἐκ ἀκροώμενοι ἦ τῶ ᾄδοντος, ὠμνύετε ᾄδειν ἄειστε. λέγων ἦ ἔκαστος ὑμῶν τιὼ ἑαυτῶ ῥώμιον, ἐπεὶ ἀναιαίνετο ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ἐρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' ὡς ὀρθότατα ἐδύναστε· ὑπολέλησθε ἦ παντάπασι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. τάτε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι τῶτ' ἄρα ἐν ἡ ἰσηγορία ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· ἐδέσποτε γὰρ ἑαυτῶν ἕκαστος. καὶ ὁ Ἀστυάγης εἶπεν, ὁ ἦ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων ἐ μεθύσκε ἦ; ἐ μὰ δί', ἔφη· ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; δι[illegible]ῶν παύεται· ἄλλο ἦ κακὸν ἐδέν πάσχει. ἐ γὰρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, ἀλλὰ τί ποτε σὺ, ὦ παῖ, ὕτω τῷ Σάκᾳ

πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, ὅτι νὴ Δία φάναι μισῶ αὐλόν. πολλάκις γάρ με ἐκ τῶν πάππον ἐπεθυμοῦντα ἐκσδραμεῖν ἐξ ὁ μαιρώτατος ἀποκωλύει. ἀλλὰ ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτῶν. καὶ τὸν Ἀσυάγην εἰπεῖν, καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτῶν; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, ἐὰς ἄν, ὥσπερ ἔστι, ὅτι τῇ εἰσόδῳ ἔπεσθαι ὁπότε βέλοιτο" εἰσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμι ἂν ὅτι ὅπως δυνατὸν τάχιστα ἐλθοιεν, σπεύδοιεν καὶ ἐκ τῶν τινας. εἶθ' ὁπόταν ἥκῃ ὅτι τὸ δεῖπνον, λέγοιμι ἂν ὅτι λοῦσαι. εἰ δὲ πάνυ σπεύδοι φαγεῖν, εἴποιμι ἂν ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξὶν ὄζειν ἐας παρελείναμι τοῦτον ὥσπερ ἔστι ἐμὲ παρατείνῃ, ἀπὸ σοῦ καλύων. γρ. παριέναι

12 Τοιαῦτα μὲν αὐλοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ὅπου τῷ δείπνῳ· τὰς δὲ ἡμέρας, εἴ τινος αἴσθοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον, ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, καλέσων ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα. ὅ,τι δὲ δυνατὸς ὁ Κῦρος ὑφῆν χαίρειν αὐλοῖς χαιρόμενος. ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκεύαζετο ὡς ἀπιοῦσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδέετο αὐτῆς ὁ Ἀσυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι ζύλοιτο μὲν ἂν ἅπαντα τῷ παιδὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα καλέσων νομίζοι ἐξ) καταλιπεῖν. ἔνθα δὴ ὁ Ἀσυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, μὴ μόνος παρ' ἐμοὶ, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοι ἡ Σάκας ἀρχέτω, ἕως ὁπόταν ζύλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ὅτι σοι ἔσται· καὶ χαίρειν σοι, ἔφη, μᾶλλον εἴσομαι ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. ἔπεσθαι δέ, ἵππους τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ, καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βέλῃ. καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπιθι ὃς ἂν αὐλὸς ἐθέλῃς. ἔπεσθαι δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ὅτι τὸ μεζόως σοι δοκοῦν ἔχειν ὁποίαν βέλῃ ὁδὸν πορεύσῃ. ἐπεὶ τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίκτορας παρέξω· καὶ ἅμα ὅσα ἂν βέλῃ λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀσυάγης, ἡ μήτηρ δεηθεῖσα τὸν Κῦρον πότερα βέλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ

ὃν

ὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μὴν βέλοιτο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς διὰ τί· εἰπεῖν λέγεται ὅτι οἶκοι μὲν τὴν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κρατίστη εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων· ἐνταῦθα δὲ εὖ οἶδα ὅτι ἱππεύων πολλῶν εἰμὶ τὴν ἡλίκων. καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. ἐγὼ δέ με καταλείπῃς ἐνθάδε, καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὴν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνης τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ ῥᾳδίως νικήσειν· ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πρέπομαι τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κρατίστῳ ὢν ἱππεῖς συμμαχεῖν αὐτῷ. τὸν δὲ μητέρα εἰπεῖν, τὸν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐπεὶ ὅπλων σοι τοὺς διδασκάλους; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταύτην γε οἶδα. πῶς σὺ οἶσθα, εἰπεῖν τὸν Μανδάνην; ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὸν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ὅτε μιᾷ ποτὲ δίκῃ πληγὰς ἔλαβον, ὡς ὐκ ὀρθῶς δικάσας. καὶ ἦν ἡ δίκη τοιάδε· Παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτῷ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ γοῦν τούτοις δικάζων, ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόττοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα. ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέγων ὅτι ὁπότε μὲν καλαζωνεύειν τὸ ἁρμόττον κρίνοιμι, οὕτω δέοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ κρίνειαν δέοι ὁπότερος ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κλῆσις δικαία ἐστὶ, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον, ἢ πειάμενον κεκλῆσθαι. ἔπειτα δὲ ἔφη τὸν μὲν νόμιμον, δίκαιον εἶναι, τὸν δὲ ἄνομον, βίαιον. σοὶ τῷ νόμῳ ὧν ἐπείθετο δεῖν τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ μῆτερ, τάχα δίκαια πολλάκις ἀκριβῶς οἶδα ἀκριβῶς· καὶ δέ τι ἄλλο προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὐκ ἐπιδιδάξει. ἀλλ' ἴσως ταῦτα, ἔφη, ὦ παῖ, οὕτω τε τῷ πάππῳ δίκαια καὶ ἐν Πέρσαις ὁμολογεῖται. οὐκοῦν μὴν καὶ τὴν ἐν Μήδοις πάντων διαπρέπειν ἑαυτὸν ἐποίησεν. ἐν Πέρσαις δὲ τὸν ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ πρῶτος

σὸς

γρ. τὰ τεταγμένα μὴ ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμ. γρ. ψυχὴ,

πρῶτος πατὴρ " τεταγμένα μὴ ποιεῖ ἃ ποιεῖ τῇ πόλει, τεταγμένα ἢ λαμβάνῃ· μέζον δὲ αὐτῷ ἐχ ἡ " τύχη, ἀλλ' ὁ νόμος ὄζιν. ὅπως ἂν μὴ ἀπολῇ μαινόμενος, ἐπὴν δὲν οἶκοι εἶης, ἂν παρὰ τέτε μαθὼν ἦκης αὐτὶ τῦ βασιλικῦ τὸν τυραννικὸν, ἐν ᾧ ὄζι τὸ πλέον οἴεσθαι χρῆναι ἁπάντων ἔχειν. ἀλλ' ὅγε σὸς πατὴρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ὄζιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν. ἢ ἐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι χὴ Μήδες ἅπαντας δεδίδαχεν ἑαυτῦ μεῖον ἔχειν; ὥστε θάρσει, ὡς ὁ σός γε πατὴρ ὅτε ἄλλον ἐδένα, ὅτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει. τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος. τέλος δέ, ἢ μὲν μήτης ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ καλέμενος χὴ αὐτῦ ἐγένετο.

13 γρ. ἀνεκτήσατο.

13. Καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκραστο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τὸν παῖδας αὐτῷ " ἀνήρτηλο φρονιὸν, χὴ ἔνδηλος ὢν ὅτι ἠσπάζετο αὐτῷ τὸν ἡμᾶς· ὥστε χὴ εἴ τι τῇ βασιλέως δέοιντο, τὸν παῖδας ἐμέλλον Κύρε δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσιν. ὁ δὲ Κῦρος ὅ τι δέοιντο αὐτῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν χὴ φιλοτιμίαν, ἀεὶ παῦλος ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι. χὴ ὁ Ἀσυάγης δὲ ὅ, τι δέοιτο αὐτῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδυνήσατο ἀντιλέγειν μὴ ὐ χαρίζεσθαι.

14

14. Καὶ γὸ ἀδελφήσαντος αὐτῦ, ὑδέποτε ἀπέλιπε τὸν πάππον, ὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο· δῆλός τε ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπεφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. χὴ γὸ ἐν νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Ἀσυάγης, πρῶτος ἠκούετο Κῦρος, χὴ πάντων ἀκουόταλα ἀνεπήφλα ὑπηρετήσων ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι· ὥστε παῦλάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀσυάγην.

15 γρ. ἐπότε διε-

15. Καὶ δὴ μὲν ἴσας ὁ Κῦρος πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι δυσαγκάζετο ὑπὸ τῦ διδασκάλε χὴ δίδοται λόγον ὧν ἐποίε, χὴ λαμβάνειν παρ' ἄλλων ἃ δυκάζοι· ἔτι δὲ χὴ διὰ τὸ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τὸν παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, χὴ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτηθέτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεκέκινετο. ὥστε ἐκ πάντων τέτων ἡ πολυλογία

λυλογία συμβέβηκε αὐτῷ, ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι μὴ σφόδρα ὄγκες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεταί τι αὐλοῖς νεανικὸν, ὃ καλοῦσι τὴν ὀλιγοτέκνιαν· οὕτω καὶ Κύρου ἐν τῇ πολυλογίας ἡ δόξα διεφαίνετο, ἀλλ' ἁπλότης καὶ φιλοσοφία· ὥστε ἐπιθυμίαν τις εἶχεν ἔτι πλείω ἀκοῦσαι αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντι παρεῖναι· ὡς δὲ σπάνιον ὁ χρόνος αὐλὸν σὺν τῷ μεγάλῳ εἰς ὄψιν τὸ σφόδρα θαυμάζεσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχύτερος ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ· αἰδοῦς δὲ ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθριᾶν ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ τὸ σκυλακῶδες, τὸ πᾶσιν ὁμοίας θρασύτητος, ἔτι οὐκέτι ὁμοίως θρασὺ εἶχεν. οὕτω δὴ ἡσυχαίτερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ὀλίγα εἶπεν. καὶ γὰρ ὅπα διαγωνίζοιτο πολλάκις ἥλιξιν πρὸς ἡμᾶς, ἂν ἃ χρείαν ἦδη ἦν, ταῦτα προσκαλεῖτο τοῦ συνόντας, ἀλλ' ἅπερ ἤδη ἑαυτὸν ἥπορα ὄντα, ταῦτα ἐζήτει, φάσκων κάλλιον αὐτῷ ποιήσειν· καὶ καθῆστο ἔδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἢ διακονούμενος, ἢ διαλοξωσόμενος ἀπὸ τῶν ἵππων, ὅπου πάνυ ἔπεσθαι ὤν· ἡδόμενος δὲ, αὐλὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα, ὡς δ' ἂν ἀπαιδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἡττῶτο, ἀλλ' ἀναμενεῖτο ἐν τῷ σφᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἵππικῇ τοῖς ἡλικιώταις, ταχὺ δὲ παρῆκε, διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου. ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνιλᾶτο, διώκων καὶ βάλλων καὶ καλαικαίνων· ὥστε ὁ Ἀσυάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰδούμενος ὅτι βουλόμενος ἐπαίδευόν οἱ ζῶντα παρέχειν, πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πρᾶγματα ἔχειν; ἀλλ' ἢν ἐμὲ σκοπῇς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θεῖα, νομίζω, ὅπου ἂν ἴδω θηρία, σέ μοι ταῦτα βίᾳ θηρᾶν θυμοῦμαι· ἐφόδρα δ' ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν, οὐκέτ' ὀμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο, ὥσπερ παῖς ὤν, ἀλλ' ὀκνηρότερον πρὸς ἡμᾶς. καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι ἐκ παιδὸς αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγένετο· ἐκ γὰρ παρόντος εἰ μὴ παρῆσθα εἰ χωρὶς ἐκ-

γρ. παρεῖναι

γρ. ἑαυτῷ

γρ. ἥλιξι

γρ. ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε

γρ. ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι

Σάκα

Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ ὁπότε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι, καὶ ὁπότε οὐκ ἐν καιρῷ. ὥστε ὁ Σάκας ἤδη ὑπερφίλει αὐτόν, ὥσπερ καὶ εἰ ἄλλοι πάντες.

16 16. Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀσυάγης σφόδρα αὐτὸν ὑπεθυμεῖτο τῆς ἔξω θήρας, ἐπέμπει αὐλὸν σὺν τῷ θείῳ καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχερῶν φυλάττοιεν αὐτόν, καὶ εἴ τι ἄγειόν τε φανείη θεῖον. ὁ δὲ Κῦρος ἅτε ἐπιθυμῶν προθύμως ἐπιτηδείοις ὁπλίταις καὶ ἱππεῦσι χρῆσθαι, καὶ ὁποῖα χρὴ θαρρούντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλαὶ ἤδη πλησιάσαιεν διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ παρδάλεις· αἱ μὲν ἔλαφοι καὶ δορκάδες, καὶ ἄγριοι ὄϊες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχερείας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι ἀδεὲς ἵππον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐλοῖς τοῖς ἵπποις καλακρημνισθῆναι.

17 17. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουεν, ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν ἢ ὅποι ἔφευγε. καί πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἐξεβαλεν. ὁ μὲν δὴ ἐπέμενεν ὁ Κῦρος μάλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκονίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα. ὁ μὲν δὴ ὑπεχαιρεν. οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες ἐλοιδόρουν αὐλὸν, καὶ ἔλεγον εἰς οἷ κίνδυνον ἔλθοι· καὶ ἔφασκε καλεῖν αὐτὸν τῷ πάππῳ. ὁ δὲ Κῦρος εἰσπηδήσας καταβεβηκώς, καὶ ἀκόνας ταῦτα λιάτο. ὡς δ' ἤθελε κρεουργῆσαι, ἀνεπήδησεν ὅπη τὸν ἵππον ὥσπερ ἐνθυσιῶν· καὶ ὡς εἶδεν ἐν τῇ σπαθίδι κάπρον προσφερόμενον, αὐλίῳ ἐλαιώδει καὶ διαλειπόμενος εὐτόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε τὸν κάπρον. ἐκλαῦθα μὲν οὖν ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. ὁ δ', αὐτῷ λοιδορουμένῳ, ὅμως ἐδεῖτο ὅπα αὐλὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι αὐτὸν δῆναι εἰσπομίσαντα τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰ φεῖν φασιν, Ἀλλ' οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ὅτι ἐδίωκες, καὶ σοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ λοιδορήσει, ὅτι σε εἴων. καὶν βάλῃ, φάναι αὐτὸν,

αὐτὸν, μαςιγωσάτω, ἐπεὶ ἂν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύ γε εἰ βέλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τιμωρησάμενος ὅ, τι βέλει, τοῦτο ἄμως χαίρειά μοι. καὶ ὁ Κυαξάρης μάλα τελαυνικῶς εἶπε, ποίει ὅπως βέλει. σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῖν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. ὥτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία, ἐδίδου τε τοῖς πάπποις, καὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηρασθείη ἐκείνῳ. καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν ὧν, καλέσαντα δὲ τὸν ἡμαλωτίδα ὅπως ᾧτο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάγης ἅμα εἶπεν ἀκούσας, ὦ παῖ, δέχομαί μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅσα μοι δίδως, ἃ μέντοι δέομαί γε τούτων ἀδεὴς, ὥστε σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἐκέλευε, ὦ πάππε, ἐμοὶ δοὺς αὐλὰ, ὅπως ἐγὼ διασῶ τοῖς ἡλικιώταις. ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διάδος ὅτῳ σὺ βέλεις, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν, ἐδίδου τε ἅμα τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν, ὦ παῖδες, ὡς ἅμα ἐφυλαξάμην ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρώμην. ὅμοιον γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι οἷς τις δεδεμένα ζῶα θηρᾷ. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἴων, ἔπειτα καὶ μικρὰ καὶ ψοφοδῆ. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ, χωλὸν ἴων· τὸ δὲ, κολοβόν. τὰ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία, ὡς μὲν καλὰ, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πίνυαι, πίλνουσι πρὸς τὸν ἥλιον· οἱ δὲ κάπροι, ὥσπερ τοὺς ἀνδρείας φασὶ τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο. ὥστε δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἁμαρτεῖν οἷόν τε ἴων αὐτοῦ. κἀμοίγε, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθνηκότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ θεριωδέστατα. ἀλλὰ ἆρα ἄν, ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ παλαίστραι ἐπὶ τοὺς θήρας; καὶ ῥᾳδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, τίς ἂν ἦν ὑμῖν πρὸς Ἀστυάγην μηνυθείη; τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σοῦ γε ἱκανώτερος πεῖσαι; ἀλλὰ μὰ τὸν Ἥλιον, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγήθημαι. οὐδὲ γὰρ λέγειν οἷός τ' εἰμὶ, οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι. ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον ὑπεδεδῶν, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἠλίθιος γένωμαι. παιδάριον γὰρ ὢν, δεινότατον λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ

γρ. ἔπειτα λεπτὰ καὶ ψοφ.

γρ. τὸν διὰ

οἱ παῖδες εἶπον, πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν, ἂν τι δέῃ, δυνήσῃ πράττειν, ἀλλὰ τινὸς ἡμᾶς τὸ ὑπὸ σοὶ ἀνάγκη δεῖσθαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη καὶ σιγῇ ἀπελθὼν, διαπειρώμενος ἑαυτῷ τολμᾶν, εἰσῆλθεν, ὑπερβαλόμενος ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ διαπράξαιτο αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο δ' ὧν ὧδε, εἶπέ μοι, ἔφη ὦ πάππε, διὰ τί ἀπολείψει ἡμᾶς οἰκεπλῆ, καὶ λάβῃς ἀυλὸν, τί αὐτῷ χρήσῃ; τί δὲ ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας ἄγαγέσθαι ἀναγκάσω; διὰ τί δ' αὐλόμαλός σοι πάλιν ἐπέλθῃ, φῶς ποιήσεις; τί δὲ, ἔφη ἢ μαστιγώσας αὐτόν γε, ἵνα μὴ ἄυδῃς τοῦτο ποιῇ, ἔπειτα ἀξαρχῆς πάλιν αὐτῷ χρήσομαι; ὥρα δ' ὦ, ἔφη ὁ Κῦρος, παρασκευάζεσθαι σοι εἰπὸν ὅτῳ μαστιγώσῃς με, ὡς βελτίόμενόν γε ὅπως ἀποδιδῶ, λαβὼν τοὺς ἐμοὺς ἡλικιώτας δᾷδ' ἥξειν. καὶ ὁ Ἀστυάγης, καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προφθών. ἔνθεν γὰρ ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χαρίεν γὰρ, ἔφη, εἰ ἕνεκα κρεαδίων, τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποκνολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμεινεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὢν, σιωπῇ δ' ἤλγει. ὁ μέντοι Ἀστυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βελόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, δᾷδ' ἄγει δᾷδα, καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας σωαλίσας, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ σωελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία, ἐποίησε μεγάλων θήραν. καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτοὺς παρὼν, ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν πρὶν Κῦρος ἐμπλησθείη βάλλων. ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἴα κωλύειν. ἀλλ' εἰ βέλτιστε, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες πάντας τοὺς καλοὺς ἐμὲ διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ κράτιστα διώκοιτο· ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφῆκε, καὶ εὐθὺς ἐθεᾶτο τοὺς ἀμιλλωμένους δὴ τὰ θηρία, καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ τῷ Κύρῳ ἥδετο ὁ διωκόμενος σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι γυναῖκες, ἀνακλάζοντι ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παροτρύνουσι ὀνόμασι ἕκαστον. καὶ τῷ μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν ἐυφραίνετο, τὸν δέ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἠθάνετο ὑπ'

ὀπωσιοῦν

γρ. ἔνδυ.

γρ. θηρῶν.

ἐπωτῶν φθονερῶς. τέλος δ' ἦν, πολλὰ δηῖα ἔχων ὁ Ἀσυάγης ἀπῄει. καὶ τολοιπὸν ἔτως ἤδη τῇ τότε δήρᾳ, ὥσε ἀεί, ὁπότε οἴοντε εἴη, σωζῄ τῷ Κύρῳ, καὶ ἄλλως τε πολλὺς παρελάμβανε, καὶ τοὺ παῖδας, Κύρε ἕνεκα. τὸν μὲν δὲ πλεῖσον χρόνον ἔτω διῆγε ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθῦ τινος σωαίτιος ὢν, κακῦ δ' ἐνδεής. ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη αὐτῦ γλωμῴκα, ὁ υἱὸς τῦ τῆ Ἀσυρείων βασιλέως γαμεῖν μέλλων ἐπεθύμησεν αὐτὸς δηρᾶσαι εἰς τῦτον τὸν χρόνον. ἀκέων δ' ἦν ἐν τοῖς μῦθοείοις τοῖς τε αὐτῆ καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ δηῖα ἦεν, ἅτε ἀδήρυτα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν δεῦρο ἐλθεῖν. ὅπως δὴ ἀσφαλῶς δηρῴη, ἱππέας τε προσέλαβε πολλὺς καὶ πυτασκὰς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐν τῆ λασίαν τὰ δηῖα ἐξελᾶν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ ἐυήλατα. ἀφικόμενος δ' ὅπε ἦν αὐτῷ τὰ φρέεια καὶ ἡ φυλακὴ, ἐνταῦθα ἐδεῖπνοποιεῖτο, ὡς πρωὶ τῇ ὑστεραίᾳ δηρήσων. ἤδη δ' ἑσπέρας γενομένης, ἡ διαδοχὴ τῆ πρόσθεν φυλακῆ ἔρχεται ἐκ πόλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς· ἔδοξεν δὴ αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι, ἦν δύο μὲν φυλακαὶ ὁμοῦ ἦσαι, πολλοὶ καὶ ὡς ἀυλὸς ἔχων ἦκεν ἱππέας καὶ πεζούς. ἐβεβούλευτο δὲ κράτιστον εἶη λεπλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς δήρας, καὶ ἱερείων πολλῶν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. ἔτω δὴ πρωὶ ἀναστὰς ἦγε τὸν στρατόν. καὶ τοὺ μὲν πεζοὺς καταλείπει ἀθρόους ἐν τοῖς μῦθοείοις, αὐλὸς δ' τοῖς ἱππεῦσι προσελάσας πρὸς τὰ τῆ Μήδων φρέεια, τοὺ μὲν βρυτίσας καὶ πλείσης ἔχων μὲθ' ἑαυτῦ, ἐνταῦθα κατέμενεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρυροὶ τῆ Μήδων ὅτι τοὺ καταθέοντας· τοὺς δ' ὀπτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλως ἄλλοσε καταθεῖν. καὶ ἐκέλευε προσδεχομένους ὅτῳ τις ἐντυγχάνοι, ἐλαυνέμεν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον. σημανθέντων δὲ τῷ Ἀσυάγῃ ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῆ χώρᾳ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ἄεια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, καὶ ὁ υἱὸς αὐτῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παραλυχνίοις ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐκέλευε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δ' εἶδον

γρ. ἐδεύετο.

γρ. δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαὶ, καὶ πολλὰς αὐτὸς ἦκεν ἔχων.

πολλοὺς ἀνθρώπους τ' Ἀσσυρίων συλλεταγμένους, καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔτι δὲ καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους παρασκευῇ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς, πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδύς, ἅπερ εἰώθει. ἔτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι. καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν καὶ εὖ ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος ποτὲ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. ἔτω δὴ ἐξοπλισάμενος προσήλασε τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ Ἀσσύριος ἰδὼν, ἐθαύμασε μὲν τὸν κελεύσαντα ἥκοι· ὅμως δ' εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ' ἑαυτῷ. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο, ἦ ἔτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί, εἰσὶν, οἳ ἐρεσήκασι τοῖς ἵπποις ἡμῶν; πολέμιοι μέν τοι, ἔφη. ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ γελῶντες; καὶ ἐκεῖνοι μέντοι. νὴ τὸν Δί' ἔφη, ὦ πάππε· ἀλλ' ὅμως πονηροί γε φαινόμενοι καὶ ὅτι πονηρῶν ἱππαρίων, ὀχέμενοι ἄγουσιν ἡμῖν τὰ χρήματα· ἀκὴν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῖν ἐπ' αὐτούς. ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων; ἔστηκε συντεταγμένον, οἱ, μὰ ἐγ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὥστε μὴν) πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι ἡμῖν ἦ ἄκων ἰσχὺς πάρεσιν. ἀλλὰ μὰ σὺ μέν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται δέ τοι, καὶ ἀ κινήσουν)· οἱ δ' ἄγοντες ἀφήσουσιν ἐνθὺς τὴν λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας. ταῦτ' εἰπὼν ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ. καὶ ἅμα θαυμάζων ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλάσαι ὅπῃ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν· ἐγὼ δ', ἔφη, ὅπῃ τόσδε, μὰ ὅπῃ σὲ κινῶν), ἐλῶ· ὥστε ἀναγκαθήσονται ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης λαβὼν τοὺς ἐρρωμένους ἱππέων τε καὶ ἀνδρῶν περιελαύνει. καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, συνεξορμᾷ ἐνθύς· καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λελαθηκότες, ἐνθὺς ἀφέντες τὰ χρήματα φυγὴν ἔβαλον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ἐπεδίωκον, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον ἐνθὺς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος· ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτοὺς ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ

γρ. ἔστηκε σὺν τοῖς ἵπποις ὁλκὴν ἔτ.

γρ. καὶ ἔστηκε συντεταγμένον σὺν τοῖς ἵπποις, οἱ, μὴν ἔτ.

γρ. φανὴν.

ὐκ ἀνίες, ἀλλ' ἤρων τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ ὃ κύων γυναῖ-
ἄπειρ ἀσφαλοῦς φέρε πρὸς κίνδυνον, οὕτω καὶ ὁ Κῦ-
ρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἀλισκόμενον, ἄλλο
δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς εἶδον πονοῦντας τοὺς
σφετέρους, πρὸκίνησε τὸ σῖφος, ὡς παυσομένοις τῆς διωγμῆς,
ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προσορμήσαντας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλ-
λον ἀνίει, ἀλλ' ἔτι τῆς χαρμονῆς ἀναπαλῶν τὸν θεῖον
ἐδίωκε, καὶ ἰσχυρὸν τὸ φυγὴ τοῖς πολεμίοις ἐποίει γρ. φοβὴν.
κατέχων. καὶ ὁ Κυαξάρης μόνος ἐφείπετο, ἴσως μὲ καὶ αἰ-
σχυνόμενος τὸν πατέρα. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἵποντο, προθυ-
μότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν, καὶ οἱ μὴ
πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ Ἀσυάγης,
ὡς ἑώρα τοὺς μὲ ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολε-
μίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἀπαντῶντας, δείσας γρ. ὑπαντῶν-
μὴ τε τῇ γῇ καὶ τῷ Κύρῳ, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτά- τας.
κτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἦγεν ἐυθὺς πρὸς τοὺς πο-
λεμίους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους πε-
κινημένους, διατεινάμενοι οἱ μὲν τὰ πλάγια, οἱ δὲ τὰ
τόξα, ἔσπευδον, ὡς ἂν ἐπειδὰν εἰς τόξευμά γε ἀφίκοιντο ἀλλή- γρ. ἐσπόμενοι,
λους, καὶ συμμίξαντες, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθασι ποιεῖν. μέχρι δὲ γρ. εἰώθεσαν.
τοσούτου οὔπω ἐγγύτατα γίγνοιντο, περιέπλαυνον ἀλλή-
λους, καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρις ἑσπέρας. ἐπεὶ δὲ
ἑώρων τοὺς μὲ σφετέρους φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους, τοὺς
δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἑπομένους, τὸν δὲ Ἀσυά-
γην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος,
ἐνέκλινάν τε καὶ φάγυσιν. οἱ δέ, ἅτε ὁμόθεν διώκοντες, γρ. φεύγουσι,
ἦρον πολλὺς ἀνακράτως. καὶ τοὺς μὲν ἀλισκομένους ἔπαυ- ὁμόθεν διώ-
ον, καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον. καὶ κοντας ἀνα-
ὃ περιῆν ἔσπευδον εἶναι ἢ πρὸς ταῖς πεζίαις τῆς Ἀσυρίων κράτος. ἦρον δὲ πολλοὺς, καὶ τοὺς.
ἐγίγνοντο. ἐνταῦθα δὴ δείσαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις
μείζων ὑπεῖη, ἐπέσχον. ὃν τότε δὴ ἀπήγαγε ὁ Ἀσυά-
γης, μάλα χαίρων τῇ ἱππικρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔ-
χων ὅ, τι χρὴ λέγειν αὐτὸν μὲν εἰδὼς ὄντα τῷ ἔργῳ,
μανθάνων δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ δὴ τότε ἀπιόντων
οἴκαδε τὴν ἄλλων, μόνος ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πε-
πλανο-

κότας περιελαύνων ἐθεᾶτο· καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ὀπαδοὶ τοῦτο ταχθέντες, παρεσήγαγον πρὸς Ἀστυάγει, μᾶλλα ὀπίσω ἐσθαι ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἠγειωμένον ὑπὸ τῆς θέας τῆς αὐτοῦ.

18 18. Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγίνετο· καὶ οἵ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν φδαῖς· ὅ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπεπλήκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἤδετο μὲν πιωθαννόμενος ταῦτα· ἐπειδὴ δὲ ἤκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἔργα ἀναπεπταμένου τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἀποτελοίη. καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀπίοι βέλοιτο, μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. τῷ δ' ὧν Ἀστυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀποπέμπειν αὐτόν. ἔνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς ὡς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα συμπαρασκευάσας παντοδαπά, ἀπέπεμψε, καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐτῷ ἀνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν, καὶ ἐχθροὺς ἀμύνειν.

γρ. συμπεμπόμενον τὸν Κῦρον ἐπιτελοίη καὶ ὁ Κῦρος

γρ. πολλὰ ἐπ

19 19. Ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον πρόπεμπον ἅπαντες, καὶ παῖδες, καὶ ἥλικες, καὶ ἄνδρες, καὶ γέροντες, ἐφ' ἵππων καὶ Ἀστυάγης αὐτός· καὶ οὐδένα ἔφασ' ὄντιν' οὐ δακρύοντ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὴ αὐτὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγει ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δ' ὧρα διαδοῦναι αὐτὸν φασι τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δ', καὶ ᾧ εἶχε σολικῷ τῷ Μηδικῷ ἐσθῆτα δοῦναί τινι, φιλῶν ὅτι τοῦτον μᾶλλα ἠσπάζετο. τὰς μέντοι λαζύστρας καὶ δεξαμένας τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν· Ἀστυάγει δὲ δεξαμένῳ Κύρῳ ἀποπέμψαι. τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους καὶ εἰπεῖν, ὦ πάππε, οἰ ζῶλει με καὶ πάλιν εἶναι ὡς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν εἶτῳ τὶ ἐγὼ δέδωκα. Ἀστυάγει δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι ἅπερ ὁ Κῦρος ἐπέστειλεν.

20. Ἐι

Εἰ δ' δεῖ καὶ παιδικῶν λόγων μνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κύρῳ ἀπήει, καὶ ἀσπαλάπλοντο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τὸν Κῦρον τῷ σώματι, ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ (καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι) ἄνδρα δή τινα τῶν Μήδων, μάλα καλὸν κἀγαθὸν ὄντα ἐκπεπλῆχθαι" πολὺν δὴ χρόνον ὅπῃ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου, ἰδίᾳ δὲ ἐώρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτὸν, ὑστερεῖσθαι· ἐπεὶ δ' οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ, καὶ εἰπεῖν, ἐμὲ μόνον σὺ γιγνώσκεις, ὦ Κῦρε, τῶν συγγενῶν;" τί δ' εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἢ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ μάλιστα, φάναι. ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐπεώρας μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γιγνώσκειν τοῦτο ποιοῦντα. προσβαίνειν γάρ σοι ἀεὶ βουλόμενον, ἔφη, νὴ τοὺς θεούς, ἠχθόμην. μὴ οὐκ ἔδει, φάναι τὸν Κῦρον, συγγενῆ γε ὄντα. ἅμα δὲ προσβάντα φιλῆσαι αὐτόν. καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἐρέσθαι, ἢ καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὕτω συγγενεῖς φιλεῖν; μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου, ἢ ἀπίοσί που ἢ ἀφ' ἥκοντες. ὥρα ἂν" εἶναι σοι, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γὰρ, ὡς ὁρᾷς ἤδη. ἔτω καὶ τὸν Κῦρον πάλιν φιλήσαντα ἀποπέμπειν, καὶ ἀπιέναι· καὶ ὁδόν τε ἅπω πολλὴν" διεληλυθέναι αὐτοῖς, καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἰδοῦντι τῷ ἵππῳ. καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, ἀλλ' ἦ, φάναι, ἀπελάθη τι ὧν ἐβούλετο εἰπεῖν; ἃ μὰ δία, φάναι· μὴ ἥκω δι' ὀλίγου γε. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, νὴ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. ποῖος, ὀλίγος, εἰπεῖν τὸν Μῆδον; οὐκ οἶδα, φάναι ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πανὺ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐπὶ τῷ πράγματι δακρύοντα, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ ἀπιόντα θαρρεῖν ὅτι πάρεσαι αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου· ὥστε ὁρᾶν σοι ἔξεσαι, κἂν βούλῃ, σκαρδαμυττεῖ.

21. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅτως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας, ἐναυτὸν μὲν λέγεται ἔτι ἐν τοῖς παισὶ γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσχαπτον αὐτὸν, ὡς ἠδυπαθῆν μεμα-

θηκὼς

20

γρ. πολὺν τινα

γρ. τῷ δὲ εἰπεῖν

γρ. εἶπ, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν σε φιλ.

γρ. σκαν'σθαι αὐτοῖς; γρ καὶ σκανσασθαι αὐτὲς

21

θηκάς ἐν Μήδοις ἦκον· ἐπεὶ ᾗ καὶ ἐδίοντα αὐτὸν, ἑώρων ὥσπερ αὐτοὶ ἥδεως, καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποι ἐν ἑορτῇ εὐωχία παρασκοῖτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τῶν ἑαυτοῦ μέρους ἡδάνοντο ἢ παρεσκευάζοντο· καὶ πρὸς τούτοις ᾗ καὶ τἆλλα κρατίστευοντα αὐτὸν ἑώρων παρὰ ἅπαντα ἑαυτῷ· ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπλησσον οἱ ἥλικες αὐτῷ. ἐπεὶ ᾗ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις ἂν ἐδόκει κρατίστευειν, καὶ μελέτῃ ἃ χρὴ, καὶ καρτερῶν ἃ ἔδει, καὶ αἰδήμων τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

22. Περιόντος ᾗ τοῦ χρόνου, ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀποθνήσκει· ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν μὲν ἀρχὴν ἔλαβε τῆς Μήδων. ὁ δὲ τῆς Ἀσσυρίων βασιλεύς, καταστρεψάμενος μὲν πάντας Σύρους, σῦλον ὑ μικρὸν, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν ᾗ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσαι, πάντων γε ἂν τῆς πέριξ ῥᾳδίως ἄρξειν. ἰσχυρότατον γὰρ τῆς ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρός τε τοὺς ὑπ' ἑαυτὸν πάντας, καὶ πρὸς Κρῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν Καππαδόκων, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς Κᾶρας καὶ Παφλαγόνας, καὶ Ἰνδοὺς ᾗ καὶ πρὸς Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων πρὸς αὐτοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεσηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπιγαμίαις ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ συνεσήκοιεν εἰς ἕν, καὶ κινδυνεύοιεν, εἰ μήτις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσει, ὅτι ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντας καταστρέψαιτο. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται· οἱ ᾗ, καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι. πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, ἐπεὶ ἠδάνετο τῷ τ' ὀπλίσει καὶ τῷ παρασκευῇ αὐτῷ σπουδαιοτάτῳ ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο παρεσκευάζετο, καὶ εἰς Πέρσας δὲ ἔπεμπε πρός τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τῇ ἀδελφῇ ἔχοντα, καὶ

22 χ' βασιλείαν εἶχε τῶν

καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτῷ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος διατελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν "τοῖς ἀνδράσιν ἦν. ἔτω δὴ" δεξαμένου τοῦ Κύρου, οἱ βασιλεύοντες γεραίτεροι αἱροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατείας. ἔδοξε δὲ αὐτῷ διακοσίους μὲν ὁμοτίμους προσελέσθαι. τῶν δ' ἀμφ' αὐτὸν διακοσίων ἑκάστῳ, τέτταρας ἄνδρας ἐκ τῶν ὁμοίων ἔδοξε προσελέσθαι. γίγνονται μὲν δὴ ἔτοι χίλιοι. τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἔδοξε προσελέσθαι ἑκάστῳ ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελτασὰς, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. καὶ ἔτως ἐγχύκλιοι μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασαὶ, μύριοι δὲ σφενδονῆται. χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη.

γρ. τοῖς παλαιοῖς ἀνδράσι δεξαμένου.

23. Ἐπειδὴ δὲ ἠρέθη τάχιστα, ἤρξατο μὲν πρῶτον ὑπὸ τῶν θεῶν· καὶ ἱερησαμένῳ δέ, τότε προσῄρητο τοὺς διακοσίους, ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ ἔτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς, καὶ ἔλεξεν ὁ Κῦρος ἐν αὐτοῖς τότε πρῶτον τάδε· "Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσείλόμην μὲν ὑμᾶς, ἃ νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς ἃ μὲν καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως αὐτὰ ἐπιτελοῦντας, ἃ δὲ αἰσχρὰ ἡγεῖται εἶναι, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην, καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι. ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ προγονοι ἡμῶν ἐγένοντο· ἀσκοῦντες γὰρ καὶ ἐκεῖνοι διετέλεσαν ἄριστα ἔργα ἀρετῆς νομίζεται. ὅ,τι μὴν τοιοῦτοι προσεκτήσαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν, ἢ αὐτοῖς, οὐκέτι δύναμαι καταιδεῖν. καίτοι ἔγωγε οἶμαι ἀδεμίαν ἀρετὴν ἀπεῖδαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλέον ἔχωσιν οἱ ἐναντίοι γιγνόμενοι τῶν πονηρῶν· ἀλλ' οἵ τε τῶν παρανόμων ἡδονῶν ἀπεχόμενοι, ἵνα μηδέποτε συφορανθῶσι τοῦτο πεπόνθασιν, "ἀλλ' ὅπως διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον" εὐφραίνωνται,

γρ. εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφραινόμενοι.

φερέιναν), ὅτω παρασκευάζοιμ· οἱ τε λέγειν προθυμούμενοι δῆνοὶ γιγνέσθαι, ἐχ ἵνα εὖ λέγοντες μηδὲ σοφοὶ φαύσωνται, τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες πολλὰς ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπεράξεσθαι· οἵ τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες, ἐχ ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύσονται, τοῦτ' ἐπιτηδεύουσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ ἔστιν, τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γιγνόμενοι πολλοῦ μὲν ὄλβου, πολλοῦ δὲ εὐδαιμονίας, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ αὐτοῖς καὶ ἐν τῇ πόλει φερόμενοι. εἰ δέ τινες ταῦτα ἐπιτηδήσαντες, πεῖν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν νομίσασθαι, φειδόμενον ἀυτοῦ γήρα ἀδυνάτες γιγνόμενοι, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσιν πεπονθέναι, οἷ εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι, καὶ εὖ σπείρων, καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε αὐτὸν καρπεῖσθαι ταῦτα δέοι, ἐφη τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὸ γῆν πάλιν καταρρεῖν. καὶ εἴ τις ἀθλητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνικος γενόμενος, ἀγωνίσασθαι διατελέσειεν, ἐθ' ἂν οἷς ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶ ἀφεσιμῶς. ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα· ἀλλ' ἐπεὶ καὶ συνίσμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀξιάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τοῦ καλῶν καγαθῶν ἔργων, ἴσμεν ὅτι τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι αὐτοὺς ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ γὰρ πω ἔστι ἱκανοὶ εἰσιν ἀγωνιστὰι, οἳ ἂν τοξεύωσιν ἢ ἀκοντίζωσιν ἢ ἱππεύωσιν ὀρθιμόνως, ὧν δέ τι πονοῦσα δέῃ, τούτῳ λείπονται· ἀλλ' ἔστι ἰδιῶταί εἰσι καὶ τοὺς πόνους. οὐδὲ γειότητες ἀγυμνῆσαι δέον ἡμῶνται τούτῳ· ἀλλὰ καὶ ἔστι ἰδιῶται εἰσι καὶ τὸν ὕπνον. οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὴ ἱκανοὶ, ἀναίσθητοι δὲ ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ ἔστι δῆλον ὅτι σφῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν. ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου ἄπαρ οἱ ἄλλοι ἡμέρα δικαίως χρῆσθαι, πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῷ δὲ ὅσαπερ ὄψῳ διαχρῆσθε, ὑδροποσίαν δὲ ῥᾷον σφῶν λεόντων φέρετε. κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε.

γρ. τοῖς παγκάλοις

γρ. τοῖς παγκάλοις

γρ. πολεμικώτατον

ρετε. τὸς δ' ἐπαίνε ἐργασὰς ἀνάγκη ὅτι τύτῳ πάντα μ' πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑποδύεσθ. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω πρὸς ὑμᾶς, ἄλλως γιγνώσκων, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ μὴ τοιῦτον ἀποβήσε) παρ' ὑμᾶς εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον ἥξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ ὑμᾶς εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ τῆς πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ φθάσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρροῦντες ὁρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἀποδῶν ἡμῖν γενήσ.) τὸ δόξαι τῆς ἀλλοτρίων ἀδίκως ἁρπάσθαι. νυνὶ γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι, ἄρχοντες ἀδίκων χειρῶν· καλοῦσι δ' ἡμᾶς οἱ φίλοι ἐπικούρους. τί οὖν ὄφελόν ἢ τῷ ἀλέξασθαι δικαιότερον, ἢ τῷ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὲν δὴ τοῦτο ὑμᾶς οὐκ ἤκιστα οἶμαι θαρρεῖν, τὸ μὴ παρημελημένοτα με τῆς θεῶν τιμῆς ἔξοδον ποιεῖσθαι. πολλὰ γὰρ μοι συνόντες ὁπίσασθε ὐ μόνον τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι ἀεί. τέλος ἔφη, τί δεῖ λέγειν ἔτι; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἑλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες, καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι, ἴτε· εἰς Μήδους ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα, πείσομαι δὴ, ὅπως τὰ τῆς πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν οἷά ὅτι, παρασκευάσω ὑμῖν ὅ,τι ἂν δυνώμεθα, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν Θεῷ ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπείθοντο· Κῦρος δ' ἐλθὼν οἴκαδε, καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ, καὶ Διὶ πατρῴῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ὡρμᾶτο ὅπῃ τιμᾷ στρατείαν. συμπροθυμεῖτο δ' αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. ἐπεὶ δ' ἔξω τῆς οἰκίας ἐγίγνοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ δεξιοὶ γενέσθαι. τούτων δ' φανέντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λήσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

γρ. καὶ κεῖνο οἰόμεν ὑμᾶς θαρσεῖν,

24 Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγον τοιόνδε, Ὅτι μὲν, ὦ παῖ, θεοί σε ἵλεώ τε καὶ συμμάχους πέμπουσί σε, καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν θυσίαις σημείοις. γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτός· ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ὑπομιμνήσκειν οὐδὲν δεόμενον ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλὰς σκοπῇς, ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ὁρῶν τὰ ἱερὰ, καὶ 24

ἀκόων τὰ ἀκουστὰ, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ὅτι μάντεσιν εἶναι, οἳ, εἰ βούλοιντό, σε ἐξαπατῶεν, ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα· μηδ' αὖ ἐνθυμοῦ ἄλλα μάντεως ἄμεινον, ἄνευ τῶν θείων σημείων ὅ,τι χρὴ ποιεῖν· ἀλλὰ διὰ τῆς μαντικῆς γιγνώσκων τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλεύματα, τούτοις πείθου. καὶ μὴν δή, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅπως γ' ἂν ἴλεω οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι καὶ τὸν σὸν λόγον διατελέσω ἐπιμελούμενος. μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτέ σε, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ τῶν θεῶν θρασυτέρως εἴη, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄνεσις παρείη, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμνῆτο· καὶ τῶν φίλων ἡδέως ἔφησθα χαίρειν ὡσαύτως ἐπιμελεῖσθαι. ἀκούω νυν, ἔφη, ὦ παῖ, διά γε ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἥδιον μὲν ἔρχη πρὸς τοὺς θεούς· ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τυγχάνειν ὧν ἂν δέῃ, ὅτι σωφρονέστερον σαυτῷ δοκεῖς ἢ πώποτε ἀμελήσας αὐτῶν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι τοὺς θεοὺς ὄντας ὕστερον διάκειμαι. τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, μέμνησαι ἐκεῖνα ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν; ὡς ἄρα δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον πρᾶξαι ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας, καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύσαι ἢ ἀργοῦντας, καὶ ἐπιμελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων· παρέχοντας ὧν ἑαυτοὺς οἷους δεῖ, ὅτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν. ναὶ μὰ δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μὲν τοι ταῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη μοι πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. καὶ γάρ οἶδά σε λέγοντα ἀεὶ ὡς δεῖ θέμις εἶναι αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν ὅτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν· ὅτε μὴ ὁπλομαχοῦντας τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν, πολὺ ὁπλομαχοῦντας τοξεύειν· ὅτε μὴ ὁπλομαχοῦντας κυβερνᾶν, σώζειν εὐχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας· δεῖ δὲ μὴ φυτεύοντά γε σῖτον, εὔχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· δεῖ δὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τῶν θεῶν δεσμὸς πάντα τὰ τοιαῦτα

γρ. Κῦρος, ὃν αὐ

γρ. ἡμῖν; ὁπόσα δὲ ἄλλα

αὗται εἶ). τοὺς μὲν ἀθέμιτα ἐυχομένους ὁμοίως ἔφη δοκεῖ εἰκὸς εἶναι καὶ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ ἀνθρώπων ἀπραγμονεῖν τοὺς ἀδύνατα δεομένους. σὺ δέ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπελάθου ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα; ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ὅπως ἐμελήθη ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς κἀγαθὸς δοκίμως βιοίτο, καὶ τὰ ὀπτήδεια ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν. τὸ δέ, τοῦτο μέγα ἂν ἔργον ὄντως ὑφίσασθαι, ἀνθρώπων ἄλλων ἀπραγμονεῖν, ὅπως ἔξουσιν ἄπαντα τὰ ὀπτήδεια ἐκπαλαι, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷς δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δήπου ἐφαίνετο ἡμῖν εἶ). ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σε λέγοντα. σωφρόνει δοῦν καὶ ἐμοὶ ὑπομνήσθητι εἶ) ἔργον, τὸ καλῶς ἄρχειν. καὶ νῦν γ', ἔφη, " ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι· ὅταν μέντοι γε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν καταναόησω οἷοί τε ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισαὶ ἡμῖν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶ), τὸ τοιούτους αὐτοὺς ὄντας ὑπολῆξαι, καὶ μὴ ἐθέλειν εἶναι αὐτοῖς ἀνταγωνιζόμενος· ὃς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι, ἀξιάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων, ἡγεμόνας δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν, καὶ πλέον ἔνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δ' οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τῷ ῥᾳδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ φρονεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμότερον. ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἕνιά ἐστιν ἃ ὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν ὑ ῥᾴδιον εὐπόρως πορίζεσθαι. αὐτίκα δήπου οἶδα, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἔξεστι τὰ ὀπτήδεια, καλαλύσεταί σε εὐθὺς ἡ ἀρχή. ἴσθι ταῦτα μέν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἱππεῦσιν, ὁπόσοι ἂν ὦσι. τούτοις δή, ἔφη, ὦ παῖ, σὺ πιστεύων ἔρχῃ τοῖς παρὰ " Κυαξάρου πρέσβεσιν; ἔγωγε, ἔφη ὁ Κῦρος. τί δή, ἔφη, οἶδα ὁπόσα αὐτῷ ἔστι; μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος,

γρ. ἔργα ὄντως ὑπ.

γρ. ταῦτά μοι δοκοῦντα αὐτά.

γρ. Κυαξάρεια

Κύρ. ἀ μῶν δή. ὅμως ἦ τούτοις, ἔφη, πιστεύῃς τοῖς ἄλλοις; ὅτι ἦ πολλῶν μὲν σοι δεήσει, πολλὰ ἦ κ ἄλλα νιῶ ἀνάγκη διαπαντᾶν, ἐκεῖνο ἀ γινώσκῃς; γινώσκω, ἔφη ὁ Κύρ. ἐὰν ὦσι, ἔφη, ἐπιλίπῃ αὐτὸν ἡ διαπάνη, ἢ κ ἐκὼν " ψεύσῃ, πῶς σοι ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; δῆλον ὅτι ἀ καλῶς. ἀτὰρ, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον κ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγιγόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσμὲν, λέγε. ἐρωτᾷς " ἔφη, τοῦτο, ὦ παῖ, πῶ ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγίγοιτο; ἀπὸ τίνος ἦ μᾶλλον εἰκὸς ὃς πόρον προσγενέσθαι, ἢ ἀπὸ τοῦ δυνάμιν ἔχοντος; σὺ ἦ πεζὸν μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ, ἀνδ' ἧς εὖ οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην ἀν ἄν δέξαιο· ἱππικὸν δέ σοι ὅσῳ κρείττιστον τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσαι. ποῖον δῶν ἔνεστ' ἔτι σὲ κωλύειν ἀ δοκεῖ σοι κ χαίρειν βελόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσειν, κ φοβούμενον μή τι πάθῃς ἃ χρή σε κοινῇ σοὶ Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι, μήποτε ἐπιλίπῃ τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν· κ " ἔθνος ἦ ἕνεκα μαχεσάσθαι προσόδου πόρον. τόδε ἦ μάλιστα πάντων μέμνησό μοι, μηδέποτε ἀναμένειν τὸ ποιεῖσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἕως ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ· ἀμὴ ὅτε μὲν μάλιστα εὐπορῇς, τότε περὶ τῆς ἐπιόδου μᾶλλον μηχανῶ. κ γὰ τάξιν μᾶλλον παρ ὧν ἂν δέῃ, μὴ ἀπορεῖν δοκῶν, κ ἔτι ἀναλτικὸν ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου ἦ μᾶλλον κ ὑπὸ τῆς ἄλλων αἰδοῦς τάξιν· κ λιὸ τινας βέλῃ τῇ δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται, ὑπηρετήσουσί σοι· κ " πιστότερος σὰρ ἴδιος λόγος δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν πρὸ κ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δυνῇ κ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὢν κ κακῶς. ἀμὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, κ " ὅτι ἃ μὲ ἂν νῦν λήψονται οἱ στρατιῶ, δῆλος αὐτῷ ἐμοὶ τούτων χάριν εἰσεῖ (ἴσασι γὰρ ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κυαξάρης ἄγει συμμάχους) ὅ,τι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις, ταῦτα κ τιμὴν νομιοῦσι, κ χάριν τούτων πλείστην εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι· τὸ δ' ἔχοντα δυνάμιν, ἢ ἔστι μὴ φίλους εὖ ποιοῦντα ἀπωφελεῖσθαι,

γρ. ψεύσῃται, ὦ παῖ, πῶς ἄρα ἔξει

γρ. ἔφη, ὦ παῖ, πῦ ἂν ἀπὸ.

γρ ἔθνος.

γρ. πιστοτερως

γρ. ὅτι ὧν μὴν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρ.

τωχθηῆναι, ἔστι ὃ ἐχθρὸς ἔχοντα " πρεσβεύσαί τι πλέον ἀπ' αὐτοῦ, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ ποιεῖσθαι, οἶει τι, ἔφη, πλέον τοῦτο ἂν αἰσχεῖν, ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀργὸς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτα ἐᾶν τοὺς γε ἀργοὺς ἀναφέλαντον ἔχειν; ὡς ἔν γε ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσαντος τοῦ τὰ ὅπλα σφῶν τοῖς στρατιώταις ξυμμαχεῖν, μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμίᾳ, ὅταν ἔχῃ τι γνώμην. τί γάρ, ἔφη, σοὶ ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἐδόκει σοὶ ἡμῖν ἀναλίσκειν ἔχειν μὴ παραμελεῖν, μέμνησαι; ἔγωγε, ἔφη, μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μὲν ἔπεισέ σε ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντί με στρατηγεῖν πεπαιδεύκεναι· σὺ δὲ ἅμα διδοὺς μοι, ἐπερώτας ὧδέ πως, ἀρά γε, εἶπες, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίας τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ᾧ τὰ μισθὸν φέρεις; ἆρ' ἐν μύροις οἱ στρατιῶται ἧττον τῆς ὁπλιτείας, " δέονται), ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται). ἐπεὶ δ' ἐγώ σοι λέγων ἀληθῆ, εἶπον ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν εἴ τι ὑγιείας μοι πέρι ἔλεξε καὶ ῥώμης, ὡς δεήσοι καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ τῆς στρατηγίας τοῦ στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι. ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπόφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν " εἴ τινα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἔπασα τῆς πολεμικῶν ἔργων ἐμπειρος ἂν ξύμμαχοι ἧττον ὦσιν. ἀπεφήσαμεν δή με καὶ τοῦτο, ἀνέκειτο δ' ἂν σὺ καὶ τόδε, εἴ τι μ' ἐπαίδευσεν, ὡς ἂν δυνατώτερος στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβάλλειν· λέγων ὅτι τὸ παῖν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμίας ἀθυμίας. ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχες ἂν σὺ εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τοῖς στρατηγοῖς ὡς ἄν τις μάλιστα μηχανῶτο. ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο, τέλος δή με ἐπήρου, ὅ, τι ποτε διδάσκων, στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. καὶ γὰ δὴ ἐνταῦθα ἀπεκειράμην ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσας δήπου μοι, παγκάκιστε ἔφασκον, " ὅτι οὐδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτικῶν ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν; τί δ' ἄνευ τοῦ δύνασθαι τὰς " ἀσπίδας εἰς πόλεμον φέρειν; τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι; ὡς δὲ μοι καταφανὲς ἐποίησας ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ

γρ. πρεσβεύσαι τίσασθαι, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ ποιεῖσθαι

γρ. δέονται

γρ. εἴ τινας τέχνας ἐδίδαξεν, αἷς τῶν πολεμικῶν

γρ. τί εἴη ὄφελος στρατηγίας ἄνευ γρ. ὑγιαίνειν

τὰ ἀκλινὰ, ἐπερώτα με εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴη, ἀτιόντα με ἐπελθόντας τοῖς στρατιωτικοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις εἶ διαλέξαι, καὶ πιστάνεσθαι πῆ ἕκαστα τούτων γίνεται. ἐκ τούτου δὴ σωλῶ τούτοις ἐγὼ ὃς μάλιστα φαίνοιμι περὶ τούτων ἥκιστ' ἂν εἰδὼς καὶ περὶ μὲ βοφῆς ἐπείθλω ἱκανὸν εἶ ὑπάρχον, ὅτι Κυαξάρης ἔμελε παρέξειν ἡμῖν· περὶ δὲ ὑγιείας, ἀπόων τε καὶ ὁρῶν ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν, ἰατροὺς αἱροῦνται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἄγουσιν, ὅτω καὶ ἐγὼ, ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγκρίνομαι, εὐδὺς τούτου ἐπεμελήθλω· καὶ αἴμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανὸς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν ἀνδρὸς μετ' ἐμαυτοῦ. πρὸς τοῦτο δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, ἀλλ' ὦ παῖ, ἔφη, ὅτοι μὲν, ὡς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαψῳδῶν εἰσί τινες οἳ ἀκέσαι, ὅτω καὶ ἰατροὶ, ὅταν τινὸς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τοὺς· σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπέστερόν ἐστιν ἡ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ σῶμα, τούτου σοι δεῖ μέλειν. καὶ τίνα δὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν τοῦτο περάνω ἱκανὸς ἔσομαι; ἆρ' ἔστι χρόνον τινὰ μέλλειν ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινὸν δεῖ πρῶτον σῶμα ἐπιτηδεύειν μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ κἂν ἀμάρτοις, ἐάν περ μέλῃ σοι. καὶ γὰρ λέγοντες ὁδὸν παύονται οἱ ἄνθρωποι πρὸς τε τὴν νοσηρὸν χωρίων καὶ τὴν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μνήσθητι πῶς χρὴ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σεαυτοῦ ὅπως ὑγιαίνῃς. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, πρῶτον μὲν πειρῶμαι μὴ δία μηδέποτε ὑφεμπίπλασθαι, δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐπιτονῶ τὰ εἰσιόντα· ὅτω γάρ μοι δοκεῖ ἡ τε ὑγίεια μᾶλλον παρεμμένειν, καὶ ἰσχὺς προσγίνεσθαι. ὅτω τοίνυν δεῖ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τὴν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. ἦ καὶ σχολὴ, ἔφη, ἔσαι, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; ἦ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατὴρ, ἦ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δή πε στρατὸν, εἰ μέλλῃ πρόξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ ποροῦντας ἢ ἑαυτῷ ἀγαθά. ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ

γρ. ὑπνῶσι.

γρ. πολεμίοις κακὰ ποροῦντας ἢ ἑαυ.

καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι, ὦ πάτ, χαλεπώτερον οἶκον ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιὰν ἀργὸν τρέφειν. πλεῖστα γὰρ τὰ ἐδίοντα ἐν στρατιᾷ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώμενα, καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαπανήσατα χρώμενα, ὥστε ἀδύνατον παρασκευὴν στρατιᾶς ἀργεῖν. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ, εἰ δὲ γεωργεῖν ἀργῶς ἀδύνατον ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγεῖν ἀργῶς οὐδὲν ὄφελος εἴη. ἐγὼ δέ γε ἐργάτιν στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, ἀναδέχομαι (νὴ μή τις θεὸς βλάπτῃ) ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια μᾶλλον ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν, καὶ τὰ σώματα ἄμεινον ἔχοντας παρασκευάζειν. ἀλλὰ μήτοι τόγε μελετᾶσθαι, ἔφη, ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἂν τινὰς μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, προθέσθαι τοῖς, καὶ ἆθλα προτιθεὶς, μᾶλλον ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα, ὥστε, ὁπότε δέοιτο, ἔχειν ἂν παρασκευασμένους χρῆσθαι. καλλίστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σαφῶς ἴσθι, ὥσπερ χορὸν τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετῶσας θεάσῃ. ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴς τε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι, ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. ἀλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν οἷόν περ εἴτις κύων ἐν θήρᾳ ἀναπαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει οἵαπερ ὅταν τὸ θηρίον ὁρᾷ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως εὖ οἶδ' ὅτι ἕξει ὑπακούσας· ἐπὰν δὲ πολλάκις ψεύδηται αὐτὰς, τελευτῶσαι οὐδ' ὁπόταν ἀληθῶς ὁρῶν καλῇ, πείθονται αὐτῷ. οὕτω καὶ περὶ τὴν ἐλπίδων ἔχε· ἐὰν πολλάκις προπαλαίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδηταί τις, τελευτῶσι οὐδ' ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πείθεσθαι δύνανται. ἀλλὰ τῷ μὲν αὐτὸν λέγοντι ἃ μὴ σαφῶς ἐπίστανται φείδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ· ἄλλοι δ' ἐνίοτε λέγοντες ταὐτὸ διαπεπόνθασιν ἄν. τῷ δ' αὐτῷ παρέρχονται εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασῴζειν. καλῶς, ἔφη, ναὶ μὰ τὸν δία, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καὶ καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ ὕπνον ἥδιον· τῷ γε μὴ ψευδομένῳ παρέχειν τοὺς στρατιώτας οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ ἔχειν, ὦ πάτερ.

σύ γ' γάρ με δίθυς τοῦτο ἐν παιδίῳ ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων, ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας· καὶ ἐκεῖνοι αὖ ταὐτὰ τοῦτο ἔπρασσον. ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων ἡμῶν αὐτὸς τοῦτο ἰσχυρῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ οἱ νόμοι δὲ οἱ πολλοὶ δοκοῦσί μοι δύο ταῦτα μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν καταγνοὺς σοῦ τοῦτον, ἐν ἅπασιν ὁρῶν μοι δοκῶ τὸ σωφρονεῖν πείθεσθαι μάλιστα ὄν, τὸ τε μὴ πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τό τε ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. καὶ ὅτι μὲν γε τὸ ἀναγκαῖον πείθεσθαι, ἔφη, αὐτὸν ὦ παῖ, ἡ ὁδὸς δείκνυσιν· ὅτι δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τοῦτο, τὸ ἑκόντας πείθεσθαι, ἄλλη σωτηριωτέρα ὁδὸς οὐκ ἔστιν. ὃν δ' ἂν ἡήσωνται πείθεσθαι, τοῦτο τὸ συμφέρον ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ἑκουσίως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι οὕτω ἔχει ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς καμνουσιν, ὃς προθύμως τοῖς ἐπιτάττουσιν ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται, καὶ ὃς γ' ἂν νομίζωσί τινες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδὸν εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τοῦτον ὑπολείπεσθαι θέλουσιν· ὁπότε δὲ οἷον πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, ὅτε ζημίαν πάνυ τοι θέλουσιν εἰκῆ γε δώσειν ἑκόντες. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἑαυτῶν κακοῦ ἑκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πρόθυμον ἔχειν ἑαυτὸν ἐπὶ ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι ἄρχεσθαι λέγω γὰρ οὕτως, ἔφη. καὶ πῶς δή τις, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν περὶ αὑτοῦ τάχιστα παρασκευάσειε μὴ μάτην; ἐκ τίνων, ἔφη, ὦ παῖ, σύντομωτέρα ὁδὸς περὶ ὧν ἂν βούλῃ δοκεῖν φρόνιμος εἶναι, ἢ τὸ μηδέποτε περὶ τούτων φρόνιμον. καὶ ἐν ᾧ ἕκαστον περὶ τούτων σοφὸν γιγνόμενον ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ἐν ᾧ γὰρ βούλῃ μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸς, ἢ ἰατρὸς, ἢ αὐλητὴς, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ἐννόει· πόσα γε ἂν δοκοῖς σε μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἔνεκα. καὶ οἱ δὴ πείσας ἐπαινεῖν τέ σε πολλὸς ὅπως δόξεις λέγειν, καὶ κατασκευάς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῷ κλήσαιο, ἆρα τ' ἐξαπατηθεὶς εἶναι ἂν

ἂν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπως ἂν πεῖραν δοίης, ἐξηπατημέ-
νος τ' ἂν εἴης, καὶ πρόσθεν ἀλαζὼν φαίνοιο. φρονίμου δὲ
καὶ τὰ σωφρονεῖν μέλλοντος πῶς ἂν τις τῷ ὄντι χρήσαιτο;
" δηλονότι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσα μὲν ὀρθῶς μαθόντα εἰδέναι, γρ. δῆλον,
μαθὼν ἄν, ὥσπερ τὰ τακτικά· ἔμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώ- ἔφη, ὦ παῖ,
ποις ὄντα μαθητὰ, ὄντα προσοφθὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, ὄντι
διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος, φρονιμώ-
τερος ἄλλων ἂν εἴης· ὅτε δὲ δοίης βέλτιον ἂν πράχθεῖεν, ἐπιμελούμενος
ἂν τούτου ὡς ἂν πράχθείη. καὶ γὰρ
τὸ ἐπιμελεῖσθαι τούτου ἃ ἂν δέῃ, φρονιμωτέρου ἀνδρὸς ἢ
τὸ ἀμελεῖν. ἀλλὰ μὴν τοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρ-
χομένων (ὅπερ ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶ)
δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδὸς, ἥπερ εἴτις ὑπὸ τῶν φίλων σέρ-
γεσθαι ὀφθυμοίη. ἓν γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερὸν
εἶ). ἀλλὰ τοῦτο μέ, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν, τὸ ἀεὶ δοκεῖ-
σθαι ἓν ποιεῖν ὅς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ σωφρονοῦντά τε
φαίνεσθαι, καὶ τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνῃ, καὶ σωφρονοῦ-
ντα, καὶ τι κακὸν, καὶ σωφρονεῖν προθυμούμενον ταῖς
ἀπορίαις αὐτῶν," καὶ προφοβούμενον μή τι σφαλῶσι, καὶ προ- γρ. καὶ φοβού-
νοεῖν παρεῶντα ὡς μὴ σφάλλωνται, ὅτι ταῦτά πως δεῖ μενον
μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. καὶ ὅτι τῶν πράξεων ἡ, καὶ
μὲν ἐν θέρει ὧσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ τῆς ἡλίκα πλεονεκτοῦν-
τα φανερὸν εἶ)· καὶ ἡ ἐν χειμῶνι, τῆς ψύχους· καὶ ἡ " δεῖ γρ. διὰ μό-
μοχθεῖν, τῶν πόνων. πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι, χθων,
ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πά-
τερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα
τῶν ἀρχομένων εἶ). λέγω γὰρ ὦν, ἔφη. θάρρει μέντοι, ἔ-
φη, ὦ παῖ. ἓν γὰρ ἴσθι τοῦτο ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ
πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπλοοι, ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώ-
του· ἀλλ' ὀνινᾷσι τι ἡ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι, " καὶ γρ. καὶ αὐτὸ
τὸ αὐτὸν εἰδέναι ὅτι οὐ λανθάνει ὅ,τι ἂν ποιοῖν. ὁπότε τὸ εἰδέναι
δή, ὦ πάτερ, ἤδη ἔχοιεν μὲ τὰ ἐπιτήδεια οἱ στρατιῶται,
ὑγιαίνειν τε, πονεῖν δὲ δύναιντο, τάς τε πολεμικὰς τέ-
χνας ἠσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγα-
θοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη τῷ ἀπει-

θεῖν, ἐκ ἂν ἥδη τινὶ καὶ σωφρονεῖν ἄν τις σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι βελόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἕξειν· εἰ δὲ μή, ἔγωγ' ἂν ὅπως οἰοίμην κὴ αὐτὸς βγτίων εἶη, κὴ τοὺς ἑπομένους βγτίους ἔχοι, τόσῳδ' ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην· ὥσπερ κὴ τὰ ἄλλα, ἃ ἂν οἰώμεθα πλείστε ἡμῖν ἄξια εἶη, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι. πλέον δ' ἔχοι, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἄν τις δικαίοτο μάλιστα; ἀ μὰ Δί', ἔφη, ἐκέτι τῦτο φαῦλον, ὦ παῖ, ἀλλ' ἁπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς· δῆλον ἔν ἴσθι ὅτι δεῖ τὸ μέλλοντα τῦτο ποιήσειν κὴ ἐπίβελον εἶη, κὴ κρυφίους, κὴ δολερὸν, κὴ ἀπατεῶνα, κὴ κλέπτην, κὴ ἅρπαγα, κὴ ἐν παντὶ πλεονεκτεῖν τῶν πολεμίων. κὴ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν· ὦ ἡράκλεις, οἷς σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γίγνεσθαι. οἷος ἂν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιότατός τε κὴ νομιμώτατος ἀνὴρ εἶης. πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς κὴ ἐφίεις ταὐναντία τούτων ἐδιδάσκετε; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, κὴ νῦν γε πρὸς τοὺς φίλους τε κὴ πρὸς τοὺς πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δικαίως κακῶς ποιεῖν ἐκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακεργίας; ἐ δῆτ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ πάτερ. τίνος μὴν, ἔφη, ἕνεκα ἐμανθάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἕνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ' ἕνεκα δύνασθε ὑς ἀγρίως πλέγμασι κὴ ὀρύγμασι; τί δὲ ἐλάφους ποδάγρας κὴ ἁρπεδόνας; τί δὲ λέοντες κὴ ἄρκτους κὴ παρδάλεσιν ἐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μὴ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ ἐ γινώσκεις ὅτι ταῦτα πάντα κακουργίαι τινὲς κὴ ἁρπαγαὶ κὴ δολώσεις κὴ πλεονεξίαι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, θηρίων γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ κὴ δοξαίμι βέλεσθαι ἐξαπατῆσαί τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. ὑδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, ἔφη, ὑδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπεβεπόμην ὑμῖν, ἀλλ' ὅπῃ σκοπὸν βάλλοι ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὴ κακεργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέποτε πόλεμος γένοιτο, δικαίως κὴ ἀνθρώπων στοχάζεσθε.

γρ. κακουργίαι τισὶ καὶ

ζειν. καὶ ἐξαπατᾶν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε· εἰ δέποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε. ἀκούω, ἔφη, ὦ πάτερ, εἶναι χρήσιμα ὄντα ἀμφότερα δύνασθαι, καὶ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἔδει" ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ λέγε δή, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι δεῖ ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλον τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἂν καὶ τοὺς παῖδας τιμᾶν τε δικαιοσύνην, ὥσπερ καὶ σὺ κελεύεις, μὴ φαύλους εἶναι καὶ φαύλους, μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. " διώριζε δὲ τούτων ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον ἦν, καὶ ἃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς· καὶ ἔτι δὲ πρὸς ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς τοὺς φίλους δίκαιον εἴη ἐξαπατᾶν ὅτι γε ἀγαθῷ καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ὅτι γε ἀγαθῷ καὶ ταῦτα διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς ἕλληνας διδάσκειν ἐξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο διδάσκειν ποιεῖν. νομίζοιμι δ' ἂν τινες ὅτως ἀφυεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἐξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο ἂν ἀπὸ τῶν φίλων, τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. ἐνίοτε δ' ἂν καὶ τοῦτο φρόντισα, εἰ καὶ νῦν χρώμεθα ἔτι, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας, ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς ἀληθεύειν, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ πρὸς ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐνιόντες πρότεροι πολῖται γένοιντο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἣν σὺ νῦν ἔχεις ἤδη, καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. ἤδη γὰρ ἂν ἔτι ἐξεπιχειρῶεν οἰκεῖτε πρὸς τὸ ἄγειν πολῖται γένεσθαι, ἢ πρὶν αἰδεῖσθαι ἀλλήλους σωτηρίαμμον, ὥσπερ γε καὶ νῦν αἰδούμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τῇ ἐκείνων ὁρμῇ αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας

γρ. ἐπ' ἀνθρ.

γρ. διωρίζετο

ἀς περσήμοιμι, ἀμέτρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι. νὴ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν ὀλιγοστῇ με ὄντα τούτων δεῖ πλεονεξίων, ὦ πάτερ, μὴ φοίβου, εἴ τι ἔχεις διδάσκειν ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων. μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόσην δοκεῖ δύναμις, τεταγμένοις τοῖς σαυτοῦ ἀτάκτως λαμβάνειν τοὺς πολεμίους, καὶ ὁπλίσμενοις ἀόπλους, καὶ ἐγρηγορόσι καθεύδοντας, καὶ φανεροῖς σοι ὄντας ἀφανῆς ὢν αὐτοὺς ἐκείνοις· καὶ ἐν δυσχωρείαις αὐτοὺς γιγνομένους ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν ὑποδέξῃ. καὶ πῶς ἄν, ἔφη, τίς τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἁμαρτάνοντας δύναιτο ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; ὅτι ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τούτων ἀναγκαῖον δοκεῖ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους ποιεῖν. σιτοποιεῖσθαί τε γὰρ ἀναγκαῖον ἀμφοτέρους, κοιμᾶσθαί τε ἀμφοτέρους, καὶ ἴσως δεῖ τὰ ἀναγκαῖα χρὴ ὅμα πάντας ἀποχωρεῖν δεῖσθαι· καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁποῖαι ἂν ὦσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἃ χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώσκῃς ἀδεεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ ἐν χαλεπωτάτοις γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι. πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον δεῖ πλεονεκτεῖν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ. ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὡς ὀλίγοι τὸ πολὺ πάντες ἰσχυρὰ φυλακὰς ποιοῦνται, εἰδότες ὅτι δέον. οἱ δ' ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ θαρσῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν, καὶ δι' ὧξαι παρεισιόντες ἀτάκτους ποιῆσαι, καὶ ἐς δυσχωρείαν φυγῇ ὑπαγαγόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι δεῖ; ἔφη, ὦ παῖ φιλομαθὴς οὐ τούτων πάντων ὄντα, ἐκ οἵων ἂν μάθοις, τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι περὶ τοὺς πολεμίους μηχανημάτων. ὥσπερ καὶ οἱ μυθικοὶ ἐκ οἵων ἂν μάθωσι, τούτοις μόνοις χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέλλοντα ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μυθικοῖς τὰ νέα καὶ ἀνήκεστα εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα καὶ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾶν δύνανται τοὺς πολεμίους. καὶ δὴ σὺ

γρ. παρακεῖσθαι. γρ. πάντας δεῖσθαι καὶ ταῖς

γρ. ἄλλα καινὰ μέλλα

γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο μετερύγκοις ἐπ' ἀνθρώπους ἢ τὰς μηχανάς· ἃς ἐγὼ πάνυ ὀπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανώμην, οὐκ οἶσθ' ἂν, ἔφη, πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς σῆς τοῦ πολεμίους πλεονεξίας; σὺ μὲν γὰρ ὅπου τοὺς ὄρνιθας ὁρᾷς τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τοῖς ἐσχατιαῖς ἀνίσαμενος ἐπορεύου τυχὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου· ἐγὼ δὲ εἰδὼς κινεῖσθαι τοὺς ὄρνιθας ἐπεστελλόμην σοι ὅπῃ τούτων αἱ πάγαι αὐταῖς, καὶ τὸ πεπιεσμένον χωρίον ἐξεικάσας τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες γὰρ ἐπεπαιδεύοντό σοι, ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ ἐνήδρευες ὥστε ὁρᾶν μὲν αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν· εἶχες δ' ὀπτήλειαν τῷ φθάνειν ἕλκων τὰ πετεινὰ πρὸς τὸ φυγεῖν. πρὸς δ' αὖ τὸν λαγὼ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τοῦτο μὲν ἡμέρᾳ ὑποδιδράσκει, κυνὰς ἑτέρους, οἱ τῇ ὀσμῇ αὐτὸν ἀνιχνεύουσιν. ὅτι δὲ ταχὺ ἔρχεται, ἐπεὶ εὑρεθείη, ἄλλας κιρκὰς εἶχες ὑποτετηδυμένας πρὸς τὸ καταπόδας αἴρειν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ὑποφύγοιεν, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐπῃσθάνου, καὶ πρὸς οἷα χωρία φεύγειν εἰώθασι οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις τὰ δίκτυα δυσεμβάτως ἐπεπετάννυες, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπίπλων ἁλίσκοι. τῷ δὲ μηδ' ἐντεῦθεν διαφεύγειν, σκοπὸς τῷ γιγνομένῳ κυδίστης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἐμελλον ἐπιβήσεσθαι καὶ αὐτὸς μὲν σὺ ὀπίσθεν κραυγῇ ἐδίεν ὑσσείζοντι τὸν λαγὼ βοῶν, ἐξεπλήττες αὐτὸν, ὥστε ἀφρόνως ἁλίσκεσθαι· τοὺς δὲ ἔμπροσθεν σιγῇ διδάξας ἐνεδρεύοντας, λαμβάνειν ἐκέλευες. ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐξελήσεις καὶ ὅπῃ τοὺς ἀνθρώπους μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἐγὼ εἴ τινα λίποις ἂν ἡμῖν πολεμίων· ἐμοὶ δὲ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένοιτο καὶ ἐν τῷ ἱππικῷ ἐπὶ τοῖς ἐμφανέσι φαλιοῦμθαι καὶ ἀμφοτέρας ῥάχιν σιωπᾶν· ἐν τῷ τοιούτῳ δή, ὦ παῖ, οἶμαι πολλὴ περιουσίαν ἔσεσθαι πλεονεξίας μεγάλ' ὠφελοῦσαν. ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω ἐγὼ, ὅταν μὲν σώματα εὖ μὲν τὰ σώματα ἤσκηται ἢ εὖ ἢ αἱ ψυχαὶ τεθήγωνται, εὖ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελέτηνται ὦσιν· εὖ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ὁπόσοις ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσί σε περὶ ἑαυτῶν

γρ. ἐξεπαιδεύοντο

γρ. αὐτῶν. ἠσκήκεις δὲ φθάνειν ἕλκων τὰ πτηνὰ καὶ φθάνων ἕλκειν

γρ. ἐμπεσοῦσι συνίδω

ἑαυτῷ βελτίεσθαι. μηδέποτε δοῦ ἀφειντίσως ἔχε, ἀλλὰ
τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι
ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται, τῆς δ' ἡμέρας ὅπως τὰ εἰς νύκτα
κάλλιστα ἕξει. ὅπως δὲ χρὴ τάσσειν εἰς μάχην στρατιὰν,
ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς,
ἢ ὀρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ
ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅ-
πως πρὸς πολεμίους προσάγειν, ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμί-
ων, ἢ ὅπως πρὸς πόλιν, πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς
τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως " νάπας ἢ ποταμοὺς
διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάττεσθαι, ἢ ὅπως ἀκον-
τιστὰς ἢ τοξότας· καὶ εἴγε δή σοι κατὰ χέρας ἄγοντι,
οἱ πολέμιοι ἐπιφαίνοιεν, πῶς χρὴ ἀντικαθιστάναι· καὶ εἴ σοι
ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθέν ποθεν οἱ πολέμιοι φα-
νείεν, ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν· ἢ ὅπως
τὰ σὰ πολεμίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ
σὰ ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἰδεῖεν; ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν
ἔγωγε λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἐγὼ ἤδειν, πολλάκις ἀ-
πήγγειλα. ἄλλως τε εἴ τις ἐδόκει τι τούτων ὀκνεῖσθαι, ἐδε-
νὸς ἀνεῖτο μελήσειν, ὑφ' ἁδαὴς γενήσεσθαι. δεῖ δὴ
πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι ὁπόσοις ἂν
σοι δοκῇ συμφέρειν τούτων δοκεῖν. μαθὲ δέ μου, ὦ παῖ, καὶ
τόδε, ἔφη, τὰ μέγιστα. ὅταν γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὶ μήτ' ἐν
σαυτῷ μηδέποτε, μηδ' ἐν τῇ στρατιᾷ κινδυνώδεσι, κα-
ταγνῶσι ὡς ἀνθρώποις μὴ αἰρεῖσθαι πρᾶξεις εἰκάζοντες,
ἐν οἷσιν ἂν ἐθέλειν ἀπὸ ποίας ἕξεις αὐτοῖς " τἀγαθὸν μοίρης
δ' ἄν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων. πολλοὶ μὲν " γὰρ ἤδη πό-
λεις ἔπεισε, καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι, πό-
λεμον ἀρέσθαι πρὸς τούτους ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες δη-
χθῆναι ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ πολλὰς νύξηρὰς ἤδη καὶ ἰδί-
ωτας καὶ πόλεις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔ-
παθον. πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι, καὶ εὖ ποιεῖν καὶ
εὖ πάσχειν, τούτοις δ' ἄλλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις
χρῆσθαι, ὑφ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν· πολλοῖς δ' ἂν
ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἥδεως, ἐπιθυμή-
σαντες

γρ. νάπη

γρ. τὰ ἁδαὲ. γρ. χαραῦ πολλὲ

σαντες ἢ πάντων κύριοι εἶεν, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀστύχουν· πολλοὶ ἢ τὸν πολύολκτον χρυσὸν κεκτημένοι, γρ. πλοῦτον
διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. ὥστως ἥ γε ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄμεινον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρώσω ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις πράττοι. θεοὶ ἢ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ γεγενημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ,τι ἐξ ἐκάστου ἀνθρώπου ἀποβήσεται. καὶ τοῖς συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἵλεῳ ὦσι, προσημαίνουσιν ἃ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ μὴ χρή. εἰ ἢ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν. ὁ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ὀπαδεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον β'.

ΤΟιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τοῦ ἑῴων τῆς Περσίδος. ἐπεὶ ἢ αὐτοῖς ἀστὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, ὥτω διέβαινον τὰ ὅρια. ἐπειδὴ ἢ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα ἢ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῆλθε, Κῦρος ἢ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐστράφετο. ἐπεὶ ἢ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους.

ἔπειτα ἦ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης πόσον τι ἄγοιτο στράτευμα. ὁ δ' ἔφη, "τρισμυρίους μὲν, οἱ κ πρόθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι." ἄλλοι ἦ κ ἦσαν ὑπεπώποτε ἐξηυθόντων προσέρχονται ἦ ὁμοτίμων. πόσοι τινὲς; ἔφη ὁ Κυαξάρης. οὐκ ἂν ὁ ἀριθμός σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα ὠφελοίη· ἀλλ' ὀκεῖνο ἐνθύμησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες ὅτοι οἱ ὁμότιμοι καλῶς μὲν πολλῶν ὄντων ἦ ἄλλων Περσῶν φαδίως ἄρχουσιν. ἀτὰρ, ἔφη, δέη τι αὐτῆς, ἢ μάτην ἐφοβήθης· οἱ ἦ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; ναὶ μὰ δί', ἔφη, κ πολλοί γε. πῶς τοῦτο σαφές; ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον πρόσω, πάντες ταὐτὰ λέγουσιν. ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. ἀνάγκη γὰ, ἔφη. τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἃ κ τλῶ διώκειν ἐλεξάς μοι, εἰ οἶδα, πόσῳ τι ἧττον ἢ πρόσθεν, κ πάλιν τλῶ ἡμετέραν, ὅταν εἰδότες ἀμφοτέρας πρὸς ταῦτα βελτίω ὦμεν ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα; ἄκουε δή, ἔφη ὁ Κυαξάρης. Κροῖσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας πρυτανεῖς ἦ κ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀστυάγην ἦ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους ἦ σὺν πρυτανεῖς ἃ μείους τετρακισμυρίων. Ἀσίβαιον ἦ τὸν τῆς Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ κ πρυτανεῖς ἃ μείους δισμυρίων· τὸν Ἀσσύριον δὲ Μάραγδον, ἱππέας τε εἰς μυρίους, κ ἅρματα εἰς ἑκατόν· κ σφενδονητὰς πάμπολύ τι χεῖρον. τοὺς μὴν τοὺς Ἑλλήσποντον καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδὲν σαφὲς λέγεται εἰ ἔσονται· τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τοὺς Ἑλλήσποντον συμβαλεῖν φασι Γαβαῖον ἔχοντα εἰς ἑξακισχιλίους μὲν ἱππεῖς, πρυτανεῖς δὲ εἰς μυρίους. Κάρας μὴν τοὺς Κίλικας κ Παφλαγόνας παρακληθέντας ἃ φασιν ἕπεσθαι. ὁ δ' Ἀσσύριος ὁ βασιλεὺς ἃ ἔχων κ τλῶ ἄλλων Ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας ἄξειν ἃ μείους δισμυρίων, ἅρματα δ' οὐδ' ἃ πλείους διακοσίων, πεζοὺς δ' οἶμαι παμπόλλους· εἰσὶ δὲ καὶ τοῦτο ὅπλα τε δεινὰ ἐμβάλλει. σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγων ἱππέας

γρ. δισμυρίοις γρ καὶ ἄλλοις δὲ τῶν

γρ. πρὸς Ἑλλησπόντῳ

γρ. Γαβάδου

γρ. Καυστρίου

γρ. οὐκ ἐλάττους

ἱππέας μ̄ εἰς ἑξακισμυρίους ἐ͂ι), πελτασὰς ϑ̀ κ̀ τοξότας πλέον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δή, τῆς σῆς δυνάμεως τί πλῆθος φὴς ἐ͂ι; εἰσὶν, ἔφη, Μήδων ἱππεῖς μὲν πλείους τῶν μυρίων, πελτασαὶ ϑ̀ κ̀ τοξόται γ̣ίσιντ' ἂν ὡς ὀκτὼ τῆς ἡμετέρας κ̀ἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ', ἔφη, ϗ ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ ϑ̀ δισμύριοι. λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν ἐ͂ι μεῖον ἢ τρίτον μέρος τῶ ϗ πολεμίων ἱππικῶ, πεζοὺς ϑ̀ σχεδὸν ἀμφὶ πυὺ ἡμίσεις. τί δῆτα, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὐκ ὀλίγους νομίζεις Πέρσων ἐ͂ι ὥς σύ φὴς ἄγειν ϑ̀ ἅμ' εἰ μὲν ἀνδρῶν περσεῖν ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε κ̀ μὴ, αὖθις βουλευσόμεθα· τὼ ϑ̀ μάχεσθαι μοι, ἔφη, λέξον ἑκάσων ὅτις ὀ͂ι. σχεδὸν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἢ αὐτή. τοξόται γὰρ εἰσι κ̀ ἀκοντισαὶ οἵ τ' ἐκείνων κ̀ οἱ ἡμέτεροι. ἀκουῶ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀνεροβολίζεσθαι ἀνάγκη ὀ͂ι, τοιούτων γε ϗ ὅπλων ὄντων. ἀνάγκη γὰρ δῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης. ἀκουῶ ἐν τούτῳ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ϗ πλειόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν ϑᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ ϗ πολλῶν τιλωσκόμενοι ἀνηλωθείησ̣, ἢ ὑπὸ ϗ ὀλίγων οἱ πολλοί. εἰ δῶν ὕτως ἔχ̣ει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρεῖττον εὕροι ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, κ̀ ἅμα μὲν διαλάσκειν αὐτοὺς ὅτι εἴ τι πείσονται Μῆδοι. εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα ϑ̀ αἰτεῖν πλεῖον σράτευμα; ἀλλὰ τοῦτο μ̄, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐυ ἴϑι, ὅτι ὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήϑ̣ει γε ὐκ ἂν ὑπερβαλοίμεθα πυὺ πολεμίους. τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, " εἰ σὺ εἶπω, ὡς τάχισα ὅπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς περσιοῦσιν οἷά π̣ ἔρχον ϑ̀ ἔχοντες οἱ παρ' ἡμῖν, οἱ ϗ ὁμοτίμων καλούμενοι. ταῦτα δ' ὀ͂ι, ϑώρακ̣ μὲν ϗ τὰ σέρνα, γέρρον ϑ̀ εἰς τὴν ἀριστερὰν, κοντὸς ϑ̀ ἡ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· κἂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσ̣ τὸ ὁμοῖον τοῖς ἐναντίοις εἶναι " ἀσφαλέσατον, τοῖς πολεμίοις ϑ̀ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν αἰσχύτερον. τάδομὲν ϑ̀, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ὀ͂ι πυὺ μένοντας· οἵγε μέν τ' ἂν αὐτῷ φεύγοισι, τούτους ὑμῖν κ̀ τοῖς

γρ. εἰ ὁσύνην ἔχοιμι,

γρ. ἀσφαλέσερον τοῖς ἐναντίοις δὲ τὸ φ.

τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φεύγειν, μήτ' ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν ἅτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυαξάρῃ ἔδοξέ τε εὖ λέγειν, καὶ τὸν μὲν πλείω μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ περιειρημένα· καὶ σχεδόν τε ἕτοιμα ἦν, καὶ τῶν Πρσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν, ἔχοντες τὸ ἀπὸ Πρσῶν στράτευμα.

2 2. Ἔνθα δὴ εἰπεῖν λέγει ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτοὺς τάδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους ἅτω, καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους, ὡς εἰς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς πολεμίοις τοὺς ἐσομένους ὑμῖν Πέρσας γιγνώσκων ὅτι ἅτως ὡπλισμένοι εἰσὶν ὡς ὅτι μεγίστω ταχθέντες μάχεσθαι· ἔδοξα μὴ ὀλίγοι ὄντες, καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς, πάθοιτέ τι. νῦν δ' ὦν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἥκετε ἐμπλεά· ὅπλα δ' ἔσαι αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις. τὰς γε μὴν ψυχὰς αὐτῶν θήγω, ἡμέτερον τὸ ἔργον. ἄρχοντος γάρ ἐστιν " οὐκ αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχομένων ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

γρ. οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ καὶ

3 3. Ὁ μὲν ἅτως εἶπεν· οἱ δ' ἥδη μὲν πάντες, νομίζοντες μὴ πλέονων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δὲ αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἀλλὰ θαυμαστὰ μέν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμαχεῖσθαι· ἀλλὰ γιγνώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι ἅτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων, καὶ δῶρα ἂν δίδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ περὶ τὸν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶν οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παρακληθέντες ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡδήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι· εἰς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιζόμενοι βεβαιοτέρως σφίσιν ἥσονται ἔχειν τοῦτο, ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ " γιγνόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο ἄγοιντο. ἀπεῖναι μέντοι ἐδὲ τὰ ἡμέτερα χρή· ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάντως

γρ. γιγνόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπεῖναι

πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον, ὅτι ἂν ὦσι βελτίονες γιγνῶνται.

4. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλαθεὶς τὰ ὅπλα εἰς τὸ μέσον, καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Πρσῶν στρατιώτας, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρᾳ καὶ ἐβλάστητε· καὶ τὰ σώματά γε ἡμῶν ἀνδρὸν χείρονα ἔχετε, ψυχάς τε ἀνδρὸν κακίονας ὑμῖν οὐδεὶς ἡμῶν ἔχων. τοιοῦτοι δ' ὄντες, ἐν μὲν τῇ παιδιᾷ οὐ μετείχετε τοῦ ἴσου ἡμῖν, οὐκ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι ποιεῖσθαι· νυνὶ δὲ ὅπως μὲ ταῦτα ἕξετε, ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς. ἕξεσθε δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβοῦσιν ὅπλα οἷά περ ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ εἴ τι χείρονες ἡμῶν εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνετε· κἂν τι ἐκ τούτων καλὸν καὶ ἀγαθὸν γίγνηται, οὐκ ὁμοίων ἡμῖν ἀξιώσεις. τὸν μὲν ἓν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοιοῦτοι καὶ ἀκούοντες ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν. ἃ γὰρ μὴ ὑμῖν σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐν δὲ τῇδε τῇ ὁπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. δώσεις μὲν γὰρ πρὸς τὰ σέρνα ἀσμένως ἑκάστῳ ἕσαι, γέρρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰώθαμεν φορεῖν, μάχαιραν δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἣ δὴ παίειν τοὺς ἐναντίους δοκεῖ, οὐδὲν φυλακωτέρους μὴ μάτην παίσαντας ἐξαμαρτωμεν. τί δ' ἂν εἶεν ἐν τούτοις ἕτερον ἑτέρου ἡμῶν διαφέροι; πλὴν ἐν τόλμῃ, ἣν οὐδὲν ὑμῖν προσήκει ἧττονα ἡμῶν παρέχεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰ ἀγαθὰ κτᾶται καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τοῦτο δεῖσθαι; τέλος, εἶπεν, ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὅπλα πάντα· ὁ μὲν χρήζων λαμβανέτω ταῦτα, καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν ταξίαρχον εἰς τινὰ ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις. ὁ μὲν τοιοῦτος εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμιζον εἰ πολλὰ λήμματα ὥστε τὰ ὅμοια πονοῦντες τοῦ αὐτοῦ τυγχάνειν,

4

γρ. λαβόντας.

γρ. πονοῦντες, ὁμοίως βιοτεύειν, τυγχάνοιεν μὴ ἐθέλοντες.

μὴ θελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν· καὶ ἄτω δὴ ἀποχρώντως πάντες, ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες.

5 5. Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα καὶ μεθ' ἑαυτοῦ ποιεῖν ἰσχυὰ, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικὰ, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρου ὑπηρέτας, προσέταξεν ἑκάστοις τῶν τριακοντῶν ἱκανῶς ὧν ἐδέοντο πάντα παρασκευάζειν· τοῦτο δὲ διδασκαλίας, οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, εἰδέναι δὲ ἃ καὶ καταμεμαθηκέναι, ὅτι ὅτοι κράτιστοι ἔκασα γίγνονται οἱ ἂν, ἀφέλιμοι τῷ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν, ὅτι ἔργον τέκτων. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν παρελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ, κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σωὶ μαχαίρᾳ καὶ γέρρῳ καὶ θώρηκι μάχεσθαι. ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας ὡς ὁμόσε ἰτέον εἶη ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους. τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵ τινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἄλλο τρέφονται, ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων.

ἡμιχοῦνται.

6 6. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐνοήσας ὅτι πολὺ ὁπόσων ἂν ἡδῶνται ἄνθρωποι φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτα ἀσκεῖν, ἀγῶνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἁπάντων ὁπόσα ἐγίνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν. ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἦν, ἰδιώτῃ μὲν ἀγαθὸν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας, καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλότιμον ὅπῃ πᾶσι τοῖς τοιούτοις. πενταδάρχῳ δ', αὐτὸν ὄντα οἷόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὴν πενταδαρχίαν εἰς τὸ δυνατὸν τοιαύτην παρέχειν· δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ, τὸν λόχον· ὡς δ' αὕτως ταξιάρχῳ ὡς δ' αὕτως ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, ἀνεπίληπτον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελείας καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι ἂν ὦν

τῶν ἀν ἄρχωσι παρέξωσι τὰ δέοντα ποιοῦντας.

7. Ἄθλα ἦ προὔφλωε, τοῖς μὲ ταξιάρχαις, οἱ κρατίστας δόξαιεν τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχυς ἔσεσθαι. τῷ ἦ λοχαγῶν, οἱ κρατίσοις δόξαιεν τοὺ λόχυς ἀποδέκνυσθαι, εἰς τὰς τῷ ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι· τῷ δ' αὖ δεκαδαρχῶν τοὺ κρατίστυς, εἰς τὰς τῷ λοχαγῶν χώρας καθιστήσεσθαι· τῷ δ' αὖ πεμπαδαρχῶν, ὡσαύτως εἰς τὰς τῷ δεκάρχων· τῷ γε μὲν ἰδιωτῶν τοὺ κρατιστεύοντας, εἰς τὰς τῷ πεμπαδαρχῶν. ὑπῆρχε ἦ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχυσι, πρῶτον μὲ θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῷ ἀρχομένων, ἔπειτα ἦ κ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρέπουσαι ἑκάστοις συμπαρείποντο· ἐπανίστατο ἦ κ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίρων, εἴτι ἐν τῷ σπόυτι χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. προεῖπε ἦ νικητήρια κ ὅλαις ταῖς τάξεσι, κ ὅλοις τοῖς λόχοις· κ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως κ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται εὐπιζόταται τοῖς ἄρχυσιν ἔσαι, κ προθυμόταλα δοκοῦσαι τὰ προσηκοντα. ὧν ἦ ταύταις τὰ νικητήρια θιαδὴ εἰς πλῆθος πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε κ ἤνικατο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς. 7

8. Σκηνὰς ἦ αὐτοῖς κατεσκέασε, πλῆθος μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσ, μέγεθος δὲ ὅσε ἱκανὰς εἶ τῇ τάξι ἑκάστῃ· ἦ ἦ τάξις μὲν ἑκατὸν ἀνδρες. ἐσκήνουν μὲν δὴ ἔτω κατὰ τάξεις. ἐν δὲ τῷ ὁμοσκινοῦν ἐδόκουν μὲ αὐτοῖ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τόδε, ὅτι ἑῶντων ἀλλήλους ὁμοίως πρόθυμους κ ἐκ ἐνὸς πρόφασις μετονέξιαι, ὥσε ὑφίεσθαί τε τινὰ, καλόν τε ἕτερον ἑτέρυ ἕνεκα πρὸς τὸν πολεμίυς. ὠφελεῖσθαι ἦ ἐδόκουν αὐτοῖ κ πρὸς τὸ γιγνώσκεσθαι ἀλλήλοις ὁμοσκηνοῦντες. ἐν γὰρ τῷ γιγνώσκεσθαι κ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσιν ἐδόκει μᾶλλον ἐγγίνεσθαι· οἱ ἦ ἀγνοούμενοι ῥᾳδίως ἐργάζεσθαι πᾶς μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. ἐδόκουν ἦ αὐτοῖ κ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν ὁμοσκηνίαν· εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κοινωνικὰς μανθάνειν, ὥσπερ ὁπότε εἰς ἕνα προσδοίτο ἡ τάξις, οἱ ἦ λοχαγοὶ 8

ὁμοσκηνίας. γρ. κεκοσμημένας.

λοχαγοὶ τοὺς λόχους· ὡσαύτως οἱ δεκάδαρχοι τὰς δεκάδας, καὶ οἱ πεμπάδαρχοι τὰς πεμπάδας.

9 9. Τὸ δ' ἀκριβοῦν τὰς τάξεις ἀφέλιμον ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καθίστασθαι· ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ ἂν δέῃ σωρεύεσθαι, ἔστι, κἂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχῃ, σωρεύσαι ταῦτα εὐπετῶς, ἐὰν ἔχῃ γνωρίσματα, ὥστε εὔδηλον εἶναι ἐξ οἵας χώρας ἕκαστον αὐτῶν ὄζει. ἐδόκουν δ' ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἵππον ἀλλήλους ἂν ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἑώρα καὶ τὰ θηρία" τὰ ὁμοῦ τρεφόμενα ἡδονὴν ἔχοντα πόθεν, ἐὰν τις αὐτὰ διαπᾷ ἀπ' ἀλλήλων.

γρ. τὰ συντρεφόμενα

10 10. Ἐπεμέλετο δὲ καὶ τῶνδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γιγνόμενοι ὅπλα τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεινότατον εἰσίοιεν. ἢ γὰρ ὅπλα θήρεια αὐτοὺς ἐξάγων ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξεύρισκεν, αἳ ἱδρῶτα ἔμελλον παρέξειν· ἢ καὶ τρέξας εἴτι δεόμενος τύχοι, ὅτως ἐξηγεῖτο τῆς τρέξεως, ὡς μὴ ἐπαίοιεν ἀνίδρωτι. τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὴν ἕξιν ἐθίζειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαί τι πονεῖν. καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾳοτέρους εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλους πρᾳότεροι σώζονται πρός γε μίαν τὴν πολεμίαν μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται οἱ ἂν ξυνθῶσιν ἑαυτοῖς εὖ πεπονηκότες.

γρ. πρᾳότερον

11 11. Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηνῇ μὲν κατεσκεύασατο ὅσην ἱκανὴν ἔχειν ὃς καλοίη ἐπὶ τὸ δεῖπνον· σκηνᾶν δὲ αὐτὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν, ὃς καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκάρχων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων σκηνᾶν· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τινὶ πεμπάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. σκηνᾶν δὲ καὶ ἐτίμα ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. διὰ δὲ τὰ μὴ παραλειπόμενα ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλοκαγαθίοις ὅπλα τὰ δεινότατα. καὶ τὰς ἀμφὶ τὸ στρατόπεδα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους ἀεὶ πάντων ἐποίει. ἐδόκει γὰρ ἵππον τιμᾶν ἄξιον εἶναι ὁ-

κη

κει αὐτῷ εἴ τῳ δεῖ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας ἄτε κηρύκων, ἄτε πρέσβεων. καὶ γὰρ πιστὸς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας ὧν στρατιωτικῶν, καὶ ἀκριβοῦν, πρὸς τούτοις δὲ σοφοὺς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀπαρέγχυς. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὅσα οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν, ἐγίνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ὡς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πρᾶττειν, ὅσα ἂν ὁ ἄρχων προστάττοι.

12. Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παροξυνθέντες εἰς τἀγαθὸν. ἀφίκετο δ' ἔν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον· ἆρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστερά τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἕτεροι, ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν; ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσουσιν ἡμῶν ἄτε ἐν ταῖς σωμασίαις, ἄτε ὅταν ἐγωνίζεσθαι δέῃ πρὸς τοὺς πολεμίους; καὶ ὁ Γωβρύας ὑπολαβὼν εἶπεν· ἀλλ' ὁποῖοί μοί τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους ὅπως ἔγωγε ἐπίσταμαι, ἐν μυρίοις τῇ σωμασίᾳ δύσκολοι καὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔνιοι αὐτῶν ἤδη φαίνονται. πρῶτον μέν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἔσεμνύνετο εἰς τὴν τάξιν ἑκάστων ἱερεῖα, καὶ ἐγίγνετο ἑκάστῳ ἡμῶν βία χρέα, ἢ καὶ πλείω τὰ ὠφειλόμενα· καὶ ἤρξατο μὲ δὴ ἀπὸ ἐμοῦ ὁ μάγειρος τὴν πρώτην ὠφελίαν ὠφείλειν. ὅτε δὴ τὸ δεύτερον εἰσῆλθεν ὠφελίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τῆς τελευταίας ἄρχεσθαι, καὶ ἀνάπαλιν ὠφείλειν. ἀναπεραγὼν οὖν τις τὴν χύτραν μέσον τὸν κύκλον κατακεκλιμένων στρατιωτῶν, μὰ δί', ἔφη, τὴν γὲ μὴν οὐδὲν ἴσον ὄζειν, εἰ γε ἀφ' ἡμῶν τὴν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἅψεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἡσθέντην τε εἴτι μεῖον δοκοῦσαν ἔχειν, καὶ κελεύσας εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα τοῦτό γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὡς δὲ τὰ ὠφελήματα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἄτε, οἶμαι, ὑπάτους λαμβάνοντας, τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν, ἐνταῦθα δὴ κλεινὸν πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλον ἐγένετο. καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτόν, τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα " δεῦρο τυχεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον, ἀλλὰ μὴ φθονήσῃς· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἄρξεται, καὶ σὺ πρῶτον λήψῃ

12 γρ. δευτέρου τυχεῖν

λήψῃ τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τοσούτῳ διαφέρει τὸ τοιοῦτον, ὅσῳ δὴ λοιπὸν ἰὼν τῆς διαφορᾶς· καὶ κεῖνος ἔλαβε μετ' ἐμὲ δεύτερος. ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει ὃ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον λῆψόμενος. καὶ ὁ μάγειρος οἰόμενος αὐτὸν ἀδέν τι δεῖσθαι ὄψου, ᾧχετο διαφερέων πεῖν λαβεῖν αὐτόν ἕτερον. ἐνταῦθα δὴ ὅτω βαρέως ἰὼν ἔγκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήνατο μὴ αὐτῷ ὃ εἰλήφει ὄψον· ὃ δ' ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἰὼν τοῦ ἐμβαπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἀκπεπαλῆχθαί τε καὶ ὀργίζεσθαι τῇ τύχῃ " δυσφορέμενος ἀνέτεμνεν. ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἑστὼς σιωπηρότητί τε τῷ χεῖρε, καὶ τῷ " γέλωτι μυκτηρίζετο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη, παρασκευάζομαι βύπτειν· ἀδὲ γὰρ αὐτὸς ἠδυπάθουν κατέχων τὸν γέλωτα. τοιοῦτον μὲν δή σοι, ὦ Κῦρε, ἕνα τῶν ἑταίρων ὑπεδειγμάτισα, ἔφη. ὀρθῶς μὲν δὴ τοῦτο, ὦ ἄνερ εἰκὸς, ἐγέλασε. ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιαρχῶν, ἔστι μὲν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, ὕτω δυσκόλως ἐπέτυχεν· ἐγὼ δ', ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας, καὶ σκέλδυσας διδάσκειν τὸν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν ἃ παρὰ σοῦ ἐμαθόμην, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον. καὶ σήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας δῆτα ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ τοὺ ἄλλους ἦ ὤμην δεῖν, ἔπειτα τοὺς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἵνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶ), πορσιέναι ἐκέλδυσα. καὶ ὁ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος πορσῄδων τοῦ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν, πρῶτος ἐπορεύετο. κἀγὼ ἰδὼν εἶπον, ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, πορεύομαι, ὥσπερ σὺ κελδύεις. κἀγὼ εἶπον, ἀλλ' ἐγὼ οὐ σὲ μόνον ἐκέλδυον, ἀλλὰ πάντας πορεύεναι. καὶ ὃς ἀκύσας τοῦτο, μεταστραφεὶς πρὸς τοὺ λοχίτας εἶπεν, οὐκ ἀκούετ', ἔφη, παραστάντος πορεύεναι πάντας; καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν, ἦρξ πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δ' ὁ λοχαγὸς αὐτοὺ ἀνεχώρει, ἐδυσφόρησέ τε, καὶ ἔλεγον, ποτέρῳ χρὴ πείθεσθαι τῶν γὰρ ὁ μὲν κελδύει πορεύεναι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. ἐγὼ μέντοι ἐπεγκὼν

γρ καὶ ὁ Ἀμταμος

γρ. διεθέλε: μάρος

γρ λέγοντι νύρ.

ἐνεγκὼν ταῦτα πρᾴως, Ἐξαρχῆς ἂν καταχωρίσας, εἶπον μηδένα σφᾶς ὅπισθεν κινεῖσθαι πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγῆται, ἅμα τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας τὸν πρόσθεν ἕπεσθαι. ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπιὼν ἦλθε πρὸς ἐμέ, καὶ ἐπιτήδευσά με τοιοῦτον εἶναι, ὦ ἔγωγε οἰκαδε, κἀγὼ (ὁ γὰρ λοχαγὸς ᾔδει ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολὴ) ἐπέλαβον αὐτὸν δεδεμένον ἐνεγκεῖν τοῦ ὀπισθοφύλακος. ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐπεῖνος εἵπετο τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι· καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον σωέτρεχε, καὶ ἦκον οἱ ἄνδρες φέροντες τοῦ ἐπιστολέως. ἔτως, ἔφη, ὅγε ἐμὸς λόχος ἀκειβοῖ σοι πάντα τὰ σῶν σοῦ. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς, ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τοῦ ὀπισθοφύλακος. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοὶ, οἵους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους, οἵ γε εὐθερμότατοί μοὶ ἔτως εἰσὶν ὥστε ἐθέλειν καὶ μικρῷ ὄψῳ πάμπολλις φίλοις ἀναπτήσασθαι· πιθανοὶ δ' ἔτως εἰσί τινες, ὥστε πεῖν εἰδέναι τὸ προσαπόμενον, μᾶλλον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον ἔυξασθαι ἢ τοιούτους στρατιώτας ἔχειν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν, ἔτως ἐπήνεσε τοὺς στρατιώτας.

γρ. αὐτίκα χωρίσας,

γρ. ὥστε τινὰς αὐτῶν εἶσι καὶ μικρῷ ὄψῳ πάνυ ἀναπτήσασθαι φίλους.

13. Ἐν δὲ τῇ σκιᾷ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν ταξιαρχῶν, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον μᾶλλον συφρονεστέρων ἀνθρώπων. ἔνθα δή πως εἶπεν, ἦ γὰρ οἴει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; ἀλλὰ τί μοι βούλομοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; τί δ' ἄλλο γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες ὑπὲρ ὧν λέγουσί τε ταῦτα καὶ ἁλαζόνευονται; καὶ ὁ Κῦρος, εὐφήμει, ἔφη, μὴ λέγε ἁλαζόνας ἐκείνους. ὁ μὲν γὰρ ἁλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ὅτι τοῖς περαιτέρω ἐκείνους καὶ πλείοσι τοῦτο ἐκείνοις ἢ εἰσὶ καὶ ἀνδραγαθίζεσθαι, καὶ ποιῆσαι ἃ μὴ ἱκανοὶ εἰσὶν ὑποσχνούμενοι, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς σωοῦσι μήτε ὅτι τῷ ἑαυτοῦ κέρδει, μήτ' ὅτι ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μήτε ὅτι βλάβῃ μηδεμιᾷ,

13

γρ. συφρονεστέρων

γρ. αὐτὸς δὲ

πῶς ἂν οὖτοι ἀσεῖοι ἂν καὶ εὐχέρειαν δικαιότερον ἐνομίζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ Κῦρος ὅτως ἀπελογήσατο πρὸς τῶν τὸν γέλωτα παροχόντων. αὐδις δὲ ὁ λοχαγὸς ὁ τὴν τοῦ λόχου χαιρίαν διηγησάμενος ἔφη, ἦ που ἄν, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλαίοντα ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκεῖα ἅπαντα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν) ὁπότε γε καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐφραίνειν μέν τι σε βουλόμεθα, βλάπτειν δ' οὐδέν, ὅμως ὅταν ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τὸ κλαίειν καθίζοντος τοῦ φίλους, πολλαχῇ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐλοῖς μηχανώμενος. εὑρήσεις δὲ καὶ σὺ, ἢν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. κλαύμασι μέντοι καὶ θαλέρες υἱοῖς σωφρονισμοὶ μηχανῶνται, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τὸ κλαίειν καθίζειν, εἰς δικαιοσύνην περιστρέφονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομητικωτέρας ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας; ἐκ τούτου ὁ Ὑσπασίνου δή που ἔφη εἶπε, σὺ ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρρῶν διαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἀμείνους πειράσῃ καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, καὶ τοῖσδε τοῖς φίλοις τοῦτο τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδαψίλευσαι. καὶ γὰρ οἶσθ' ὅτι πολύς σοι ὄζιν ἐπικείμενος· ἔτε γὰρ αὐλὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτὸν, οὐδὲ μὴν φίλοις γε, οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἰ) γέλωτα παρέχεις. ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασίς ὄζιν ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, ", καὶ σὺ δ' αὖ, ὦ Ὑσπασίνου, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; καὶ ὁ λοχαγὸς εἶπε, ναὶ μὰ δί' ἀνόητος ἄρα ὄζιν ἐπεὶ ἔχ γε σοῦ πῦρ οἶμαι ῥᾷον ἂν τις ἐκπνεύσειεν ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. ὅπη τούτῳ μὲν δὴ οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὐλὸς ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, ἀδικεῖ

γρ. καὶ οἶσθα, ὦ Ὑσπασίνου, γέλωτα ποιεῖν.

ἔφη,

ἔφη, ὦ λοχαγέ, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν ἀνδραποδωδέστατον διαφθείρεις, γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτ', ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα πῶ γέλωτι.

14. Ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθ' ἔληξεν· ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν, ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ ὅτι ἐξελαυνόμεθα μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βέλτιον, οἱ δὲ καὶ μείον ἄξιοι· ὧν δέ τι γίγνεται ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι πάντες ἴσοι εἶναι. καίτοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τοῦτο ἐν ἀνθρώποις εἶναι τῆς τοῦ ἴσου καὶ τοῦ ἀνίσου τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς ταῦτα, ἆρ' ὅσα, ἔφη, θεῶν, κρείττονα ἡμῖν, ἄνδρες, ἐμβαλεῖν δοκεῖ περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸν σκότον, πότερα δοκεῖ, ὧν τι ἐν τοῖς πόνοις δοκῶ ὁ Θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστου, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ προστιθέναι; καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν ὅτι ἅτα ποιήσεις; ἢ σὺ καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἔφη, προεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. οἱ μὲν γὰρ ἂν σκοτοδινιῶντες κτήσωνται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι τῶν δ' ἀρχόντων τῆς στρατείας ἐμοὶ ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε διαπίπτοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας οὐδὲν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. ἢ καὶ οἴει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθὸν, ὥστε μὴ ἴσον ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ τιμᾶς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ὑμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῷ ἕνεκα τῆς ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα. βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο εἶναι, εἰ εἰδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κεινόμενοι, τῆς ἀξίων τεύξοιντο, καιρὸς δοκεῖ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνουν τιμῶ-

14

γρ. τῆ τοῦ ἴσου τόν τε

γρ. ἔφη, ἅτας προειπας

τοῦ

γρ. αὐτὸς δὲ

πῶς ἂν ἔτι ἀσεῖοι ὦν καὶ εὐχόμενοι δικαιότερον ἐνομίζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅττως ἀπελογήσατο πρὸς τῶν λόγων γέλωτα παρεχόντων. αὖθις δὲ ὁ λοχαγὸς ὁ τὴν τοῦ λόχου χαρίεσσαν διηγησάμενος ἔφη, ἦ που, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκεῖα ἅπαντα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα περιῳδῆναι ἄγουσιν) ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐφραίνειν μέν τι σε βεβούλεθα, βλάπτειν δ' οὐδέν, ὅμως ἅτταν ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτὸν τὸν κλαίοντα καθίζοντα τοὺς φίλους, πολλαχοῦ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. εὑρήσεις δ' καὶ σύ, ἐὰν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. κλαύσασι μέντοι καὶ πάλιν οἷς σοφίσασθαι μηχανᾶσθαι, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθοὶ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλαίειν καθίζειν, εἰς δικαιοσύνην παρορῶντας· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομητικωτέρας ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας; ἐν τούτῳ ὁ Τσάμπης ὧδέ πως εἶπε, σὺ ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἵνα ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρρῶν δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολὺ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἡμείνους πειράσῃ καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, καὶ τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδαψίλευσαι. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολύς σοι ὄζιν ἀποκείμενος· ἔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτόν, ἔτε μὲν φίλοις γε, ἔτε ξένοις ἐκὼν εἰ γέλωτα παρέχῃς. ὥστε ἔτεμία σοι περίφασίς ὄζιν ὡς ἔ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, γρ. καὶ οἴει γε, ὦ Τσάμπη, γέλωτα ποιεῖν, ", καὶ σὺ δ' αὖ, ὦ Τσάμπη, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; καὶ ὁ λοχαγὸς εἶπε, ναὶ μὰ δί' ἀνόητος ἄρα ὄζιν· ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ οἶμαι ῥᾷον ἄν τις ἐκπίνειεν ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. ὅπερ τούτῳ μὲν δὴ οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὖλος ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, ἀδικεῖς ἔφη,

ἔφη, ὦ λοχαγὲ, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν ἀνδραποδωδέστατον διαφθείρεις, γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτ', ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι.

14. Ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθ' ἔληξεν· ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν, ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ ὅτι ἐξελαυνόμενοι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βέλτιον, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἐὰν δέ τι χρήμα ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι πάντες ἴσοι ἰσομοιρεῖν. καίτοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῆς ἐν ἀνθρώποις εἶναι τῆς τὰ ἴσα τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιούσης. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς ταῦτα, ἆρ' οὖν, ἔφη, θεῶν, κράτιστον ἡμῖν, ἄνδρες, ἐμβαλεῖν δοκεῖ τούτῳ βαλὼν εἰς τὸν κρατῆρα, πότερα δοκεῖ, ἐὰν τι ἐκ τῶν πόνων δῷ ὁ Θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστῳ, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ περιτιθέναι; καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ περιιπεῖν ὅτι ὕστατα ποιήσεις; ἢ οὐ σὺ καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἔφη, περιεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. ἃ μὲν γὰρ ἂν κεκτημένοι κτήσωνται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι τῷ δὲ ἀρχῷ τῆς κρατείας ἐμοὶ ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιτάττας οὐδὲν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. ἢ καὶ οἴει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος σωφρονέστερον, ὥστε μὴ ἴσον ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ὑμᾶς σωφρονοῦντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλείστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῷ ἕνεκα τῆς ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα. βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο εἶναι, εἰ εἰδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κινούμενοι, τῆς ἀξίων τάξοιντο, καιρὸς δοκεῖ αὐτῷ ἐδόκει εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν τοῦτο τὸ ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνουν τιμᾶν τοῦ

14

ἡ τοῦ ἴσου τόν τε

περιεῖπας, ἔφη, οὕτως

τῦ ὄχλυ ἰσομοιείαν. ὕτω δὴ σωεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ ἐμβαλέσθαι περὶ τύτυ λόγον, ϗ σωαγορδύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅσις ὢφ ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

15 15. Ἐπιγελάσας ἢ δὴ ταξιαρχῶν τις εἶπεν, ἀλλ' ἐγω, ἔφη, ἄνδρα ϗ τῦ λήμυ οἶδα, ὃς σωεργεῖ ὥστε μὴ εἰκῆ ὕτως ἰσομοιείαν εἶναι. ἄλλος γ' ἀντήρετο τῦτον τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκείνατο, ἔστι νὴ δί' ἀνὴρ σύσκιλος ἐμὸς, ὃς ἐν παντὶ μασδῷ πλέον ἔχει. ἄλλος δ' ἂν ἐπήρετο αὐτὸν, ἦ ϗ δὴ πόνον; μὰ δί', ἔφη, ὃ μὰ δή· ἀλλὰ τῦτό γε ϕιλόμολος ἐλαύνει. ϗ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιύτων πάνυ ῥᾳδίως ἀεὶ ἐᾷ τὸν Σκιλούρυν πλέον ἔχειν. ἀλλ' ἐγω μὴν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκω τὺς τοιύτυς ἀνδρώπυς οἷς ϗ νυῦν ὅδε λέγει, ἡγρ. μετίως ὢφ δεῖ ἐνδυόν ϗ πειθόμενον ἔχειν τὸ σρότιμα," ἐξαιρέτυς εἶναι ἐν τῇ σρατιᾷ. δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲ πολὺ τῶν σρατιωτῶν εἶναι οἷς ἕπεσθαι ἢ ἄν τις ἡγῆται· ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειρῆσιν οἱ μὴ καλοὶ κἀγαθοὶ ὅτι τὰ καλὰ κἀγαθὰ, οἱ δ' πονηροὶ ὅτι τὰ πονηρά. ϗ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνυσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπυδαῖοι. ἡ μὲ γὰ πονηρία διὰ τῶν παρυτίκα ἡδονῶν πορεύεται, ταύτας ἔχει συμπεπλεγμένας πολλὰς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν. ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγυσα, ϗ πάνυ δῆλή ἐσιν ἐν τῷ παρυτίκα εἰκῆ σωεπισπᾶσθαι, ἄλλως τε ϗ ἰῶ ἄλλοι ὦσιν ὅτι τὸ πρανὲς ϗ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες. ϗ τοίνυν ἰῶ μὴ τινες βλακεία ϗ ἀπονοία μόνον κακοὶ ὦσι, τύτυς ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, ἁπάνυ μόνον ζημιοῦν τὺ κοινωνύς· οἱ δ' ἂν τῶν μὲ πόνων κακοὶ ὦσι κοινωνοὶ, πρὸς ἢ τὸ πλεονεκτεῖν σφόδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, ἔτοι ϗ ἡγεμονικοί εἰσι πρὸς τὰ πονηρά. πολλάκις γὰρ δυνάνται τιμὴ πονηρὰν πλεονεκτῆσαι ἀποδυσωπῶσι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιῦτοι ἡμῖν εἰσι. ϗ μηδὲ μὴν σκοπῆτε ὅπως ἐν τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τάξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἵππυς, ὅι ἂν ἄειροι ὦσιν, ϗ χ οἱ ἂν πατειῶνται, τύτυς ζητεῖτε, ἔτω ϗ ἀνδρώπυς ἐν πάντων οἱ ἂν γρ. ὑμῖν ἡμῖν μάλιστα δοκῶσι

κῶσι συνηχυσεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν· ὅτε γὰρ ἅρμα δήπου ταχὺ θέοιτ' ἂν βραδέων ἵππων ὄντων, ὅτε δίκαιον, ἀδίκων συνεζευγμένων. ἐδέ γε εἷς δύναται εὖ οἰκεῖσθαι πρὸς ἑαυτὸν οἰκέταις χρώμενος· ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρων οἰκετῶν, ἥπου σφάλλεται ἢ ὑπὸ ἀδίκων παραπόμενος. ἓν δ' ἴστε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι ἐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι κακοὶ ἀπόσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων ὅσοι μὴ ἀνεπίπλαντο ἤδη κακίας ἀνακαθαροῦται πάλιν αὐτοῖς· οἱ δ' ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. ὁ μὲν ἔτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε ταῦτα, καὶ ἔτως ἐποίουν. γρ. ἀποκαθ.

16. Ἐκ δὲ τούτου πάλιν ἄρχει ὁ Κῦρος. κατανοήσας γάρ τινα τῶν "λοχαγῶν σιδηροῦν ἀγκάλιον, καὶ φοινικίδα περιπεπλεγμένον ἀνδρὶ ὑπερηφάνῳ τε καὶ ὑπερόπτῃ, ἀνακαλέσας τὸν "λοχαγὸν ὀνόματι, εἶπεν ὧδε, ὦ Σαμβάυλα, ἔφη, ἀλλ' ἦ καὶ σὺ, καθ' τὸν ἐλλιπῆν βόπον, ὅτι καλὸν ὂν ἀνδρὶ τοῦτο τὸ μειράκιον τὸ φοινικοπεπλεγμένον σοι; νὴ τὸν δί', ἔφη ὁ Σαμβάυλας, "ἥδομαί γε καὶ ἐγὼ συνὼν τούτῳ, καὶ ἡγοῦμαι αὐτόν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι, προσέβλεψαν ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τῷ ἀνδρὶ ὑπόλευκον ἅπαν, ἐγέλασε πάντες. καί τις εἶπε, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβάυλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρηται; καὶ ὃς εἶπεν, ἐγὼ ὑμῖν, νὴ τὸν δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ὁπόσάκις γὰρ αὐτὸν ἐπάλεσα εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, ὅ πώποτέ μοι ἔτ' ἀχολίαν παρῆφασίσατο, ἔτε βαδίων ὑπῆκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ τρέχων· ὁπόσάκις τε πρᾶξαί τι αὐτῷ παρήταξα, ἐδὲν ἀνιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦντα. πεπόληκε δὲ καὶ τοὺς δώδεκα ἅπαντας τοιούτους, ἐλόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ὑποφεύγοις οἵους δεῖ ἔχειν. καί τις εἶπε, κἄπειτα τοιοῦτον ὄντα ἐ φιλεῖ αὐτὸν ἅπας ὁ συλλογος; καὶ ὁ αἰχμὴς ἐκεῖνος πρὸς ταῦτα εἶπε, μὰ δία, ἔφη ἐ γὰ 16 γρ. παξιάρχων γρ. ταξιάρχου γρ. ἥδομαί γε ἔν καὶ ἐγὼ συνὼν τε τούτῳ γρ. δία

ὃ γὲ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἥρκει ἂν αὐτῷ εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων. τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γέλοια καὶ παιδιὰ καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δέ, τὰς σπονδὰς ποιήσαντες, καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθά, τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυον.

17 17. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνέλεξε τοὺς στρατιώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· παρέρχονται γὲ οἱ πολέμιοι· τὰ δ' ἆθλα, τῆς νίκης. ὧν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, δῆλον ὅτι οἵ τε πολέμιοι ἂν ἡμέτεροι, καὶ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ὧν δ' ἡμεῖς ἂν νικήσωμεν (τοῦτο γὲ ἀεὶ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν δεῖ) καὶ ὅτῳ τὰ τῶν ἡττωμένων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα πρόκειται. ὅτῳ δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν, ὡς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γένωνται, ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι διανοοῦνται, ἔχουσιν ἕκαστοι, ὡς εἰ μὴ αὐτός τις προθυμηθήσεται, οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων ταχύ τε καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὲ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πρᾶξαι δεομένων. ὁπόταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ ὡς ἀλλος ἔσται ὁ πράσων καὶ ὁ μαχόμενος, κἂν αὐτὸς μαλακίζηται, τοῖς, τοιούτοις, ἔφη, ἓν ἴσε, ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα ἥξει τὰ καλὰ πρήγματα. καὶ ὁ Θεὸς ὅτῳ πως ἐποίησε, τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προσάπτειν ἐπιπονεῖν τἀγαθά, ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νῦν ὦν, ἔφη, λεγέτω τις ἐνθάδε ἀνασὰς πρὸς αὐτοῦ τοῦτο, πότερον ἂν τιμᾶν ἀρετὴν οἴεται ἀσκεῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι πλεῖσα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶ· ὁμοίως γὰρ πάντες τοῦ ἴσου τεύξόμεθα.

18 18. Ἐνταῦθα δὴ ἀνασὰς ὁ Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ ὅτε μέγας, ὅτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε ὡς δεῖ ἴσον τοῦ κακοῦ τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἴ τι

εἴτις ἄρα ἔσαι ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ὁπλεῖξαι ἑαυτὸν ὡς διανοεῖται μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ κατασκεύξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ γ', ἔφη, εἰμὶ μὲν οὔτε ποσὶ ταχὺς, οὔτε χερσὶν ἰσχυρὸς· γιγνώσκω γὰρ ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐκ ἂν κειθείην οὔτε πρῶτος, οὔτε δεύτερος, οἶομαι δ' οὐδὲ χίλιοστὸς, ἴσως δ' οὐδὲ μυριοστός. ἀλλὰ κἀκεῖνο σαφῶς ὁπίσαμαι, ὅτι εἰ μὴ οἱ δυνατοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήψονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθῆ τινὸς μοι μετέσαι μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ᾖ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ κὴ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσι, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλης τινὸς μᾶλλον ἢ τῆς ἀγαθῆς μεθέξω πλέον μέρος ἢ ἐγὼ βούλομαι.

19. Χρυσάντας μὲν δὴ ὧδε εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φερεσύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πῶς ἔστι οἰκοθεν σωφήθης κὴ ἀρεστὸς ἀνὴρ, κὴ τὸ σῶμα οὐκ ἀρρυὴς, κὴ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγρυπνεῖ ἀνδρεῖ ἐοικὼς, κὴ ἔλεξε τοιάδε· Ἐγω, ἔφη, ὦ Κῦρε, κὴ πάντες οἱ παρόντες Πέρσαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὁρμᾶσθαι πάντας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. ὁρῶ γὰρ ὁμοίαν μὲν πρόφην πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας, ὁμοίας δ' σωφροσύνας πάντας ἀξιωμένους, τὰ δ' αὐτὰ καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα. τό, τε γὰρ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι ἐν κοινῷ κεῖται, κὴ ὃς ἂν φανῇ τοῦτο ἀποφασίσεως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· τό, τ' αὖ φεύγειν τοὺς πολεμίους ἅπλιμον ἔστι, καὶ τῷ μὲν προσῆκον, τῷ δ' οὔ, ἀλλὰ πᾶσι κὴ τοῦτο προκέκριται κάλλιστον εἶναι. νῦν δέ, ἔφη, ἡμῖν καὶ δέδοκται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ὁπισαμένους, ὥσπερ γε κὴ τἆλλα ζῶα ὁπίσαταί τινα μάχην ἕκασα, οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόντα ἢ ἐκ τῆς φύσεως· ὡς ὁ βοῦς κέρασι παίειν, ὁ ἵππος ὁπλῇ, ὁ κύων σόματι, ὁ κάπρος ὀδόντι. κὴ φυλάττεσθαι γ', ἔφη, ἐπίσαται ταῦτα πάντα ἀφ' ὧν μάλισα δεῖ, κὴ ταῦτα εἰς ἀδενὸς διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα. κὴ ἐγὼ ἐκ παιδὸς εὐθὺς μὲν προβάλλεσθαι ἠπισάμην περὶ τούτου ὅτῳ ὥ-

19

γρ. δείκνυται

μὴν πλησίασθαι, καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τῷ χεῖρε προσέχων, ἐπεπόδιζον ὅ,τι ἠδυνάμην τὸν παίοντα· καὶ τοῦτο ἐποίουν ἐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος εἰ προσδοκήσειεν. μάχαιραν γε μὴν ἐυδὺς παιδίον ἂν ἥρπαζον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ' ἑνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν ὅπως δέοι λαμβάνειν ἄλλα ἢ ἀπὸ τῆς φύσεως, ὡς ἐγώ φημι. ἐποίουν γοιῶ καὶ τοῦτο κωλυόμενος, ἐ διδασκόμενος, ὥσπερ καὶ ἄλλα ὅσα εἰργόμενος καὶ ὑπὸ πατρὸς καὶ ὑπὸ μητρὸς, ὑπὸ τῆς φύσεως πειρᾶσθαι διαγιγνώσκομαι. καὶ ναὶ μὰ δία ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν ὅ,τι δυναίμην λανθάνειν. ἐ γὰρ μόνον φύσει ἰσχὺς, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ πρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἤδη, ἐκ τοῦ πεφυκέναι τοῦτο ποιεῖν, ἐδόκει μοι εἶναι. ἐπεὶ οὖν ἔφη αὐτῇ ἡ μάχη καταλείπειν, ἐν ᾗ πρόθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ὄζει, πῶς ἡμῖν οὐχ ἥδέως πρὸς τοὺ ὁμοτίμους ἀγωνιστέον; ὅπου γε τὰ μὲ ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα προκεῖται, παραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἰσμεν, ἀλλ' ἔστι μὲ ἔντιμον βίον, ἢ ὡς βίαν ἥδιστος, ὡς μόνος ἡμεῖς δὲ ὀνείδεσον μὲν, ἄτιμον δέ, ὥσπερ οἶμαι χαλεπώταλος. μάλιστα δὲ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με ἐυθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παροξύνει, ὅτι Κῦρος ἔσαι ὁ κείναν, ὃς ἐ φθόνῳ κείνει, ἀλλὰ σωὶ θεῶν ὄρκῳ λέγω, ἢ μὲν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος, ὕστινας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς, φιλεῖν, ὡδὲν ἧττον ἑαυτῷ· τούτοις γοιῶ ὁρῶ αὐτὸν ὅ,τι ἂν ἔχοι ἥδιον διδόντα μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα ὅτι ἔστοι μέγα φρονοῦσιν ὅτι πεπαίδευμαι δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πρὸς δίψος καὶ πρὸς ῥῖγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδόμεθα ἢ ἔστοι. ἐ γάρ ὄζει διδάσκαλος τούτων ὡδεὶς κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκεμβούως ταῦτα ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν μὲ ἔστοι δὴ τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων ἃ ὄζει πᾶσι ἀνθρώποις εὑρημένα ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ πρέχειν διαγιγνώσκομεθα. ὥστε νυῶ ἐμοὶ δοκεῖν τὰ τῷ ὅπλων φορήματα πλεονεξίᾳ μᾶλλον ἐοικέναι ἢ

γρ. ὃς μόνος πειρᾶδιστος εἶναι· ἡμεῖς

φορ-

φορτίοις. ὡς ὅτω ἐμοῦ γε καὶ ἀγωνιουμένου, καὶ ὁποῖός τις ἂν ᾖ, καὶ τιμᾶσθαι ἀξιώσοντος, οὕτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε. καὶ ὑμῖν δὲ, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ ὁρμᾶσθαι εἰς ἔριν ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τόσδε. νυνὶ γὰρ, ἔφη, ἄνδρες ἐλευθερίοις εἰσὶν ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φερεκύλας μὲν δὴ ὕτως εἶπεν.

20. Ἀνίσταντο δὴ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέρωθεν συναγορεύοντες. ἔδοξε δ' ὅτω καὶ τοῦτο ἄριστον τιμᾶσθαι, Κῦρον δὴ τὸν κρίνοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ ὕτω περιῆκεν. ἐκάλεσε δ' ὁπόταν δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλως ποτὲ τάξιν σοὶ τῷ ταξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολὴν, θώρακας μὲν δὴ ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν δεήσοι ἀναρριπτοῦντας ταῖς βώλοις. ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ἦσαν, ἐσήμαινεν αὐτοῖς μάχεσθαι. ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις, καὶ ἦσαν οἳ ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέρρων, οἱ δὲ καὶ μηρῶν καὶ κνημῖδος· ἐπεὶ δὲ ὁμῶς ἐγίγνοντο, οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τοὺς μὲν μηροὺς, τοὺς δὲ χεῖρας, τοὺς δὲ κνήμας, τοὺς δὲ ὀπισθοφυλάκων ὄντων βώλους ἔπαιον τοὺς βαχίλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ ξεφαίνοντο ἐθέλοντες οἱ ναρθηκοφόροι, παίοντες σοὶ πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ· ἐν μέρει γε μὲν οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺς νάρθηκας, ταὐτὰ ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλοντας. ταῦτα δ' ἀγαθεὶς ὁ Κῦρος, τῷ μὲν ταξιάρχῳ τῷ ὁπλιτικῷ, τοῦ δὲ τῷ πελτικῷ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκαθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὁπλίσει· τούτοις δ' ἡδεῖς ἐκάλεσέ τε ὁπόταν δεῖπνον αὐτὸς, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδών τινας αὐτῶν ὑποδεδεμένους, τὸν μὲν τινα ἀντικνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοις. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα πότερον ἐπεὶ ὁμῶς ἐγίγνοντο, ἢ ὅτε πέσων ἦρ. οἱ δ' ἔλεγον,

20.

γρ. ἐπικνήμιον,

λιγον, ὅτε πεῖσω ἡμᾶς. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγλύοντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην εἰ παρθηκοφόροι· εἰ δ' αὖ συγκινοῦμενοι τοῖς νάρθηξιν, ἀνέκραγον ὅτι ὁ σφίσι γε σπουδὴν παιδιὰν εἶναι τὸ ὁμόσε παίεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν παρθηκοφόρων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ
γρ. παρθήκων ἐν βαχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν περισώμοις. καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ μέσην λιὼ τὸ πεδίον" πάντων τότε μιμουμένων. καὶ ἀεὶ, ὁπότε
γρ. πᾶν τῶν μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο. ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν ἀπὸ τῆς σταμνοῦ ὅτι τὸ ἀριστερὸν ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παράγειν καὶ τὸν δίτον καὶ τὸν τέταρτον εἰς μέτωπον. ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγλύοντο παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον. ἐκ δὲ τούτου δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δὲ αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι,"
γρ. παρῆγεν παρήγαγεν εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον. ὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρῆγον, ὡς εἰς τέσσαρας ἴοι ὁ λόχος. ἐπειδὴ δὲ ὀπίσω τῆς σκηνῆς ἐγλύοντο, παραγγείλας δύο εἰς ἕνα ἰέναι τούτων, εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τοῦτον κατ' ἀρχὰς ἔπεσθαι ἐκέλευε· καὶ τὸν δίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας, ἡγεῖτο εἴσω· οὕτω δὴ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ὀπίσω
γρ. εἰσιτεμεύετο. τὸ δεῖπνον ὥσπερ" εἰσεπορεύοντο. τοῦτον ὁ Κῦρος ἀγαθεὶς τῆς τε πρᾳότητος καὶ τῆς δεινότητος καὶ τῆς ἐπιμελείας, ἐκάλεσεν αὖ καὶ ταύτην τὴν τάξιν ὀπίσω τὸ δεῖπνον σιὼ τῷ ταξιάρχῳ. παρὼν δέ τις ὀπίσω τὸ δεῖπνον κεκλημένος ἄλλος ταξίαρχος, τίνι δ' ἐμοὶ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τάξιν ἃ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε
γρ καλίσεις παρῇ ὀπίσω τὸ δεῖπνον, ταῦτα πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ ἡγεμὼν τοῦ τρίτου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρώτους εἰς μάχην τεταγμένους· ἔπειτα δὲ ὁ ἡγεμὼν τοῦ ἑτέρου λόχου ὀπίσω τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως· ὅπως καὶ ὅταν δέῃ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ὀπίσωνται ὡς δεῖ ἀπιέναι.

ἔναι. ἐπειδὰν ᾖ κατασῶμαι εἰς τὸν δεῖμον ἔνθα πεῖπατῶμαι, ὅταν μὴ πρὸς ἕω ἴωμαι, ἐγὼ ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ. καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λοχαγῶν δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμαι, ὁ ὀπίσω τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται. ἐμοὶ μὲν τοίνυν ὅμως πείθονται ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἕπεσθαι καὶ ἀφηγεῖσθαι ὁμοίως πειθόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ἦ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; ὁπόσακις γε, ἔφη, καὶ δῃωνοποιούμεθα νὴ Δία. καλῶς τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ πρεσβύοντες καὶ ἀπίοντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἅμα δ' ὅτι τά τε σώματα πεῖπατοῦντες ἀσκεῖτε, καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖν διδάσκοντες. ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλοῦν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοι γε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰ μὴ καὶ διπλᾶς τὰς γαστέρας ἡμῖν παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνάλεσε ταύτην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τὴν ἄλλην. αἰσθανόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι, τοὐντεῦθεν πάντες αὐτοῦ ἐμιμοῦντο. ὠφελεῖτε

21. Ἐξέτασιν δέ ποτε τοῦ Κύρου πάντων ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σώμασιν, ἦλθε πρὸς Κυαξάρου ἄγγελος λέγων ὅτι ἱππέων παρεῖη πρεσβεία· κελεύει δύο σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην πρὸς Κυαξάρου. οἶδε γάρ σε ὡς εὐκοσμότατα καὶ λαμπρότατα προσιόντα, ἂν ὀφθῶμεν τῶν ἱππέων ὅπως ἂν προσίῃς. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν. καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταὐτὰ τοῦτον παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν τοῦτο παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν· ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον ὅσον διακοσίων (τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι)

21

χαι) τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν· ἐπεὶ δὲ κατέστησε, ἔπεδαι ἐκέλευσεν ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται. καὶ εὐθὺς τετραχάζων ἠγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν εὐρυτέραν οὖσαν ἢ ὡς ὀκτὼ μετὰ τοῦτο πάντας ἰέναι, παρήγγειλας τῷ πρώτῳ χιλιοστύας ἕπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δευτέραν κατ' ἄρχοντας ταύτης ἀκολουθεῖν ἔταξε. καὶ διαπαντὸς οὕτως αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' ἄρχοντας ἑκάστη τοῖς ἔμπροσθεν εἵποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ὀπίσω τοῦ στόματος τῆς ἀγυιᾶς, ὅπως εἴτις ἀγροικοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. ὡς δὲ ἀφίκοντο ὀπίσω τὰς Κυαξάρους εὐρείας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάπεινα βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχας ἐν μετώπῳ καθεστάναι πρὸ τοῦ βασίλειον. καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτα ἐκέλευσε παραγγέλλαι, καὶ διαπαντὸς οὕτως. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

22 22. Ὁ δ' εἰσὶν πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ ἠδέν τι ὑβρισμένῃ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης, τῷ μὲν τάχει ἤσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε, τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷ πεποίηκας ὅτῳ φανεὶς τοῖς ἐνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι. καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν εἴη τοῦτο, ἐμοῦ ὄντα ἀνδρὸς ἰδεῖν ὁτιμεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλόν σε ἐκόσμουν, εἰ σοφρονοῦντα ἐνδοῦς, καὶ φέλλια λαβὼν καὶ σπασθὲν περιθέμενος, σχολῇ κελεύοντι ὑπήκοόν σοι, ἢ νῦν ὅτε συὶ τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει ὕστερος ὀξέως σοι ὑπαντῶ, διὰ τό σε τιμᾶν, ἰδρῶτι καὶ σποδῷ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι ὕστερον πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κυαξάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἐκέλευσεν ἄγειν τοὺς ἐνδούς. οἱ δ' ἐνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι ἔπεμψε σφᾶς ὁ ἐνδῶν βασιλεύς, καὶ κελεύσειν ἐρωτᾶν ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ. ἐπεὶ δὲ σε ἀκήκοαμεν, ἐκέλευσεν ἄν ἐλθόντας πρὸς τὸν Ἀσσύριον

ἐκάλεσε τοὺς

εἶον ἢ ὀνείνε τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι. τέλος δ' ἂν ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φάναι μὴ τῷ "ἀδικεμένῳ ἕσεσθαι. πρὸς γ. ἀδικεμένε ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν, ἐμοὶ τοίνυν ἀκούετε ὅτι οὐκ ἀδικήσομεν τὸν Ἀσσύριον ἀδρόν· ὀνείνε δ' ἐλθόντες πυνθάνεσθε ὅ,τι λέγω. παρὼν δ' ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην, ἦ ἢ ἐγὼ, ἔφη, εἶπον ὅ,τι γιγνώσκω; ἢ ὁ Κυαξάρης ἐπέλαθεν. ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε (εἰ μή τι ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρει) ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἴ τι φησὶν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, "αἰρεῖμεν αὐτὸν τὸν τῶν Ἰνδῶν βασιλέα δικάσαι. οἱ γ. αἱρεῖσθαι μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

23. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν 23
Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε· ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μέντοι ἦλθον ἄδην τοι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὁπόσα δ' ἐνθάδε, τούτων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω. ἀνήλωκα γάρ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατιώτας, καὶ τοῦτο ἴσως θαυμάζεις σὺ πῶς ἀνήλωκα ἐγὼ, σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος. εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὰ ἀγαθῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας μὲν ὡς ἂν τις βέλτιστα ἀγαθοὺς σωφρονοὺς ποιεῖσθαι ὁπόσους τοιούτους τρέφεσθαι, ἥδιον δ' ἂν τε λέγοντα καὶ ποιοῦντα παρορμᾶν μᾶλλον ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· ὡς δὲ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαί τις βέλτιστος σωφρονοῦς προθύμους, τούτους πανταπασιν ἐμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς θεραπεύειν εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γὰρ, οὐκ ἐχθροὺς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμάχους ἕσεσθαι. καὶ μήτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονήσοντας, μήτε ἐν τοῖς κακοῖς "προδώσοντας. ταῦτ' οὖν γ. ὀρρωδήσοντας. ἐγὼ ὅτῳ προγινώσκων, χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. πρὸς μὲν οὖν σε πάντα ὁρᾶν, ὃν αἰσθάνομαι δαπανῶντα πολλὰ, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι· σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σοὶ καὶ ἐμοὶ, ὅπως σε μὴ ἐπλείψῃ χρήματα. καὶ γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχεις οἶδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι ὃ μέλλοι καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. 24. Ἐναγ-

24 24 Ἐναγχος δ' ὦν ποτέ σε μέμνημαι ἀκούσας ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοίη σε νῷν, ὅτι ἀκόλουθον τὸν πολεμίους προσιόντας ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ὅτε στράτευμα πέμποι, ἅτε τὸν δασμὸν οὐκ ἔδει ἀπάγοι. ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, σκεπτόμενος· ὥστε ἐγώ τε ἀπορῶ πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ φέρεσθαι ἀνάγκλιν αὐτῷ προσθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖ ἐάσαντα ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις προσθώμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο, αἱ δ' οἰκήσεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν ἢ ἐν εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν, αἱ μὲν οἰκήσεις ἁπάντων ἐν ἐχυροῖς. ἐγὼ γὰρ " τοῦτο οἶδα· ὅρη τούτων οὐκ ἠμέλουν. ὅρη μέντοι ὁρῶν ἔστιν, ἔνθα δυνατὸν ἀναπηδῶν, ἐν τῷ φόβητρον ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τὰ μήτ' αὐτὸς γε ὑποχείριον ἡγεῖσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δυνατὸν ὑπεκκομίσασθαι, εἰ μή τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατὴρ ποτε ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει τάδε, ἀλλ' εἰ θέλεις ἐμὲ πέμψαι, ἐπισκέψασθαι μοι πρόσθεν ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἶμαι ἂν σοὶ τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψειν, καὶ ὑποδῆναι τὸν δασμόν σοι. ἔτι δὲ ἐλπίζω καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν ἔσεσθαι ἢ νῦν ὄντι. καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε, καὶ ἐγὼ ἐλπίζω ἐκεῖνος ἐλθεῖν πρός σε μᾶλλον ἢ πρὸς ἡμᾶς. ἀκούω γὰρ καὶ συνηθροῦτάς τινας τῶν παίδων αὐτοῦ σοι γεγενῆσθαι, ὥστε ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρός σε ὑποχείριον ἢ γνωμῶν τινων αὐτῶν, πάντ' ἂν πραχθείη " ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. ἀκούω δ' ἔγωγε σοί, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι τὸ ἐλευθέρους ἡμᾶς, ταῦτα βουλεύοντας ἢ μᾶλλόν γ' ἂν ὦμεν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις ὁρμῷτο ἐπ' αὐτοῦ, " ἀπαρασκεύαστοι ἂν λαμβάνοιντο. ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἵνα τι σοὶ δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σοὶ πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ Πέρσαις τετήρηκα ἀμφὶ τὰ ὅρια τῆς σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας ἤδη τινὰς προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἑταίρων ἀφικόμην. τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ δύναμις φαίνοιτο " ἧς εἰώθεις ἔχων θηρᾶν τὰ

γρ. τοῦτο οἶδα· ὅρη

γρ. ἢν ἡμεῖς βουλώμεθα.

γρ. ἀπαρασκεύαστοι

γρ. ἧς ἔχων εἰώθεις θηρᾶν

το ἧδη ὕσοπλον ἂν γίγνοιτο. ἀλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πεζοφυσιν καλλοπιδάσθαι καὶ ἐνθάδε ὃν ἀπίδαιον γλάπισον
καὶ ὧν τις ἀνείσε ἐξαγγελλη ὡς ἐγὼ βιβλοίμιλλα μεγάλιν θήραν ποιῆσαι, καὶ ἐπαύσατο, ἔφη, ἀπολλῶ ἂν σε ἐκ τῆς φαρέτρας. κάλλιστ', ἔφη, λέγεις, ὁ Κυαξάρης. ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πάλιν μεζόνας τινάς, ὡς βελόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ. καὶ γὰρ τοῦτ', ἔφη, βέλομαι ἐλθὼν καταπαύσασθαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. ὁπότε γὰρ σὺ περιελήλυθοῖμι σὺν ἢ ἔχῃς σὺν ἁμαξῃ καὶ σπόρος καὶ δὴ δύο ἡμέρας, σεμνόμαι ἂν σοι ἱκανὰς ἱππέας καὶ πεζοὺς ἧκειν παρ' ἐμοὶ ἠθροισμένους, οἳς σὺ λαβὼν εὐθὺς εἶποις· καὶ αὐτὸς γὰρ ἔχων τὰ ἄλλα σὺν ἁμαξῃ πορεύωμαι μὴ πρόσω ὁμοῦ εἶ), ἵνα ὅταν καιρὸς ᾖ, ἐπορεύεσθαι.

25 Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθὺς ἐπὶ τὰ φρούρια ἠθροίζετο ἱππέας τε καὶ πεζούς, καὶ ἁμάξας ἅ σῖτα παρέπεμπε τῶν ὧν τὰ φρούρια· ὁ δὲ Κῦρος εὐθέως εὐθύτερα ὧν τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἤτει τὸν Κυαξάρην ὧν τῶν πεντήκοντα ἱππέων. ὁ δέ, πάνυ πολλῶν βελομένων ἕπεσθαι, ὀ πολλοὺς ἔλαβεν αὐτῷ. περιελήλυθότος δὲ ἤδη τοῦ Κυαξάρου σὺν ἁμάξῃ καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τινι πρὸς τὰ φρούρια ὁδόν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἔρρε ὧν τὸν Ἀριβάιον ἥκειν κλαύ, καὶ ὅτως ἐξάγει δὴ ὡς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. πορευομένῳ δ' αὐτῷ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἐφάνησαν λαγῶς· δειτὸς δ' ὑπεπλαμβάνετο· δίσκος ὡς κατεῖδε τὸν λαγῶ φεύγοντα, ὑπεφέρετο· ἔκαυσέ τε αὐτὸν, καὶ συναρπάσας ἐζήρει, καὶ ἀπενεγκὼν ὧν κόφον τινὰ ἐ πρόσω, ἐκρέπτο τὴν ἀγρὰ ὅ,τι ἤθελεν. ἐπὰν δ' ὧν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἧδη τε καὶ προσεκύπτε Διὶ βασιλέϊ, καὶ ἐπὰν πρὸς πὺν παρόντας, ἢ μὲν θήρα καλὴ ἔσαι, ὦ ἄνδρες, ὧν θεὸς θέλη. ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὄρεσι ἐγίγνοντο, εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθει, ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος ὑπὸ πεζῶν καὶ ὑπὸ ἱππέων ἀρίμπτεν ὡς ὀπόντες τὰ θηρία ἐζάνισαίεν· οἱ δὲ ἄρτοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέσπων, καὶ τὰ ἀνιχνεύοντα ἐπεῖχόντο καὶ ἐδί-

κον, καὶ ἤρουν πολλὰς καὶ σῦς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄροι καὶ νῦν ἔτι γίγνονται. ἐπεὶ δ' ἔλυξαν τὰς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὄρια τῶν Ἀρμενίων ἐδίψυποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις ἐθήρα, προσβοηθῶν πρὸς τὰ ὄρη ὧν ὠρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔλυξεν, ἐδίψυποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρους στράτευμα ὡς ἤκουεν παρεῖναι, ὑπαντήσας πρὸς αὐτοὺς, εἶπεν ἀπέχοντας αὐτῶν δίψυποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας, ταῦτα προϊδὼν ὡς συμβαίνοιτο πρὸς τὸ λανθάνειν. ἐπεὶ δὲ δίψυήσειεν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν.

26 26. Μετὰ τὸ δεῖπνον ἦν τοῦ ταξιάρχου σκηνή· ἐπὶ δὲ παρῆν, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πέμπει μὲ καὶ σύμμαχον καὶ ἵππον Κυαξάρει· νῦν δ', ὡς ἤκουεν τοὺς πολεμίους ὑπόντας, καταφρονεῖ, καὶ ὅτε στράτευμα πέμπῃ ἡμῖν, ὅτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι· νῦν οὖν ταῦτον δεῖ ἡμᾶς ποιῆσαι καὶ συνάπτειν. ὧδε μὲν οὖν δοκεῖ, ἔφη, ποιεῖν. σὺ μέν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὰν ὑποκοιμηθῇς ὅσον μέσον, λάβε τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν· ἰδὶ τὴν ὁδὸν, καὶ καταλάβε τὰ ὄρη εἰς ἃ φασιν αὐτόν. ἢν ὅταν τινὰ φοβηθῇς, καλαφόνιγγι· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν καὶ δασέα ταῦτα τὰ ὄρη εἶναι, ὡς ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δ' εἰ προσπέμποις περὶ τὸ στράτευμα τὸ ἐμὸν ἀνδρείας, λησαῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς· ὅταν οὖν σοι, εἴ τισιν ἐντυγχάνοιεν τῶν Ἀρμενίων, ὡς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, ὡς δ' μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδὼν γίγνοιντο τοῦ ὁρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στράτευμα, ἀλλ' ὡς τάχιστα λοιπῶν βαλλόμεθα. καὶ σὺ μέν, ἔφη, ὕτω ποίει· ἐγὼ δ' ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, ἅπαντας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἴσως μὲν ἀνθίστανται, δῆλον ὅτι μαχεσθαι δεήσει· ἴσως δ' ἂν ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μελαθεῖν δεήσει. ἴσως δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δή, ἔφη, σὺν

ἢν ὅταν τι φοβ.

ἡμῶν

σὸν ἔργον μηδένα ἀφιέναι πρὶν σοί σε ἀφικνεῖσθαι. νόμιζε δ' ὥσπερ ἐν θήρᾳ, ἡμᾶς μὲν τὰς ἐπιζητοῦντας ἕσεσθαι, σὲ δὲ " πρὶν ὅτι τοῖς ἄρκυσι. μέμνησο δὲ καὶ ἐκεῖνο, γρ. τὸν ὅτι φθάνειν δεῖ προφασιζόμενος τοῦ πόρρω πρὶν κινεῖσθαι τιμὴ θήραν. καὶ λελυθέναι δὲ " δεῖ τοῦ ὅτι τούτοις τεθαλ- γρ. δεῖ τὲς ἐ-
μένος, εἰ μέλλοισι μὴ ἀποτρέφειν τὰ προσφερόμενα. μὴ μέν- πὶ τοῖς σό
τοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ὅτως ἂν ποιῇς ὥσπερ ἐνίοτε διὰ μοισιν, εἰ
τιμὴ φιλοθηρίαν· πολλάκις γὰρ ὅλην τιμὴ νύκτα " ἄϋπνον μέλλ.
προσκυνήσαι. ἀλλὰ νῦν ἐάσαι χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέ- γρ. ἀϋγρυπνος
τειον ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν δυώνται " εὐνομαχεῖν.
μηδέ γε σύ, ὅτι ἐκ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους, πλα- γρ. ὕπνε τυ-
νᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ' ὅπως ἂν τὰ θηρία ὑφηγῶνται, " ταύ- χεῖν
τῃ μελαθεῖς, μήτοι κὴ νῦν ὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλ-
λὰ κέλευε σὺ τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πάνυ πολὺ ἐλάσ- γρ. ταύτῃ
σων ἡ ὁδὸς ᾖ, τιμὴ ῥᾴστην ἡγεῖσθαι. σκαπτὰ γὰρ ἡ ῥᾴστη μεμάθηκας
ταχίστη. μηδέ γε ὅτι σὺ εἴθισαι βέλτιον ἀνὰ τὰ ὄρη, μετέναι, μή-
μή τοι δέομαι ἡγήσῃ, ἀλλ' ὡς ἂν δυνῶνταί σοι ὁ σκοπὸς τοι
ἕπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς φωνῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τοὺς
δυνατωτάτους καὶ προθύμους ὑπομιμνήσκοντάς τινας ἐνίοτε
παρακελεύεσθαι· ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παρεξιτη-
τικὸν εἰς τὸ πρόσθεν, πάντας δεῖ τοὺς βαδίζοντας
σκέπτεσθαι ὁρᾶσθαι. Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, καὶ
ἐπαυρωθεὶς τῇ ἐντολῇ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας,
ἀπελθὼν, καὶ διδασκαλίας ἃ ἔδει τοῖς σὺν αὐτῷ μέλλουσι
πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν ὅσον ἐ-
δόκει μέτειον εἶναι, ἐπορεύετο ὅπῃ τὰ ὄρη· Κῦρος δὲ, ἐ-
πεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς τὸν Ἀρ-
μένιον, προστάττων αὐτῷ λέγειν ὧδε·

27. Κῦρος, ὦ ἀρμένιε, κελεύει ὕτω ποιεῖν σε, ὅπως
ὡς τάχιστα ἕξων " ἀσπίς καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευ- γρ. οἵσεις
μα. καὶ δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμί, λέγε ταληθῆ, ὅτι ὄπῃ τοῖς
ὁρίοις. καὶ δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἥξομαι, λέγε καὶταῦ-
θα ταληθῆ, ὅτι ἐκ οἶδα. καὶ δὲ ὁπόσοι ἑπόμενοι πυν-
θάνονται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μανθάνειν. τὸν μὲν
δὴ ἄγγελον ἐπείλας ταῦτα ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον

κώτερον ἢ ἄνω; ἢ μὴ περιπόντα παραδίεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἦρχεν καὶ πρὸς τὸ ἀνύδρον τοῦ ὄρους, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. περιῆπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῷ ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε κελεύων, καὶ ἀγορὰν ἢ βιβλόμενον ἄγειν ὅπου ἂν ὦσιν, εἴ τις σιτία ἢ ποτὰ τυγχάνοι πωλῶν βιβλόμενος.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον γ.

Ι ΟΜεν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ὢν· ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ τοῦ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν ὅρκον λείπων, καὶ τὸ στράτευμα ἐπέμπων καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο ὅτι ὀφθήσεται ἐμέλλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ πάντα δὴ ταῦτα οἰκεῖα, ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τοῦ ἄνω ὅπλα, ἅμα δὲ ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τοῦ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τοῦ πλείστου ἀξίου συνεπέπεμπε, προπομπὸν δοὺς αὐτοῖς· αὐτὸς δὲ ἅμα τῇ καλασκευαζομένῃ ἔπεμπε τὸ στράτευμα Κῦρος, ἅμα δὲ συνέτασσε τοὺς παραγινομένους τῶν Ἀρμενίων. καὶ τάχα παρῆσάν τινες ἄλλοι λέγοντες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ἔσοι ὁμοῦ· ὁ δὲ ταῦτα δὴ ἐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ τοῦτο εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα οἱ Ἀρμένιοι, δι' ἡσυχίας ἤδη ἦγεν· ὅτι τὰ ἑαυτοῦ, βιβλόμενοι τὰ ὄντα ἀποδοῦναι πρεῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἑώρα διαθέοντα

καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεσὸν, ὑποπέμπων ἔλεγλε ὅτι ἥδεως πολεμοῖ εἴη τοῖς μὴ ὀντων· εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προσηρᾶτο ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. ὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ὧν ἦν καὶ οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ " προϊόντες ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, κραυγῇ τε ἐνθὺς ἐποίουν, καὶ φεύγοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. τέλος " δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἑάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἐτύγχανον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτὸς ὡς ἤκουσε τὰ γιγνόμενα, ἐπορῶν ποῖ τρέποιτο, ὅπῃ λόφον τινὰ καταφύγῃ. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἑαυτὸν ἰδὼν, ὠφελήσαται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν τῶν ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠσπάζετο τῷ Κύρῳ, ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα, ἤρετο ὧδε, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτῷ μόνων τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι. ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος ὅτι " ἥδιστα βούλοιτο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα, τί ὧν πάθοι αὐτόθι, καὶ ἀ καταβαίης ; ἀπορῶν, ἔφη, ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. ἀλλ' ἥδεν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ. ἔξεσι γάρ σοι ὅπῃ " δίκαιον καταβαίνειν, τίς δ', ἔφη, ὁ δικάζων ; δηλονότι ᾧ ὁ Θεὸς ἔδωκε καὶ ἀνθ' ὅτου δίκης σοι χρήσασθαι ὅ,τι καὶ βούλοιτο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην, καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κἀκεῖνον καὶ τὰ ἄλλα πάντα περιεστοιχίσατο, ὁμοῦ δὴ πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.

γρ. προϊόντες ἐνέπεσον τοῖς ἐν.

γρ. δὲ οἱ παῖδες καὶ αἱ γ.

γρ. ἥδεσι

γρ. δίκη

2. Ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ ὁ περσεύτατος παῖς τοῦ Ἀρμένιος Τιγράνης ἐξ ὑποδημίας τινὸς περσὴς, ὃς καὶ σωθεὶς ποτε ἐγεγόνητο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἅπερ εἶχεν. ὡς δὲ εἶδε πατέρα καὶ μητέρα καὶ " ἀδελφοὺς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημένους, ἐβόησεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο

2

γρ. ἀδελφοὺς

σατο αὐτῷ, εἶπε δ' ὅτι εἰς καιρὸν ἥκοι, ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ τῷ παιδός. καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς ἡγεμόνας τούς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήγρ. περσικάλεδων· " παρεκάλει δὲ καὶ εἴτις Ἀρμενίων τῶν ἐντίμων παρῆν, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις παρῆσαν· οὐκ ἀπῆλασεν, ἀλλ' εἴα ἀκούειν. ὁπότε δὴ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου· καί, ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον μέν σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ ταληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἔν γε ἀπὴ τὸ ἐπιμισητότατον. τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι, ἴσθι, ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μάγρ. καδίσαλαλλιστα ἀνθρώποις " γίγνεται. ἔστω δή, ἔφη, σωίσασι μέν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὗται πάντα ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἐὰν δὲ ἀναφάνωσί σε ἄλλα ἢ τὰ γιγνόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἐὰν μὴ ἐγὼ ταληθῆ πύθωμαι. ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ,τι βούλει, ὡς ταληθῆ ἐρωτῶν. τοῦτο ἕνεκα καὶ ἐγὼ ἔφην ὅ,τι βούλεται. λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀσυάγῃ τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; ἔγωγ', ἔφη. κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ, συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν, καὶ συσκευάδεσθαι " ὅπου ἐπαγγέλλοι, καὶ γρ ὅπου καὶ παραγγελεῖ, ἐρύματα μὴ ἔξειν; ἐὰν ταῦτα. νῦν ἔν διὰ τί ὅτε τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, ὅτε σκεύαμα ἔπεμψας, ἐτείχιζες τὰ " ἐρύματα; καὶ ὃς ἔφη, ἐλευθερίας ἐπεθύμουν. καλὸν γάρ μοι " δοκεῖ εἶναι καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον γρ. ἐρύματα; ἐλευθερίας ἐπεθύμουν, ἔφη καλ. γρ. ἐδόκει εἶναι, καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. καὶ γάρ ὄντι,, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι ὅπως μὴ ποτέ τις δουλεύσειν μέλλοι γνώσεσθαι· ἐὰν δή σὺ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον " δουλωθεὶς, ὁπόσα σοι δόξειν τις φαίνηται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτόν, τοῦτον σὺ " ποιῶν εὖ πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πεφύκοντα τιμᾷς, ἢ ὡς ἀλιτκοῦντα ἐὰν, λάβῃς κολάζεις; κολάζω, ἔφη. ἐὰν δὲ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι. λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος· ὧδε καθ' ἓν ἕκαστον, ἐὰν ἄρχων τις τύχῃ καὶ ἁμάρτῃ, πότερον ἐᾷς ἄρχειν, ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; ἄλλον καθίστημι,

καθίσημι, ἔφη. τί δ', ὦ χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἐᾶς πλουτεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; ἀφαιρεῦμαι, ἔφη, ἃ ἂν ἔχων τυγχάνῃ. ὦ δὲ μὴ φεὶς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; καταπαύω, ἔφη· τὸ γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ἀδόμαι, ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ τἀληθῆ λέγοντα; ἐνταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτῦ ὡς ἤκουσε ταῦτα, ἐπεπάσατο τὼ χεῖρε, καὶ τοῦ πέπλου καθερρήξατο· αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι, ἐξηύτομολοῦντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς, καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας, πάλιν εἶπεν· εἶεν, τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμήνη· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύῃς ἐν τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ Ἀρμήνης ἐσιώπα, ἀπορῶν πότερα συμβουλεύοι πῷ Κύρῳ καταπλήξαι ἑαυτὸν, ἢ ταὐτία διδάσκοι ὢν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὐτῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, εἰπέ μοι, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀπορρέπτει ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω σοὶ αὐτῦ ἃ οἶμαί σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος, ἡδομένῳ ὅτε σωφρονεῖν αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφίσμα τι αὐτῷ σωφρονοῦντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τῦ Τιγράνους, πάνυ ἐπεθύμει αὐτῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτὲ ἐροίη, καὶ προθύμως ἐκέλευε λέγειν ὅ, τι γιγνώσκοι. ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὴ ἄγαν σοι τὰ παρόντα ἢ ὅσα βεβούλευται, ἢ ὅσα πέπρακται, πάνυ σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ δέ τοι σοὶ δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω σοι αὐτὸν μὴ μιμεῖσθαι. ἀκούω, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥκιστ' ἂν τὸν ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. κολάσεαν δ' ἂν ἐν, κατάγε τὸν σὸν λόγον, τὸν πατέρα, εἴ σε τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. πότερα δ' ἡγῇ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σωφρονεῖν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι, ἢ σωφρονεῖν τῇ σῇ ζημίᾳ; ἐμαυτὸν ἄρα, ἔφη, ἔτι γ' ἂν τιμωροίμην. ἀλλὰ σὺ μὴν τοῦτο, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοῦ σεαυτῦ κατακαίνοις τότε ὁπότε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθαι. πῶς δ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο; εἰ τότε, οἶμαι,

γρ. καταπλουτοῦντι.

γρ. πέπραχε, τὸ δοκεῖν πάντα ἡμαρτηκέναι, πάνυ σοι συμβουλεύω τοῦτο μιμεῖσθαι· ἐκεῖ

σώφρονες

σώφρονες γίγνοιντο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, ὅταν ἔχῃ, ἀνὴρ μὴ σωφροσύνης ἀλλ' ἄλλης ἀρετῆς ἀλγεῖν ὄφελος εἶναι. τί γὰρ ἄν, ἔφη, χρήσαιτ' ἄν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώφρονι, ἢ ἰσχνῷ; τί δὲ πλοῦτος; τί δὲ δυνάστης ἐν πόλει; σοὶ δὲ σωφροσύνη καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. τοῦτο οὖν, ἔφη, λέγεις ὡς καὶ ὁ υἱὸς παιδὸς ἐν τῇδε μιᾷ ἡμέρᾳ ἀλλ' ἄφρονος σώφρων γέγονεν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πάθημα ἄρα σὺ λέγεις τῆς ψυχῆς εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, ἢ μάθημα. ἢ γὰρ ἂν δύναιτο; εἶναι φρόνιμον δεῖ γοῦν εἶναι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, ὥστε μάθημά γε ἂν ἄφρονος σώφρων ἄν τις γένοιτο. τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅπως ἦλθε καὶ ἐνα

μ. ἀφροσύνην

ἄνδρες δι' ἀφροσύνης μὲν ὀπτεύοντα κρείττονι ἑαυτῶν μάχεσθαι· ἐπειδὰν δὲ ἡττηθῶσι, εὐθὺς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πάλιν δ', ἔφη, ὅταν ἐφορμᾶς πόλιν ἀντιτάττωμαι πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις ἐπειδὰν ἡττηθῇ, ὥστε μάχεσθαι ταύτῃ, αὐτίκα μάχεσθαι, πείθεσθαι θέλει; ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τὴν παῖδ' ἥτταν λέγων, ὅταν ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; ἐν ᾗ γὰρ δὴ ἑαυτὸν σύνοισθ' ἐλαθόμενος μὲ ἐπιθυμήσας, οὐκ ὀλίγου δ' ὡς εἰπεῖν

μ. ἐθέσαι, ἢ ἄσαι.

πώποτε γεγονώς· ἃ δὲ μὴ δεῖ ποιεῖν μηδὲ λαθεῖν, ἢ φοβεῖται, ἢ ὀκνεῖ πράττειν, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γεγονὼς διαπεπρᾶχθαι. σὲ δὲ οἶδα ἃ μὲν ἐβουλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτόν, ὅταν ἐξαπατήσασθε, θᾶττον ἂν τις τυφλὸς ἢ κωφὸς καὶ μηδ' ὁτιοῦν φρονήσεως ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ μὴ ἔδει λαθεῖν, χαλεπὸν, ὅτῳ σὺ οἶδε λαθόντα, ὥστε ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ χαλεπὰ ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἰρκτὰς αὐτῷ ἐλαθες φρουραὶ πολλὰς· τάχ' ἂν τοῦτο πεισθείη αὐτῷ, ὥστε πρόσθεν ἐφθάσας ἐλθὼν σοὶ πολλῷ πρόσθεν τοῦτον τὸν παρ' ἑαυτῷ δυνάμενον ἀποκτεῖναι. ἔπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἦτταν σωφρονίζειν ἱκανὴ ἐστὶν ἀνθρώπους τὸ γνῶναι ἄλλως ἑαυτοὺς βλακίονας ὄντας; πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τυγάνης, ἢν ὅταν μάχῃ τις ἡττηθῇ· ὁ μὲν γὰρ ἰσχύι κρατηθεὶς ὅτι ἔστε ἦλθε τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι, καὶ πόλιν

γε

γε ἀλῶσαι, συμμάχους προσλαβοῦσαι, οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἄν· ὃς δ' ἂν βιαίους τινὰς ἑαυτῷ ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. σὺ, ἔφη, ἔοικας ἂν οἶσθα τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῷ σωφρονεστέρους, καὶ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας, καὶ τοὺς ψευδομένους, τοὺς ἀληθῆ λέγοντας, καὶ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας. ἂν οἶδα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο, καὶ ἂν ἐζημιώθημεν τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὁτιοῦν ὧν Ἀσυάγης συνέθετο παραβαίνομεν; ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ τοῦτο λέγω ὡς τὸ γνῶναι μόνον τοὺς Σελτίονας σωφρονίζει, ἀλλὰ τῷ δίκαιον διδόναι ὑπὸ τοῦ βελτίονας, ὥσπερ ὁ ἐμὸς νῦν πατὴρ δίδωσιν. ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτε σὸς πατὴρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὁτιοῦν ἄτοπον κακὸν, φοβεῖται μήπου τοι, ἐὺ οἶδ', ὅτι μὴ πάντα τὰ ἐχθρὰ πάθῃ. οἴει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τῷ ἰσχυρῷ φόβῳ; ἂν οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ σιδήρῳ παιόμενοι, ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; ὃς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ σμικρομυθουμένοις ἀντιβλέπειν δυνάνται; λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργου κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους; καὶ σύ γε, ἔφη, οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω. ἐπίσασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγωσι πατεῖσθαι, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι, δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, ἀθύμως διάγουσι· καὶ εἰ πλέοντες, μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, ἕτοιμοί εἰσι, ἢ ὅτε σίτου, ἢ ὕπνου δύνανται τυγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐθίζειν τε καὶ καθαίρειν. ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷς φέρημα ὁ φόβος· ἔνιοι γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου· οἱ μὲν, ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς, οἱ δὲ, ἀπαγχόμενοι, οἱ δὲ, ἀποσφαττόμενοι. ὥστε πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. τὸν δ' ἐμὸν

γρ. ῥᾳδίμως

ἐμὸν πατέρα ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς ἐ μόνον περὶ ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων δυσελείας φοβεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλὰ νῦν μέ ἔμοιγε ἥδιον ἄπιστον ὕντα τοῦτον διακεῖσθαι· δοκεῖ μὴν τοί μοι τῷ αὐτῷ ἀνδρὶ ἔξ καὶ ἐυτυχοῦντα ἐξυβρίσαι, καὶ παίσαντα ταχὺ πλῆξαι, καὶ ἀνεθέντα πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν αὖ δεήματα παρασχεῖν. ἀλλὰ ναὶ μὰ δί᾽, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχε μὴ θεοφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα, ὥστε ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φρέαρ ἐντειχίζαι, καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο ὅτι ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μήτοι, ἔφη, ἡμᾶς μέ ἔξῃς ἥδέν τι τούτοις μέγα λυπεμένους· μεμνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῷ αἴτιοί ἐσμεν. εἰ δέ τινι σοῦ ἀναμαρτήτων παραδιδοὺς τὴν ἀρχὴν, ἀπιστῶν αὐτὸς φανείης, ὄρα μὴ ἅμα τε ἓυ ποιήσῃς, καὶ ἅμα ὑ φίλον νομίσωσί σε. εἰ δ᾽ αὖ φυλαττόμενος τὸ ἀπεχθάνεσθαι, μὴ ὀπαδῆς αὐτοῖς ζυγὰ τῶ μὴ ὑβρίσαι, ὄρα μὴ ἐκεῖνος ἂν δέηση σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιούτους μὴν ἔγωγε ὑπηρέτας, οὓς εἰδείην ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς ἢ γιγνώσκω δοκοίην ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἂν μοι δοκῶ καὶ ἀμαρτάνοντας ῥᾷον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦντας μὲ ἔκπλεω ἢ πάντα ἀνάγκη διαπονουμένους. καὶ ὁ Τιγράνης πρὸς ταῦτα, φιλίαν δ᾽, ἔφη, παρὰ τίνων ἂν ποτε λάβοις τοσαύτην ὅσην σοι παρ᾽ ἡμῶν ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; παρ᾽ ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ σοῦ μηδὲ πώποτε ὅτου πολεμίων γεγενημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν αὐτοὺς, ὥσπερ σὺ κελεύεις με νῦν εὐεργετεῖν ὑμᾶς. ἢ καὶ δύναιο ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρόντι εὑρεῖν νῦν ὅτῳ ἂν χαρίσαιο ὅσα περ τῷ ἐμῷ πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἵν᾽ τινα ἐᾷς ζῆν σοῦ σε μηδὲν ὑγιαινόντων, τίνα σοι τοῦτο χαρίεν οἴει αὐτὸν εἰσεσθαι; τί ἢ ἂν αὐτῷ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε τοῦτο ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὃ νομίζων περσέχειν ἑαυτῷ ἀφαιρεθῆναι;

αις τῳ δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἔξει, οἶδά τινα λυπήμονα μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; ἀκουῶ κἀγ" τότε, ἔφη, δηλονότι ὁ μάλιστα λυπήσων εἰ μὴ " βασιλεὺς εἴη, σοὶ κὴ λαζῶν τῳ ἀρχῳ, μεγίστω ἂν σοι χάριν εἰδείη. εἰ δέ τι σοι, ἔφη, μέλει κὴ τῶ ὡς ἥκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν ὅταν ἀπίῃς σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἴει ἠρεμαιτέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε κενῆς ἡγουμένης ἀρχῆς, ἢ τῆς εἰωθυίας καταμιγύσης. εἰ δέ τι σοι μέλει κὴ τῶ ὡς πλείστω στρατιὰν ἐξάγειν, τίνα ἂν οἴει μᾶλλον ἐξιστάσαι ταύτῃ ὀρθῶς τῶ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένος; εἰ δὲ κὴ χρημάτων δέοιτο, τίνας ἂν ταῦτα νομίζεις ἐπιποιῆσαι κρεῖττον τῶ κὴ εἰδότος κὴ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; ὦ ἀγαθὲ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ὑποβαλὼν, σαυτὸν ζημιώσῃς πλείω ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι. ὁ μὲ τοιαῦτα ἔλεγεν.

3. Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε φράνεσθαι πάντα αὐτῷ ὅσα ἐφ' ὑπέσχετο Κυαξάρει ποιῆξειν. ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι κὴ φίλον οἴοιτο μᾶλλον αὐτὸν ἢ ποιήσειν. ὅτι τότε δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, ἵν' ἢ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσω μοι στρατιὰν συμπέμψῃς. πόσα δὲ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον. πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, ἀδὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχω ἀπλέστερον εἰπεῖν, ἀδὲ δικαιότερον ἢ δεῖξαι μὲ ἐμὲ φᾶσαν τῳ δυνάμιν τῳ ἐμῇ, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσῳ μὲ ἄν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τῳ δὲ καταλιπεῖν, τῆς χώρας φυλακιῶ. " ὡσαύτως δὲ περὶ χρημάτων δηλῶσαι μοι ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα· σὲ δὲ τούτων αὐτῷ γνόντα ὅσα τε ἂν βέλῃ φέρεσθαι, κὴ ὅσα ἂν βέλῃ καταλιπεῖν. κὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, " ἴθι, δεῖξόν μοι ὅσην σοι δυνάμις ἔστι, λέξον δὲ κὴ πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, ἐπεὶ μὲ τοίνυν φῂς Ἀρμένιαν εἶναι εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σιῶ τοῖς θησαυροῖς, οἷς ὁ πατὴρ καθέλιπεν, ἔστιν, εἰς ἀργύριον λογισθέντα, τάλαντα

3

γρ. ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι γρ. βασιλεύσει

γρ. ὡς δὲ αὐτως γρ. ἴθι δὴ, λέξον

πλείω ἢ τειχιλίων. καὶ ὁ Κῦρος ἠκ ἐμέλησε, ἀλλ' εἶπε, τῆς μὲ τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεί σοι, ἔφη, οἱ ὅμοροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοῦ ἡμίσεως μοι σύμπεμπε ἢ ὃ χρημάτων ἀντὶ μὲν ἢ πεντήκοντα ταλάντων, ὧν ἔφερες δᾶσμὸν, διπλασίονα Κυαξάρης ἀπήδοσε, ὅτι ἔλιπες τὴν φορέαν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον. ἐγὼ δέ σοι ὑπισχνοῦμαι, ἂν θεὸς ἐῦ διδῷ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς, ἃ ἄλλα πλείονος ἀξία ἐυδρεβήσῃ, ἢ τὰ χρήματα ἀπαιθμήσειν, ἰὼ δύναμαι· ἰὼ ὃ μὴ δύναμαι, ἀδύνατος ἂν φανοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' ἠκ ἂν δικαίως κεκοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, θερος ἢ θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ ὕτω λέγε, εἰ ὃ μὴ, ἃ ἁρρῦντά με ἕξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν καταλίπῃς, μηδὲν ἧττον σὰ ἢ ὧν ἂν ἔχων ἀπίῃς. εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε ὃ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν πόσα ἂν μοι χρήματα δώῃς; ὁπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. τί ὄ, ὥστε τὼς παῖδας; καὶ τούτων ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. ἰκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια ἢ ὄντων. σὺ ὄ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι ὁπόσου ἂν πείσαιο, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. ὁ ὄ ἐτύγχανε νεόγαμός τε ὢν καὶ ἐρωφιλῶν τὴν γυναῖκα. ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πείσαίμην ὥστε μήποτε λαβεῖν ταύτην. σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγε τὴν σήν. ἁδὲ γὰ εἰλήφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω, σῦ γε μὴ ποτε φυγόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ ὄ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγε τὴν τε γυναῖκα καὶ τοὺ παῖδας, μηδὲν ἀυτῶν καλάσεις, ἵνα εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι θερες σε ἀπέρχονται. καὶ νὴ μὲ, ἔφη, ἀφίεμέν σε θαρ' ἡμῖν· ἀφανίσαντες ὄ ἀπελαύνετε ὅσα ὑμῖν θυμός. ὕτω δὴ κατέμειναν. διασκηνούντων ὄ μὲ τὸ δεῖπνον, ἐπήρετο ὁ Κῦρος, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, σῦ δὴ ἐκεῖνός ὄσιν ὁ ἀνὴρ ὃς, σωθήσας ἡμῖν καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. ὁ γὰ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν ἑτοσὶ ὁ ἐμὸς πατήρ; τί λαβὼν ἀδικοῦντα; διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. κἀτοι, ὦ Κῦρε, ὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἰὼ ἐκεῖνος, ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελε,

γρ. ἔλαγε ταύτην ὡς αἰχμ.

γρ. ὑπὲρ αὐτῶν

ἔμελε, προσκαλέσας με εἶπε, μή τι σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ὑποπτεύει με χαλεπήνης τῷ πατρί. ἐγὼ δὲ κακονοίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοίᾳ. ὁπόσα γὰρ ἀγνοίᾳ ἀνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἔγωγε νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ὅτι τούτοις εἶπε, φεῦ τοῦ ἀνδρός. ὁ δὲ Ἀρμένιος ἔλεξεν ὅτως, ὦ Κῦρε, ὧδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες σωόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας, ἃ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακλείουσιν ὡς " σωφρονεστέρας " ποιοῦντας τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι " αὐτὰς τῶν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. καὶ ἐγὼ " ὀμεῖνο, ἔφη, ἐφθόνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἀνθρωπινά μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν καὶ σύ, ὦ Τιγράνη, συγγίνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ σωμαλλαγῆς, ἀναβάντες ὀπὶ τὰς ἁρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν, ἀπήλαυνον ξυφρονούμενοι.

4. Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τῇ Κύρᾳ ὁ μέν τις τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν ὡραιότητα, ὁ δέ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, καὶ σοι, ἔφη, ὦ Ἀριμφία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; ἀλλὰ μὰ δί', ἔφη, οὐκ ἐνενόουν ἐγὼ ἐθεώμην. ἀλλὰ τίνα μοι; ἔφη ὁ Τιγράνης. τὸν εἰπόντα μὴ δία, ὡς τῆς αὐτῆς ψυχῆς ἂν πείσαιτο ὥστε μή με θαλάττειν. τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐπὶ τοιούτων ἀνεστρέφοντο σὺν ἀλλήλοις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ξένια ἔπεμπε· προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ ὃς δεήσει στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος ἀπελάσια " ἀπεμέτρησεν. ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶδε λαβὼν, τὰ ἄλλα ἐπεμέλησεν. ἤρετο δὲ πότερος ἔσαι ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός. εἰστέτω δὲ ἅμα, ὁ μὲν πατὴρ ὅτως, ὁπότερον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς ὅτως, ἐγὼ μὲν

γρ. ἐυμαθεστέρας
γρ. τας
γρ. αὐτοὺς
γρ. ἐκεῖνο
4
γρ. ἐθεώρουν
γρ. ἀπέπεμψεν.

ὐκ

ἐκ ἀπολείψομαί σε, ὦ Κῦρε, ἐφ' ἂν σκηνοφόρῳ με δέῃ σοι συναχολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ὑπογελάσας εἶπε, καὶ ὅπῃ πόσῳ ἂν ἐθέλοις, ἔφη, τοῦτ' γυναῖκά σε ἀκέσασαι ὅτι σκηνοφορεῖς; ἀλλ' ἀγέ, ἔφη, ἀκόλουθει αὐτοῦ· ἄξω γάρ· ὥστε ὁρᾶν ἔξεσαι αὐτῇ ὅ,τι ἂν ἐγὼ ποιῶ. ὥρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἰκ. γρ. νόμιζε, νομίζω, ἔφη, συνεσκευάσθαι παρέσεσθαι ὅ,τι ἂν ὁ πατὴρ δῷ. τότε μὲν δὴ ξενιζόντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

5 5. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ λαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, καὶ τοὺς Μήδων ἱππέας τοὺς κρατίστους, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, ἐπελαύνων τοῦ χώρου κατεθεᾶτο, σκοπῶν ἔ τειχιστὸν φύσειον· καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν, ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην ποῖα ἂν εἴη τὰ ὄρεα ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταβάντες λῃΐζονται. καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυεν. ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, τίνων ἦ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ὄστιν; ἔ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ σκοποὶ εἰσὶ ἐπὶ εἰναν, οἳ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις ὅ,τι ἂν ὁρῶσι. τί δῆτα, ἔφη, ποιοῦσιν ἐπὰν αἴσθωνται; βοηθοῦσιν, ἔφη, ὅτι τὰ ἄκρα ὡς ἂν ἕκαστοι δύνωνται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἐμεμνήκει. σκοπῶν ἦ κατανόῃ πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν ἔᾳ διὰ τὸν πόλεμον. καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ὅπῃ τὸ στρατόπεδον, καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν.

6 6. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος· καὶ εἰς τετρακισχιλίους ἱππεῖς συνελέγοντο αὐτῷ, καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ πλῆθος ἄλλο τοσοῦτοι. ὁ δὲ Κῦρος, ἐν ᾧ συνῆγοντο, ἐθύετο· ἐπεὶ ἦ καλὰ ἦν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, συνεπάλεσε τούς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐνταῦ ἦ ὁμῶν ἦρξε, ὧδε λέξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ ὁρᾶμεν, Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐν ἄκρῳ γένοιτο τὰ ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη τοὺς ἡμᾶς καὶ ἀμφοτέρους, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς γρ. ἡμῶν· Χαλδαίοις. τὰ μὲν δὴ ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνδρωπίνῃ δὲ

δὲ παρθυμία εἰς τὸ παρεχθλῶναι ταῦτα ἐδὲν ἧττω μέλα σύμμαχον ἂν ηὑρίσκετο ὡς τάχ. λιὼ γὸ φθάσωμεν πεὶν τὰν πολεμίως συλλεγλῶναι ἀναβάντες, ἢ παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι χρησαίμεθα ἂν πολεμίοις. ἢν δ' ὧν πόνων ἐδεὶς ῥᾴων, ἐδὲ ἀκινδυνώτερος, ἔφη, δῆτ' τῦ νῦν καρτερῆσαι παθόντας. ἴτε δ' ὧν ὅπῃ τὰ ὅπλα. καὶ ὑμεῖς μέ, ὦ Μῆδοι, ἐν ἀσπιδι ἡμῖν πορεύεσθε· ὑμεῖς δὲ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲ ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δὲ ἡμίσεις ἕπεσθεν ἡμῖν ἡγεῖσθε. ὑμεῖς δὲ, ὦ ἱππεῖς, ὅπισθεν ἕπεσθε, μὴ διακελεύομαι καὶ ἀθῦντας ἄνω ἡμᾶς· λιὼ δέ τις μαλακιώηται, μὴ ἐπιδέησετε. ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο, ὀρθίους ποιησάμενος τὰς λόχας. οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὸν ὁρμὸν ἄνω ὄντα, εὐθὺς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν, καὶ συνεβόων ἀλλήλοις, καὶ συνηθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα, ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι παθόντες. λιὼ γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, ἐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

γρ. παρακελευόμενοι
γρ. μαλακίζηται,

7. Εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι γέρρα τε καὶ πάλτα δύο. καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται εἶναι τῶν περὶ ἐκείνα τὰ χωρία εἶναι, καὶ μάλιστα στρατεύονται ὁπόταν τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικώτατοι καὶ πένητες εἶναι. καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ἐστι καὶ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔχουσα. ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον ἤδη ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, ὦ Κῦρε, ἆρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὶ ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἵ γε Ἀρμένιοι ἐ μὴ δέξωνται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος "εἶπεν ὅτι ἤδη τοῦτο παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις φυλάττεσθαι, ὡς αὐτίκα δεῆσον ἐπισώμενον, ἐπειδὰν ὑπάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὡς ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. ἕτω δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι, τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθασιν, ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὡς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι

7

γρ. πολεμικοί τε

γρ. εἶπεν ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθὺς παρήγ.

δαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιροφόρους ἐκλύθησαν ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς προσάντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δέ τινες καὶ ἑάλωσαν αὐτῶν. ταχὺ δ' εἶχον τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθορῶντες τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις, καὶ ἠθαύμαζον φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγίγνοντο, ἀκροποιῆσαι παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἠκροήκεσαν, καταμαθὼν ἔνθα σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ὅπῃ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν παραγίγνεσθαι ἔχοντα ὁπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ὅπῃ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.

γρ. ἔκτατο

8. Ἐν ᾧ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δέ τινας καὶ τετρωμένους· ὡς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. ἔπειτα ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι ἂν ἥκοι ὅτε ἀπολέσαι ὅτιοῦν ἐκείνους, ὅτε πολεμεῖν δέοιμι, ἀλλ' εἰρήνην ποιῆσαι βουλόμενος Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. πειν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα, οἶδ' ὅτι ἐδέησε εἰρήνης. τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ ἐν οἵοις ἐστέ. ἐγὼ ἂν ἀφίημι ὑμᾶς οἰκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδαμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλεύεσθαι εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ὑμῖν, εἴτε φίλοι ἔτι). κἂν μὲν πολεμοῦ αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, ἐὰν σωφρονεῖτε· ἢν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἥκετε. ὡς δ' καλῶς ἕξει τὰ ὑμέτερα ἢν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει ἀκούσαντες δ' ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δ' ἀσπασάμενοι, τὸν Κῦρον ᾤχοντο οἴκαδε.

γρ. ἀπολάσαι

9. Ὁ δ' Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τήν τε κλῆσιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ τἆλλα ὅσων ᾔτει δεῖν,

δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κῦρον ὡς ἐδυνάτο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι πρόσεισιν ἄνθρωποι πρὸς τὰ μέλλοντα, πολλὰ ὅπλα ἔρριμμαι πρόσθεν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλαθόμην μὴ μαχαίρᾳ δεῖν ἐπιχειρήσας, ἀλλὰ ὡς ἀδεσπότοις ἐγχειρήσων· ἐπεὶ δ' ἐλάμβανον, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι ὡς ἀδεσπότοις. οἱ γὰρ ἀδεσπότοις ἑαυτοὺς πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ πυνθάνομαι. καὶ τοῦτο ἔπεσθε, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἤδη. ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφωνήκαμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόναι· ὥστε καὶ ἀποδιδόντες, δίκην ἄξιον δὴ ὕστερος προσοφειλόντες καταλαμβανόμεθα τοσοῦτον πρόσθεν ὀφλισκάνοντες.

10. Ὁ μὲν Ἀρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν· οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦσαν, δεδεμένοι τοῖς Κύρου εἰρηνικοῖς σφίσι ποιήσασι. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε ἕνεκα εἰρήνης νῦν ὀρθυμεῖτε, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες; ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἐλέγομεν. τάλλα ἔχομεν, ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὃς, τί οὖν, ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τοὺς εἰρήνους; ἔτι ἄν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφρανοίμεθα. ἄλλο τι δ' ἔν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς πανίσχυρον ἀγαθῆς, νῦν πένητες νομίζεσθε εἶναι; συμφασαν καὶ τοῦτο. τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, βέλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὁπόσον ἂν βούλησθε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πιστὰ ποιοῖμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. τί δὲ σύ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, βέλοιο ἂν τοῦ νῦν ἀργὸν ἔτι γῆν ἐνδυὸν χρυσὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα φέρειν σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο πεῖσ-

10

σθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν πρόσοδον. τί δ' ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἐᾶν νέμειν ταῦτα τοῖς Ἀρμενίοις, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι ἀπὸ πονοῦντας. σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήθησεσθαι; καὶ σφόδρα ἄν, ἔφη, εἰ οἰοίμην ἀσφαλὲς νέμειν. ἀκούω, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἄν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τῶν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τῶν ἡμετέρων, εἰ μὴ τὰ ἄκρα ἔχοιεν. εἰ δ' ὑμῖν ἂν, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; οὕτως ἄν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν νῦν καλῶς ἔχοι εἰ μὴ τοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὅτῳ σὶ τοίνυν ἐγὼ ποιήσω, ἔφη, οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα φρουρήσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· καὶ ἀδικοῦσιν ὑμῶν ὁπότεροι οὖν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς. ὡς δ' ἤκουσε ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπῄνεσε, καὶ ἔλεγον, ὅτως ἂν εἴη μόνως εἰρήνη βεβαία. καὶ ὅτι τούτοις ἔδοξε καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστὰ, καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων ἐᾶν σωφρονίζεσθαι, ὅπλα μὴ ἐπισυμμαχίας δ' ἐᾶν καὶ ἐκφορασίας, καὶ ὅπλα νομίας, καὶ μὴ συμμαχίαν ἢ κοινὴν εἶναι ἀδικοίη ὁπότερος οὖν.

ἐπισυμμαχίαν

II. Οὕτω μὲν τότε διεφέρθη· καὶ νῦν δὲ ἔτι ἔστι διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι σπονδαὶ καὶ Χαλδαίοις καὶ τῷ τῶν Ἀρμενίων ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο, εὐθὺς σωφρονίζον τε ἀμφοτέρους προθύμως ὡς κοινὰ φρόνιμον, καὶ τὰ ὅπλα σωφρόνουν. ἐπεὶ δὲ ἑκάτερα περ σπῇ, σωφρονίσαντες ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη. σωφρονούντων δὲ εἴπέ τις πρὸς Χαλδαίων ὅπ τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἶη, εἰσὶ δέ τινες πρὸς Χαλδαίων οἱ λῃζόμενοι ζῶσι, καὶ οὐδ' ἂν ὁπλίσαντο ἐργάζεσθαι, οὐδὲ ἂν λιπάσαντο, εὐθυμούμενοι ἀπὸ πολέμου

σωφρονούντων

πολέμιε βιοτεύειν. ἀεὶ γὰρ ἐλπίζοντο καὶ ἐμισθοφόρουν, καὶ πολλάκις μὲν ἔφασαν τὴν Ἰνδῶν βασιλεῖ (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀσυάγει. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, τί οὖν ὦ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μισθοφορεῖτε; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκε. συνέφασάν οἱ, καὶ πολλοὺς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο.

12. Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅτι πρὸς τὸν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ' αὐτὸν καλασκεψάμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα, καὶ ᾗ χοῖλο πρὸς τοὺς πολεμίους ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ αὐτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγου τοιοῦδε, Ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ Χαλδαῖοι εἰσταλέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ πρὸς ἐμαυτὸν ἀπεστέλλομι πρὸς τὸν Ἰνδὸν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι καὶ ὑμέτερον, οἵτινες αὐτῷ τὴν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν, καὶ συμπράττοιεν ὥστε φίλους εἶναι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἃ ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν πολλὰ πεπραγμένα ἔτι ἂν βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι οἷς ἂν δέῃ, καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τοὺς πρατθομένους τοὺ ἀξίους. τούτων μὲν δὴ ἕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν· δεῖσθαι δὲ τούτων νομίζων, τοὺς μὲν ὑμετέρους ἤδη μοι φείδεσθαι (φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω) τῶν δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἤδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγελος ὡς κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε λέξει ὧδε. Ἐπεμψέ με Κῦρος, ὦ Ἰνδέ, πρός σε, φησὶ δεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιὰν οἴκοθεν ἐκ Περσῶν (καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη) ἵνα οὖν αὐτῷ πέμψῃς ὁπόσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἵνα Θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐκεῖνος λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς ἂν ἐπιστέλλοιτε ὅ,τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. καὶ ἵνα μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα·

12

γρ. συγκρατουμένων

γρ. ἀπέχεσθαι

σόμεθα· ἰὼ δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι ἥδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσαι ἡμῖν ἐκείνῳ ἕνεκα πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι.

13 13. Ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς Ἰόνας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτῶν οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλυσάντες τὴν σκηνὴν, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὅτε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ἐπισείλας ὅσα φέρη, καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμπον ὡς ἱκανωλάτους ἑκόμιζον ἕκαστοι· καὶ συμπαρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσήκοντα. ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ Κῦρος "ἐπιτρέψας τὸ φέρειν καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον, ὃν ᾤετο Κυαξάρῃ ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆρε συλλαβὼν τὸ ἕτερον στράτευμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων, καὶ ἃ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων χρείττονες εἶναι.

ἐπιπαρασκευάσας

14 14. Ὡς δὲ καλέσας εἰς τὸν οἰκεμβέλον, ἐδεῖτο ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων, ἔτε ἀνὴρ, ἔτε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες "εἴ τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις ἐκ ἤχθετο, ὅτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. τέλος δ' ὧν ὑπολύτησε καὶ ἡ γυνὴ τὴν Ἀρμενίαν τὰς θυγατέρας ἔχουσα, καὶ τὸν νεώτερον υἱόν· καὶ σὺν ἄλλοις δώροις καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν ὃ πρότερον ἐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν εἶπεν, ὑμεῖς ἐμὲ ἐ ποιήσετε μιᾶς εἰόνα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα ἃ φέρεις, ἄπιθι, καὶ τῷ Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορύξαι. ἔκπεμψον δὲ τὸν σὸν υἱὸν ὡς κάλλιστα" ἀπ' αὐτῶν καθασκευάσασα ὅτι τὴν στρατείαν ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κἀμοὶ καὶ σαυτῇ καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ,τι κεκτημένοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε. εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκείτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, καλὰ κρύπτειν.

γρ. ὅ,τι

γρ. ἁπάντων

χρύπλειν. ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν παρήλαυνεν. ὁ δ' Ἀρμένιος συμπαρεθέπεμπε, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀναβαλλομένους τὸν εὐδαίμονα, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν. καὶ ταῦτ' ἐποίουν ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. σωραπέστειλε δ' αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οὔσης.

15. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπήει κεκτημένος, οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἑτοιμασάμενος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε δέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν τοῖς μεθορίοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην (ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν) αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὅπως ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τὰ χρήματα ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν εἴ τινας ἄγοιντο τῶν ὑφ' ἑαυτούς. ἐνόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσαι, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δέ, εἴ τι που καλὸν ἴδοι εἰς τιμὴν στρατιᾶς, τοῦτο κλῶνος ἐδωρεῖτο τοῖς ἀξιωθεῖσιν, νομίζων ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμῆσθαι.

15 γρ. ἀγαίντο γρ. διεδωρεῖτο γρ. εἴ τι

16. Νίκα δὴ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδε πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιαρχῶν καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων ὃς ἐτίμα· Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις περιγεγένηται, καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν ὃς ἂν βελώμεθα, καὶ τιμᾶσθαι ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιος ᾖ. πάντας δὴ ἀναμιμνῃσκώμεθα τὰ ποῖα ἄττα ἔργα τούτων ἦν ἀγαθῶν ὄντα αἴτια. σκοπέμενοι γὰρ εὑρήσετε τό, τε ἀγρυπνῆσαι ὅπου ἔδει, καὶ τὸ πονῆσαι, καὶ τὸ πεῦσαι, καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις, ἅτινα δοκεῖ καὶ πολιτικὰ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ εἶναι, γιγνώσκοντας ὅτι ταῖς μεγάλαις ἡδοναῖς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πεπρᾶσθαι καὶ ἡ καρτερία καὶ οἱ ἐν τῷ καμνῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

16

17. Καὶ-

17. Καλανοῶν ἦ ὁ Κῦρ☉ ὡς ἓν μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικοὺς πόνους φέρειν, ἓν δὲ τὰς ψυχὰς, πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπισήμονες ἦσ ἧς τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκας☉ τάξει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας ἓν παρεσκευασμένους· ἐν τούτων δὴ ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γιγνώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀμοιρᾶταί τι. ἔτι δ' ὁρῶν ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο πολλοὶ, καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἀξιάγειν αὐτοὺς, ἐβούλετο εἰς τοὐμφανὲς πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐκέτι ἐν τούτῳ ὥστε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν, ὥστε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες σωτῆρας αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τοὺς στρατιώτας, καὶ κατέστα-ξεν ὡς ἐβούλετο καλλίστά τε καὶ ἀσφαλέστατα, ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ ταξιάρχους καὶ λοχαγούς· ἦσαν γὰρ ἀπολελυμένοι ἧς τοῦ καλεῖν ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς· καὶ ὁπότε δέοι ἢ συνάγειν πρὸς στρατηγοῦ, ἢ παραγγέλλειν τι, οὐδ' ὡς ἐδέησεν ἄναρχον καταλείπεσθαι, ἀλλὰ δωδεκάδαρχοις καὶ ἑξηκοντάρχοις πάντα τὰ καταλοχισμὰ διεκοσμεῖτο.

γρ. τῶν στρατηγῶν

18. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, παράγων αὐτοὺς, ἐπεδείκνυέ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἕκαστον ἰσχύειν ἐν τῶν συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκεῖνος ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ παρεῖναι αὐτὸς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως ἐνθυμούμενοι πάντες ἐξορμῶν, πρωὶ ἦ παρεῖναι ὅπου τὰς Κυαξάρους θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες ἅπαντες ἐποίουν τοῦτο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ὅπου τοὺς

18 γρ. ἐπίκαιροι.

γρ. ἅπαντες ἐπ'.

γρ. ἐπίκαιροι ἐπὶ θύρας.

τὰς θύρας. σὺ δὲ τούτοις δὴ ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε· Οἶδα μέν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἃ μέλλω λέγειν, σοὶ πάλαι δοκεῖ ἀδὲν ἧττον ἢ ἡμῖν· ἐγὼ δ' ἴσως αἰσχύνη λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῇς ἀχθόμενός ὅτι δέῃσις ἡμᾶς ἐξόδου μεμνῆσθαι. ἐπεὶ δὲ σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ λέξω ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπείπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὰν ἐμβάλλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκοντες. ἰὼν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις, σιτία δαπανῶν· ἰὼν δ' ἐπισιτιζώμεθα, θρεψόμεθα ἀπὸ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μέν τις ἡμῖν κίνδυνος ἔμελλεν ἔσεσθαι ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἰὼν ἂν αἱρετέον· νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἐσόμεθα, ἐάν τε ἐνθάδε ὀπίσσω ἀυτοῖς μαχώμεθα, ἐάν τε εἰς ἐκείνην ἰόντες ὑπαντιάζωμεν ἀυτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ὥστε ἐνθάδε ἐρχομένους ἀυτοὺς δεχώμεθα, ὥστε ἐκ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συναίρωμεν. πολὺ μέντοι ἡμεῖς βελτίονες καὶ ἐρρωμενέστεραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ὅταν ἴωμεν ὅπου τοὺς ἐχθροὺς, καὶ μὴ ἄκοντες δοκῶμεν ὁρᾶν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ καὶ ἐκείνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβηθήσονται, ὅταν αἰσθήσωνται ὅτι ἑκὰς ὡς φοβούμενοι πλησιάζομεν αὐτοὺς οἶκοι καθήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα στρατιάν, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἵν' ὡς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ ἐκ ἀναμένωμεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ θᾶττον ἢ δι' ἡμᾶς τὴν ἐκείνων. καί τοι, ἔφη, εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον ὅτῳ ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω, πολὺ ἂν μᾶλλον. καὶ ὁ πατὴρ αἰεὶ λέγει, καὶ σὺ φὴς καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι κείνου μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς

γρ. ἐνθάδε ὑπομένωμεν, ἐάν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἐπιόντες ὑπαντ.

γρ. καὶ ἰόντες

γρ ῥώμαις

ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμαις. ὁ μὲν ὕτως εἶπε. Κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι πρέφων ὑμᾶς, μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μὴν τοὺς ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον εἶναι δοκεῖ πρὸς πάντα. ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονεῖτέ μοι, συσκευαζώμεθα, καὶ ἵν' τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν δαπανήματα συγκαλαίνῃ, ἐξίωμεν ὡς τάχιστα. ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἰπὼν συσκευάζεσθαι, ὁ Κῦρος ἔθυε, πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς· καὶ ἐτέλουν ἵλεως καὶ συμφυεῖς ὄντας, ἡγεμόνας γίνεσθαι τῆς στρατιᾶς καὶ παραστάτας ἀγαθούς, καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ ἡγεμόνας.

γρ. θεοῖς, ἓς ἡγεῖτο

19 19. Ἐπεὶ δ' ἐκαθημέρευτό τε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις, ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὅρια, ἐνταῦθα αὖ καὶ γῆν ἱλάσκετο χοαῖς, καὶ θεοὺς θυσίαις, καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας ἐμμελίζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας, αὖθις διὶ παιζῴῳ ἔθυε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεὸς ἐφαίνετο, ἱλεώς ἠμέλει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πεζοὺς προαγαγόντες ἐπὶ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύσαντο· τοῖς δ' ἵπποις καλὰ στρώματα ποιήσαντες, προσεβάλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τολοιπὸν δὲ μεστρατοπεδευόμενοι, καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ἐδηοῦντες τὴν χώραν, ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. ὡς δὲ οὐδὲν προσιόντες ἐλέγοντο ἔτι δὲ ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν τότε δή" ὁ Κῦρος λέγει, ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβεμένους μὴ ἀντιπροσιέναι· ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν ὅτι οὐκ ἀναχωροῦντες μαχούμεθα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κυαξάρῃ, ἔτω δὴ ἀεὶ συντεταγμένοι προήεσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον εὐόδως αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαιον, ὅπως ὁρῷεν μή τινες νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῶντο δὲ αὐτοί

γρ. ὁ Κυαξάρης λέγει, ὦ Κῦρε, ὥρα

σθαι προσιόντων. πολλάκις γὰρ καὶ ὅπισθεν τῶν στρατοπέδων ἐπιφερόλουσι ἀπάτης ἕνεκα τῆς πολεμίων. ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπλον εἰς τὰς προφυλακὰς ἀυτῆς, διὰ τὸ ὅπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι, ἔτι πόρρω τῶν στρατοπέδων οἰόμενοι εἶναι.

20. Οἱ μὲν δὴ Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατόπεδα ἐγίγνετο, τάφρον προεβάλλοντο. ὥσπερ καὶ νυνὶ ἔτι ποιοῦσιν οἱ Βάρβαροι βασιλεῖς. ὁπόταν στρατοπεδεύωνται, τάφρον προβάλλονται ἐυπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν. ἴσασι γὰρ ὅτι ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδες ὂν καὶ " δύχρηστον, ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμένοις γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ὅπη ταῖς φάτναις· καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ὀπίσω ἄξαι, ἔργον δ' ἐπιθωρακίσασθαι· ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι διὰ τῶν στρατοπέδων παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα προεβάλλοντο· καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι καὶ ἀσφάλειαν παρέχειν ὅταν βέλεσι μὴ μάχεσθαι.

21. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπεῖχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι ἔτως ἐστρατοπεδεύοντο, ὥσπερ εἰρήκαμεν, ἐν προβεβλημένῳ μὲν, καταφανεῖ δέ· ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐδειλάζετο ἐν ἀφανεστάτῳ, καίπερ τε καὶ γεωλόφους ὑπερβεβληκὼς, ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ " πολέμια ἀσφαλέστερα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. καὶ ἐκείνῳ μὲν τῇ νυκτὶ, ὥσπερ " ἔπραττε, προφυλακὰς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συντασσόμενοι προσέμενον, ὡς, εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι. ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τῶν ἐρυμάτων, ἐξῆλθε μάχην ποιήσοντες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης καλέσας τὸν Κῦρον " καὶ πάντας τοὺς ὁπλιτεύοντας, ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν σωτελάγμοι

20

γρ. ὅπως ἂν

γρ. δυσπόριον καὶ βάρεσιν

21

γρ. πολεμικὰ

γρ. ἔμπροσθεν,

γρ. καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἑπτακαιδέκα

γρ. καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐπικαμπύλας, γρ. θαρρήσαντες ἐπίασιν, γρ. καὶ, θαρρήσασιν ἐν ἅπασιν.

μθμοι, ὅτως ἴέναι πρὸς τὸ πλῆ ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ δηλῶν ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. ὅτω γδ, ἔφη, ἐπειδὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲ ἡμέτεροι μᾶλλον ἂν θαρρήσασιν ἐν ὅπασιν, οἱ πολέμιοι δ' τὼ τόλμαν ἰδόντες ἡμᾶς, μᾶλλον φοβηθήσονται. τότω μὲ δὴ ὅτως ἐδόκει· ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, μηδαμῶς πρὸς πλῆ θεῶν, ὦ Κυαξάρη, ὅτω ποιήσωμεν. εἰ γδ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα ἢ σὺ κελεύεις, τῶν τε πρσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται δῆλον φοβθέντες, εἰδότες ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τῷ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμᾶς τὸ πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον τῶ ἑαυτῶν, καταφρονήσουσι, καὶ ἄυειον ἕξουσι πολὺ ῥᾳωμυκωτέρας ταῖς γνώμαις. νυνὶ δ', ἔφη, εἰδότες μὲ ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὁρῶντες δ' ἡμᾶς, ἓν τοῦτο ὀπίσω, ὃ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φοβεῖσθαι τί ποτε τοῦτ' ἔστι, καὶ διαλεγόμενοι πρὸς ἡμᾶς, ἐγὼ οἶδ' ὅτι ἡδὲν θαυμάσονται. ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἴέναι εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας αὐτοὺ ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαντος δ' ὅτω Κύρου, σωφρόνως καὶ ταῦτα Κυαξάρει καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῆ φυλακῶν καύσαντες, ἐκοιμήθησαν.

22 22. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωὶ Κύρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθυε, παρήγγειλε καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. ἐπεὶ δ' τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς, ἔλεξεν· Ἄνδρες, οἱ μὲ θεοὶ, ὡς οἵ τε μάντεις φασὶ καὶ ἐμοὶ σωφρονεῖν, μάχην τ' ἔσεσθαι προαγγέλλουσι, καὶ νίκην διδόασι καὶ σωτηρίαν προϋπισχνοῦνται ἐν τοῖς ἱεροῖς· ἐγὼ δ' ὑμῖν μὲ παραινῶν ὁποίους τινὰς χρὴ εἶναι ἐν τῷ τοιῴδε αἰσχυνοίμην ἄν. οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταῦτα ὀπίσω ἐμοὶ ἐπισαμένους, καὶ ταῦτα μεμνημένους τε καὶ ἀκηκοότας καὶ ἀκούοντας διὰ τέλους ἀφ' ἑαυτῶν, ὥστε καὶ ἄλλους εἰκότως ἂν διδάσκοιτε τάδε. εἰ δ' μὴ τυγχάνετε καταμανθάνοντες, ἀκούσατε. ὃς γὰρ νεωστὶ συμμαχίας τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν

τότε

τότε δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κυαξάρους, ἅτε ἠσκεμένοι, ἐφ' ἅ τε αὐτοὺς παρεκελήκαμεν, ὥστε ἄσμενοι ἀνταγωνιεῖσθαι ἡμῖν ἔφασαν ἔσεσθαι. καὶ τότε δὴ αὐτοὺς ὑπεμιμνήσκετε, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἄξιος ἕκαστος ὅτιν. ὧν γὰρ ἂν ἄνθρωποι ὀφιμαθεῖς ἡδέων, ἥδιον θαυμαστὸν εἴ τινες αὐτῶν καὶ τῆς ὑπομνήσεως δέονται· ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἓξ ὑποκολῆς διώσονται ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μύστοι παρόντες, ἅμα καὶ ὑμᾶς αὐτῶν πεῖραν λήψεσθε. ὁ μὲν γὰρ διωκόμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἥδη καὶ ἑαυτῷ σωφρονεῖν τελείως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὤν· ὁ δὲ τῶν τότων ὑπομνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ τοῦτο ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. τότε δ' ἕνεκεν οὐκ ἐγώ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλὰ ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται. ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς, ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. ἢν δ' ὀπίσω ἴητε, ἔφη, ἕως ἂν θαρρῶσιν τότοις ὑμᾶς αὐτοὺς ὑποδεικνύετε, καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀρίστους ἐστεφανωμένους, καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἥκειν εἰς τὰς τάξεις αὐλοῖς στεφάνοις.

23. Ἐπεὶ δ' ἔτοι ἀπῆλθον, αὖθις τοὺς ἡγεμόνας προσεκάλεσε, καὶ "τότοις δὴ τοιάδε ἔλεξεν· "Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε, καὶ ὁπλιτεύσαντες ἐστὲ οἱ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε νῦν "ἧττον ἔντιμον τῶν πρώτων. ὑμεῖς γὰρ ὅσῳπερ ὄντες τὰς τ' ἀγαθὰς ἂν ἐφορῶντες καὶ ὑποκελεύοντες αὐτοῖς, ἔτι κρείττους ποιεῖτε." εἴτε τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὁρῶντες οὐκ ἂν ὑποδέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' ὑμῖν, εἴπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. ἂν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀναβαλλόμενοι ἕπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς. καὶ ὅπως μηδ' ἐν τότῳ αὐτῶν ἡττηθήσεσθε ἀντιπαρακελεύεσθε ἀλλήλοις, θᾶττον ἡγεῖσθε ὅτι τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες,

23 γρ. τότοις τοιάδε ἐπέστειλε. "Ανδρ.

γρ ἧττον ἢ μῶν τῶν πρ.

γρ. καὶ εἴ τις μαλ.

πιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς, ἥκετε σωὶ τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν.

24 24. Οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ δὴ πεπεισμένοι ἐξήεσάν τε θεησόμενοι, καὶ παρετάττοντο ἐρρωμένως. παρέταττε δ' αὐτοὺς ὁ βασιλεύς, ἐφ' ἅρματος παρελαύνων, καὶ τοιάδε παρεκελεύετο· Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν ἡμῖν ὑμετέρων ὁ ἀγών, καὶ περὶ γῆς ἐν ᾗ ἔφυτε, καὶ περὶ οἰκιῶν ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ περὶ γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ περὶ πάντων ὧν κέκτησθε ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἁπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθήσεσθε, ἕν ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. οἵ τε δῶν νίκης ἐρῶντες, μένοντες μάχεσθε. μισεῖν γάρ, τὸ κρατεῖν βουλόμενος, τὰ τυφλὰ τῆς σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχρεια ταῦτα ἐναυλία τάπτειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας. μισεῖς δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βούλοιτο φεύγειν ὀπαδεῖν, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων· μισεῖς δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ὀπάδυμεν, ἅπαν πρόσεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σώζουσι καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν· οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν;

25 25. Ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Κυαξάρης ἅρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν ὅτι ἥδη καιρὸς εἴη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τῆς ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν πρόσιωμεν, πολλοὶ ἔσονται. μὴ δῶν ἀναμένωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς αὐτῶν κρατῆσαι ἄν. ὁ δ', ἂν Κῦρος ἀπεκρίνατο, ὦ Κυαξάρη, εἰ μὴ ὑμεῖς ἡμῖν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐρῶσι φοβεμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι· αὐτοὶ δὲ καὶ νομίσουσιν ἡττῆσθαι." ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσει, ἣ ἂν ἄμεινον ἴσως βουλεύσαντο ἢ νῦν βεζέ-

γρ. πίπαθε

γρ. ἄλλης ἂν συμμαχίας δεήσειεν

βεβλάδην), παρασ'όντες ἑαυτὲς ἡμῖν ταμιδύεσθαι, ὥσθ' ὁπόσοις ἂν ευλώμεθα αὐλῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτα ἀκέσαντες ᾤχοντο.

26. Ἐν τούτῳ δ' ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐλομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἰκὸς, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐν τῷ πολεμίῳ. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξιοίεν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ παρηλάποι αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἔξω ὤν, καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὖσι πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, ὡς ἔφασ' λέγειν τοὺς ἀκούοντας. ἐνταῦθα εἶπεν ὁ Χρυσάντας, τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσαις, ἕως ἔτι ἔξεσι παρακελεύσαι, εἰ ἄρα καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυποιήτων αἱ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις. ἡδεῖα γὰρ ἔτως ἔσαι καλὴ παραίνεσις, ἥ τις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθημερὸν ἀκέσαντας ἀγαθοὺς ποιήσῃ· οὐκ ἂν δύο τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν· οὐδὲ ἀκοντιστὰς, οὐδὲ μὰν ἱππέας γε· οὐδὲ μὰν τά γε σώματα ἱκανοὺς πονεῖν, ὧν μὴ πρόσθεν ἠσκηκότες ὦσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, ἀλλ' ἀρκεῖ τοι, ὦ Κῦρε, ἐὰν τὰς ψυχὰς αὐτῶν παρακελεύσαι μᾶλλον ἀμείνους ποιῆσαι. ἦ καὶ δύναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς λόγος ῥηθεὶς αὐθημερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν κωλῦσαι, προτρέψαι δὲ ὡς χρὴ, ἐπαίνου μὲν ἕνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομένεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν τῇ γνώμαις βεβαίως τοῦτο, ὡς αἱρετώτερόν ὄζι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ φεύγοντας σωθῆναι; ἆρ' οὐκ ἔφη, εἰ μέλλουσι τοιαῦται διάνοιαι ἐγγεγράφθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμμονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοιούτους, δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔνιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; ἔπειτα διδασκάλους, οἶμαι, δεῖ καὶ ἄρχοντας ὅτι τούτοις χρήσεσθαι, οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς καὶ διδάξουσι καὶ ἐθίσουσι ταῦτα δρᾶν, ἕως ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς τοῦ μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμονεστάτους 26

γρ. ἐντραφῆσεσθαι

δαιμονεσάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς, ἀθλιωτάτους πάντων ἡγεῖσθαι. ὥστε χρὴ δὴ διαλεχθῆναι καὶ τοὺς μέλλοντας τὰ ἀπὸ τῆς πολεμίων φόβου τινὰ μαθήσιν χρείττονα παρέξεσθαι. εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῆς παλαιᾶς μαθημάτων ἐξίανται, ἐν τούτῳ δυνήσεταί τις ὑπερβαλλόμενος παραχρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾷστον εἴη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τινὰ μεγίστην τῆς ἐν ἀνθρώποις ἀρετήν. ἐπειδὴ ἔγωγ', ἔφη, καὶ ἂν τούτου ὀπίσω ἐμμόνοις ἔσεσθαι ὃς νυνὶ ἔχοντες παρ' ἡμῖν ἀνγρ. πάντας, τοὺς ἡσκῆμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων "παρόντας, οἳ καὶ παράδειγμα αὐτοῖς ἔσεσθε οἷος χρὴ εἶναι, καὶ ὑποβαλλόμενοι δυνήσεσθε καὶ τι ἐπιλανθάνονται. τοὺς δ' ἀναισθήτους πανάγρ. μυσικῆς ᾆσμα μάλα καλῶς πασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσαι λόγῳ καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ἢ τοὺς ἀναισθήτους "μυσικῆς ᾆσμα καλῶς ᾄδειν εἰς μυσικήν, γρ. καὶ μυσικὸν ᾆσμα καλῶς

27. Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο· ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἐξαμαρτάνοι διαβιβάζων, καὶ ἅμα ἄγων ὡς τάχιστα ὅπου τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, ἀλλ' εὖ μὲν ἴσω, ἔφη, ὅτι ἔπεσθε εἰσὶν ἔξω ὅσους ἔδει· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν· ὅμως δὲ ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄγω ἤδη. ταῦτα εἰπὼν, καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς, ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν ἦν ἔτι σκότος, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' ἕπονται, εὐτάκτως μέν, διὰ τὸ ὀπίσω σθαι τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι· ἐρρωμένως δὲ, διὰ τὸ φιλονείκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐπιτετονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς πρώτους εἶναι· ἡδέως δὲ διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν. ἠπίσαντο γὰρ, καὶ ἐν πολλῷ ὄντων ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾷστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦσιν.

28. Ἦν δ' ἔτι βελῶν ἔξω ὄντων, σαλπιγγὰ ὁ Κῦρος σύνθημα, Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ γρ. ὁ Κῦρος σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν " αὖ διοσκόροις παιᾶνα

παιᾶνα τὸν νομιζόμενον. οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες σωφρονῆ-
χαι μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἐν τῷ τοιούτῳ δὲ δὴ οἱ δειπ-
δαίμονες ἤπτον τοὺς ἀνθρώπους φοβεῖν. ἐπεὶ δ' ὁ παιὰν
ἐγίγνετο, ἅμα πορδόμενοι οἱ ὁμότιμοι ταιδιροὶ, καὶ πε-
παιδιωμένοι, φειδομένως ἀλλήλων, ὀνομάζοντες παρατά-
τας, ὀπισάτας· λέγοντες πολυ τὸ, ἄγετε ἄνδρες φίλοι,
ἄγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, παρεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. οἱ δ' ὄπι-
σθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀνθιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡ-
γεῖσθαι ἐρρωμένως. ἐν δὲ μέσῳ τὸ σκεύασμα τῷ Κύρῳ
πεποιημένον, φιλοτιμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, θάρσους, παρακελευσμοῦ,
σωφροσύνης, πειθοῦς. ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις.
τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων προμαχοῦν-
τες, ὡς ἐγγὺς ἦσαν προσεμίγνυτο τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀ-
νέβαινον ὅτι τὰ ἅρματα, καὶ ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ἑαυτῶν
πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονηταὶ αὐτῶν
ἀφίεσαν τὰ βέλη " πολλῷ πρὸ ἐδύναντο. ὡς δ' ἐπόν- γρ. πολὺ πρὸ
τες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βυθῶν, ἐρθέγξαντο
" δὲ ὁ Κῦρος· " Ἄνδρες ἄριστοι, ἦδη θαρρεῖν τις ἐὰν ὀπ- γρ. ἤδη
δεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν
τοῦτο· ὑπὸ δὲ πολυμίας καὶ κόνεως καὶ ἅμα σκότους συμμί-
ξαι, δρόμῳ τινὲς ἤρξαντο· σωφρονιστέον δὲ καὶ πᾶσα ἡ
φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐλὸς δὲ ὁ Κύρου ἐπιαθόμενος τοῦ
βάδην, δρόμῳ ἡγεῖτο· καὶ ἅμα ἐρθέγγετο, τίς " ἐρέσσε- γρ. ἴσταται;
ται; τίς ἀγαθός; τίς πρῶτος ἀνδρὸς καλαβαλεῖ; οἱ δὲ
ἀκούσαντες, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐρθέγγοντο. καὶ διὰ πάν-
των δὴ ὥσπερ παρηγγύα, ὅτως ἔχοι τίς ἕψεται; τίς ἀγα-
θός; οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ὅτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο· οἱ
γε μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδυνάντο μένειν, ἀλλὰ σκεδέντες
ἔφευγον εἰς " τὸ ἔρυμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τὰς εἰ- γρ. τὰ ἐρύ-
σόδους ἐπόμενοι, ὠθισμὸν αὐτῶν πολλὸν " ἀπέκτειναν. ματα
τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες ἐφό- γρ. καλιστρών-
νευσαν, νευσαν,
νευσαν, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους. ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς
τάφρους ἐμπαγκάδην φεύγοντα συνεπεσείν. καὶ εἴ τῶν Μή- γρ ἱππεῖς
δων ἦ ἱππεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἤλαυνον εἰς τοὺς " ἵππους
τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ τοῦτο. ἔνθα δὴ καὶ

ἵπ-

ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἑρύματος τὴν Ἀσυρίων ἐσηκότες ὅπῃ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς ἀποκτείνοντας ἔτε ἐρρώνουν, ἔτ' ἐδυώαντο, διά τε τὰ δένδρα ὁρᾶσθαι καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δ' καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινας διαπεκοφότας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἑρύματος, ἐπεχείρουν καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐφίεσθαι. ἐνθοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες τὴν Ἀσυρίων καὶ τὴν συμμάχων φυγὴν ἤδη καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνέκραγον, καὶ ἔδοξαν ἐπιπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτερα καταῤῥηγνύμεναι τοὺς πέπλους, καὶ δεδυπλόμεναι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ τέκνοις καὶ ἑαυταῖς καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις ἔφθασαν ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ὅπῃ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὡς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος "τὸ γιγνόμενον, δείσας μὴ εἰ καὶ βιάσαιντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ὅπῃ πύλαι ἀνάγοιεν ἔξω βελῶν, καὶ πείθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους καὶ πεπαιδευμένους ὡς δεῖ. ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δ' καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. ὡς δ' ἔξω βελῶν ἐγίνοντο, ἔστησαν καὶ χώραν "πολλῷ μᾶλλον χορεῦσαι, ἀκριβῶς εἰδότες ὅπως ἕδη ἕκαστα γίνεσθαι.

γρ. τὰ γιγνόμενα.

γρ. πολὺ γρ. ἕκαστον αὐτῶν γίν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον α'.

ΜΕίνας ἦ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτῷ σωφρονήσας, καὶ δηλώσας ὅτι ἕτοιμοί εἰσι μάχεσθαι εἴ τις ἐξέρχοιτο, " ὡς ἡδέως ἐξῄει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ καλλιεροπεδήσατο· φυλακάς τε καλασπάμενος, καὶ σκοπὰς προπέμψας, ἃς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τῶν ἑαυτῷ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· "Ανδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐγώ τε ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τέλυχήκαμεν καὶ σωτηρίας· τούτων μὲν ὧν χρὴ χαριστήρια, " ὧν ἂν ἔχωμεν, τοῖς θεοῖς ἀποδοῦναι, ἐγὼ μὲν σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ (τὸ γὰρ συμφέρον ἔργον συμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτέλεσαι) ὧν δ' ἕκας ἄξιος, ἐπειδὰν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε τιμῶ ἀξίαν ἐκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοὶ εὐνοϊκῶτατα ταξίαρχον χρυσοῦν ἔδειν παρ' ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ὢν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὅσαπερ οἶμαι καὶ ὑμεῖς πάντες, ἐποίει. ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπαναγεῖν, καλέσας ὀνομαστὶ αὐτὸν, ἀνέλεταμένος ἔτως τὴν μάχαιραν ὡς παίσων πολέμιον, ἐφήκατε " τέ μοι ἐυθὺς, καὶ φρεὶς ὃ ἔμελλε ποιεῖν τὸ κελευόμενον ἔπραττεν. αὐτός τε γὰρ ἐπανήγαγε, καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα σπουδῇ παρηγύα. ὥς' ἔφθασεν ἔξω βαλὼν τὴν τάξιν ποιήσας φεύγων τοὺς πολεμίους καλαυοῆσαί τε ὅτι ἀναχωρεῖμεν, καὶ τάξα ἐλείπεσθαι, καὶ

γρ. τοι ἐμοὶ

γρ. ἀπιζλαύζης

τὰ παλλὰ ἐπαφεῖναι. ὥσε αὐλός τε ἀβλαβὴς, καὶ τὰς ἑ-
αυτῶ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. ἄλ-
λως δ', ἔφη, ὁρῶ τεπραωμένους, ὥσει ἂν ἐγὼ σκευάμην
ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐξώθησαν, τότε τὴν γνώμην ὥσει αὐτὴν
ἀποφανεῖμαι. Χρυσάνταν δ' ἐν καὶ ἐργάτην τῆς πολεμικῆς, καὶ

γρ. καὶ ὡς ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ,

φρόνιμον, καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ μὲν
ἤδη τιμᾶ· ὅταν δ' καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ Θεὸς δῷ, ἐπι-
τότε ὁπλήσομαι αὐτῆ. καὶ πάντας δ' ὑμᾶς βούλομαι, ἔ-
φη, ὑπομνῆσαι. ἃ γὰρ νῦν εἴδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦ-
τα ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσησθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐ-
τοῖς αἰεὶ κείνητε πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώ-
ζει τὰς ψυχάς, καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι θέλοντες ῥᾴον
ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν
τὸ νικᾶν παρέχει. ταῦτα γὰρ νῦν ἄειστα κείναιτ' ἂν, πει-
ρᾶν τε αὐτῆ ἔχοντες, καὶ ἄρτι γεγυμνωμένοι τῷ πρόσ-
μαλθ. καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, αἰεὶ διανοούμενοι βελτίους
ἂν εἶητε· νῦν δ', ὡς καὶ θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες
ἄνδρες, δήπουποιεῖσθε καὶ σπουδαῖς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε,
καὶ σαυτὰ ἐξάρχετε, καὶ ἅμα τὸ παραγγελλόμενον πρᾶττε.
εἰπὼν ταῦτα, ἀναβὰς ὅπι τὸν ἵππον ἤλασε, καὶ πρὸς
Κυαξάρην ἐλθὼν, καὶ συμπαθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ, ὡς εἰκὸς,
καὶ ἰδὼν τὰκεῖ καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν
εἰς τὸ ἑαυτῆ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δεῖ-
πνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καθισησάμενοι ὡς ἔδει,
ἐκοιμήθησ.

2 2. Οἱ δ' Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἀρχόντος,
καὶ κεδόνι σφῶν αὐτῶν δῆλ βρότειον, ἠθύμουν μὲν πάντες,
πολλοὶ δ' καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῆ τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρα-
τοπέδου. ὁρῶντες δ' ταῦτα ὅ, τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι
σύμμαχοι αὐτῆ πάντες ἠθύμουν. πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπὰ
ἀθυμίαν δ' πᾶσι πλείστην παρεῖχεν ὅτι τὸ ἡγεμόνιον φύ-
λον τῆς στρατιᾶς " διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις. ὅτε

γρ. διέφθαρθαι τὰς γνώμας.

δ' ἡ ἐκλείποιεν τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχοιντο νυκτός. ὡς δ'
ἡμέρα ἐγίνετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῆ πολεμίων
στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺ Πέρσας πρό-

τους.

τυς· καὶ ἀλαλάξαντο ἅμα πολεμίων πολλὰ μὲν σφενδόναι βάλλα, πολλοὶ δὲ ὀϊστοί, πολλαὶ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί. ἐν δὲ τούτῳ διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες, καὶ ἠσυχοποιοῦντο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἡσυχῆ, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἑαυτοῦ ταξιάρχους, καὶ ἔλεξε τοιαῦτα· Οἷά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθά, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν ταῦτα διδόντων; νυνὶ γὰρ ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες δὲ ἐν ἐρύμασι ὄντες ἐναντίοι τοῦτο φεύγουσι, πῶς τούτους οἴεσθαι ἄν τις μένειν ἰόντας ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἑστίαν; οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες οὐκ ὑπέμειναν, πῶς νυνὶ γ' ἂν ὑπομείνοιεν, ἐπεὶ ἥττηνται, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ γε πονηρότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καί τις εἶπε, τί τοῦτο ὄφελος, ἃ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε ὄντων τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, ὅτι ἵππων προσδεόμεθα. οἱ μὲν γὰρ κρείττους τῶν πολεμίων, ὃς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ ἀποκτεῖναι, ἦσαν ἐφ' ἵππων ἔσω· ὡς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν θεοῖς ἱκανοί, διώκοντες δὲ αἱρεῖν οὐκ ἱκανοί. τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρῃ ταῦτα λέγεις; καὶ ὃς εἶπε, σωθήσεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδὴ ὅτι πᾶσιν ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐν τούτῳ εἶπόντός τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἠδόκουν εἶ) ὥσπερ ὢν ἐκέλευσε.

3. Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι ἤρχοντο τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δὲ ἴσως καλῶς ἐδόκει ἔχειν αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν (καὶ γὰρ αὐτὸς τε πρὸς εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὤν, καὶ τὴν ἄλλων Μήδων ἐώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντας) εἶπε δ' οὖν ὧδε, ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι πρὸς μηδεμίαν ἡδονὴν ἁπλῶς διακεῖσθαι, καὶ ὑμῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶ). μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας, ἢ νυνὶ ἡμῖν ὑπάρχει παρὰ τῶν θεῶν; ἦν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως διαιμενοῦμεν ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες

γηρᾶν· εἰ δ' ἁπλῆσως χρώμεθα ταύτῃ, ἄλλην χὴ ἄλλως παρασκευάσεσθαι διώκειν, ὁρᾶτε μὴ πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν ἐκ ἐθέλοντας παύεσθαι" πλέοντας ἕως ἂν ἀπόλωνται· πολλοὺς δ' νίκης τυχόντας, ἑτέρας ἐφιεμένους, χὴ τοῦ πρόσθεν ἀποβαλεῖν. χὴ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἦσσους ὄντες ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἥττους ἀσφαλῶς εἶχε· νῦν δὲ καταλαμβάνουσιν πόρρω αὐτῶν μέγα πάντες μαχεσόμενοι νενικηκόσιν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοί εἰσιν· ὥστε εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες χὴ ἡμᾶς χὴ ἑαυτοὺς, δι' ἀμαθίαν χὴ μαλακίαν ἀποῖσιν· εἰ δὲ γνώσονται ὅτι χὴ ἀπιόντες ἐξ ἐν ἥττον κινδυνεύσουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς, χὴ εἰ μή βέλονται, ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι γὰρ ὅτι ὁ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας χὴ παῖδας ὑπομενεῖς λαβεῖν ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννόει δ' ὅτι χὴ αἱ σύες ἐπειδὰν ὀφθῶσι, φεύγουσι χὴ πολλαὶ ὅσαι σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὰν δέ τις αὐτῶν ἅπτηταί τι τῶν τέκνων, ἐκέτι φεύγει, ἀλλ' ἐκεῖ μία τύχη ὅσα, ἂν ἴῃ ὁπόθι τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. χὴ νῦν μὲν ὑπερκαλακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἕρυμα, παρέχουσιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὅσε ὑπόσοις ἐξικόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρείᾳ πρόσιμεν αὐτοῖς, χὴ" μαθήσονται χωρεῖν ἡμῖν ὁμόμοροι, οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμῖν, ὥσπερ νῦν, ἐναντίοι ἔσονται, οἱ δ' ἐν πλαγίᾳ, χὴ ἄλλοι ἐν τῷ ἑτέρᾳ πλαγίᾳ, οἱ δ' ὄπισθεν, ὥστε μὴ πολλῶν ἐκφεύγειν ἡμᾶς χὴ ὀφθαλμοὺς χὴ χεῖρας δεήσει. πρὸς δ' ἔτι, ἔφη, ὁ βουλόμενον ἂν εἴγε νῦν ὁρῶν Μήδους ἐνθυμουμένους, ἐξαναστῆσαι ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας εἶναι. χὴ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν· ἀλλὰ μηδένα σύ γε ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἕπεσθαι δός· χὴ ἴσως ἂν σοι χὴ τῶν σῶν φίλων τινὲς τῶν ἑκάστῳ ἥκοιμεν ἄγοντες ἐφ' οἷς πάντες ἐνθυμήσεσθε. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων" ὁ διεξόμεθα (πῶς γὰρ ἂν χὴ καταλάβοιμεν;) ἐπὶ δέ τι ἢ ἀπεχθόμενον τοῦ σφετέρου λάβωμεν, ἢ τι ὑπολιπόμενον, ἥξομεν πρὸς σέ ἄγοντες. ἐκεῖνος δ', ἔφη, ὅτι χὴ ἡμεῖς, ἐπειδὴ

γρ. πλέοντας ἐκπλεῖσθαι

γρ. μαχήσονται χωρ. οἱ μ. κατὰ πρ. ἡμῖν ὥσπερ καὶ τοῖς πολεμίοις ἐξ ἐναντίου, οἱ δ' ἐν πλαγ.

γρ. διὸ διεξ.

ἐπειδὴ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν, σοὶ χαριζόμενοι, μαχεῖν ὁ-
δόν. καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιον εἰ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔ-
χοντές τι φίλασθε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θήσαυ-
ρον πάντες ὁρῶμεν. ἐπῄνεσθαι δὴ, ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης,
ἂν εἴγε μή τοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἴσως ἂν
σοι εἰδείην ἄν. σύμπεμψον τοίνυν μοι τῶν ἀξιοπίστων
τούτων τινὰ, ὃς ἐρεῖ ἃ ἂν σὺ βούλῃ. λαβὼν δὴ ἴθι,
ἔφη, ὁντινα ἐθέλῃς τούτων. ἔνθα δὴ ἐτύγχανεν ὁ φήσας
ποτὲ συγγενὴς αὐτῷ εἶναι, καὶ φιληθεὶς παρ' ἐκείνου. εὐθὺς γρ. παρ' ἀὐλῆ
οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀρκεῖ, ἔφη, ἔμοιγε οὗτοσί. καὶ σὺ
τοίνυν, ἔφη, σοὶ ἑπέσθω, καὶ λέγε σὺ, ἔφη, τὸν θέλοντα
ἰέναι μετὰ Κύρου. ἴτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἑξῆς. ἐπεὶ
δ' ἐξῆλθεν, εὐθὺς ὁ Κῦρος εἶπε, νῶν δὴ σὺ δηλώσεις
εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτι ἔφης ἥδεσθαί με θεώμενος. ἐκ
ἂν ἀπολείψομαί σε, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο γε λε- γρ λέγεις. ἐκ-
γεις. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐκεῖνο, καὶ ἄλλοις προθύμως ἐκεῖνα καὶ ἄλλας,
λέξεις. καὶκεῖνος ἐπομόσας, νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἕως ἂν ἔφη, προθύ-
γε ποιήσω καὶ σὲ ἥδεως ἐμὲ θεᾶσθαι. τότε δὴ ἐκπεμ- μως ἐξάξεις.
φθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρους, τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγ- ἐπομόσας οὖν
γελε τοῖς Μήδοις, καὶ προσετίθη ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπο- ἐκεῖνος, νὴ τὸν
λείψοιτο ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ καλλίστου, καὶ, τὸ μέγιστον, ἀπὸ δί', ἔφη, ἕως
θεῶν γεγονότος. γ' ἂν ποιήσω

4. Περσῶν δὲ ταῦτα τοῦ Κύρου, θείως πως ἀφικνεῖτο 4
ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ὅμοροι μὲν τῇ Ἀσ-
συρίων εἰσὶν, ἔθνος δ' ἐστὶ πολύ. διὸ καὶ ὑπήκοοι τῶν
Ἀσσυρίων ἦσαν. ἔφιπποι δὲ καὶ τότε ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦν
ἔτι δοκοῦσι. διὸ καὶ ἐκεχώντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ
οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σπαρτιάταις, ὡδὲν φθονοῦντες αὐτῶν
οὔτ' ἐν πόνοις, οὔτ' ἐν κινδύνοις. καὶ δὴ καὶ τότε ἐπιθε-
φυλακεῖν αὐτοὺς ἐκέλευον ὡς χιλίους ὄντας ἱππέας, ἵνα
εἴ τι ὄπιθεν δέοιτο ἴοι, ἐκεῖνοι περὶ ἑαυτῶν τοῦτ' ἔχοιεν.
οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ τοὺς
ἁμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. στρα-
τεύουσι δὲ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ'
ὁπλων καὶ οἰκῶσι. καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οἱ Ὑρκάνιοι ἔτως.

ἐντοπθέντες

ἐπιστάμενοι ἢ οἷόν τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ὅτι
γραφόμενος δ' ἐπὶ τῷ στρ. νῦν τεθνᾶσι μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡττημένοι δ' εἰσὶν, φό-
βῳ δὲ πολὺς εἴη ἐν τῷ στρατεύματι, οἵ τε σύμμαχοι αὐ-
τῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιεν. ταῦτα ἐνθυμουμέ-
νοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ἀποπλεῖν εἰ θέλοιεν οἱ
ἀμφὶ Κῦρον σωζεσθαι, καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦ-
ρον. ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τότε ὄνομα μέγιστον ἦν ἐξε-
τος. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι μισοῖεν τοὺς Ἀσσυ-
γράφοις δ' βούλοιτο εἶναι ἐπ' αὐ. καὶ σφεῖς σύμ. ὑπάρχοιεν καὶ ἡγήσοιντο.
ρίους δικαίως, νῦν τε εἰ βέλοιντο εἶναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφίσι σύμμαχοι ὑπάρξαι καὶ ἡγήσασθαι. ἅμα δὲ πρὸς
τούτοις δηλοῦτο τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι, οἷα δὴ
ἐπαίρειν βουλόμενοι ὡς μάλιστα σπεύδεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ
Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, καὶ δοκεῖτε ἄν, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι
καταλαβεῖν αὐτοὺς πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς
μὲν γάρ, ἔφη, μάλα συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι ὅτι ἔλα-
θον ἡμᾶς ἀποδράντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐ-
τοὺς ὡς μέγιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκείναντο ὅτι
καὶ ἄμεινον, ἔφασαν, εἰ ἔζωγρουν πορευόμενοι, καταλήψοιντο
γὰρ δὴ τοὺς ὄχλους καὶ τῶν ἁμαξῶν σχολῇ πορεύσεσθαι αὐτούς.
καὶ ἅμα, ἔφασαν, ἅτε πολὺ περίοδον νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν πορευθέντες ἐσκοτοδινιῶσι. καὶ
ὁ Κῦρος ἔφη, ἔχετε δῶρα ἃ λέγετε πιστόν τι ἡμᾶς δι-
δάσκειν ὡς ἀληθεύετε; ὁμήρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἐ-
λέσαντες αὐλίκα τῆς ψυχῆς ἀγαγεῖν. μόνον καὶ σὺ ἡμῖν
θεῶν τε πιστὰ ποίησον, καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν
καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα ἀφ' ἃν αὐτοὶ λάβωμεν παρ'
σοῦ. ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς, ἢ μὴν, ἐὰν
ἐμπεδῶσιν ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι
αὐτοῖς, ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν παρ'
αὐτῷ. καὶ νῦν δ' ἔτι ἰδεῖν ὄζειν Ὑρκανίους καὶ πισδομήδους τὰς
ἀρχὰς ἔχοντας, ἅπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἱ ἂν δοκῶ-
σιν ἄξιοι εἶναι.

5. Ἐπειδὴ δ' ἐδείπνησε, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι
5 φωτὸς ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους πρεμνύειν ἐκέλευσεν, ἵνα
ἅμα ἴοιεν. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκὸς, εὐθὺς
ἐξῆ-

ἔξω ἦσ, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ ἑαυτῦ στράτευμα· οἳ δὲ Μήδων ἐξήεσ οἱ μὲν, διὰ τὸ παιδὶ Κύρῳ ὄντι πάντες ὄντες φίλοι ἡμῖν εἶναι, οἱ δὲ, διὰ τὸ ἐν δήμαις συγγνώμην ἀγαθὴν αὐτῷ τὸν τρόπον, οἱ δὲ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι δοκεῖν ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπειλημμένοι εἶχον, οἱ δὲ, καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγα ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν. οἱ δὲ, ὅτε ἐξέφερετο ἐν Μήδοις, "εἴ τινι ἀγαθὸν συμβέβηκεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβούλοντο (πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τῶν πάντων ἀγαθὰ διεπέπρακτο) πολλοὶ δ' ἐπεὶ τὸν Τιγράνην εἶδον, καὶ λόγον" διέδοσαν ὡς ἡγήσοιντο ὁτὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξήεσ καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. ὕτω δὴ καὶ Μῆδοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξῆλθον, πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρει ἔτυχον σκηνοῦντες· οἵτοι δὲ κατέμειναν, καὶ οἱ τάταν ὑπήκοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε ἐκ ἀνάγκη, ἀλλ' ἐθελούσιοι καὶ χαίροντ' ἕνεκα ἐξιόντες. ἐπειδὴ δὲ ἔξω ἦσ, πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἐξελθὼν ἐπήνεσέ τε αὐτοὺς, καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ὄντας ἡγεῖσθαι καὶ σῴζειν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ἀνωτέρω εἶναι χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ' ὧν εἶπεν ὅτι ἡγήσοιντο μὲν αὐτοῖς οἱ πρέσβεις, ἐκεῖνος δὲ ἕπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε. καὶ ὅπως ἂν ἧκιστα ἀναπαύωνται ἢ ὀλίγον τῆς πορείας, " ἐκέλευσεν αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν παρελαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ αὖθις χρήσιμον.

6. Ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε τοὺς Τιγράνης. καὶ οἱ ἡγεμόνες," τί δὴ ἐκ ἀναμένεις ἔφασ, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἐγγύην λάβωμεν, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀποκείνασθαι λέγεται, ἔννεω γὰρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν πάντες τὰ πιστὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. ὕτω γὰρ ἀκούομεν παρεσκευάσθαι, ὡς ἐὰν καλῶς ἀληθεύητε, ἱκανοὶ ἐσμὲν ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐξαπατᾶτε, ὕτω νομίζομεν ἔχειν ὡς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ἡγεῖσθαι ἀγαθὰ μᾶλλον, ἐὰν οἱ θεοὶ βέλωνται), ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν ἡγήσεσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Τιγρα-

γρ. οἱ δὲ, ὅτι ὅτε γρ. εἴτε ἀγαθὸν τῷ συνέπρ. γρ. διῆλθεν

γρ. ἐπιστείλαιτο

γρ. τί δ' οὐ γὰρ ἀναμένεις, ἔφασαν, τοὺς ὁμ. γρ. καὶ, ἐκ ἀναμένεις ὡς ἐπηγγείλαιτο τοὺς ὁμ.

γρ. ἐνταῦθα

ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπειδήπερ φατὲ ὑμᾶς μετέρους, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτὸς, σημαίνετε ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φυλάμεθα αὐτούς. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι, τῷ μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τῷ δὲ ῥώμῃ τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον; " οὐ γὰρ τὸς Ἀσσυρίους, οὐδὲ τὸς Λυδοὺς, οὐδὲ τὸς συμμάχους ἑαυτῷ ἔτι ἐροβοῶντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μικράν τινα ἑαυτῶν εἶοιτο ῥοπὴν ἔχ" παρόντων οὐκ ἀπόντων.

γρ. καὶ ἔτι τὸς

γρ. πρασθίων

7

7. Πορευομένων δὲ, ἐπεὶ νὺξ ἐγένετο, λέγεται φῶς πῷ Κύρῳ καὶ πῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι φάεινον μᾶλλον τὸ θεῖον ἐγγίγνεσθαι, θαρσεῖν ἢ πρὸς τὸς πολεμίους. ὡς δὲ εὐζωνότερόν τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλῷ τε ὁδὸν διήνυσαν, καὶ ἅμα νυκτὸς πλησίον γίγνονται τοῦ τῶν Ὑρκανίων στρατεύματος. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι. τῷ τε γὰρ ὑπάτους εἶναι γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν. ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτὸς προσάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς τάχιστα ἀναπηδᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. συμφέρει δέ τινας καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ὑρκανίοις ὅτι ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτὸς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. ὅτου δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων πρὸς Κύρῳ, ὁ δὲ προσελαύνει " πρὸς τὸς Ὑρκανίους.

γρ. πρὸς τὸς Ὑρκανίους δ' ἐκέλευσε ποιήσειν ἐπιστήσαι τῷ στρατεύματι. παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν

8

8. Ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τὸς Ὑρκανίους ὅ τι ποτὲ εἶεν, ἐπέσπετο τὰ στρατεύματα· καὶ παρελαύνουσι πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων περιηκόντες καὶ ἀγαθᾶς, καὶ ἐρωτᾷ τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ὅτι ὅτι τὰ πλήθη Ὑρκανίων στράτευμα, καὶ οἰκεῖ ὥσπερ τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτὸς, καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς σὺν αὐτῷ, ἐρωτᾷ εἰ φίλοι εἰσὶν, ἀναπηδᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας ἐὰν μὲν δοκῇ " ὅπως ἴδωσι, δεξιοῦσθαι αὐτὸς καθ' ἓν ἂν ἕκαστος, καὶ ἅμα θαῤῥύνετε· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τύπτων, ἔφη, πρώτων " ἐνθὺς πειρᾶσθαι

γρ. ἔως πεισθῶσι

γρ. ἐνθὺς δεῖ πειρᾶσθαι

μισθὸν

μηδένα λείπειν. ὁ μὲ τοιαῦτα παρήγγειλεν· οἱ δὲ Ἀρκάδιοι ἀκούσαντες ταῦτ' ἀγγέλων, ἥδοντό τε, καὶ ἀναπηδήσαντες ἔθυον τοῖς ἵπποις παῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἰρηται, περιείροντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιώνυτό τε αὐτοὺς καὶ ἐθαῤῥυνον. ἐν τούτῳ δὴ λέγει ὁ Κῦρος, ἡμεῖς μὲν δή, ὦ Ἀρκάδιοι, ἤδη ὑμῖν πεπείσμεθα, καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ περὶ ἡμᾶς ὅτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἰπάτε, ὁπόσον ἀπέχει ἐνθένδε ἔνθα αἱ ἀρχαὶ εἰσὶ τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγης. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, ἄγετε δή, ἔφη, ὦ ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι, καὶ ὑμεῖς, ὦ Ἀρκάδιοι (ἤδη γὰρ καὶ περὶ ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι) εὖ χρὴ εἰδέναι νυνὶ ὅτι ἐν τούτῳ ἐσμὲν ἔνθα μαλακισόμενοι μὲν πάντων ἂν ἥκιστα χαλεπωτάτων τύχοιμεν (ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἥκομεν) ἡμῖν δὲ κατὰ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴσως ῥᾴστη καὶ θυμοῦ ὅτι τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὥσπερ θέλων ἀποδιδρασκόντων καὶ ἐρημίαν, τοὺς μὲν ἱκετεύοντας αὐτὸν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' ἤδη ταῦτα ποιοῦντας συμμάχους. ἥδιστοί τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ ὕπνος οἰόμενοι ἥξειν, ὅτε σωφρονοῦντες, ὅτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι, κατειλημμένοι ἔσονται. εἰ δ' ὧν ἡδέως βουλοίμεθα καὶ δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τοιαυτοῦτον, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν μήτε βαλέσθαι μήτε περισκέψασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γνῶναι πάμπαν ὅτι ἄνθρωποί ἐσμεν· ἀλλὰ γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρις ἅπαντα καὶ πλαγὰς ἥκειν νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρκάδιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπεμπάσαντες ἡμῖν περὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἔμπροσθεν, ὅπως ἂν ὑμέτερον δῶμεν ὁρμώμενοι λαμβάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἐπειδὰν δ' ἐγὼ πρὸς τὸ τρίβολον γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καλὰ λείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ὡς, ἐάν τι δέῃ, χρῶμαι μᾶλλον παρὰ τὸ τρίβολον. ὑμῶν δ' οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀθρόοι, εἰ δοκοῖεν, ἵνα μή ποτε ἀθρόῳ τινὶ ἐντυχόντες ἀποβιαζῆτε·

γρ. καὶ εἰρημένοι.

γρ. προσπεμπάσαντες

γρ. ἱππέων ἐ, ἀντὶ δέοιμαι, ὡς χρῶμαι

τοὺ ἢ νεωλέρους ἐφίετε διώκειν. ἔτοι ἢ καμόντων. τοῦτο γὸ ἀσφαλέστατον νυῶ ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λείπειν. ἰῶ ἢ (τὸ πολλοῖς δὴ συμβεβηκὸς χρηῶσι) τιὼ τύχιω ἀναζέψαι γίγηται, φυλάξαθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἁρπαγιὼ πραπέσθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν ὐκέτι ἀνὴρ ὅζιν, ἀμὰ σκυοφόρῳ, κὴ ἕξεσι τῷ βελομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο ἢ χρὴ γνῶναι ὅτι ὐθέν ὅζι κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν. ὁ γὸ κρατῶν ἅμα πάντα σωίῃσπακε, κὴ τοὺς ἀνδρας, κὴ τὰς γυωᾶικας, κὴ τὰ χρήμαθα, κὴ πᾶσαν ἅμα τιὼ χώρην. πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὁρᾶτε ὅπως τιὼ νίκιω διασώσωμθ. ἐν γὸ ταύτῃ κὴ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεῖ. κὴ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ὅτι κεν πάλιν ὡς ἐμὲ ἔτι φωτὸς ὄνῖ· ὡς σκότος γιυομένυ ὐδένα ἔτι περισλεξόμθα. ταῦτα εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάσους, κὴ ἐκέλευσεν ἅμα πορευομένυς τοῖς ἀπὸ ἕκασον δεκαδάρχοις ταῦτα σημαίνειν· ἐν μετώπῳ γὸ οἱ δεκάδαρχοι ἦᾖ, ὥστε ἀκούειν, τοὺς ἢ δεκαδάρχυς τῇ δεκάδι ἕκασον κελεύειν παραγγέλλειν. ἐν τούτῳ προηγοῦντο μὲ οἱ Ὑρκάνιοι, αὐτὸς ἢ τὸ μέσον ἔχων σὺ τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο. τοὺς ἢ ἱππέας ἐκαλέρωθεν, ὥσπρ εἰκὸς, παρέταξε.

9 ἡλίκοι φῶς ἦσαν. γρ. καὶ φάος γρ. τὰ δρώμενα,

9. Τῶν ἢ πολεμίων " ἐπεὶ σαφὲς ἐγίνετο, οἱ μὲ ἐθαύμαζον " τὰ ὁρώμενα, οἱ δ' ἐγίνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἤγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυον ἵππυς, οἱ ἢ συωεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῆς ἁμαξυγίων, οἱ δ' ἀπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ὅπῃ τοὺ ἵππυς, οἱ δ' ἐχαλίνουν, οἱ ἢ τὰς γυωᾶικας ἀνεβίβαζον ὅπῃ τὰ ὀχήματα, οἱ ἢ τὰ πλέισ' ἄξια ἐλάμβανον, ὡς διασωσόμθοι, οἱ ἢ καλορύπτοντες τὰ τοιαῦτα ἠλίσκοντο, οἱ ἢ πλεῖσ' εἰς φυγιὼ ὥρμων. οἴεσθαι ἢ χρὴ κ' ἄλλα πολλά τε κὴ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτούς. πολιὼ ἐμάχετο ὐδεὶς, ἀμὴ ἁμαχητὶ ἀπώλοντο. Κροῖσος ἢ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς ἤρξ' ἰῶν, τάς τε γυωᾶικας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις περιπεπόμφαλο τῆς νυκτὸς, ὡς ἂν ῥᾷον πορεύοιντο κ' τὸ φύχος· κὴ αὐτὸς ἔχων τοὺ ἱππέας ἐπηκολούθ. κὴ τὸν " φεύγ-

γρ. φρύγα τὰ αὐτὰ τούτῳ

ταῦτα

ταῦτά φασι ποιῆσαι, τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. ὡς δὲ παρῆσθοντο τῶν φυλάττων καὶ καλαλαμβανόντων ἑαυτὲς, πυθόμενοι τὸ γιγνόμενον, ἔφυγον δὴ καὶ αὐτοὶ " καὶ κράτος· τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὴν Ἀραβίων ἔτι ἐγλυς ὄνλας καὶ ὑποζυγίας ἀθερακίσους " ἀποτείνυσιν οἱ Ὑρκάνιοι. τὸ δὲ πλεῖσον ὢν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων. ἐν γὰρ τῇ ἑαυτῶν ὄντες χώρᾳ, " συντονώτατα πρὸς τὴν πορείαν εἶχον.

γρ. ἀνὰ κράτος

γρ. καλακάμπτουσι

γρ. σχολαιότατα

10. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντες. ὁ δὲ Κῦρος τὸν παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καλαλειφθέντας πρὸς ἀναιρεῖν ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις Ἀσσυρίους ἴδοιεν," ἀποκλείνειν· τοῖς δ' ὑποζυγίοις ἐπήρυξεν, ὁπόσοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς, ἢ πλάγιοι, ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ὀπίσω ταῖς σκηναῖς καλαλιπεῖν· ὅσοις δὲ μὴ ταῦτα ποιήσειν, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερηθήσεσθαι. τὰς δὲ κοπίδας πρόχειρους ἔχοντες, ἐν τάξει παρεῖσασαν. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐρρίπτουν ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευσε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἐκαίον.

γρ. καλαχαλάνειν

10

11. Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν ὅτε σῖτα ὅτε ποτὰ ἔχοντες, ἀνὰ δὲ τούτων ὅτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, ὅτε ἄλλο ὑδὲν ποιεῖν. σκοπῶν δὲ ὡς ἂν ταῦτα τάχιστα καὶ κάλλιστα γένοιτο, ἐνθυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις ὄζειν τινα ὅτῳ καὶ σκηνῆς μηήσει, καὶ ὅπως τὰ ὁπλιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιοῦσιν ἔσαι. καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτου εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῶν καλαλῆφθαι ἂν ἐν, διὰ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν. ἐκήρυττε δὴ παρεῖναι πάντας τοὺς ὁπλίτας· εἴ δέ τις μὴ εἴη ὁπλίτης, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς. τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν· οἱ δὲ ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πρθυμοῦντας, ταχὺ ἐπείθοντο. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζεσθαι αὐτῶν οἷς ὄζει πλέον ἢ δυοῖν μιλιῶν ἐν τῇ σκη-

11

νῦν τὰ ὁπλιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τάττεσθαι ἔδει, αὖθις ἐκέλευσεν οἷς μὴ ὠὸς ἦν. ἐν δὲ τούτῳ χρόνῳ σύμπαντες ἐμανθάνοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς, ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, οἵτινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθῶν δέ τινων παρ' ἡμῶν βούλεσθ' ἂν τυγχάνειν, ὅπως μελήσητε προθύμως ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἐχόντες σιτία καὶ πολὰ παρεσκευασμένα ἢ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις, ἢ ἃ καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε. καὶ τἆλλα δὲ πάντα ὁπόσα καλῶς δοῦλα παρέξει, ἕτοιμα ποιεῖτε, ὡς αὐλίκα μάλα παρέσονται" ὁπότεροι ἂν ὡσσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ ὁπλιτήδεια. ἴσθ' ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως δέχεσθαι τὸν ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες, πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον.

γρ. ὁπότε ἂν

12 12. Ὁ δ' αὖ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, γιγνώσκομεν ὅτι νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πρότερον τῶν ἀπόντων συμμάχων ἀείσω τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλα ἐσπουδασμένοις σιτίοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι. ἀλλ' ἔμοι δοκεῖ σῶστ' ἂν τὸ ἄριστον πλέον ὠφελῆσαι ἡμᾶς τὸ τῶν συμμάχων ὑπομεῖναι φανῆναι, " ἢν δ' αὖ αὐτὴ ἡ εὐωχία ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῇ συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὴ τῶν νῦν διωκόντων καὶ καλοκαγαθούντων τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ μαχομένων εἴ τις ἐναντιοῖτο, τούτων δόξομεν ὕστατοι μελεῖν ὥστε καὶ πεῖν εἰδέναι ὅτι φεύξονται, ἡδυπαθοῦντες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δὲ ἐσόμεθα, συμμάχων ἀποροῦντες. τὸ δὴ τῶν πονούντων καὶ κινδυνευόντων ὑπομεληθῆναί τινα, ὅπως εἰσιόντες τὰ ὁπλιτήδεια ἕξουσιν, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἡ θοίνη πλείστου ἀγαθοῦ γένοιτο, ὡς ἐγὼ φημι, ἢ τὸ ἐπιχείρημα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὡς εἰ μηδ' ὑπόνους ἀπολείπειν δεῖ, ἀλλ' ὡς ἡμῖν προσήκει ἔστε πλησμονῆς πολεμεῖν, ἔστε μέθης. ἐγὼ γὰρ οὐκ ἀπαπέφραγμαι ἡμῖν ἃ βουλόμεθα, ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ὑπομένειας δεόμενα. ἔχομαι γὰρ ἐν πω σκοπέω πολεμίους πολλοὺς πλασίους

γρ. ἀλλ' ἄννῦν τὴν εὐωχίαν ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῆσ.

πλασίως ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους, ὡς καὶ φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι δεήσει, καὶ φυλάττειν, ὅπως ὧσι καὶ οἱ ποιήσαντες ἡμῖν τὰ ὀπτήδεια. ἔτι δ' οἱ ἵππεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φρουρίδα παρέχοντες ὅπου εἰσὶ, κἂν ἔλθωσιν, εἰ παχυμμώσιν. ὥστε, ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον σῖτον δεῖσθαι ἡμᾶς καὶ τοιοῦτον ποτὸν, " ὁποῖόν τις οἴεται μάλιστα σύμφορον εἶναι πρὸς τὸ μήτε ὑπνου, μήτε ἀφροσύνης ἐμπίμπλασθαι. ἔτι δὲ καὶ χρήματα ἐγὼ οἶδα ὅτι πολλὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἔστιν, " ὧν ἐκ ἀγνοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν, κοινῶν αὐτῶν ὄντων τοῖς συγκαλέσασιν, νοσφίσασθαι ὁπόσα ἂν βουλώμεθα. ἀλλ' ἔμοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τῶν δικαίως φαινομένων ἐκείνοις, τούτῳ πείθεσθαι ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς ἢ νῦν ἀναίζεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ τὸ νέμειν τὰ χρήματα, ἐπειδὰν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Ἀρκάσιν καὶ Τιγραναν ἐπιτρέψαι· κἂν τι μεῖον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος ἡγήσασθαι. διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἥδιον ἡμῖν παραμένουσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτῆσαι ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον παρέχοι. τὸ δὲ ταῦτα προσεμένους ἐκείνα κτήσασθαι ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται. τοῦθ', ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀσφαλέστερον ἡμῖν δοκεῖ ἂν τὸν πλοῦτον καὶ σῶσαι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τούτου ἕνεκεν ἀσκεῖν καὶ γεωργεῖν χρήσιμον εἶναι καὶ ἀκαίρων κρυφῶν ἵν', ὁπόταν δέοι, δυνώμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι." ὅστις δ' ἂν ἐν μείζοσι νῦν παρόντων ὑπολάβοιμεν τινὰ παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐκ ὀρῶ.

γρ. ὁποῖον ἄν τι συμφορώτατον εἴη πρὸς

γρ. ἂν ἀκούω ὅτι

γρ. ὅτου δ' ἂν ἐπὶ μείζοσι

13. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπε. συνεῖπε δ' αὐτῷ Ὑστάσπας, ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων, ὧδε· Δεινὸν γάρ τ' ἂν εἴη, ὦ Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτερεῖμεν, ὅπως θηρίον τε ὑποχείριον ποιησόμεθα καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὅλβου δὲ ὅλου πειρώμενοι θηρᾶν, εἰ ἐμποδών τι ποιησαίμεθα ψυέσθαι ἡμῖν ἃ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, ἐκ ἂν πρόποντα ἡμῖν δοκοίημεν ποιεῖν. ὁ μὲν Ὑστάσπας δὴ ἔτω συνεῖπεν. οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήνουν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ἄγε δὴ,

13

δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πάμπολλα ἀπὸ λόχου πένητε ἀνδρες ἕκαστοι πολυπραγμόνων. ὅτοι δὲ πειρώντες ὃς μὴ ἂν ὀρθῶσι πορσωσόντας τὰ ἐπιτήδεια, ἐπαινέντων· ὃς δ' ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀρειδέστερον ἢ ὡς δεσπόται.

14 14. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. πολλοὶ δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν ἁμάξας περιερυμνώσας καὶ λαλαμβάνοντες καὶ ἀποσκέλλοντες περισήλαυνον μεσοῦντος ἤδη τοῦ χειμῶνος ἐλείπετο ἡ στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἁρπαμάξας γυναικῶν πολλῶν καὶ βελτίστων, τῶν μὲν γυναίων, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριαγομένων, καὶ ταύτας εἰληφότες περισῴζον. πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατεύοντες ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια περιάγουσι, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχοιντ' ἂν εἰ τὰ φίλτατα παρείη. τούτοις γάρ φασιν ἀνάγκην εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει· ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

15 15. Ὁ δὲ Κῦρος, ὁρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ γρηνιῶν, ὥσπερ καλεμέμφετο αὐτὸν καὶ τοῦ σοῦ αὐτῷ, ὅτι οἱ ἄλλοι ἂν τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκλᾶσθαί τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ ὑποκαλαμοῦσιν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες ἀποδεδυκύλες, Κύρῳ ἄγον πάλιν ἀπήλαυνον μεταδιώκοντες τοῦ ἄλλου. ταῦτα δὲ ἔφασαν σφίσι προσελάσθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ὅτι τούτοις, ταῦτα μὲν ὅμως καλεχώρει.

16 16. Συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ σὰς ὅπως ἔμελλεν ἂν ἐξαχύεσθαι τὰ λεγόμενα, εἶπε τάδε· Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ καλάρχοιμι τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν προέσεται πάντες, οἶμαι, γινώσκομεν· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γενοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κλῆσαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσαι οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις, τοῦτο ἤδη ἐγὼ ὁρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη, ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα, οἷς δοκεῖμεν τοὺς

τὰν πολεμίως βέπεδας ὁμόσε ἰόντας· καὶ δὴ τρεπόμενοι, ποίως ἢ ἱππέας, ἢ τοξότας, ἢ σφυτασὰς, ἢ ἀκοντισὰς, ἄνδ' ἵππων ὄντες δυναίμθα ἂν φόβον παρασχεῖν, ἢ " ἀποκλεῖναι; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς τοιοῦτοι γρ. καταπλήτειν; " κακκργεῖν ἢ τοξόν), ἢ ἀκοντίσαι, ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰ- γρ. κακεῖν δότες ὅτι ἀδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; εἰ δ' ταῦτα ὕτως ἔχοι, οὐκ ἔυδηλον, ἔφη, ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς " νομίζουσι ταῦτα πάντα ὑποχείρια γι- γρ νομίζοιεν γόμενα ἐκ ἧττον ἑαυτῶν ἔχειν ἢ ἡμέτερα; ἴσως δὴ νὴ Δία καὶ μᾶλλον. νῦν μὲν ὖν ὕτω ταῦτα ἔχει κατ' ἀνάγκην. εἰ δ' ἡμεῖς ἱππικὸν κτησαίμθα μὴ χεῖρον τούτων, " ἃ γρ. ἃ πᾶσιν παντάπασιν ἡμῖν καλαφανὲς ὅτι τούτ' ἂν πολεμίως δυναί- ἡμῖν μεθα ἄνδ' τούτων ποιεῖν ἄφθ καὶ νῦν σοὶ τούτοις, τούτους ἔχοιμεν ἂν τότε μᾶλλον ὑπηκόους ἢ ὑμᾶς φρονοῦντας; ὁ- πότε γὰρ " ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βέλοιντο, ἧττον ἂν ἡ- γρ. ἢ εἶναι ἢ μῖν " μένοι, εἰ αὐτοὶ ἄνδ' τούτων ἀρκοῖμθ ἡμῖν αὐτοῖς. ἀπεῖναι γρ. μένοι. καὶ εἶεν. ταῦτα μὲν δὴ, οἶμαι, ἴδεις ἂν ἀντιγραμονήσαι μὴ γὰρ ἄνευ ἔχει τὸ πᾶν διαφέρειν τὴν Περσῶν γένεσιν οἰκεῖον ἱππικόν. ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. ἆρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλόμεθα καθεσάναι ἱππικὸν, τί ἡμῖν ὑπάρξει, καὶ τίνων ἐνδεῖ. ἀκοῶ ἵππους μὲν ἔτοι πολ- λοὶ ἐν τῷ περιτοίχῳ καλλημμένοι, καὶ χαλινοὶ οἷς πείθονται, καὶ τἄλλα ὅσα δεῖ " ἵππους ἔχεσι κεῖσθαι. γρ. ἵπποις ἀλλὰ μὰν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα κεῖσθαι ἔχομεν, θώρακας μέν, ἐρύματα τῶν σωμάτων, παλτὰ δέ, οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρώμεθα ἄν. τί δὴ τὸ λοιπόν; δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ. ἀκοῶ τοῦτο μάλιστα ἔχομεν. ἀδὲν γὰρ ἧττον ἡμέτερόν ἐστιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί'· ἀδὲ γὰρ τὴν ὀπισα- θόμων νῦν περὶ μαθεῖν ἀδεὶς ἠπίστατο. ἀλλ' εἴποι ἄν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πότερον οἱ παῖδες εἰσὶ φρονιμώτεροι, ὥστε μαθεῖν τὰ φερόμενα καὶ δυκνύμενα, ἢ οἱ ἄνδρες; πότεροι δ', ἐὰν μάθωσιν, ἱκανώτεροι τοῖς σώμασιν ὠφελεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὰν

σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν ὅσῃ ἔστε παισὶν, ἔστε ἄνδρασιν ἀνδράσιν. ἔστε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισὶ παρεσκευάσμεθα γὰρ τοῦτο· ἔστε μὲν ἀσχολίζειν. ὅπως ἄμεθα γὰρ τοῦτο· ἄνδρας δὲ μὲν ὥσπερ καὶ τοῖς ἄνδρασιν ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαν ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄνδρα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατιώτας ἢ μόνον σχολὴ, ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη. ἀνάγκη μὲν ἔχ, ὥσπερ ἄνδρα πολλὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἱππικὴ δὲ ἔκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων ἢ αὐτοῦ τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ μάχῃ, ἔχ ἥδιον ταχὺ μὲν φίλῳ παρεγγυᾶσθαι εἰ δέοι, ταχὺ δὲ, εἴτε ἄνδρα, εἴτε σῆμα δέοι διώκοντα καταλαβεῖν; ἐκεῖνο δὲ ἔκ ἐνθυμεῖσθε τὸ, ὅ, τι ἂν δέῃ ὅπλον φέρειν, ἢ ἵππον τοῦτο συμφέρειν; ἔκουν ταὐτό γ' ὄφειν ἔχειν ἢ καὶ συμφέρειν. ὅγε μὲν μάλις' ἂν τις φοβηθείη, μὴ εἰ δέηταί ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς πεῖν ἀκεῖσθαι τὸ ἔργον τοῦτο, καθαπτὰ μήτε πεζοὶ ἔτι ὦμεν, μήθ' ἱππεῖς ἱκανοί· ἀλλ' ἥδε τοῦτο ἀμήχανον. ὅπως δὲ ἂν βελτίωμεθα, ἔξεστιν ἡμῖν πεζοῖς αὖθις μάχεσθαι. ἥδιον δὲ καὶ πολεμικῶν ἀπομαθησόμεθα ἱππάζειν μαθόντες.

17. 17. Κῦρος μὲν οὕτως εἶπε· Χρυσάνθας δὲ Ζωπυρίωνα αὐτῷ ὧδε ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππάζειν μαθεῖν, ὡς νομίζω, ἐὰν ἱππεὺς γένωμαι, ἀνθρώπου πλουσίου ἔσεσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπάω ἐξίσου τοῦ ἐθέλειν ὁρμηθεὶς ἀνθρώπῳ, μόνον τῇ κεφαλῇ προσχὼν, ἂν τι σημεῖον παραθέον ἰδὼν δυνηθῶ διαλαθόμενος φθάσαι, ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι πρὸ πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. νῦν δὲ ἱππεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκιστα καθαρεῖν, δυνήσομαι δὲ, σημεῖα διώκων, τὰ μὲν ἐκ χρεὸς παίζειν καλαλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζων ὥσπερ ἐσηκότα. καὶ γὰρ ἂν ἀμφότερα ταχέα ᾖ, ὅμως δὲ πλησίον γίγνεσθαι ἀνάγκη, ὥσπερ τὰ ἐσηκότα ἔσται. ἐγὼ δὴ μάλιστα δοκῶ, ἔφη, ζώων ἐζηλωκέναι ἱππικώτατα, εἰ ἐγχύοντο· ὥστε προθυμεῖσθαι μὲν ἀνθρώπου φορήσῃ, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλαμᾶσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ μὲν φεύγον αἱρεῖν, τὸ δὲ διωκόμενον

γρ. φέρειν.

γρ. πολεμικῶν

γρ. πόρρω

ἐπωμόν ἀναβέβηκα· ἀκούω πάντα καὶ γὼ ταῦτα ἱππάδος
ἡμόμην. συνομίζομαι πρὸς ἐμαυτόν. πρόνοιαν μὲν γε
ἔξω πάντα τῇ ἐμῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, τὰς δὲ χέρσιν ὁ-
πλοφορήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, καὶ δ' ἐναντίον ἀναβέ-
βομαι τῇ τοῦ ἵππου ῥώμῃ. ἀλλ' ἀσυμφυκὼς δεδήσομαι,
ὥσπερ οἱ ἱππόκενταυροι. ἀκούω τοῦτό γε κρεῖττον ἢ συμ-
πεφυκέναι. καὶ μὲν δὴ ἱππόκενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολ-
λοῖς μὲν ἀπορεῖν τοὺς ἀνθρώποις ἀρημένων ἀγαθῶν ὅπως
δεῖ χρῆσθαι, πολλοῖς δὲ τοὺς ἵππους ἡδέων πρυκότων,
πῶς αὐτοὺς χρὴ ἀπολαύειν. ἐγὼ δέ, ἵνα ἱππάζειν μάθω, ὅ-
ταν μὲν ὁπὸ τοῦ ἵππου ᾖμαι, τὰ τοῦ ἱππόκενταυρου δήπου
διαφεύξομαι· ὅταν δὲ καλαζῶ, ἀγανήσω, καὶ ἀμφίεσο-
μαι, καὶ καθιδήσω, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε τί
ἄλλο ἢ διαφερετὸς ἱππόκενταυρος καὶ πάλιν συνθέτος
γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τόδε πλεονεκτήσω τοῦ ἱππο-
κενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν ἑωρᾶτο, καὶ δυοῖν
ὦτοιν ἤκουεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαρεῦμαι,
τέτταρσι δὲ ὠσὶ προακούσομαι. πολλὰ γὰρ φασιν ἀν-
θρώποις καὶ ἵππων τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολ-
λὰ δὲ τοῖς ὠσὶ προακούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, γρ. ὑπερθυμούντων.
ἐγέφε τοὺς ἱππάζειν " ἐπιθυμοῦντων. νὴ Δί', ἔφασκε οἱ
ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ τούτου δὴ ἔφη ὁ Κῦρος, Εἰ
δέ γε, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον
ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα, ἀκολουθεῖν εἰς οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ
ποιέσω, ἂν τις φανῇ πεζῇ ἡμῶν προβαίνων, ἐάν τε
πολλῶν, ἐάν τε ὀλίγων ὁδὸν δεῖ δραμεῖν, ἵνα καὶ παν-
τάπασιν ἱππόκενταύρους οἱονεὶ ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι ᾖ;

18. Ὁ μὲν οὖν ἐπήρετο· οἱ δὲ πάντες " συνεπή- 18
νεσαν. ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου οὕτω κρῶνται Πέρσαι, καὶ γρ. συνήνεσαν
ἥδεῖς ἂν τοὺς καλῶν καγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη πρὸ τῶν ἑαυ-
τοῦ πεζὸς ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν. ἐπεὶ
δὲ " ἐξῆν ἐκ τοῦ μέσου ἡμέρας, προσήλαυνον οἱ Μῆδοι ἱπ- γρ. δ' ἔξω μέσου ἡμέρας ἐγένετο, προσε.
πεῖς καὶ οἱ Τρκάνιοι, ἵππους μὲν ἄριστοι ἀκμαλωτοὺς καὶ
ἄνδρας. ὅσοι μὲν τὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκτει-
νον. ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτοῖς ἐπιτιθέασι

ὁ Κῦρος εἰ σῶοι πάντες εἶεν αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα ὅ,τι ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅπερ ἐποίησαν, καὶ ὡς ἀνδρείως ἔκαστα ἐμαχεσαμένησαν. ὁ δὲ διήκουε πάντα ἡδέως ὅσα ἐβούλοντο λέγειν. ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῄνεσεν αὐτοὺς ἅτινας, ἐμοὶ καὶ δήλοι, ἔφη, ἐστὲ ὡς ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε. καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ κρείττους καὶ χαριέστεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτῶν καὶ πόσων ἀδὸν δήλαις, καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. οἱ δὲ ἔλεγον ὅτι καὶ πολλῶν διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἰῶν καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων, καὶ σίτου, καὶ πάντων ἀγαθῶν. δυσῖν ἄν, ἔφη, ὑμῖν εἴη, ὅπως ἢ χρείττους ἐσόμεθα ἢ ἐχόντων αὐτῶν καὶ ὅπως αὐτοὶ μὴ δῶσιν. οἰκειμὶν μὲν γὰρ χώρα πολλὴ ἄξιον κλῆμα, ἐρήμη δ' ἀνθρώπων ἅπασι, ἐρήμη καὶ ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνουμένους οἶδα ἔφη, ὅτι ἀπεκλείνατε, ὀρθῶς ποιοῦντες (τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὸν νίκην) τοὺς δὲ παραδιδόντας, αἰχμαλώτους ἤγεσθε· ὃς εἰ ἀφίεμεν, τοῦτ' ἂν ἴσως ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν. πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι δοκοῖεν τούτους ἡμᾶς δέοι, ἀλλ' ἂν σιτοποιεῖν· τούτους (ἃ γὰρ λιμῷ γε δήπου ἀποκτενοῦμεν αὐτοὺς) ἔπειτα δὲ καὶ τούτους ἀφέντες, πλείοσιν ἂν χιμαλώτοις χρησόμεθα. ἐὰν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν οἱ ἐν ταύτῃ οἰκοῦντες αἰχμάλωτοι ἔσονται. μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μισοῦσι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ πείθεται αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μὲν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δέ τῳ τι ὄψει ἄμεινον, λεγέτω. οἱ δὲ ἀκούσαντες ξυνήνουν ταῦτα ποιεῖν. ὥστε δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν μὲν ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς σεσωσμένας ἔχετε, τῷ δὲ λοιπῷ, ὧν ὥστε ποιῆτε, ἐφ' ὑμῖν καλὸν ἔσται ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἔχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὥσπερ καὶ πρότερον, οἰκήσετε μὲν δὴ τὰς αὐτὰς οἰκίας, καὶ χώρᾳ ἢ αὐτῷ ἐργάσεσθε, καὶ γυναιξὶ καὶ αὐταῖς ξυνοικήσετε, καὶ παίδων ὧν ὑμετέρων ἄρξετε, ὥσπερ νῦν· ἡμῖν μέντοι μαχεῖσθε,

ἰσ.τας ἑαυτῶν

ἡμᾶς ἤγεσθε·

ἢ τούτους·

ἢ εἴ τις ἄλλα ὁρᾷ ἄμεινον

μαχεῖσθε, ὐδὲ ἄλλῳ ὐδενί. " ἂν ὅ τις ἀλλοῦ ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχόμεθα· ὅπως ὅ μηδὲ ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα φέρειν ἡμᾶς κομίσατε. καὶ τοῖς μὲ νομίζουσιν εἶναι εἰρήνην καὶ ἃ λέγομεν ἀδόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ " ἀπειλῶσιν ὅπλα, ὅτι τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἐὰν ὅ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς ξυνοϊκῶς, καὶ φέρων τι καὶ δι-δάσκων φαίνηται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐκ ἄκων ὡς δοῦλον, θεραπεύομεν. ταῦτ' ἔστ', ἔφη, αὐτοί τε ἴστε, καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. ἂν δ' ἄρα, ἔφη, " ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πείθωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως " ἡμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ἡμῶν ἄρξωσιν. ὁ μὲ ταῦτα εἶπεν· οἱ ὅ " περσεκύνησάν τε καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

γρ. ἰωΐκα δ' αὖ τις ὑμᾶς
γρ. ὑπερίδωσι
γρ. ὑμῶν
γρ. ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ ὑμεῖς ὑπ' ἐκείνων ἄρχωσθε
γρ περσεκύνουν τε καὶ ὑπισχνοῦντο ταῦτα ποιήσειν.

19. Ἐπεὶ ὅ ἐκεῖνοι ᾠχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ ἄρα δὴ, ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δεῖπνειν πᾶσιν ἡμῖν. παρεσκεύασται ὅ ὑμῖν τὰ ὀπτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε, καὶ ἡμῖν πέμψατε τῶν πεποιημένων σίτου τὸ ἥμισυ. ἱκανὸς ὅ ἀμφοτέροις πεπαίνη). ὅλον ὅ μὴ πέμψετε, μηδὲ πιεῖν. ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δ' ἔφη, ὦ Ἑρκάνιοι, διαγάγετε αὐτοὺς ὅπη τὰς σκηνὰς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ὅπη τὰς μεγίστας (γιγνώσκετε ὅ) τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ ὅ δεῖπνεῖτε ὅταν ἥδιστον " ὑμῖν· καὶ γὰρ ἀκέραιαι αἱ σκηναί. " παρεσκεύασται ὅ καὶ ἐνθάδε ὥσπερ καὶ τούτοις. ταῦτα δ' ἴστε ἀμφότεροι ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτὸς φυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα " ἐντίθεσθε. οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς ἔτοιμοι φίλοι ἡμῖν. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο (λοῦ γὰρ παρεσκευασμένα) καὶ ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδείπνουν. καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν εἶχον τὰ ὀπτήδεια, καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον σῖτον ἄρτων ἑκάστοις τοὺς ἡμίσεις. ὅλον ὅ ἐν ἐπεμπον ὐδὲ οἶνον, ὁμόλογοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ ὅ Κῦρος ταῦτα ἔλεγεν, ὅλον μὲν ἢ λιμὸν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος πολαμοῦ.

γρ. δεῖπνον

20 γρ. ἐπειδὴ ξυνεσκότασε καὶ ἔδει αὐτῷ

20. Ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ δὲ ξυνεσκότασε, καὶ πέμψας καὶ καλέσας πολλοὺς αὐτῷ διέπεμπε· καὶ ἐπέλευσε κύκλῳ τῷ στρατοπέδῳ κρύπτειν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι ἐάν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δέ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδράσκῃ, ἁλώσεσθαι αὐτόν. καὶ ἐγίνετο ὅτῳ. πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἑάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐπέλευσεν ἀποσφάξαι. ὥστε τῷ λοιπῷ ὄχλῳ καὶ βαλόμενον ἂν ῥᾳδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον.

21 γρ. ἔπινον, καὶ ἤδοντο, καὶ πάσης

21. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ὅτῳ ἐποίουν· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἔπινον καὶ συνεχύθησαν καὶ ἠυλίσθησαν, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπιμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἔτυχε, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργα τοὺς ἐχεγγυήτας. ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Μήδων βασιλεὺς τῷ μὲν νύκτα ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧν παρεσκεύαστο, ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολὺ ὀλίγων, ἀκέων θόρυβον πολύν. οἱ γὰρ οἰκέται τῶν Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπηλλυθότων, ἀνημένας ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυρίου στρατοπέδου καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰληφότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίνετο, καὶ ἐπὶ θύρας ἤδεις ἦκε πολὺ οἱ φρουροῦντες, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἦκουεν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἵππων, ἔωρα δή, ἐπεὶ ἐξῆλθεν, ὅπου ἔχοντα· ἐνταῦθα δὴ ἐδεμνᾶτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι· καὶ ἀθυς, ὥσπερ λέγεται ἀμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τοὺς παρόντων τινὰ λαβόντα τὸν παρ' ἑαυτῷ ἵππέα πορεύεσθαι ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἀμφὶ Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε, ὡμῶς μὲν ἔγωγε ἂν σε, ὦ Κῦρε, ὅτῳ ἀφροσύνης φεύγειν ἐμὲ βαλέσθαι. εἰ δὲ Κῦρος ὅτῳ γιγνώσκοι, καὶ ἂν ὑμᾶς γε, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι ὅτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν ἐὰν μὲν Κῦρος βέλῃ· εἰ δὲ μή, ὑμεῖς γε τῷ ταχίστῳ πάρεσθε. ταῦτα ἐπέστελλεν. ὁ δὲ ταχυτόμενος πορεύεσθαι, ἔφη, καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγ

ἐγὼ εὑρήσω ἐκείνους; πῶς ἂν Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῆδε πολεμίους Ὑρκανίους τινὰς, καὶ ἐληλύθασι δεῦρο, οἴχεσθαι ἡγεμόνας αὐτῶν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κυαξάρης, πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα· καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἐπέμπετο ὅτι τοὺς Μήδους, ὡς φιλούσων αὐτόν· καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἐπεκάλει. καὶ τῷ πεμπομένῳ ἂν ἐπείλησεν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγείλοι. ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας ὡς ἐκάλουν, ἀνιώμενος "ὅτι καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι" διαμιζομένων ὁδῶν τείχῳ τινὶ ἐπλανῶντο, καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο εἰς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα πρὶν ἐντυχόντες ἀποχωροῦσί τισι τῶν Ἀσσυρίων λοχαγοῖς αὐτοῦ ἡγεῖσθαι. καὶ ἦσαν δὴ ἀφικνούμενοι τὰ πυρὰ καιόντες, ὥσπερ μέσας νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ὅπως τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. ὁ δὲ, συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους, εἶπεν, "Ανδρες, ὁ μὲν Θεὸς προφαίνει πολλὰ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δὲ, ὦ Πέρσαι, ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν ὥστε ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν." εἴτε γὰρ ὅσα ἂν καὶ φυλάξωμεν μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότρια ἔσται. εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ὅπως τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα ὀλιγανδρίαν ἔχοντες ἰσχνὰ ἀναφανούμεθα. δοκεῖ δῶν μοι ὡς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα "πέμπειν στράτευμα, εἴπερ ὀπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς "Ασίας καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. ἴθι μοι δῶν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι ὡς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μισθὸν ὧν τῆς τροφῆς αὐτῶν. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς,

γρ. ὅτι καὶ αὐτὸς τότε ἐπορ.

γρ. διασχιζομένων τείχῳ

γρ. καὶ ἦσαν ἀφικν.

γρ. εἴτε γὰρ ὁποῖα ἂν προσεργασώμεθα

γρ. ἐπιπέμπειν

γρ. Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι.

γρ. ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίμην γρ. πρῶτον

γρ. ὁ παρὰ τῷ Κυξ.

γρ. πῶς χὴ ἀπειλοῦντι ὑπακῦσαι.

γρ. πείσας ἐᾶσαί με λαβ. ὁ. ἐξελθεῖν, τάδε φησὶν ἡμῖς δὲ

ἡμεῖς, ὁρᾷς μὴν αὐτὰ, κρύπτε ἢ τούτων μηδέν. ὅ, τι ἢ τούτων " ἐγὼ καλῶς χὴ νομίμως πέμπων εἰς Πέρσας ποιοίμην ἂν, τὰ μὲν πρὸς τὴν θεὸν, τὸν πατέρα ἐρώτα, τὰ ἢ πρὸς τὸ κοινὸν, τὰς ἀρχάς. πεμφάντων ἢ χὴ ὁπλίτας ὧν δεόμεθα, χὴ φρουρὰς ὧν ἐρῶμεν. καὶ σὺ μὴν, ἔφη, συσκευάζε χὴ τὸν λόχον " πρόσωμπον ἄγε. ὁμοῦ τοίνυν ἢ χὴ τὰς Μήδους ἀπάλει χὴ ἅμα " ὁ τῆς Κυαξάρους ἄγγελος παρῆσαν, χὴ ἐν πᾶσι τοιούτοις πρὸς τὸν Κῦρον ὀργὴν χὴ τὰς πρὸς τοὺς Μήδους ἀπειλὰς αὐτῷ ἔλεγε. χὴ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπίοιεν Μήδους κελεύει, εἰ χὴ ὁ Κῦρος μένειν βούλεται· οἱ μὲν δὴ Μῆδοι ἀκούσαντες τὸν ἄγγελον ἐσίγησαν, ἀπορούντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπιθεῖν, φοβούμενοι ἢ πῶς ἀπειλοῦντι ὑπακοῦσαι, ἄλλως τε χὴ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ, ὁ ἢ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἄγγελε χὴ Μῆδοι, οἶδ' ἐγὼ, ἔφη, θαυμάζω εἰ Κυαξάρης πολλὰς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅ, τι περ ἔστιν, οὐκεῖ θεὶ τε ἡμῖν χὴ θεῖ ἑαυτῷ. ἐπεισδὰν δὲ ἴδηται πολλοὺς μὲν τὴν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας ἢ ἀπεληλαμένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται ὅτι νῶν ἔρημος ὁ γίγνεται, ὥστε καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολοῦσιν. ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε πῶς ἐσμεν ἄξιοι, ἥν τε ποιοῦντες ἐκεῖνον χὴ οὐδὲ ταῦτα αὐλοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἐκεῖνον " ἔπεισα ἐᾶσαί με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὡς ἐπιθυμοῦντες τῆς ὁδοῦ ἠρωτήσατε ἢ ἐξίοιτε, χὴ νῶν δεῦρο ἥκετε, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι ὅτῳ ὑμῖν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. χὴ ἡ ἀρχὴ ὅμως αὕτη σαφῶς οἶσθ' ὅτι ὑπό τε τῶν ἀγαθῶν πεφανήσεται, χὴ σὺν τῷ φόβῳ λήγουσι ἅπασι. νῦν μέν τοι ὅμως, ἔφη, σὺ ὦ ἄγγελε ἀναπαυσαι, ἐπεὶ πεπόμπακας ὑμεῖς τε ἐκ Πέρσαι, ἐπεὶ χὴ προσδεχόμεθα πολεμίους ἤτοι μαχουμένους γε ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα. ἕτω γὰρ ὁρωμένους εἰκὸς πλέον περαίνειν ὧν χρήζομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῆς Ὑρκανίων ἀρχὴν, ὑπόμενον περάσ-

ξας

ξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν ἐξοπαλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Ἀρκάνιος παρῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Ἀρκάνιε, ἥδομαι ἀναπυνθανόμενος ὅτι οὐ μόνον φιλέαν ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ ξύνεσιν φαίνῃ μοι ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν τὰ αὐτὰ βούλεσθαι. ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι Ἀσύριοι, σοί τε νῦν ἐχθροί εἰσιν ἢ ἐμοί. ὥστε δοκῶ ἡμῖν ἀμφοτέροις βελτίστων εἶναι ὅπως μὴ νῦν παρόντων μηδεὶς ἀπολείπῃ ἡμῖν συμμαχῶν, ἄλλους δὲ, ἐὰν δυνώμεθα, προσλαμβώμεθα. τῷ δὴ Μήδῳ ἥκουσας ἀποκαλοῦντος σὺ ἱππέας· εἰ δὲ ὅτοι ἀπείσι, πῶς ἡμεῖς μόνοι μενοῦμεν; ὥστε δοκεῖ μοι ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀποκαλῶν ὅδε καὶ αὐτὸς μᾶλλον βελτίων ἔσται παρ' ἡμῖν. σὺ μὲν δοκεῖ μοι σκοπεῖν, ὅστις αὐτῷ ὅτι κάλλιστα διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι ἔργον τι αὐτῷ προσάξαι ὅσον ἥδιον προσέξει ἢ ἄνευσι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ ὁπόσα ἐλπὶς νομίζεσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις ἦν τὰ δέοντα ξυνήρηται. ποιήσας μᾶλλον ταῦτα ἦκε πάλιν παρ' ἐμέ. ὁ μὲν δὴ Ἀρκάνιος ᾤχετο τὸν Μῆδον ὅπως σκοπῶν ἄγων· ὁ δὲ εἰς Πέρσας ἰών. παρῆν συνεσκευασμένος. ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κυαξάρει δὲ ἀπαγγεῖλαι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δὲ σοι, ἔφη, καὶ ἃ ἀπιστέλλω βούλομαι, ἵνα εἰδὼς αὐτὰ ὁμολογῇς ἐάν τις σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἀνέγνω δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε· Κῦρος Κυαξάρει χαίρειν. ἡμεῖς σε ὅτε ἔρημον καλεῖσθαι ὠόμην (δῆλοι γὰρ ὅταν τῶν ἐχθρῶν κρείττων, τότε τῶν φίλων ἔρημος γίνεται) δὲ μᾶλλον ἀπορρωγοῖτες γε ἀπὸ σοῦ οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ σε καθεστάναι· ἀλλ' ὅσῳ πλέον σε ἀνεχόμην, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν. ὃ γὰρ οἱ ἐχθροὶ τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τὰς ἐχθρὰς μήχιστον ἀπεκλείοντες, μᾶλλον τὰς φίλας ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾶσι. σκέψαι δὲ καὶ οἷῳ ὄντι μοι σοὶ δὲ οἵῳ ὢν σοὶ ἔμελλε πειτά μοι μέμφη. ἐγὼ μὲν γάρ σοι ἤγαγον συμμαχίας

ἔχ

γρ. κάλιστα ξει τὰ δέοντα πάντα. ἐγὼ δ' αὖ π.

γρ. καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα

γρ. ἀπορρωγότες γε σοὶ οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ καθίστασθαι

ἐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυ-
ἀμην. σὺ δέ μοι ἔδωκας μὴ ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὁπό-
σους πεῖσαι δυνηθείην· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος,
ἐκ τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. τοιγαρῦν τό-
τε μὲν ὠόμην ἀμφοτέροις ὑμῖν χάειν ὀφείλειν, νῦν δὲ
ἀναγκάζεις σὲ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δ' ἀκολουθήσασι
πειρᾶσθαι πᾶσαν τιμὴ χάειν ἀποδιδόναι. ἐκ μέντοι ἔγωγέ
σοι δυήσομαι ὅμοιος γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ὁπ-
σράτευμα εἰς Πέρσας, ἐπιστέλλω ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ,
ἰοιὼς ἡμᾶς ἰέναι τι σὺ αὐτὸν δέῃ πεῖν " ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρ-
χειν ἐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βέλῃ χρῆ-
σθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ σοι, καίπερ νεώτερος ὤν, μὴ
ἀφαιρεῖσθαι ἃ ἂν δῷς, ἵνα μή σοι ἔχθρας ἀντὶ χαρίτων
χρέων τινα ὀφειλῶν)· μηδ' " ὅταν τινὰ βέλῃ πρὸς σὲ ταχὺ ἐλ-
βέλει θεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι· μηδὲ φάσκοντα ἔρημον
εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνά μὴ διδάσκῃς αὐτὸς σὲ μὴ
φρονίζειν. ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι ὅταν τάχιστα
διαπραξώμεθα ἃ σοὶ τ' ἂν νομίζομεν καὶ ἡμῖν πρόσχθεσθαι
κοινὰ γενέσθαι ἀγαθά. ἔρρωσο. ταῦτα αὐτῷ ἀπόδος
καὶ ὅ,τι ἂν σε τούτων ἐρωτᾷ, ἢν μὲν γέγραπται, σύμφαθι, καὶ
γὰρ ἐγὼ ὑπέστελλον σοι πρὶν Πέρσῶν ἦν γέγραπται· τού-
τῳ μὲν ὧν οὕτως εἰπὼν, καὶ δὸς τιμὴ ὑπόλοιπον, ἀπέπεμψε
πρόσενεικάμενον ὅτω ποιήσειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει
ταχὺ παρεῖναι.

22 22. Ἐκ τούτου δὴ ἐώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας
καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τοὺς ἀμφὶ Τιγράνην. καὶ οἱ Πέρσαι δὲ
ἐξωπλισμένοι ἦσαν. ἤδη δέ " τινες τῶν προσχώρων καὶ ἵππους
γρ. τινες πλη- σίοχροι ἀπήγαγον, καὶ ὅπλα ἔφερον, ὁ δὲ τὰ μὲν πολλὰ,
ὅπερ καὶ τοὺς πρόσθεν, καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ κατα-
κάειν, οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτοὶ δέοιντο·
τοὺς δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μόνους τοὺς ἀγαγό-
γρ. σημαίνη ντας, ἕως ἄν τι " σημανθείη αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας
τῶν ἱππέων καὶ Ὑρκανίων καλέσας, τοιάδε ἔλεξεν. "Ἄν-
δρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζητε, ἔφη, ὅτι πολ-
λάκις ὑμᾶς συγκαλῶ. καινὰ γὰρ ὄντα ἡμῖν τὰ παρόντα πολ-

πολλὰ αὐτῷ ἀσώματα ὄντι· ἃ δ' ἂν ἀσώματα ᾖ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ ωεγμαῖα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ὅτι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐστὲ αὐλοῖς. Διὰ δὲ τὸ μήθ' ἡμᾶς εἰδέναι ωοῖα τούτων ἑκάστου ὄντι ἡμῖν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅσης ἑκάστῳ αὐτῶν δεσπότης, πλάνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα ἐ πάνυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλούς, ἀπορουμένους ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, χαλεπὸν πάντας. ἵνα δὴ μὴ ὅτου ἔχῃ, διορίσασθε αὐτά· καὶ ὅσις μὲ ἔλαβε σκηνὴν ἔχειν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα, καὶ τἄλλ' οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στρατιωτικὴ, ἐπαῦθα μὲ ὄλεν ἄλλο δεῖ ωροσχρίεσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων, ὡς οἰκείων, ἐπιμελεῖσθαι δέοι· ὅσις δὲ εἰς ἐνδεδεμένα ὡς κατεσκήνωσε, τούτους ὑμεῖς σκεδάσαντες, τὸ ἔλλειπον" ἐκπληρώσατε. πολλὰ ᾗ καὶ ωεῖρα οἶδα ὅτι ἔ- γρ. ἐκπλήσαι σαι. πλείω γὰρ ἄπαντα ἢ κατ' τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι. ἦλθον ᾗ ωρὸς μὲ καὶ χρηματῶν ταμίαι οἵ τε τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔ- λεγον ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν ὑπόσημον, δασμούς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα δὴν καιρὸν ἔστε πάντα ἀποφέρειν ωρὸς ὑμᾶς, ὅπως ἂν καθέζησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ωαιστῇ τὸ ωαρακελλόμενον· ὑμεῖς ᾗ λαβόντες διαδίδοτε, ἐπεὶ μὲ τὸ διαλῦσαι, ωελῷ ᾗ τὸ ἁπλοῦν, ἵνα ἔχητε," ὧν τινων ωροσδεηθῆτε, καὶ ὅτου ἀ- γρ. ἄττινος ωροσδέησθε, ωλοῦ δ' ἀγορᾶν ωλοῦ ἕνεκα ωρὸς τῷ στρατοπέδῳ κη- ρύξαι μὲ ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, ωωλεῖν ᾗ ωαρ' καὶ καπήλους καὶ ἐμπόρους ὅ,τι ἔχοι ἕκαστος ωρόσιμον· καὶ ταῦτα διαθεμένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῶνται ἡμῖν τὸ στρατόπεδον, καὶ ταῦτα μὲ ἐνθὺς ἐκήρυττον. οἱ ᾗ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ὧδε, καὶ ωῶς ἂν, ἔφασ, ἡμεῖς ἄνδ- ρες καὶ σὴν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα," ὁ δ' ὧν Κῦρος ωρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε ωροσηνέχθη· ἦ γὰρ ὅτως, ἔφη, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκετε, ὡς ὅ,τι ἂν λείπῃ ωαρεῖναι, καὶ ὅτε ἐ- γὼ ἀρκέσω ὑμῖν ωέπλων ωερὶ ὑμῶν ὅ,τι ἂν δέῃ ὅτε

ὑμεῖς περὶ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως πλείω μὲ περίγμαλα ἔχοιμεν, μείω δ διαπεπτοίμεθα, ἢ ὕτως; ἀλλ' ὀρᾶτε, ἔφη· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλάξαμεν ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἐπιτρέψαιτε καλῶς διαπεφυλάχθαι. ὑμεῖς δ' ἂν διανέμαιτε, καὶ ἡμεῖς πειρώμεθα ὑμῖν καλῶς διανεμηκέναι, καὶ ἐν ἄλλοις δέ γε ἂν ἄλλο τι ἡμεῖς πειρησόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν ποιεῖν. ὀρᾶτε γὰρ δή, ἔφη, νυνὶ πρῶτον ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὴ προσάγοντες. τούτους δῶ εἰ μὲ ἐάσομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσουσι μὲν ὀλίγον ἡμᾶς, περίγμαλα δ παρέξουσιν ὀπιμυεῖσθαι· ἐὰν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς καθιστώμεν, ἅμα περιγμάτων τε ἀπαλλαξησόμεθα καὶ ἰσχυὰ ἡμῖν αὐτοῖς προσθησόμεθα. εἰ μὲ δῶ ἄλλως ἔχετε οἷς τισιν ἂν δοίητε αὐτοὺς, μὴ ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἥδιον (εἴ τι δέοι) ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ δ' ἐθέλετε ἡμᾶς βέλεσθε παραστάτας μάλιστα ἔχειν, ἡμῖν αὐτοῖς δότε, καὶ γὰρ νῦν ὅτι ἄνδρ' ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύσατε, πολλὴ μὲν φθόνον ἡμῖν παρεῖχε μή τι πάθητε, μάλα δ' αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποίησατε ὅτι ὑ παρῆμεν ὅπερ ὑμεῖς. καὶ δὲ λαβόντες τοὺς ἵππους, ἐξόμεθα ὑμῖν· κἂν μὲ δυνώμεθα, ὠφελεῖν πλείονα ἔτι ἢ ἵππων σωτηρίαν ζητήσομεν, ὥστε προθυμίας ὑδὲν ἐλλείψομεν· καὶ δ' ἡγεμόνος δοκοῦμεν καιρίως ἂν παρεῖναι, τὸ καλεῖσθαι ἐν μέσῳ, καὶ εὐθὺς περὶ ὑμῖν παρεσόμεθα. τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παρασκευάσωμεν. ὁ μὲν ὕτως ἔλεξεν· οἱ δ' ἀπεκρίναντο, ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Κῦρε, ὅτε ἄνδρας ἔχομεν ἃς ἀναβιβάσωμεν ἂν ὅτι τοὺς ἵππους τούτους, ὅτε, εἰ ἔχομεν, σὺ ταῦτα βιλόμεθ' ἂν ἂν ἄλλο ἀντὶ τούτων αἱρούμεθα. καὶ νῦν, ἔφασαν, λαβὼν τοὺς ἵππους, ποίει ὅπως ἄριστον δόξεις εἶναι. ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεύσωμεν, καὶ ὑμεῖς δίκαιοι τὰ κοινὰ πρῶτον μὲν δῶ, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάντεις ἐξηγῶνται, ἔπειτα δὲ Κυαξάρει ἐξέλεσθε ὁποῖά ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον

γρ. καὶ ἄλλοις δέ τι αὖ ἡμεῖς

γρ. ὠφελεῖν πλέονα ἔτι ἢ ἐπ' αὐτῶν συναγ.

γρ. λαβὼν τοὺς, ποίει

γρ. δὲ καὶ Κυαξάρει ἑκλέ, ξασθε

εἶπεν ὅτι γυναῖκας ἂν καλὰς ἐξαιρετέον εἴη. γυναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὰν δὲ ἐκεῖνο ἐξέλητε, ὦ Ὑρκάνιοι, τὴν ἐμοὶ εὐθελησίαν τύτην" ἐπαναμίμνησκε πάντας ἀμύμπλυς ποιεῖτε εἰς δύναμιν. ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τὴν πρὸς τὰς συμμάχυς ἡμῶν τύτην τιμᾶτε, ὅπως ἓν βαβυλεῦσι ἡγήσωνται ἡμῖν φίλοι ἡδόμενοι. νείμασθε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ Κυαξάρει ἥκοντι ἀγγέλῳ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτῦ. καὶ σωσιαμένων δὲ παρακαλεῖτε, ὡς καὶ ἐμοὶ" τῦτο σωσκοῦν, ἵνα καὶ Κυαξάρῃ μᾶλλον εἰδὼς πρὶ ἑκάστε ἀπαγγείλη τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμῦ, ὅσα ἂν πρόσπολα ἡγῆται, ὑμῶν καλῶς καλεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει. καὶ γάρ, ἔφη, μάλα πως ἡμεῖς ὐκ ἐν χλιδῇ τεθραμμεθα, ἀλλὰ χαριτικῶς· ὥστε ἴσως ἂν ὑμῶν" καταγελάσητε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν προσθείη. ὥσπερ, ἔφη, οἶδα ὅτι πολὺν γέλωτα ὑμῖν παρέξομαι καὶ ὅτε ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενος, οἶμαι γάρ, ἔφη, καὶ ὅτε τῆς γῆς καταπίπτοντες.

γρ. ἐπισκοπῶ-νες Μήδες ἀ-μιμήτες πάν-τας ποι.

γρ. καὶ, ἐφη σκώπτων

γρ. τύτε συν-δοκῦντος

γρ. καταγελά-σωσι,

23. Ἐκ τύτε οἱ μὲν ἤκπαγ ὅτε τιὼ διαίρεσιν, μάλα ὅτε τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τῶν ταξιάρχων καλέσας, ἐκέλευε τὸν ἵππον λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη, καὶ τὸν ἱπποκόμον, καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἑκάστοις. αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἀνέστειν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δῦλος, ἢ Μήδων, ἢ Περσῶν, ἢ Βακτριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθέν ποθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. οἱ δ' ἀκύσαντες τῷ" κηρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν. ὁ δὲ, ἐπελεξάμενος αὐτῶν τὸν τὰ εἴδη καλλίστυς, ἔλεγε ὅτι ἐλευθέρυς αὐτὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν ἃ ἂν αὐτοῖς δίδωσι· τὰ δὲ ὑποτήδεια ὅπως ἂν ἔχωσιν ἔφη αὐτῷ μελήσειν. καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τὸν ταξιάρχην σωσεν αὐτὺς, καὶ ἐκέλευσε τὰ γέρρα καὶ τὰς ἀσπίδας μαχαίρας τύτοις δίδόναι, ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις

23

γρ. κήρυκος, ἀσ. π. προ-φάνησαν. γρ. βαλλίζειν,

ἕπωνται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτῶν Πέρσαις λαμβάνειν· αὐτὸς δὲ τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ὅπη δεῖ ἵππων ὀχεῖσθαι. καὶ αὐτὸς ὅτῳ ποιῶν κατῆρχεν· ὅπη δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνδ' ἑαυτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων. εἰ μὲν δή ἀμφὶ ταῦτα εἶχον.

24 24. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου συνεὶς ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ὅπῃ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐπέλευον ἐνδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως καταναίοιεν ὥσπερ καὶ τἄλλα· ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον βέλοιτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δέ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε. Ω δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν ἡλίου μὲν Ἀσσύριος ἔχων δ. κ. τ. ἰσχ. κ. χ. ὑπάρχων π. κ. ἔπ. ἴχω εἰς χιλιοστύας, ὧν τῷ τεῖχος ἰσχυρὸν, καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς, καὶ ἵππων εἰς χιλίαν τῷ δεῖ Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρεισχόμην, καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὤν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τῷ ἀρχῇ ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοὶ, ἦκω πρὸς σὲ, καὶ ἱκέτης πρόσειμι· καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαί μοι γενέσθαι· καὶ παῖδα ὄντως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι. ἄπαις δέ εἰμι ἀρρένων παίδων. ὡς δὴ μοι μόνος καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ ἀγαθὸς, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα παῖδα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νυνὶ βασιλεὺς ὄντα, καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, παῖδα δὴ τὸν νῦν, ὡς δώσοντος τῷ θυγατρὶ τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην, μέγα φρονῶν ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην· ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς ὅτι δήραν αὐτὸν προκαλέσας, καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺ κρείσσων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγήσαιτο εἶη· ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα· φανείσης δ' ἄρκτου, διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν νῦν ἄρχων ἐπαναντίος ἦλασε (ὡς μήποτ' ὄφελεν) ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν, ἔδεν δέον, καταβάλλει τοῦ ἄρκτον. καὶ

γρ. Ἀσσύριος ἔχων δ. κ. τ. ἰσχ. κ. χ. ὑπάρχων π. κ. ἔπ. ἴχω εἰς χιλιοστύας, ὧν τῷ

γρ. αὐτὸν

καὶ ὁτὲ μὲν ἀναθεὶς ἄλλα κατέχειν ἔτως ὑπὸ σκότου τὴν φθόνον· ὡς δὴ πάλιν λέοντα παραλυχόντα ὁ μὲν οὖν ἥμαρτεν (ἀλλ' ἐν, οἶμαι, θαυμαστὸν παθών) ὁ δ' ἄνθρωπος τὰς ἄνθρις τυχὼν καλὰς ἐργάσατο τὴν λέοντα, καὶ ἔπεσεν, ἄλλα βέλτιστα μιᾷ δὶς ἐφεξῆς, καὶ καλὰ ἐβλητα· ὅπερ ἐστὲ ἐκάτερα· ἐν τούτῳ δὴ ἐκεῖνο καλέσειεν ὁ ἀνόσιος τὴν φθόνον, μὴ αἰσχυνῶ παρὰ τὴν τῶν ἑταίρων ἀρετάσας, παῖσας εἰς τὰ σέρνα, τὴν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχήν. κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην, καὶ ἔθαψα τηλικοῦτον ὢν ἄρτι γυμνάσκοντα τὴν ἄειστον παῖδα τὴν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακλαυσὼν, ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας, ὅτε μεταμελόμενον πώποτε φανερὸς ἐγένετο, ὅτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινὸν ἠξίωσε τὴν χθόνα. ὅ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ ζωώκησέ με, καὶ δῆλον ὡς σωτηχθόμενός μοι τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ μὲν γὰρ, εἰ μὲ ἔζη ἐκεῖνον, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σὲ ὅπι τῷ ἐκείνου κακῷ· πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν ἐμὸν παῖδα φονέα ἡ ἀρχὴ αὕτη πρόσηκε, οὐκ ἂν ποτε ἐγὼ τούτῳ δικαίως ἄνευ ψυχῆς γένοιτο, οὐδὲ σοὶ μὲ ἔα οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἡγήσαιτο. οἶδα γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω, καὶ ὡς πρέπει φανερὸς βιοτεύων, νυνὶ διάκειμαι ἔρημος ὢν, καὶ διὰ πένθος τὸ γῆρας διάγων. εἰ μὲν οὖν ἐμὲ σὺ δέχῃ, καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἄν τινος μὴ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι πάλιν δοκῶ μοι, καὶ "ὅτ' ἂν ζῶν ἔτι αἰσχυνοίμην, ὅτ' ἀποθνήσκων, ἀνιάμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ μὲν ἔτως εἶπε. Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, "ἀλλ' ὦ, ὦ Γοβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ ἅπερ λέγῃς πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτιν σε, καὶ "τιμωρήσῃ τὸν φονέα σοὶ θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε, καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν ἣν ὥσπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσῃς; ὁ δ' εἶπε, τὰ μὲν τείχη, "ὅταν θέλῃς, οἴκον σοι παρέξω· δασμὸν τὴν χώρας, ὃν ὥσπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ὑποίσω· καὶ "ὅπου ἂν δέησοι στρατεύειν, συστρατεύσομαί σοι, τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητὴ, γάμου ἤδη ὡραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ὡμολόγουν τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα δώσειν, νῦν δὲ

με

γρ. ὅπερ

γρ. φανερὸς

γρ. ὅτε ζῶν ἂν ἐπαρχνοίμην,

γρ. τιμωρήσῃ σοὶ τῶν παιδὸς σὺν θεοῖς

γρ. ὅταν ἔλθῃς,

γρ. ὅπου ἂν στρατεύῃ,

ἕπονται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ Πέρσας λαμβάνειν· αὐτὸς δὲ τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ὅπη δεῖ ἵππων ὀχεῖσθαι. καὶ αὐτὸς ὅτῳ ποιῶν κατῆρχεν· ὅπη δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνδ' ἑαυτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων. εἰ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον.

24 24. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρὼν ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου συνεπικῶς διεφαίνετο· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ὅπη τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐπέλαυνον ἐπιδεδόσθαι τὰ ξυστά, ὅπως καταπλήσειεν ὥσπερ καὶ τἆλλα· ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον βέλτιστο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἵππους αὐτῷ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δέ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε. Ὦ δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν ἦθος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν, καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς, καὶ ἵππον εἰς χιλίαν τῷ δεῖ Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρεισχόμην, καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὤν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τοῦ ἀρχὴν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοὶ, ἥκω πρὸς σὲ, καὶ ἱκέτης πέμπομαι· καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαί μοι γενέσθαι· καὶ παῖδα ὄντως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι. ἄπαις δέ εἰμι ἀρρένων παίδων. ὡς δὴ μοι μόνος καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ ἀγαθὸς, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμᾶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα παίδα πατὴρ τιμῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νυνὶ βασιλεὺς ὄντα, καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, παῖδὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς δώσοντος τοῦ θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδὶ, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην, μέγα φρονῶν ὅτι δὴ-θεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀφοίμιον τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην· ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς ὅτι δήραν αὐτὸν ἐδιδάλεσας, καὶ ἀνεὶς αὐτοῦ θηρᾶν ἀνακράτου, ὡς πολὺ κρείσσων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγεμὼν ἦ. ὁ μὲν ὡς φίλῳ σωθῆναι ἔφη· φανείσης δ' ἀρχῆς, διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὐκ ἀκοντίσας ἥμαρτεν (ὡς μήποτ' ἄφελεν) ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν, ὑδὲν δέον, καταβάλλει τοῦ ἄρχοντος. καὶ

γρ. Ἀσσύριος, ἔχων δ. κ. τ. ἰσχ. κ. χ. ὑπάρχων π. κ. ἀπ. ἴσχω εἰς χιλιοστὴν, ἣν τῷ

γρ. αὐτὸν

καὶ ἴστε μὲν ἀνιαθεὶς ἄρα κατέσχεν ἕτως ὑπὸ σκότου τὸ φθόνον· ὡς δὲ πάλιν λέοντος παραλυχόντος ὁ μὲν ἦν ἁμαρτεῖν (ἄδηλον, οἶμαι, θαυμαστὸν παθὼν) ὁ δ' ἂν ἐμὸς παῖς ἄνθις τυχὼν καὶ ἐπιχάσατο τὸ λέοντος, καὶ εἶπεν, ἄρα βέβληκα μὲν δὶς ἐφεξῆς, καὶ καθαιβέβληκα δ' ἥκιστα ἐκατέρωσε· ἐν τούτῳ δὲ ἐκέτι καθέρχεται γρ. ἥκει
ὁ ἀνόσιος τὸ φθόνον, μὴ αἰσχυνθεὶς παρά τινος τὴν εὐποιΐαν ἀρπάσας, παῖσαι εἰς τὰ σέρνα, τὸ μόνον μοι καὶ φίλον παιδὸς ἀφείλετο τὸ ψυχικόν. κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην, καὶ ἔθαψα τηλικοῦτος ὢν ἄρτι γυμνάσονται ἄειζον παῖδα τὸ ἀγαπητόν· ὁ δὲ καταλαβών, ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας, ἔτε μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετο, ἔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸ χθόνιος. ὅ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ ζωοκλῆς με, καὶ δῆλος ὢν συναχθόμενός μοι τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ μὲν ἔν, εἰ μὲ ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σὲ ὅπως τὸν ἐκείνου κακῶς· πολλὰ γὰρ φίλια ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν ἐμὸν παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ αὕτη πρόσεισι, οὐκ ἂν ποτε ἐγὼ τούτῳ συναίμην ἄνους γενέσθαι, οὐδὲ σοὶ με ἔα οἴεσθαι ὅτι φίλον ἄν ποτε ἡγήσαιτο. οἶδα γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω, καὶ ὡς πέφυκεν" φασὶ γρ. φασὶ δὲ
δραῦς βιοτεύων, νυνὶ διακόσμου ἔρημος ὤν, καὶ διὰ πένθους τὸ γῆρας διάγων. εἰ μὲν οὖν ἐμὲ οὐ δέχῃ, καὶ ἐλπίδα τινὰ λαμβάνοιμι τοῦ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἄν τινος μὴ σὺν τυχεῖν, καὶ ἀναπῆσαι πάλιν δοκῶ μοι, καὶ" ὅτ' ἂν ζῶν ἔτι αἰσχυνοίμην, γρ. ὅτε ζῶν ἂν ἐπαισχυνοίμην,
ὅτ' ἀποθνήσκων, ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ μὲν ἔτως εἶπε. Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ μὰ Δία, ὦ Γοβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ ἅπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτιν σε, καὶ" τιμωρήσω τὸν φονέα σὺν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, γρ. τιμωρήσω σοι τοῦ παιδὸς σὺν θεοῖς
ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμέν σε ἔχειν, καὶ τὸν χάρακα καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὸν δυνάμιν λοιπὸν πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; ὁ δὲ εἶπε, τὰ μὲν τείχη," ὅταν γρ. ὅταν ἔλθῃς,
δέλῃς, οἰκόν σοι παρέξω· δασμὸν δὲ τὸν χώρας, ὃν ἔπρεσβον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποίσω· καὶ" ὅσα ἂν δέησοι στρατεύειν, συστρατεύσομαί σοι, καὶ ἐκ τῆς χώρας δυνάμιν ἕξων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητή, γάμου ἤδη ὡραία, λοιπὸν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ὡμόμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα δώσειν, νῦν δὲ

με

με αὐτή τε ἡ δυγάτηρ πολλὰ χαμαὶ ἐκέτευσε μὴ δῦναι αὐτὴν τῷ τῦ ἀδελφῦ φονεῖ, ἐγώ τε ὡσαύτως γιγνάσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βεβαίωσασθαι ἢ μὴ ταύτης ὕπερ ἂν ἢ ἐγὼ βελδίων σοὶ σῦ φαίνωμαι. ὕτω ἢ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὃν τύτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθεύομαι δίδωμί τέ σοι τὴν ἐμὴν ἢ λαμβάνω ἢ σὴν δεξιάν. θεοὶ ἢ ἡμῶν μάρτυρες ἔστωσ. ἅμα ἢ ταῦτα ἐπεφέχθη, ἀπῆναι τε ἐκέλευσε ἢ Γαβρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἥξων ὁ δ' ἔλεγεν, ἢν μὴ Γαβρύας ᾖχετο, ὑγεμόνα καλαλιπών.

γρ. ὕτω δὴ ὁ μὲν ᾖχετο. γρ. ἢ, ὕτω μὲν

25. Οἱ ἢ Μῆδοι παρῆσ, ἃ μὲ οἱ μάγοι ἔφασ τοῖς θεοῖς ἐξελοῖν, ἀποδύντες τοῖς μάγοις· Κύρῳ δ' ἐξερπύσαντες ἢ καλύψαι σιωπῇ, ἢ ἢ Σωσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγετ ἢ ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγυῆσθαι, ἢ μυσυργὸς ἢ δύο τὰς κρατίστας δῶτερον ἢ, Κυαξάρει τὰ δεύτερα. τοιαῦτα δ' ἄλλα ὧν ἐδέοντο. ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς δεόμενοι τρυτόοντο. πάντα χδ ἦν πολλά. φερσόλαβον ἢ καὶ οἱ Ἀρκάδιοι ὧν ἐδέοντο. ἐσύμισθον δ' " ἐποιήσαντο ἢ ἢ Κυαξάρου ἄγγελον. τὰς ἢ θεραπαίνας σιωπᾷ, ὅσας ἦφ, Κύρῳ παρέδωκε ὡς τοῖς Πέρσαις ἤρεστο. τὸ ἢ νόμισμα ἔφασ, ἐπειδὰν ἅπαντα ζωμαχθῇ, διαδάσεσθαι, καὶ διέδωκαν. " Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπεφέρον τε καὶ ἔλεγον. ὁ ἢ Κῦρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυαξάρου διαλαβόντας, φυλάττειν ὡς ἥδιστα αὐτῷ ἅπαντας. καὶ ὅσα ἢ ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσομαι δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ μάλιστα δεόμενος. φιλόμισθός τις ἦν Μήδων εἶπε, καὶ μοὶ ἐγὼ, ὦ Κῦρε, σῶν μισυργῶν ἀκούων ἐπέρεσ ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως, καὶ μοὶ δοκεῖ αὐτῶν μία, σεφανοῦσθαι ἄν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένων. ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἴσως, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χάριν σοὶ πλείω ἔχειν ὅτι με ἤτησας, ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνοντες ἐγὼ ὑμῖν δίδωμι χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν ἣν ἔλαβεν αἰτήσας.

γρ. ἐποίησεν τὸν περὶ Κυα.

γρ. ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ βιβλίον ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων.

ΖΕΝΟΦ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον έ.

Καλέσας ὁ Κῦρος Ἀρβάκην Μῆδον (ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ᾧ καὶ τὴν ψυχὴν ἐπίστευε μάλιστα τῶν Μηδικῶν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῆλθεν) οὕτω ἐπέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τήν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν. ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ Ἀβραδάτα τοῦ Σούσων βασιλέως. ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τεῖχος Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὤν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβείαν ᾤχετο. ἔπεμψε δ' αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ. ταῦτα οὖν ἐπέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀρβάκην, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. καλλίβουλος δὲ ὁ Ἀρβάκου οἰκέτης ἐπιμελὴς ἦν, ἔφη, ὦ Κῦρε τὴν γυναῖκα, καὶ με καλοῦσα φυλάττειν· μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, πείσω σ' ἐξηρέμιλλον αὐτήν· καὶ δῆτα ὅτε μὲν εἰσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς τὸ πρῶτον, ἐ διέγνων αὐτήν. καμαὶ γὰρ ἐκάθητο, καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς ἄλλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα. ἐπεὶ δέ, γυναῖκα βουλόμενος ποιεῖν ἢ δυνατόν, πάσας ἐξελέλεγμαι, ταχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῷ ἄγαν, καθ' ὅσον καθημένη, κεκοσμημένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. ὡς δὲ ἀνέστη αὐτῇ ἐπελθόντος, συνανίσταντο μὲν αὐτῇ πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν, διέγνων δὲ ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ τῇ βάσει καὶ

γυναικὸς τοῦ Ἀβραδάτα τοῦ Σουσίου.

καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ δικαιοσύνῃ, καίτοι ἐν ταπεινῷ
σχήματι ἐσκῦλα. δῆλα δ' ἦν ταῦτα καὶ τὰ δόκιμα κα-
τασκόπτοντα τὰ μὲν χεῖρον πεπραγότα, τὰ δὲ καὶ ὀλί-
γου δεῖν. ὡς δ' ἡμῖν ὁ Σωκράτης εἶπε, θάρρει ὦ γυνὴ
καλὸν μὲν δὴ καὶ ἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν ἄνδρα εἶ, νῦν
δ' ἔστοι Σκαιοσθένη ἀνδρεῖα σε ἴσμεν ὅτι ἔστε τὸ ἐνθά-
δε μένειν χείρονι, ἔστε τῷ γνάμῳ, ἔστε τῷ θυμῷ μᾶλ-
λον ἢ ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ
ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, ὃς σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε,
ὡς οὗ τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ, ἀνεκατερρίξατό τε τὸν ἄν-
θρωπον πόθεν, καὶ ἀνασύρεται· ὑπαναζώσαντο δὲ αὐτῇ
καὶ αἱ θεραπαινίδες. ἐν τούτῳ δ' ἔφατο μὲ αὐτῆς τὸ πλέον
μέρος τῆς στρατιᾶς, ἔφασαν δὲ καὶ αἱ χῶραι ἑαυτῶν
ἔσεσθαι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις
πᾶσι τοῖς ἐνθάδε μήποτε φῶναι μηδὲ γνώσεσθαι γυναῖκα
ἐπὶ ἄνισα τοιαύτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἀλλὰ πάντως, ἔφη,
καὶ σὺ θεάσῃ αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ναὶ μὰ Δία
πολύ γε ἦν ἂν εἰ τοιαύτη ὁποία σὺ λέγεις. τί δαί;
ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅτε, ἔφη, καὶ νῦν σὺ ἀκούσας ὅτι
καλή ἐστιν, εἰ πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος, ἢ πολ-
λοῦ χαλεπὸν ἔσεσθαι, δέδοικα μὴ πολὺ δεῦρον ἐμεῖνε μοι
βιαίως ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τού-
τοῦ ἴσως οὐκ ἀμελήσασ᾽ ὧν με δεῖ πράττειν, καθοίμην ἐμεῖνε
θεώμενος. καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν· οἴει γάρ,
ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν τι
μὴ βουλόμενον παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ μέντοι σοὶ δοκεῖ,
ἔφη, ἴσως ἐπειρῶ, πέμπτας ἂν ἡμέρας ἔλθοιμι ὁμοίως. ἀλλ᾽
ἔφη, σὺ μὲν ἀπόπεμπε ὡς τάχιστα· πάντας γὰρ ὁμοίως καὶ
τοὺς ἄλλους ἀπέχει. ἐγὼ δὲ καλῶν μὲν ἐρῶ, μάχεσθαι δ' οὐκ
ἐθελήσω. αὐτίκα γὰρ ἐγὼ ἐρῶ ἀδελφοῦ ἀδελφῆς, ἀλλ' οὐ
ταύτης· ἢ δὲ πατὴρ συγγενὴς, ἀλλ' οὐ ταύτης. καὶ
γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὼς ἔρωτα κωλύειν. εἰ δέ γε
ἔφη, χρὴ τεθεῖσθαι μὲν ἐδίοντας μὴ πίνειν, καὶ μὴ πίνον-
τας μὴ διψῶν, μηδὲ ῥίγοῦν τῷ χειμῶνι, μηδὲ θάλπε-

γρ. γνώμῃ ἔστε θυμῷ ἔστε τῷ θυμῷ ἔχοντι· ἀλλ·

γρ. γυνὴ ὁποδηποτοιαύτη

γρ. θεάσῃ

γρ ἔφη, εἰ νυνὶ σε ἀκούσας ὅτι καλή, πει-

γρ. ὁρᾷς

θαι τῶ θέρους, ὐδεὶς ἂν νόμῳ δυνηθείη διαφεύξασθαι ἀνθρώπους ταῦτα πείθεσθαι. πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἐρᾶν ἐθελούσιόν ὄστιν· ἕκας ῳ γὰρ ἡδὺ καθ' αὐτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ὄστι τὸ ἐρᾶν, οὐκ ἔστιν ὅτου παύσασθαί ὄστιν ὅταν τις βούληται; ἦ, ἐγὼ, ἔφη, ἐώρακα καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις, καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας εἶν γε ἐρᾶν, τὸ δουλεύειν, καὶ δίδοντας γε πολλὰ, ὧν ἂν βέλτιον αὐτοῖς εἶναι· καὶ εὐχομένους ὥσπερ καί τινος ἄλλης νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ ἂν δυναμένους μᾶλλον ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι ὃν ἀποδιδράσκειν ὁπτιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μή ποι ἀποδρῶσι. καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα· ποιοῦσι γὰρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέν τοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μοχθηροί· διότι, οἶμαι, καὶ ἄδικονται μὲ ἀεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν, μυρίων δὲ ὑπῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου, οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε ὅτοι καὶ κλέπτειν ὁπτιχειροῦσι, καὶ οὐκ ἀπέχονται τῆς δημοσίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾷ τὸν κλέπτοντα καὶ ἁρπάζοντα, καὶ οὐ συγγινώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις; οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν, οὐδὲ ἐρᾶσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἶμαι, ὀπτιθυμιῶν ἀκρατῆ ὄστι, κἄπειτα ἔρωτα αἰτιῶντα· οἱ δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ, ὀπτιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἀπόντων τούτων ῥᾳδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἄπρακτοι αὐτῶν περὶ τὸ δίκαιον. ἔγωγ' οὖν, ἔφη, ταύτῃ ἑωράκως, καὶ πάνυ μοι καλῆς δοκάσης εἶν, ὅμως παρὰ σοί εἰμι, καὶ ἱππεύω, καὶ τἆλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ δᾶττον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ

χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκοτάζειν ἄνθρωπον. καὶ πυθοῦ γάρ τοι ὅτι δίγοντα μὴ εὐθὺς καίεσθαι, καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλίσκεται. ὅμως δ' ἔγωγε ὅτε πυθοίμην ἐκὼν εἰδὼς ἄπολοίμαι, ὅτε τοῦ καλοῦ ἐρῶ. ἐνταῦθα γέ σοι Συμποσιάρχου, ἔφη, ὦ Ἀσπασία, ἐν τοῖς καλοῖς ἐᾶν τὸν ὄφιν ἐνδιατρίβειν. ὡς τὸ μὲν πῦρ τοῦ ἀπολουμένου κακοῦ, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοῦ ἄπωθεν θεωμένου ὑφάπτουσιν, ὥστε αὐθις τὸ ἔρωτι. θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐγὼ σοὶ μηδέποτε παύσομαι θεώμενος, ἐὰν μὴ κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Καλλίσα, ἔφη, λέγε. φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς. ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διεγύθησαν.

2 γρ. καλῷ

2. Ὁ μὲν νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν, καὶ ὁμιλῶν χαρίεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχθεινὸν ὂν, ἀλλ' ἀντεπιμελούμενον διὰ τὴν αὐτοῦ οἰκειότητα ὡς καὶ εἰσιόντι εἶη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ, εἴποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο· ἐν πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως ἐδόκει θαυμαστὸν ἔπαθε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἔτως ἐπεφάνετο.

3 γρ. ὀπαδοὺς

3. Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντας μένειν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε Μήδους καὶ τοὺς Συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικούρους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι ὅτε χρημάτων δέοιμην σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, ὅτε κυναγεσίου νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ βουλομένοις τῶν χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ τιμῶντες, καὶ νυκτοφορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. καὶ χάριν τότων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δὲ ἔτω ἀξίαν δυνάμην ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων, τὸ δὲ, ἵνα μηδὲν παρ' ἐμοὶ, ἀποδῶσω, οὐ ἴσασ ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν (νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα τότε ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς εὐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ καταμένειν) ἀντὶ δὲ τότε τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν

μῖν, καὶ ἤδη ἀτίντε Κυαξάρει πειθόμενοι, ὅπως ἐμοί τι ἀγαθὸν παρέξω, πειράσομαι ὥστε ποιεῖν ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. ἐγὼ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ Τιγρανίους, οἷς περ ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω, καὶ ὥποτε τύχοις παρέσομαι ἀλώσομαι. καὶ τῷ μὲν νῦν ταῦτα δίδοντι ἡμῖν Γωβρύᾳ καὶ τείχη καὶ χώραν καὶ δυνάμιν, πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμέλῃσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ μέγιστον δή, ὥτω φανερῶς τῶν θεῶν δίδοντων ἀγαθά, καὶ φοβοίμιλλον ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμιλλον πολιτῶν ταῦτα εἰκῆ ἀφυθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, ὥτω ποιήσω· ὑμεῖς δ' ὅπως καὶ γινώσκητε, ὥτω καὶ ποιεῖτε· καὶ ἐμοὶ εἴπατε ὅ, τι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν ὥτως εἶπε· πρῶτος δὲ ὁ φήσας πότε ζυγχωρῆσαι τῷ Κύρῳ "ἐγώ", φησὶ ταῦτα ἔλεξεν, ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλοῦς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, ἀεὶν ὕπνον ἢ ὁ ἐν τῷ σώματι φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμόνων· ἐκείνω τε γὰρ αἰεὶ αἱ μέλιτται ἑκοῦσαι πείθονται· ὅπου δ' ἂν μόνον, καὶ ἐρημία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ὡς δέπας ὀξίνη, ἐρημία αὐτῶν ἀπολείπεται· ὥτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχειν ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται. καὶ σοὶ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι ἔτοι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμᾶς ἀπῆλθες, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γερόντων σοὶ ἀπελείφθη τὸ μή σοι ἀκολουθεῖν, "ἕως ὅτε Ἀστυάγης ὑμᾶς ἀπέστρεψεν"; ἐπεὶ δὲ ὁμ Πρσῶν βασθὸς ἡμῖν ὠρμήθης, σχεδὸν αὖ ὁρῶ μὲν τοὺς φίλους σε πάντας ἐθελουσίους ξυνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δεύρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ ὥτως ἔχομεν, ὡς σοὶ σοὶ μὲν ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἀφ' ἡμῶν δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβοίμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν. ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ, καὶ ὁρῶντές σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρπεροῦμεν ὑπὸ σοῦ ξυνεπόμενοι. ἐπὶ τούτοις ὁ Τιγράνης ἔλεξεν ὧδε, σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μήτι θαυμάσῃς ἂν ἐγὼ σιγῶ. ἡ γὰρ ἐμὴ ψυχὴ, ἔφη, ὑχ ὡς βουλόμενα παρεσκεύασαι,

γρ. εἶπεν, εἶπεν, καὶ

γρ. εἶπεν ὅτε ἀπῆκεν ὑμᾶς;

παρεσκδασαι, ἀλλ' ὡς ποιήσοντα ὅ,τι ἂν δέῃ γ' ἕλλης. ὁ δὲ Τρκάνης εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ μέν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονά γ' ἂν φαίην τιν' βέλησιν ἔχ, γρ. ἐπιβυλὴν τὸ μὴ ἕπεσθαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας ἡγεῖσθαι· ἀνθρωπίνη δὴ γνώμη τίς ἂν ἢ φυγόντων πολεμίων ἀποχέποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι, ἢ ἑαυτὸν παραδιδόντων κ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε κ τῷ ἡγεμόνι ἡμῖν ὄντι τοιούτῳ ὃς ἐμοὶ δοκεῖ (ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς) εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ὅπ τοῦτο πάντες οἱ Μῆδοι τοιαῦτα ἔλεγον, σὺ, ὦ Κῦρε, ἐξήγαγες ἡμᾶς· κ οἰκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς σοι δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε γρ. καιρὸς δοκῇ σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε

γρ. δὸς τὲς ἐμ. τιμ. ν. μοι εὖ π.

Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, ἐπῄνεσέ μ, ἀλλ' ὦ ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δός μοι τὲς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτε ἐπορεύετο, ἐλάσας τὲς μὲν ἄλλους φυλακὰς καθισήσαντας, ἀμφ' ἑαυτὸν ἤδη ἔχειν, τὲς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς· τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· κ ὕτω καθισήσαντας ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἄπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, κ τὲς ἵππους " τεθερμαμμένους παρέχωσι. Πέρσαις γ' μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὸ περὶ πόλεμον ἐπίστασθαι. γρ. τεθραμμένους

4

Ταύτῃ μὲν ὕτω τῇ ἡμέρᾳ διήγαγον. πρωῒ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἔχων ἱππεῖς, κ οἱ Περσῶν ἱππεῖς, γεγωνυῖοι ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους, οἱ δὲ τὰ τούτων γέρρα κ τὰς κοπίδας ἔχοντες· ὅπ τούτοις εἴποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. κ ἡ ἄλλη δύναμις κατὰ ἔθνη ἐπορεύετο τεταγμένη, ἕκαστον δὲ ἐκέλευσε τοῖς καπηλεύουσιν ἑαυτοῦ θεράπουσιν εἰπεῖν, ὅτι ὅστις ἂν αὐτοῦ ἢ τῆς ὁπισθοφυλακίας φαίνηται ὄπισθεν, ἢ τῶν μετώπων " πρόσθεν, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῆς ἐν τάξει ὄντων ἀλίσκηται, κολασθήσεται. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίγνονται πρὸς τὸν Γωβρύου χωρίον, κ ὁρῶσιν ὑπερέχον τε τὸ ἔρυμα, κ ὅπ τῆς τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν χρήσιμα γρ πρόσθεν ἔτι, ἢ κατὰ

ἀπ

ἐπομάχοιντο. καὶ ἐνταῦθα ἦ πολλὰς καὶ παμπόλλα πεῤῥάλα γρ. ἐρυμαὰ
ὑπὸ τῶν ἐρυμάλα περσηγμένα ἑώρων. πέμψας ἦ ὁ Γω-
βρύας ἐκέλευσε τὸν Κῦρον εἰσελάσαλα ἰδεῖν ᾗ ἢ περ-
σῶν εὐπέλεσάτη, εἶσω ἦ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν
πιστῶν τινας, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦ-
σιν. ὅτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲ τῷ ὄντι βουλόμενος γρ. γένοιτο
ἰδεῖν εἴ τι εἴη αἱρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψεύδηται φαί-
νοιτο ὁ Γωβρύας, ἐκείλαυνε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰσχυρό-
τερα πάντα ἢ προσελθὼν· ὡς δ' ἔπεμψε πρὸς Γω- γρ. ἢ προεῖπεν
βρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀ-
γαθὰ ὅσα ἐφ' ἀνθρώπων· ἡμεῖς, ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ γρ. γαπὰν,
ἂν ὁπλίσασθαι τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν
φρονίδι ἦν ὅ,τι ποτε εἴη ταῦτα. ὁ ἦ Γωβρύας αὐτός
τε ἐξῆει πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε,
φέροντας οἶνον, ἄλφιτα, ἄλλα ἦ ἐλαύνοντας· βοῦς καὶ γρ. βοῦς, αἶγας,
ὗς, ὄϊας, ἄρνας· καὶ εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἱκανὰ πρόσ- ὄϊς, σῦς, καὶ
ηγον, ὡς δεξιώσαιτο καλῶς ἅπαξ τῶν σὺν Κύρῳ στρα- ὅ,τι βρωτ.
τιὰν. οἱ μὲν δὴ ὅπη τύχῳ ταχθέντες· δειπνοῦντό τε ταῦτα γρ. δεικνυσθῶ
καὶ ἐσπονδοποιοῦντο· ὁ ἦ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες οἱ ἄνδρες
αὐτῷ ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι ἐκέλευσε τὸν Κῦρον ὅπως νομί-
ζοι ἀσφαλέστατα. προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκό-
πους καὶ δυνάμιν, καὶ αὐτὸς ἔπειτα εἰσῄει. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλ-
θεν ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας, παρεκάλει πάν-
τας τοὺς φίλους καὶ ἀρχοντας ἅμα μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπεὶ ἦ ἔν-
δον ἦσαν, ἐπέφερον ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς, καὶ προ-
χόους, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ δαρεικοὺς ἀ-
μέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλὰ, καὶ τέλος τῶν θυγατέ-
ρα (" ἦν ἄρα κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δὲ γρ. δεικὴν τι
ἔχουσ' τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος) " ἐξαγαγὼν, τάδε εἶ- κάλλος
πεν. ὦ Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δίδω- γρ. ἐξάγων,
μι· τῶν ἦ θυγατέρα ταύτην ὅπῃ τρέπῳ διαδέξῃ ὅ- ὧδε εἶπεν,
πως ἂν σὺ βούλῃ. ἱκετεύομαι ἦ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ
υἱοῦ, αὕτη ἦ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωροῦν γενέσθαι σε. ὁ ἦ
Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, ἀλλ' ἐγώ σοι μὲν " καὶ τότε γρ. καὶ ταῦτα
ἀπεχόμην, ἀφθόνως τοῦτός σε τιμωρήσειν εἰς δύναμιν·

νῦν

νυῶ ἢ ὅτε σε ἀληθεύοντα ὀρῶ ἥδη, ὀφείλω τιμὰ ὑπάρχειν· καὶ ταύτην ἐπιχειρῶ τὰ αὐτὰ ταῦτα σοὶ θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα, ἔφη, ἐγὼ ταῦτα δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ καὶ ἐπαίνου ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. ὃν ἢ δῶρον ἄπεμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' ὧν ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ἐν ᾗ πλείστα ἀγαθὰ ἔστιν, ἥδιστ' ἂν τὸν παντάχοῦ, ἀντὶ τούτων ὧν σύ μοι δεδώρησαι, ῥᾴδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας, θαυμάσας εἴ ποτε τοῦτο εἴη, καὶ ὑποπτεύσας μὴ τιμὰ θυγατέρα λέγω, ἔτως ἤρετο, καὶ τί τοῦτ' ὄζιν, ἔφη, ὦ Κῦρε; καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, ὅτι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἶμαι ἔγωγε ἀνθρώπους, οἳ ἔτε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν, ἔτε ἀδικεῖν, ἵνα ἂν ψεύδοιντο ἑκόντες ἔγωγε· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτῶν ἠθεληκέναι φεύδεσθαι μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι φεύγοντες εἶναι δῆλοι ψευδόμενοι οἷοι ἦσι· ἐμοὶ ἢ σὺ νυῶ καὶ τείχη ἐρυμνὰ, καὶ πλεῖστον παντάπασιν, καὶ δυνάμεν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόλογον ἐγχειρίσας, πεποίηκάς με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι οὐκ ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι, ἔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, ἔτε συμμάχους ἀφελοίμην ἂν ἐκὼν ἔγωγε. τοιγοῦν ἐγώ σοι, εὖ ἴσθι, ἕως, ἂν μὲν δίκαιος ὦ, καὶ δικῶν ἔγωγε τοιοῦτος ἐπαινοῦμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὐ ποτ' ἀπολήσομαι· ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιλαμβάνεσθαι πάσῃ τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης. πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοὶ, ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτὴν, εἰ μόνοι χρήματα ἔξει τοσαῦτα ὅσα δίδωμι, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μόνοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσί τινες αὐτῇ, οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκα ἂν μᾶλλον θαυμάσειεν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ, καὶ εὔχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτοῖς ὑπαρξαι ὡς σοὶ μόνοι εἰσὶν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις οὐδένοτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μὴ θεὸς ἐπάλλοι ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν τὰ Σύρων

πρὸς

γρ. Βαβυλῶνι, αἱ ἰκαὶ πλ.

γρ. οὐδένοτ' ἂν

πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα περιέλοιντο. τοιούτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. καὶ ὁ Γωβρύας ὑπερμειδιάσας, πρὸς θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξόν μοι πῦ ἔστιν, ἵνα σε τύχοιμι τινὰ αἰτήσασθαι παῖδά μοι γενέσθαι. ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πωλωθάνεσθαι, ἀλλ' ἐγώ σοι ἡμῖν ἔσῃ, αὐτὸς σὺ ἕξεις καὶ ἄλλῳ διακωλῦσαι αὐτῶν ἕκαστον.

5. Τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιάν τ' ἔλαβε τοῦ Γωβρύου, καὶ ἀναστὰς ἕζετο, καὶ ἅμα τοῦτο σιωπῇ πάντας ἐζήτα- γε· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύου ἔνδον διαπονεῖν, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν συνδιαπονεῖν παρέλαβεν. ἐπὶ σκάδος δὲ καλακλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει ἔτι σοι πλείω ἢ ἡμῖν ἐκάστῳ στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, ὑμῖν νὴ τὸν Δί' εὖ οἶδ' ὅτι στρώματα πλείω δεῖ καὶ κλίναι, καὶ οἰκία γε πολλῷ μείζω ἢ ὑμετέρα τῆς ὑμῆς. οἱ δὲ οἰκίαι μὲν ἡδεῖαι γῆ τε καὶ σκηνῇ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσὶν ὁπόσαι ἡδύναιντ' ἂν εἶναι ὅτι γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὁπόσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὁπόσα φύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας συνιδὼν αὐτοῖς, ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῆς παρατιθεμένων βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι ἐλευθεριωτέρους αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ κατένοησε τὴν μετριότητα τοῦ σίτου, ἐπ' ὀλίγοι γὰρ βρώμασι καὶ πόμασι Πέρσης ἀνὴρ τῆς παιδοτριβίας ἕνεκα ὁμιλοῦσιν ἐν σκηνοπηγικῇ καταφανὴς ἦν, ἔστε ἀριστήσῃ, ἔστε νύξ, μὴ, οὐκ ἂν φθάνειν ἄδειπνος ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὤν· ἀλλ' ἅπαντες οἱ ἱππικοί, διὰ τὸ μὴ παρέχεσθαι ὅτι τῆς ἵππου, διὰ παντὸς ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, ἔστι καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἷον δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι. τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῆς βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως, πάνυ αὐτοῖς ἀνυποίητον καὶ ἀηδιῶδες δοκεῖ εἶναι. ἐνενόησε δὲ αὐτῆς καὶ ὡς ἐπηρεώτων ἀλλήλοις τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μή, καὶ ὡς ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ μή, ἅτε ἐπαίζον ὡς πολὺ μὲν ὑβρεως

γρ. τὸς μὲν ἑαυτῷ ἐξῆσθαι ἅπαντας.

γρ. ἐνῆσαν

βρεως ἀσῶν, πολὺ ᾗ τῦ αἴρεσθαι τι ποιεῖν, πολὺ ᾗ τῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ δέδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας ἧττ εἰς τὸν αὐλῶνα κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω προτίθεσθαι, ἀλλὰ τῦτο νομίζειν μεγίστω σωτηρίαν εἶναι, τῦ συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι βελτίστους φρασκαδάζειν.

γρ. παρασκευάζεσθαι, γρ. ἀδίστως

6 6. Ἡνίκα ᾗ ὁ Γωβρύας εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, ἔκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ σπουδάζεις μὴ χρήματα καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῖν πλείονα κεκτῆσθαι, αὐτοὶ δ' ἐλάττονος ὑμῖν ἄξιοι ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσαι, ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ὅπως ἐπιμελεῖσθαι ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ ᾗ Κῦρος, ἄγε, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως παρὰ σοὶ παρέσῃ ἔχων τὴν ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ σὺν σοὶ ἰδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς χώρας ἄγῃς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν ἅττε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ τὰ στρατόπεδα. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τὴν ἱππέας, καὶ ἦγεν· ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ πρέπει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τὴν προσιὼν προσέσθαι τῷ ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα πρὸς ἰὼν ἐπεσκοπεῖτο εἴτι δυνατὸν εἴη τὴν μὲν πολεμίαν ἀσθενεστέρας ποιεῖν, αὐτὴν δὲ ἰσχυροτέρας. καλέσας ἦν τὸν Τιγράνιον καὶ τὸν Γωβρύαν (τούτους γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἰδέναι ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν) ἐγώ τοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς ξυλεύσεσθαι ὡς τῷ πολέμῳ τῷδε οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν. ὁρῶ γὰρ ὑμῖν ἐμοῦ μᾶλλον ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὄν ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ὑπερφαλήσει. ἐμοὶ μὲν γὰρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἴσως καὶ ἄλλη ἔσται σωτηρία. ὑμῖν δὲ, εἰ ἅττα ὑπερφαλήσει, πάντα ἡγοῦμαι τὰ ὄντα ἀλλόφυλα γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ ἡμᾶς μεγάλους εἶναι· καὶ στρατεύει δὴ τῦτο ἐφ' ἡμᾶς. ὑμᾶς δέ καὶ μισεῖ, καὶ ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ὑμῶν. περὶ ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφότεροι, καὶ τὰ

γρ. βέλτιστοι

γρ. πρόσιὼν

γρ. ἀσύμφορον ἑαυτῷ ἡμᾶς γρ. ἐστράτευσε δὲ διὰ

τὰ αὐτὰ περαίνῃ ὅτι μέλοι ὡς ταῦτα εἰδόσι σφίσι, γρ. καὶ ἃ ταῦτα
καὶ μέλοι αὐτοῖς ἰσχυρῶς ὅπως τὰ νῦν παρόντα ἀπο-
βήσοιτο.

7. Ἐνταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε, λέξατέ μοι, ἔφη, ὑμᾶς 7
μόνους ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν,
ἢ ὁπόσαδε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; ναὶ μὰ Δί', ἔ-
φη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μέν εἰσιν αὐτῷ Καδού-
σιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μήν, ὅ-
μοροι ἡμῖν, οἳ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου·
ἐπειρᾶτο δὲ καὶ ἐκείνους, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέφασθαι.
ἠκούσατε οὖν, ἔφη, νῦν αὐτοῖν ἀμφοτέροις ἡδέως ἂν ἐπι-
βῶναι σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε·
εἰ πανδημὶ συμμίξαι. τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, δοκεῖ τοῦ
συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' ὅπερ
νῦν πορεύῃ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, τί δέ, ἔφη,
ὦ Γωβρύα, ὃ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασι-
λείαν καθέστηκεν, ὑφηφαίνῃ πολλήν τινα τῷ βίῳ κα-
τηγορεῖς; τοιαῦτα δέ οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ'
αὐτοῦ. πότερα δ' ἦτα, ἦρ' ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐχρῆτο
τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς '' ἄλλους τινάς; νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύ- γρ. ἄλλον τινὰ
ας, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀθενοῦντας οἷα νά;
ὑβρίζει τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέ-
ρου ἢ ἐγὼ ἦν, καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα, ὥσπερ τὸν ἐμόν,
συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὡς μέν τι-
νες ἔφασ', ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτὸν ἐπήνεσεν ὡς κα-
λὸς εἴη, καὶ ἐμαχέσατο τοῦ μέλλοντος αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι·
ὡς δὲ νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ τοῦ παλλακίδα.
καὶ νῦν ἔστ' εὐνοῦχος μέν ἐστι, τοῦ δὲ ἀρχοῦ ἔχει, ἐπεὶ
ὁ παλὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. ἀκούω, ἔφη οἷς ἂν καὶ τού-
του ἡμᾶς ἰδεῖν ἥδεως εἰ οἴοιτο αὐτῷ βοηθὸς ἂν γενέσθαι;
οὐ μὰ δῶ οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν
χαλεπόν ἐστιν, ὦ Κῦρε. πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι εἰ μέλ-
λοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν, παρ' αὐτοῦ τοῦ Βαβυλῶνα
δεῖ παριέναι. τί δῶν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; ὅτι νὴ Δί',
ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δύναμιν '' αὐτόθεν πολ- γρ. ἐξ αὐτῆς

λαπλασίαν ἢς σὺ νῦν ἔχῃς. εὖ δ' ἴσθι ὅτι διὰ ταῦτα ἧττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρῶτον οἱ Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδίοις ἀὐλιὼ ὀλίγη ἐδόξεν ἡ σὴ δυνάμις, καὶ οὕτω ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἐνέπεσε. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

8. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τὸν Γωβρύαν τοιαῦτα, τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἔγωγ' οὖν σκοπῶν ὑμῖν δυναίμην ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν ὁδὸν πορείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὸν Βαβυλῶνα πορείας ἰέναι, εἰ ἐκεῖ ἦμεν πολεμίων ὄντι τὸ κρατίστου. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῄς. εἰ δὲ καὶ θαρρήσουσι, καὶ ἅμιλλοι ἡμῖν, ὡς ἐγώ φημι, ἔσονται. μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τῷ μὲν φόβῳ ἀπαλλάξονται ὃς αὐτοῖς ἐνῆν, θάρσους δὲ ἐμφύσεται· ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μεῖζον ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν. ἢν δὲ καὶ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐλὶς πολλὰς μὲν αὐτοῖς εὑρήσομεν ἔτι κλαιούσας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλὰς δ' ἔτι βαύματα ἀπεδεδεμένους ἃ ὑπὸ σοῦ ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς τοῦδε μὲν τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δ' αὐτοῦ φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὖ δ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, ἔτι καὶ τοῦτο ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ὅταν μὲν θαρρήσωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ μείζω καὶ ἀπροσπλημμύρητον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηται. ἐκ πολλῶν μὲν καὶ κακῶν λόγων πυνθάνεσθαι ἀὐλοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἤθροισαι. ὥστε τοῦτο μὲν τὸ μεγέθους ῥᾴδιον αὐτὸν ὄντα ἔτε λόγοις καταβάλλειν, ἔτ' ἀπάγοντα ἀναβάλλεσθαι τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν προσκελεύῃ, τοσούτῳ ἐν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι. ἐκεῖνο μέντοι ἤδη σκεπτώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχῃ. εἰ μὲν τὸ ἀπὸ τοῦδε

γρ. αὐτῶν

γρ. φυλαττομένῳ

γρ. ἅμιλλοι

γρ. ἴσθι ἔφη ὦ Γωβρύα. ἵνα καὶ τοῦτο εἰδῇς

τῶδε αἱ νίκαι ἔσον͵ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαειθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ τὸν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοῦτο ἓν μαχόμεθα ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν ἂν ἔγωγε σφαλείην. πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς παρ' ἡμῖν πλείονας εὑρήσεις τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαρρῇς, καὶ τόδε κατανόησον. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν, ἐπεὶ ἐνικήσαμεν· καὶ ἐρρωμενέστεροι, ἐπεὶ ὑμεῖν προσεληλύθαμεν. μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι. σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρρούντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τόδ', ἔφη, ὅτι ἔξεσι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς. γοργότεροι δ', σάφ' ἴσθι, ἐφάνημεν ἂν αὐτοῖς φανείημεν ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὡς δ' ὧν ἐμοὶ ταῦτα γινώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τοῦ ὄρους τοῦ Βαβυλῶνος.

μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν· καὶ ἐρρωμενέστεροι, ἐπεὶ εὐτυχήκαμεν· καὶ πλείονες δὲ, ἐπεὶ ὑμῖν ἥκομεν.

9. Οὕτω μὲν δὴ προθύμως, τεταραγμένοι δὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς Γωβρύου χώρας ἐγγύοντο. ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὅσους ἐβούλετο αὐτῷ καλῶς ἕξειν. τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καλαθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσιν, ἄγειν πρὸς αὐτόν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαλεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῷ καλακεκινδυνευμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πολλὴν ἄγοντες. ὡς δὲ πᾶσιν ἦν λεία, συγκαλέσας τούς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. εἰ δῶμεν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ, δοίημεν τινὶ ἄλλῳ τοῦτο λείαν ἀφ' ἧς, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν τοὺς εὐθὺς φανερούς

9

νεργὶ εἶναι ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες. ὡς δὴ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήνουν, πάντες δ' ἐνεκωμίαζον· εἶς δὴ καὶ ἔλεξεν ὧδε, φάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν. καὶ γὰρ ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας φιλοχρήματούς τινας ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι ἐκ δαρεικῶν μεσοὶ ἥκομεν, οὐδ' ἐκ χρυσῶν φιάλων ἐπινομεν. εἰ δὴ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἄν, ἔφη, ὅτι ἀληθεύεις εἶναι καὶ ἀνὰ χρυσίου ὄζειν. ἴτε δή, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ. ὕστω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει, τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

10 10. Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς αὐτὸν Βαβυλῶνα, διατασσόμενος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὡς δ' ἐκ ἀντεξήεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλονται ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, καὶ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο. εἰ δὲ μή, ἀμύνει τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκεινόμενον τοιάδε· δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, οὐχ ὅτι ἀπέκτονά σε τὸν υἱὸν μελαμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα· μάχεσθαι δ' ἂν βούλοιο, ἥκετε εἰς τὴν τειακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' ἡμῖν ἔστω σχολή. ἔστι γὰρ παρασκευαζόμενα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ἀλλὰ μήποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μελαμέλεια. δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιᾷ σε ἐγώ, ἐξ ἧς αὕτη σε ἡ μελαμέλεια ἔχει. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν, εἰπέ μοι, ἔφη, ἐκ ἔλεγες μέντοι σὺ ὅτι τὸν ἐπιμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἷός ἂν σὺν ἡμῖν γένοιτο; εὖ μάλα, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι. πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε καὶ ἐκεῖνον ἐπαῤῥησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους ὁπότε ὅτου καλῶς σοι δοκεῖ ἔχειν, πρόσιθι πρὸς αὐτὸν, καὶ πρῶτον μὲν ὕστω ποίει ὅπως ἂν " αὐτοὶ ὦ, τί ἂν λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένηται αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῶς αὐτὸν φίλον ἡμῖν

χ. αὐτὸς λέγῃ· ἐπειδὰν

ὄν-

βελόμενον ἐᾶν, τοῦτ' ἤδη χρὴ μηχανᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν. ὅτε γὰρ ἂν φίλως τις ποιήσῃ ἄλλως πως πλεῖστα ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι, ὅτ' ἂν ἐχθρὸς πλείω τις βλάψειν ἄλλως πως ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. καὶ μάλα, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἶδ' ὅτι κἂν πείσαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν υἱὸν βασιλέα Ἀσσυρίων. ἀλλ' ὅ, τι ἂν δυνώμεθα, τοῦτο χρὴ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ τοῦτο τὸ φρούριον τὸ ἐπὶ τῆς χώρας, ὃ φασι Ὑρκανίοις εἶναι καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι τῇδε τῇ χώρᾳ, πρόβολον εἶναι τῶν πολεμίων, ἆρ' ἂν οἴει, ἔφη, σοὶ τὸ φρούριον παρεθεῖναι τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνυποστατος ὢν, ὥσπερ νυνὶ δοκεῖ, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. ἀκούειν, ἔφη, ἀνυποστότατος ἂν εἴη εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ ὡς λαβεῖν βελόμενος, ἀπομάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγώ, ἀντιλάβοι δ' ἂν κἀκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλως τινὰς, ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὕς φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι. καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι δῶρα προφάσιν ἀπέρχοιτο, καὶ κλίμακας ἀγ. ἀπεμὶ τὸ φρ. ἔξοντες· ὡς τὸ φρούριον ἄγοντες· ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιήσαιτο προσαγγέλλειν βελόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ Γωβρύας ἐπαινεῖ, ὅταν μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα ὅτι παρεῖη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτο γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως σὺ ἀπέλθῃς. ἀκουσόμεθ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴγε ἅπαξ εἰσέλθοι, δυναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον. εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐπαινεῖν συμπαροξυνόντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοὶ ἰσχυρότερα προσαγγέλλοντος. ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πρῶτα ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος παρεῖναι. πρὶν γὰρ αὐτῷ ἐκ ἂν μείζω ὅτε εἴποις ἂν, ὅτε δείξαις ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῖν εἰληφώς.

II. Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας, ἄγων δὲ ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος, συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὅ Γωβρύας ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχειν τὰ ἐπηγγελμένα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ II

ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. τῇ δὲ ἀγγέλων ὃς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος, προφὼν οἵ πορεύσοιντο, τοὺ μὲν εἴασεν ὁ Γαδάτας διεφθύγειν, ὥπως ἄρωσιν τὰ σπαρτώματα, καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· ὃς δὲ ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν. ὡς δὲ ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασμένος ὡς ἐξαγγελῶν, τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμπαρεσκεύαζεν ὅ, τι ἐδύναιτο τῷ φρουράρχῃ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, σωρηδὸν ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ Κύρῳ αἰχμαλώτους. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον κατασήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, χαῖρε ὦ Κῦρε. ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη, σὺ γάρ με σοὶ τοῖς θεοῖς ἀπελύσας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. ἴσθι δὲ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιήσας φίλον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε ξυμμάχοις καταλιπεῖν· σὲ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀστυάγης παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖν ἀφείλετο, ὁ μὴ τόγε φίλους καλοὺς δοὺς ἀπέστερησεν. ἀλλ' ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους ποιήσαι, οἳ σοὶ, ἢν ἐθέλωμεν, περισώσομεν μὴ χεῖρες βοηθοὶ παρασταῖαι ἢ εἰ παῖδας ἢ ἀδελφοὺς ἀπέκτησο. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν.

12. Ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἅτε ἠθυμηκὼς τὸ θυμηθείς, προσελθὼν τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλά με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν ὅτι σοί με σωτῆρα. ἴθι νυν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον ἔχε ἕνεκά με ἀπαλλάξῃ, διατίθει αὐτὸ ὅτως ὡς ἂν τῷ ἡμετέρῳ φίλῳ πλείστου ἄξιον ᾖ καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτᾳ τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παρεδίδωσι. τί οὖν, ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τούτους, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ; ταῦτα μὲν δὴ τω ξυνήνεσε καὶ

γρ. ἐξασπίσειν
γρ. συσκευασάμενος
γρ. ξυμπαρεσκεύαζετο ὅ, τι δύναιτο τῷ φρουράρχῳ
γρ. καταλιπεῖν· σὲ δὲ, ἔφη, γρ. ποιεῖσθαι
γρ. τὸ γεγονὸς μῦθον,

καὶ ὁ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τῶν ὁρκίων, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷς τῷ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως ἑαυτοῖς μὲν βοηθοῖεν εἰς πόλεμον, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτειχισμένον. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγίγνετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ Καδούσιοι συνεκαλοῦντο καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα Καδουσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους, καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους, καὶ ἱπποτοξόται εἰς δισχιλίους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζός τε ὅσος ἐδύνατο παρασκευάσασθαι, οἵαν καὶ ἱππέας· παρεσκευάσαντο εἰς δισχιλίους. τὸ μὲν οὖν πεζὸν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἱ αὐτῷ ἱππεῖς, ὅτι οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Σάκαι τῶν Ἀσσυρίων πολέμιοι ἦσαν. γρ. ἐπιτετειχισμένον εἴη τούτων γενομένων πολὺ προθυμότερον καὶ πλείους Καδουσίους γρ. ἐξεπλήρωσαν

13. Ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τοὺς περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς περιοίκους. ἐν δὲ τούτῳ προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας, καὶ λέγει ὅτι ἥκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ ἐπύθετο τὰ περὶ τὸ φρούριον, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι, καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τοὺς αὐτοῦ χώρους. ἐὰν οὖν ἀφῇς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐὰν οὖν ἴῃς νυν, πότε ἔσῃ οἴκοι; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, εἰς τετάρτην σπεύσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. ἢ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἴει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; εὖ μὰ Δία, ἔφη, οἶδα. πάλαι γὰρ ἔως ἔλιπον πρόσω δοκεῖς ἐλαύνειν. καὶ ὁ Κῦρος, πόσου δὲ ἂν σὺν τῷ στρατεύματι ἐκείσε ἀφικοίμην; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα, καὶ ἂν μὲν διώκειν μέλλῃς ἢ ἐν ἕξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἥξειν πρὸς τὸν ἡμῶν οἶκον. σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δύνωμαι τάχιστα, πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ᾤχετο. 13

14. Ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἦσαν πολλοί τε ἐλλόγιμοι καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος λέγει τοιάδε. Ἄνδρες σύμμαχοι 14

σύμμαχοι, Γαδάτας δὲ ἔπεραξεν ἃ ἐδόκει πᾶσιν ἡμῖν πολλῆς ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πεῖν καὶ ὀτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτῆς ἐμβάλλῃ ἀλγέλης, δηλονότι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ μέγα βεβλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ. ἅμα δ' ἴσως καὶ ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς εἰ οἱ μὲν περὶ ἡμᾶς ἀφισάμενοι μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι ὡς τάχιστα βέλεσθαι εἶναι. νῦν ἔν, ὦ ἄνδρες, καλόν τι ἄν μοι δοκῶ ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτῃ βοηθήσαιμι, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμι ἄν, χάριν ἀποδιδόντες. ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορον γ' ἂν, ὡς ἐγὼ δοκῶ, προσποιοῖμι ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινόμεθα τοὺς μὴ κακῶς ποιοῦντας νικᾶν προθύμως κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν ἡμῖν πολλοὺς βέλεσθαι γίγνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα ὀπιθυμεῖν εἶναι. εἰ δὲ ἀμελήσαι δόξαιμι Γαδάτα, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἄλλους πείθοιμι ἂν χαρίζεσθαί τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῴμι ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἡττώμεθα, αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος, τοσοῦδε ὄντες ἐνὸς ἀνδρὸς, καὶ τότε ὕστερον διακεισόμεθα;

15. Ὁ μὲν οὖν ὕστερος εἶπεν· οἱ δὲ πάντες σπουδῇ ἐκέλευον ταῦτα ποιεῖν. ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συμφέρει ταῦτα, ὅπως μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλειφθησόμεθα ἕκαστοι τοὺς μὴ τούτων ὀπισθοφυλακοῦντας πορεύεσθαι· Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῆς, καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ τἆλλα ἱκανός· ἡμᾶς δὲ, ἔφη, σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι προφυλάξομεν, τὰ ὀπισθοφυλακοῦντα τρισὶν ἡμέραις λαβόντες. ὅσῳ δ' ἂν κρύτερον συσκευαζώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσούτῳ τάχιον ὀπίσας ἡμέρας ἥξομεν ἂν ἀσπασόμενοί τε καὶ φανησόμενοι καὶ καθυδήσομεν. νῦν δ', ἔφη, προφυλάξομεν ὧδε. πρῶτον μὲν ἄγε σὺ Χρυσάντα τοὺς θωρακοφόρους (ἐπεὶ ὁμαλή τι

γρ. ξυλήσεσθαι

γρ. σύμφορα

γρ. χρήμασι

λή τε καὶ παλαιᾶ ἡ ὁδός ἐστι) τῆς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἵπτω. ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. τοῦτο δὲ ἕνεκα, ἔφη, τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτο βαρύτατόν ἐστι τῶν στρατευμάτων. τοῦ δὲ εὐρυλάτου ἡγεμόνα, ἀνάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι " πάντα τὰ θᾶττον ἰόντα· ὅταν γὰρ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν κύκλῳ, εὐδὲν δεῖ θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα. " τὸ γὰρ πρόσω ἀποδιδράσκειν. ὅπῃ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελτασὰς καὶ τοξότας ἀγέτω, ὅπῃ γὰρ τούτοις Ἀνδραμίας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων στρατιὸν, ὅπῃ δὲ τούτοις Ἔμβας τὸ Ἀρμενίων στρατιὸν, ὅπῃ δὲ τούτοις Ἀρτύχας Ὑρκανίους, ὅπῃ γὰρ τούτοις Θαμβράδας τὸ Σακῶν στρατιὸν, ὅπῃ γὰρ τούτοις " Δαμάτας Καδουσίους. ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μιᾷ τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιοὺς δὲ τοὺς φύλακας, ἀριστερὰς δὲ τοὺς τοξότας τοὺς ἑαυτῶν πλευσίους. οὕτω γὰρ πορευόμενοι, καὶ εὐχρηστότεροι γίγνονται. ὅπῃ γὰρ τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἑπόμενοι· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ὅπως μελήσουσι πάντων, ὅπως ἂν σωσκευασμένοι τε ὦσι πάντα ποιεῖν καθ' ἡδονήν, καὶ πρωῒ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τελευταίαν χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. ὅπῃ γὰρ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας " Μασσαγέτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατοντάρχης τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πεζάρχοι. " ὅπῃ γὰρ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας, ὅπῃ γὰρ τούτοις σὺ, ὦ Τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικόν. καὶ οἱ ἄλλοι δ' ἵππαρχοι, μεθ' ὧν " ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς, ὅπῃ τούτοις Σάκαι ἄγετε. ἑκάλουν δ' ὥσπερ ἦλθον Καδούσιοι ἀγόντων στράτευμα. σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτοὺς ὅπως μελήσει τὸ νῦν δεῖ πάντων πρῶτον ὅπισθεν, καὶ μηδένα ἐᾶν ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ὅπως μελήσει δὲ τοῦ σώζεσθαι πορεύεσθαι οἵ τε ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ σωφρονοῦντες. διὰ γὰρ τῶν ὤτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ στρατεύεσθαι.

γρ. πάντα τὰ ἐλαύνοντα. δῆλον

γρ. τὰ γὰρ προσαχθέντα

γρ. Δαλάμας

γρ. Δαμάτας

γρ. ὅπῃ τούτῳ Ἰσομβράτας ὁ Μ.

γρ ἕκαστοι ἀφίκοντο

τεθαι· καὶ τὸ παραχθῆναι δ' ἐν νυκτὶ πολὺ μεῖζον ὅτι περᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἀσκαλαφωτέρων. ἕνεκα μὲν οὖν τε σιωπὴ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις διαφυλακτέα, τὰς δὲ νυκτερεύσας, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἀναστήσεσθαι, αἰεὶ χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ ὡς πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἐν τῇ φυλακῇ ἀκροπνία πολλὴ ὅσα λυμαίνεται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δ' ἂν δέῃ ἢ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. ὑμεῖς δὲ ἔχοντες ἀεὶ δεῖ" ἕκαστον, πάρεστε εἰς τὸν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν. ὁ δὲ ὀρμῶν, ἀεὶ τῷ κατ' ἀρχὰν παρεγγυάτω ἕπεσθαι.

γρ. ἕκαστοι

16 16. Ἐκ τούτου δὴ ὤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς, καὶ ἅμα ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦρος ὁπόσοις συνέταττε, πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο. ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμέλεια τοῦτο ἐποίει. πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὀνόματα, καὶ ἰατρὸς μὲν οἵδε καὶ τὰ ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων οἷς χρὴ πάντα τὰ ὀνόματα. ὁ δὲ στρατηγὸς ὅτως ἠλίθιος ἔσοιτο ὥστε μὴ εἰδεῖ τῶν ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι, καὶ ὅταν" προσκαταλαβεῖν τι βέλτιον, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θαρρῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσαι καὶ ὅταν τιμῆσαί τε ποτε τινὰ βέλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. ἐδόκουν δ' αὐτῷ οἱ μὴ γιγνώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τὸ καλὸν τι ποιοῦντος ὀρέγεσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τὸ αἰσχρὸν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἠλίθιον δὲ καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι τὸ, ὁπότε βέλοιτό τι πραχθῆναι, ὅτω προστάξειν ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ ἔνιοι προστάττουσι δεσπόται, ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, ξύλα τις κομιζέτω. ὅτω δὲ προστακτέον, εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾶν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ ἐδεῖς φαίνειν τὸ προσταχθέν· καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι, καὶ ἐδεῖς τῇ αἰτίᾳ ὅτε αἰσχύνεσθαι, ὅτε φοβεῖσθαι ὁμοίως, διὰ τὸ σφι πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν. διὰ ταῦτα δὴ αὐτὸς πάντας ὠνόμαζεν ὁπότε προστάποι.

γρ. καλλικτεῖν

17. Καὶ

17 Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ οὕτω περὶ τούτων ἐγίγνωσκεν· οἱ δὲ σκηνῖται τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. ὡΐκα δ' ὧν ἐν μέσῳ νυκτὸς, ἐσήμαινε τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντᾳ ὅτι ἐπὶ τῇ " ὁδῷ ἕπεσθαι δεῖ τοὺς σκηνίτας παρὰ τὸν ἅρμα αὐτοῦ ὑπηρέτας. βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον παρῆν Χρυσάντας ἄγων τοὺς θεραποφόρους. τούτῳ μὲν δὴ οὕτω ὁ Κῦρος δὲς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ, προβάδην ἐκέλευεν ἡσύχως ἕως ἄγγελος ἔλθοι (ἐν γὰρ τῷ ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν) αὐλὸς δ' ἐσήκει " ἐν τῷ αὐτῷ τὸν μὲν πορευόμενον πρεσβύτατον πέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάντην ἱππέας ἔπεμψεν, ἐρῶντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε δὴ ὅπως θᾶττον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν, ἡσυχῇ καθεζόμενος τὰς τάξεις. καὶ ὅς μὲν ἵππος εὐλάκτησε καὶ σιωπὴ ἦν λόχου, προσελαύνων " αὐτοῖς οἵτινες εἶεν ἠρώτα, καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει· εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἴσθοιτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύναι τοῦ ταράττου ἐπειρᾶτο.

17 γρ. ἐν τῇ ὁδῷ

γρ. αὐτοῖς τίνες τε εἶεν ἤρετο,

18. Ἐν μόνον " παρελέλειπτο τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτῷ, ὅτι περὶ παντὸς τοῦ στρατοπέδου πέζους εὐζώνους καὶ πολλοὺς προέπεμπεν ἐφορεύοντας ὑπὸ Χρυσάντου καὶ ἐφορῶντας αὐλόν, ὡς ὠθούμενοι καὶ εἴπως ἄλλως δυσχεροῦντο αὐδάνεσθαί τι, σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντᾳ ὅ, τι καιρὸς δοκοίη εἶναι. ἄρχων δὲ καὶ " ἐπιλέγων εἰς ἑαυτὸν, ὃς καὶ τούτους ἐπόσμει. καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ, οὐκ ἐνῆχλει λέγων. τοῦ μὲν δὴ νύκτα ὅτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, τοῦ μὲν ἀπὸ Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐλῶν καὶ οἱ πέζοὶ ἔκαλοι ἐποδοῦντο, παρὰ τούτοις καλέλιπεν, ὡς μηδ' ἕτοι φίλοι ἱππέων ἴοιεν. τοῦ δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν. ὅπως " εἴ τι που ἐναντίον αὐτῷ φανείη, ἀπαντῷ αὐτὸς ἔχων ἐν τάξει τοὺς ἱππέας μαχούμενος. εἴτε τι που ἐναντίον αὐτῷ φανείη, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει, καὶ μάχου-

18 γρ. παραλείπεται

γρ. στρατεύματος

γρ. ἐπὶ τούτοις ἦν. γρ. καὶ ἐπὶ τούτῳ

γρ. εἴ τι που ἐναντίον τῷ αὐτῷ, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει, καὶ μάχου-

αἰεὶ τελαμῶνι, εἰ δέοι διωγμῦ ὅς τε διώκειν δέοι, καὶ γρ. καὶ
ὃς παρ' ἑαυτῷ μένειν. πᾶς δ' τιμὴ ταξιν " λυθλῶαι ὑδέ-
σοις εἶα. Κῦρος μὲ δὴ ὕπως ἦγε τὸ στράτευμα, ἐ μάχοι
αὐλὸς γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῶτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀμαχὴ πορευο-
νων ἐφερώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο εἴ τις δέοιντο. οἱ μὲ δὴ ἀμφὶ
Κῦρον ὕπως ἐπορεύοντο.

19 γρ. διωκτῶν 19. Ἐκ δ' τῦ Γαδάτα ἱππικὸ πλῆ " διωκτῶν τις ἀν-
δρῶν, ἐπεὶ εἶδε αὐλὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τῦ Ἀσσυρίου, ἐνό-
μισεν, εἴ τι δὴ πάθοι, αὐλὸς ἂν λαβεῖν ὥρᾳ τῦ Ἀσσυ-
γρ. λαὶ αἰαθά. ρίου πάντα " τὰ Γαδάτα· ὕτω δὴ πέμπει τινὰ πλῆ ἑαυ-
τῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ κα-
ταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευ-
μα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι, εἰ βέλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λά-
βοι ἂν τὸν Γαδάταν καὶ πᾶν σιῶ αὐτῷ. πλεῖν δ' ἐνεδέλ-
λετο ὅσιν τε εἶχε διώκειν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅτι Κῦρος
ὁ σωσείπελο αὐτῷ· καὶ τιμὴ ὁδὸν ᾗ μέλλει πορεύεσθαι ἐδή-
λωσε. πορευόμενος δ' καὶ τοῖς αὐτῦ οἰκέταις, ὡς πιστὰ
οἱτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν
τῇ Γαδάτα χώρᾳ, παραδῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ τὰ ἐκεί-
να. ἦξεν δ' καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὲ δύναιτο, ἀποκτείνας Γα-
δάταν, εἰ δ' μὴ, ὡς σιῶ τῷ Ἀσσυρίῳ τολοιπὸν ἑσόμενος
ἐπεὶ δ' ὁ ὅπι ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὡς δύναλο τα-
τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἐδήλωσεν ἃ
γρ. ἐυθὺς παρέλαβε, καὶ ἦκοι· ἀκούσας ἐκεῖνος τό, τε χωρίον " ἐυθὺς καὶ ἐλαυνο-
βάνει, καὶ πολλὺ ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα ἐπέδραμεν ἐ
κώμαις ἀθρόαις. ὁ δ' Γαδάτας ὡς ἐγνῶ ἐν τῇ ἰδίᾳ ὢν τάττων τὴ
γρ. προδιερευ- κωμῆ, πέμπει τινὰς " προδιαγνωσομένους. ὁ δ' Ἀσσύριος
νησαμένους. ὡς ἔγνω προσιόντας πλῆ " διερευνήσοντας, φεύγει κατ
γρ. διερευνητὰς ἅρματα ἐξανασάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, ο
δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δ' διερευνεταὶ ὡς εἶδ
ταῦτα αὐτοί τε ἐδίωκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσχον. ὁ
δὲ ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δ' Ἀσσύριοι, ὡ
ἐδόκει ἁλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνίσαν ἐ
τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲ ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσ
εἰκὸς, ἔφευγον· οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐδίωκον, καὶ ἐ
τέ

τέτῳ ὁ ἐπιβαλὼν τῷ Γαδάτᾳ παῖς αὐτοῦ, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνῃ, τύπτῃ δ' αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον, καὶ τιτρώσκῃ· ποιήσας δ' " τοῦτο, ἐξανίσχει, ὡς σωὶ τοῖς δι-
ώκουσι γένοιτο. ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ " δὴ σωὶ Ἀσ-
συρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον, σωὶ τῷ βασιλεῖ ἐπίσχεν. ἐνταῦθα δὴ ἡλίσκοντο μὲν ὀλιγότοι οἱ βεβδυτά-
τους ἵππους ἔχοντες ὑπὸ τῆς " ταχίτητος· ἧς δ' μάλα πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ καταπεπλύχθαι ὑπὸ τῆς πορείας, οἱ τῶν Γαδάτα ἵππειοι. καθορῶσι δὲ τὸν Κῦρον πρεσ-
σιόντα σωὶ τῷ στρατεύματι. δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶνος, προσφέρεσθαι αὐ-
τούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν, ὡς δ' ἔγνω τὸ " πρᾶγμα, ἔς τε μὲν πάντες ἀντίοι ἠλαυνον, ἀντί-
καὶ αὐτὸς ἦλθε ἐν τάξει τοῦ στρατιᾶ· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὂν, ἐξάπινα εἰς φυγὴν ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε διώκειν τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δ' εἵπετο σωὶ τοῖς ἄλλοις ὡς ᾤετο συμφέρειν. ἔνθα δὴ καὶ ἅρματα ἡλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπλόντων τῶν ἡνιόχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως· ἔνια δὲ καὶ ἐκλελειμμένα ὑπὸ τῶν ἵππέων ἡλίσκετο, καὶ ἀποκλείνουσιν ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παίσαντα τὸν Γαδάταν. τῶν μέν-
τοι περὶ τῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πο-
λιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος καλέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδά-
τα ἀπόσαν, οἱ δὲ, " φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τῶν Ἀσ-
συρίων μεγάλων, ἔνθα καὶ αὐτὸς σωὶ τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις καλέσθη ὁ Ἀσσύριος.

γρ. τοῦτο. ἐξί-
στατο ἕως σωῖ
γρ. καὶ τοῦτο
σωὶ τοῖς διώ-
κουσι, ἐγένε-
ἐπεὶ
γρ. δὴ ὁ Ἀσ-
σύριος πρόσθ.
γρ. ταχίσων,
ἧσθη δὲ
γρ. πρᾶγμα,
ὡς πάντες
ἐναντίοι ἦ-
λαυνον, ἐναν-
τίος καὶ
γρ. ἔρθασαν

20. Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπανεχω- 20
ρεῖ εἰς τὴν Γαδάτα χώραν· καὶ παραλάξας οἷς ἔδει ἀμ-
φὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο ὡς ὁπισθέφαλος
τὸν Γαδάταν ὅπως ἔχει ὑπὸ τῆς θαύματος. πορευομένῳ
δ' αὐτῷ ἤδη ὁ Γαδάτας ὁπεδεδεμένος τὸ θαῦμα ἀπήν-
τα. ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἤσθη τε καὶ εἶπεν, ἐγὼ πρὸς
σὲ πάλαι ἐπισκεφόμενος πῶς ἔχεις, ἐγὼ δ', εἶπεν ὁ Γαδά-
τας, ναὶ μὰ τὸν θεός σε ἐπανατεθεασόμενος πάλαι ὁποῖός
τις ποτὲ φαίνῃ ἰδεῖν, ὁ τοιαύτην τύχην ἔχων, ἥτις ἔτ'
οἶδ'

οἶδ' ἐγὼ ὅ, τι νῦν μὲ δεόμενος, ἔτε μὲν ἀποκρύπτεσθαί γέ μοι ταῦτα προῆκεν, ἔτε μὲν δὴ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ (εἰς γε τὸ ἴδιον) ὑδ' ὁτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοῦ φίλου σοι ἔδοξά σι ὀνῆσαι· ἔτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν τὸ μὲ ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ὅπι σοὶ σέσωσμαι. ἀ μὰ τοὺ θεὺς, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ οἷός τε ἔφυν ἐξαρχῆς, καὶ ἐπαιδοποιησάμην, ἂν οἶδα εἰ ἐπιθησάμην παῖδά ποτ' ἂν τοιοῦτον ἑαυτῷ ἐμέ. ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τὸν αὐτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ νῦν δυσάς ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα εἶπεν ὧδε, ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. καὶ τί δὴ τοῦτ' ἔλεγεν; ἔφη ὁ Γαδάτας. ὅτι τοσοῦτοι μὲ Περσῶν, ἔφη, ἐπαιδαγώγησε, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δ' Ὑρκανίων· πάντες δ' οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπαύξατο, ἀλλ' ὦ ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ, καὶ πλεῖστα πρὸ αὐτίῳ τοῦ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι, καὶ ὅπως μάθοιτε ὡς ἐπαινεῖς, τούτους, ὦ Κῦρε, καὶ " ξενίσωμεν καλῶς, δέχε τὰ ξένια οἷα ἐγὼ δυνάμαι. ἅμα δ' ἕπεσθαι ἐκέλευε πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα ἀξίως μὲν καλῶς πεπονημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

γρ. ξενίσωμεν καὶ ἄλλους δέ. χαλάδε ξένια γρ. καὶ, ξενίσωμεν, καὶ ἄλλους. γρ. καὶ, ξενίσωμαι

21 21. Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπιθοφυλάκει, καὶ ἐμετέχε τῆς δυώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, ἔτε ἀνακοινωσάμενος, ἔτε εἰπὼν ὑδὲν πρὸ Κύρῳ, κατέθη τιὺ πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεπαρεμύοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἐπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, ἔ δὴ κατέφυγε, σωζυγχάνει μάλα δὴ σωζεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὡς δ' ἔγνω " μόνος εἶ τοὺ Καδουσίους, ὁπλίσθη, καὶ τόν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀπεκτείνει, καὶ ἄλλους πολλούς· καὶ ἵππους " δὲ πολλοὺς λαμβάνει τῶν Καδουσίων, καὶ λύ ἄγοντες λείαν ἐλύγχανον ἀφαιρεῖται· καὶ ὁ μὲ Ἀσσύριος διώξας ἄχρις ἔ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι, ἀπεδάπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλαν οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς

γρ. μόνος ὄν. τας τὰς γρ. δέ τινας λ.

ἤσθετο

ἤθελο τὸ γεγονὸς, ὡωλώτα τε τοῖς Καδυσίοις, καὶ ὄντινα ἴδοι τεταγμένον ἀναλαμβάνων, τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν " ἀπέπεμπεν ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου, καὶ ὅπως τὰ σπλήδια ἔχοιεν σωεπεμέλειτο, παραλαμβάνων τῶν ὁμοτίμων Περσῶν σωεπιμελετὰς (ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ σωεπιπονεῖν ἐθέλουσι) καὶ ἀνιάμενος μέντοι αὐτὸς ἰσχυρῶς δῆλος ἦν· ὡς καὶ τῶν ἄλλων δυστυνούντων, ἐπεὶ καὶ ἦδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς, ὐδένα ἐκὼν ἀτιμέλητον παρέλιπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπλης ἐφεώρα, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς " θεραπεύοντας. καὶ τότε μὲν ἔτων ἐκοιμήθης.

γρ. ἔπεμπεν ὡς θεραπεύοιτο.

γρ. θεραπευτὰς. γρ. καὶ θεράποντας.

22. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τοὺς μὲν ἄλλων τοὺς ἀρχοντας, τοὺς δὲ Καδυσίους πάντας, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν τὸ γεγωνηκὸς πάθος. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας, ὑδὲν, οἶμαι, θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν τοῦ γεγωνηκέναι τοῦτο πράγματος ἀπολαῦσαί τι ἀγαθὸν, τὸ μαθεῖν μήποτε διαπαντὸς ἀπὸ τοῦ ὅλου δυνάμιν ἀθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ ἔχει τοῦτ', ἔφη, λέγω, ὡς ὑ δεῖ ποτε καὶ ἐλάσσονι ἔτι μορίῳ εἶναι ὅπως ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδύσιος ᾤχετο· ἀλλ' ὑῖν τις κοινόμυθος ὁρμᾶται πρὸς ἱκανῶν ξυνθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπαληθεῦσαι, ἔστι δὲ πρὸς ὑπομένοντι, ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξελευθότων· ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πρόγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν. καὶ ὕτω μὲν ὑδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσαι, ἀλλ' ἐξαρτήσει τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπελθὼν, μὴ ἀνακοινωσάμενος ὅτε ἂν ἦ, ὑδέν τι διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο· ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ὦ Θεοὶ δίδοιεν, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους ἐκ εἰς μαχράν. ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα ἀρίστησητε, ἄξω ὑμᾶς ἐγὼ ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐλήλυθε, καὶ ἅμα μὲν ἀφίξομαι τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους ὦ Θεοὺς δίδοιεν, καὶ

καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὁρῶσιν ἔνθα κατέκαινον ἡμᾶς τοὺς συμμάχους. ἵνα δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσωμεν αὐτῶν τὰς κώμας, καὶ δηώσωμεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἃ ἡμᾶς ἐποίησε ὁρῶντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἔφη, ἀρίστατε ἴοντες· ὑμεῖς δέ, ὦ Καδμεῖοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῖν αὐτῶν ἕλεσθε ἥντερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῖν ὀπτηήσει σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἵν' τι προσδέηται· ἐπειδὰν δὲ ἕλησθε καὶ ἀριστήσητε πέμψαι πρὸς ἐμὲ τὸν αἱρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίησαν.

23 23. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπεὶ δὴ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδμείων, ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἵν' ἀναπαυώμεθα, ἀναθαρρώμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὴ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπλον μὲν τοὺς Καδμείους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον τὰ ὀπτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα. ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς ποιήσουσι, ἂν μὴ αὐτοὺς αἰεὶ παρῇ, ἅτε τοσούτους τε ὄντας πολεμίους ἀφίη, καὶ τούτους ἐκέλευσε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν λέγοντα ταῦτα, ὅτι ἕτοιμος εἴη ἐᾶν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βέλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν, ὦ δαιμόνιε, κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις (ὀλίγη γὰρ δῆτα γῆ ἐστὶ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων) ἐγὼ δὲ πολλοὺς ἂν σοι γεωργοὺς ἐῴην ἐνδρᾶν ἔτι). εἰς δὲ τοὺς τὸν καρπὸν κομιδῇ, ὦ ἄνδρες, μὲν πόλεμος ἦν, ὁ κρατῶν μὲν, οἶμαι, κομίσεται· ὦ δὲ εἰρήνη γένοιτο, δηλονότι σὺ, ἔφη. ἦν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ἃ ἄσπλα ἀνταίρηταί σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοί, λέγετε, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἑκάτεροι ἀμυνώμεθα. ταῦτα ὑπισχνεῖτο τῷ κήρυκι ἀπέστειλεν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἐπεὶ ἦκεν ἐκεῖνος ταῦτα, πάντα ἐποίουν πείθοντες καὶ βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα, καὶ ὅτι-

γρ. ὁ ἐπικρατῶν μὲν, οἶμαι, καρπώσεται· γρ. ὀπαλιτῶν. γρ ταῦτα πάντα, ἐπιστίδοντό τε τὸν βασ.

ὁτισμακρότατον τῦ πολέμυ λειπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μὴ-
τοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πειθθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔ-
τω βεληθεὶς, συμήνεσε ταῦτα. καὶ ἐγίνοιτο σωθῆναι,
τοῖς μὲ ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶ), τοῖς δ' ὁπλοφόροις
πόλεμον. ταῦτα μὲ δὴ θεὶ τῶν ἐργατῶν διεπράξαντο
ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺ μὲν ἑαυτῦ
φίλυς ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο ἐν τῇ ἑαυτῶν ὁπ-
λιτείᾳ, τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν " ἦγον ὁπόθεν γρ. ἄγειν
δύναιντο, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις.
οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ, καὶ ἀνὰ τὰ λαμβάνειν τὰ
ὀπτήδεια· ἡ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων ζωὴ κρειττόνων τὴν
στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

24. Ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπιών, 24
παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέ-
ρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν δόξῃ οἰκεῖα μεγάλα, καὶ ἵππους γε γρ ἵππους δὲ
πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτῦ ἱππέων, οἷς ἠπίστει διὰ ἦγε πολ.
τὴν ὁπλιτείαν. ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξεν ὧδε, ὦ Κῦρε,
νῦν μὴν σοι ἐγὼ " ἄγω ταῦτα, ἵνα ἐν τῷ παρόντι χρῇ γρ δίδωμι
αὐτοῖς ἂν τι δέοι. νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τἆλλα πάντα τὰ ταῦτα ἐν τῷ
ἐμὰ σὰ εἶ). ὅτε γάρ ἐσμεν, ὅτ' ἐσμὲν ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ παρ. καὶ χρῶ
ἀπ' ἐμῦ φωτὶ κατοικείλω τὸν ἐμὸν οἶκον, ἀλλ' ἀνάγκη,
ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῶσαι τὸ ἡμέτερον
γένος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε (ὄμνυμί σοι
τοὺς θεὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσιν) ὅτε ἄδικον,
ὅτε αἰσχρὸν ἔδρων ὅτ' εἶπον ὅτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα
ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὸν αὐτῦ τύχῃν, καὶ οὐκέτι
ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

25. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας, τῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐ- 25
τὸν, ἔλεξε δὲ ὧδε, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη·
σὲ δὲ γὰρ ὠφελήσω, ἀνυσίτερος δὲ αὐτοὺς ἢ νῦν σοι εἶχον,
ὡς ἔοικεν· ἐγὼ δὲ (εἰ δὴ πάλαι " ἐπεθύμουν) τὸ Περσῶν γρ ὀπτυμῶ
ἱππικὸν θᾶττον συναγηρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ
δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἕως ἂν
μεῖζον ἔχοντα ὦσι σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον. εἰ
δὲ πλείω μοι δοὺς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς

θεὸς ἂν οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς
ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν πιστεύω σοι
γρ. ὥσπερ, εἰ (ὁρῶ γάρ σε τρέμοντα) φυλάττην μέντοι " ὅρα, εἰ ἐπι-
τήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀβραδάτᾳ, κατέστη
δή ἐδόκει εἶ) ἡ τοῦ ἐμοῦ παιδὸς κῆπος (τῆς γὰρ μεγίστης
πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς ἦσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαί δοκεῖ
ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπολαύομεν· ὅσα δ' ἐνόχλειάς,
οἰκαδε δεῦρο ἀπιόντες τούτων ἐκποδὼν
ἡμῖν. νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὰν σὺ
ἀπέλθῃς καὶ αὐτοὶ ἐπιβαλόμεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ
οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα, ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον
γρ. εἴποι τις ἔχοντες, καὶ χρείας ἡμῖν αὐτοῖς ὁρῶντες. τάχ' οὖν " εἴ-
ἄν, ποις ἄν, καὶ τί δὴ ταῦτα ἐνενόουν πεῖν ἔποσῆναι; ὅτι,
ὦ Κῦρε, ἡ ψυχή μου, διὰ τὸ ὑγιείαν καὶ ὀργίζεσθαι, καὶ
τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κύουσα, ἀ-
εφ πότε ἔσαι ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀν-
θρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν ἐκ μιᾶ τις τί αὐτὸν ἀδικῇ,
ἵνμ μιᾶ τινα ἀποτιμάσῃ βελτίονα ἑαυτῆ εἶ). τοιγαροῦν,
οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηρεύεσις ἑαυτῆ
(συμμάχοις χρήσε). μιᾶ δέ τις ἄρα καὶ βελτίων
αὐτῆ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ σέ σε δείσει τῷ
ἀγαθῷ ἄνδρι μάχεσθαι, ἵνμ' ἐκεῖνος ἀρκέσει τοῦτο
μηχανώμενος, ἕως ἀνέλῃ τὸν αὐτῆ βελτίονα. τοῦτο μέν
τοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σοὶ τοῖς πονηροῖς ῥᾳδίως, οἶμαι, κρείττων
ἔσαι.

26 26. Ἀκούσαντι τῷ Κύρῳ ταῦτα ἔδοξεν ἄξια ὧν
μελείας λέγειν, καὶ εὐθὺς εἶπε, τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα,
ἐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακὴ ἐχυρὰ ἐποιήσας, ὅπως ἂν
σοι εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς; αὐτοὺς δὲ
σοὶ ἡμῖν σρατεύῃ, ἵνα μὲν οἱ θεοὶ ὥσπερ νῦν σοὶ
ἡμῖν ὦσιν, ὅπως σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅτι
δὲ ἡδύ σοι ὁρᾶν τὴν σῶν ἢ ὅτῳ σοὶ χάρις ἔχοι
σοὶ ἐμοὶ πορεύε. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοὶ, ὡς γε μοι δοκῶ,
πάνυ χρήσιμος εἶης, ἐγώ τέ σοι ὡς ἐὰν δύωμαι πει-
σόμαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶ-
πεν,

πεν, ἆρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευάσασθαι φθάσαι, πείν σε ἐξιέναι; βέλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τιὰ μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτῆ. ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσῃς μέντοι. ἐγὼ γὰρ ὁπηχήσω ἐς ἂν καλῶς σύ φῃς ἔχειν. οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ἃ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα ὁπόσοις ἂν οἴκῳ μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἦγετο δὲ καὶ ἅμα ἑαυτῆ ἅμα τ' πιστῶν οἷς ἥδετο καὶ ὧν ἠπίστει πολλὲς, ἀναγκάσας τὰς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τὰς δὲ καὶ ἀδελφὰς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτάς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν ὁ Κῦρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔχων ἦγε, καὶ ὁδῶν φρεσπέρα καὶ ὑδάτων καὶ χίλε καὶ σίτε, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύοιτο.

27. Ἐπεὶ δὲ πορεύομεν καθεώρα τὴν τῶν Βαζυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ἦει παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τῶ τείχες. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, εἰσὶ μέν, ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί, ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, φόμαι καὶ βέλεσθαι ἂν σε γνῶ ὅτι ἐγγυτάτω ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ἀποδείξῃς αὐτοῖς τὸ στράτευμα, ὅτι σοι ἥδη πολύ τε ὄζει καὶ λόν. ἐπεὶ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὰ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθέλοντο ὑμᾶς ὀ πολλὲς ὄντας γνῶ ἢ καὶ εἰ παρεσκευασμένος τε ὄζιν, ὥστε πρὸς σε εἶπεν ὅτι παρεσκευάσοιτο ὡς μαχούμενος, οἶδα ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τιὼ σιὼ δυνάμιν, πάλιν ἀπαρεσκεύασα τὰ αὐτῆ φανεῖ.

27

γρ. ὑποδείξῃς ὅτι τὸ στράτευμά σε ἥδη π. γρ. καὶ, ὑποδείξῃς αὐτῷ ὅτι τὸ στρ. γρ. ἐθέλοντο γρ. προσιόντα γρ. ἀπαρασκευάστατα τὰ ἑαυτῆ γρ. ἢ ἐπεὶ πλείω δυνάμιν ἔχω γρ. ὡς ἂν ἀδύνατοι εἶεν μάχεσθαι καὶ ἀσάγυσι ἢ τάχιστα οἱ σω.

28. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ μὴ χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον· νῦν δὲ πλείω δυνάμιν ἔχων οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. ἀλλὰ γὰρ μὴ θαύμαζε, ἔφη· ἃ γὰρ τὸ αὐτὸ ἀδύνατοι προσάγειν τε καὶ παράγειν. προσάγυσι μὲν γὰρ ἅπαντες, ὅτω τεταγμένοι· ὡς ἂν οἷον τε ἄριστα μάχεσθαι· παράγυσι δὲ μόνοι οἱ σάφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, ἐκ ἢ ἂν

28

τάχιστα ἀπέλθοιεν. παιέναι δ' ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμμένους μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνεῤῥαγμένοις δ' καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφορείοις ἐπιπολύ. ταῦτα δ' δεῖ πάντα προκεκαλύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις, καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. ἀνάγκη δ' ὧν ὕτω πορευομένων, ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι. εἰ δ' ὧν βέλοιντο ἐκ τοῦ τείχους ἀθρόοι πη προσπεσεῖν, ὅπη προσμίξαιεν, πολλῷ ἂν ἐῤῥωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν παιόντων. καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς γρ. τὸ ἐγγ. " τοὺ ἐγγὺς καὶ προσδεδεμένοι καὶ πάλιν ἀπιθεῖν. διὰ δὴ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παιόμενοι ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νυῦ ἐκτεταμένοι πορεύμεθα, τὸ μὲ πλῆθος κατόψον ἡμῖν, ὑπὸ δὴ παρυφασμάτων ὅπλων πᾶν γρ. καὶ ἓν τῷ ὄχλος δεινὸς φαίνεται. " διὰ δ' ἄρα καὶ ὄντων ἐπιξίασί πη ἐκ π. πρόξιόσί πη, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαρασκόπους λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἁδὴ δυνησόμεθα χρήσασθαι ὁπόταν πρόσω δέοι ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ ἀπιέναι, διὰ μὴ τῷ ὅπλῳ ὑπολείπωσι τὸ παντὸς χρειῶδες ἦι. φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δ' ταῦτα εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν, καὶ ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσεν ἡγεῖτο. παρεμβαλόμενοι δὲ τὴν πόλιν τὸ στρατόπεδον, ἀεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενοι ἀπεχώρουν.

29 29. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἔτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνοῦνται πρὸς τὰ μεθόρια τῆς " Ἀσσυρίας καὶ γρ. συρῶν γρ. συρων Μηδίας, ὅθεν ὥρμητο, ἐνταῦθα δὴ βία ὄντα τῆς " Ἀσσυρίων φρουρὰ, ἓν μὲν αὐτῆς τὸ ἀσθενέστατον " προσαγὼν βίᾳ ἔλαβε, τῆς δὲ δύο φρουρίων φοβῶν μὴ Κῦρος, πείσας δὲ Γαδάτας ἐποίησε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἐπέστελλεν ἥκειν αὐτὸν ὅπη τὸ στράτευμα, ὅπως πρίν τι τῆς φρουρίων ὧν εἰλήφασι βλάψαιντο ὅ, τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ στράτευμα, καὶ πρὶν ἄλλων ξύμαχος γίγνοιτο, ὅ, τι ἂν δοκοίη ἐκ τούτου προτρέπειν.

λῶ

λῶ ἢ χθές, εἰπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἤοιμι
σεβόμενος διὰ σόμβυ. ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ᾤχετο ταῦτ' ἀ-
παγγέλλων.

30. Ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν ἐκ τούτου τὸν Γαδάταν 30
τὸν τῆς Ἀσσυρίας σκηνοῦν, ᾧ Κυαξάρῃ οἱ Μῆδοι ἐξεῖ-
λοντο, ταύτην καλὰν σκευάσαι ὡς κάλλιστα τῶν ἄλλων
ὧν εἶχε, καὶ τὼ γυναῖκε εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα
τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσοργοὺς, αἵπερ ἐξηρημέναι
ἦσαν Κυαξάρῃ. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπορεύοντο. ὁ δὲ πεμφθεὶς
παρὰ τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐπεταλμένα, ἀνέ-
στας ὁ Κυαξάρης αὐτὸς, ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα
μένειν ἐν τοῖς ὅπλοις. καὶ δὴ οἱ Πέρσαι ὡς μετεπέμψατο
ὁ Κῦρος ἦκον. ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πε-
λταστῶν. ὁρῶν δὲ καὶ τούτους πολλὰ συνομόκους τῷ Μηδικῷ,
τούτων αὖ ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ ἄλλου ὄχ-
λου εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν,
ἐρήμην τὸν Κυαξάρην, καὶ τὴν Κύρου ὄπισθολὴν, εἴ τι γρ. ἐντολὴν.
δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ ἐκ ἔφη δεῖσθαι, ἀνθυμεῖτο,
ἐπεὶ ἥκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ
στράτευμα.

31. Ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν ταῖς πα- 31
ρεσκευασμέναις Μήδων ἱππεῦσιν. ὡς ἤγγελο ὁ Κῦρος πρόσ-
ὄντα αὐτὸν, λαβὼν τοὺς Πέρσας ἱππέας, πολλοὺς μὲν
ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς
Τιγρανίους, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς ἐπιτηδείους γρ. τοὺς τῶν Περσῶν ἱππέας.
τε καὶ εὐπαλλήλους, ἀσπίλα. καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ Κυαξάρει γρ. εὐιππολήτους, ἀσπίνητα,
τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ ἐπιδείκνυσι
Κύρῳ πολλούς τε καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς σωζομένους, σὺν ἑαυ-
τῷ δὲ ὀλίγους τε καὶ ὀλίγην ἀξίαν θεράπαιναν, ἄτιμόν τι
ἔδοξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχθος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ κα-
ταβὰς ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων
αὐτὸν κατὰ νόμον, ὃν Κυαξάρης καλέσει μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου,
ἀπεσείφη δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν οὔ, δακρύων δὲ φανε-
ρὸς ἦν.

32. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἄπαντας 32
ἀπο-

γρ. φιλοσόφως

γρ. εἶπεν ὧδε,

γρ. ἀπεκρίνατο, ὅτι, ὦ Κῦρε

γρ. γῆς καὶ δῶρα ἥδιον ὁρ.

γρ. ἀπαντῶσί μοι,

γρ. ἀληθῶς,

γρ. διὰ μὲν τοῦτο πολλοὺς ἐχθροὺς

ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ καθόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρους, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοινικάς τινας, σκιὰν τε μηδικὴν πίλων ὑποβαλὼν ἐκέλευσεν αὐτὸν, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος "ἤρετο ὧδε, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πρὸς θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ καὶ τί χαλεπὸν ὁρῶν ὕπνου χαλεπῶς φέρῃς; ὀλαυθᾶ δὴ ὁ Κυαξάρης" ἀπεκρίνατο τοιάδε, ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δή, ἐφ' ὅσον ἀνδρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶ), ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ ὕπνου ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δ' ἐν τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲ οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ', ὦ ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲ γὰρ δοκῶ δικαίως ἂν χθὲς "γῆς ἥδιον δῦναι ἢ ὀφθῆναι ὕπνου ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν τὲς ἐμὲς ἐμοὶ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγελῶντας ἐμοί. ὃ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ', ἔφη, ὅτι ὃ σύ με μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ "ὑπερφρονοῦσί μοι, καὶ καλεσκαδασμοὶ εἰσὶν ὥστε δικαίως ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ.

33 33. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐπεφύκει ὑπὸ τοῦ δακρύου· ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπισπάσθαι ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος, ἀλλὰ ταῦτα μὴ, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὕπνε λέγῃς ἀληθῶς, ὕπνε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ σὺ τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους καλεσκάδασας ὥστε ἐκείνους ἐναντία σε κακῶς ποιεῖν. τὸ μέντοι σὲ θυμᾶσθαι καὶ φοβεῖσθαι ὃ θαυμάζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνῃς, παρήσω τοῦτο (οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκέων ἐμὲ ὑπολογιζόμενον ὑπὲρ αὐτῶν) τὸν μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι· ἀνάγκη γὰρ, "διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι.

διὰ

διὰ γὴ τὸ αἷμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλῃν. ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ ἐχὶ ἀπέσεμπον ἄνδρα ἐμαυτῷ τόντες, φοβέμῳ μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ,τι πάντας ἡμᾶς λυπήσῃ. ταῦτα μὲν δὴ σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοὶ παράρτῳ ἀσφαλῶς " ἔξῃ σοι. τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάντυ φέρω, εἰ ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τὰς φίλας ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα πάντων μάλιστα τόντε δοκῶ ἐργάζεσθαι. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, μὴ ὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτὰς αἰτιώμεθα, ἀλλ', εἰ δοκεῖ, σαφέσταλα κατίδωμεν ὁποῖόν ὄζει τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. χὴ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν " ἐγὼ ὑποτίθεμαι· ἴσως γάρ τι ἐγὼ φανοῦμαι κακὸν πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἴσως μέντοι μηδὲν φαίνομαι κακὸν πεποιηκὼς, μηδὲ βουληθεὶς, ἢ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσῃς μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. ἴσως δ' ἂν χὴ " ἀγαθὸν πεπραχώς σοι δῆλος ὦ, χὴ πεφυκέναι " πρᾶξαι ὁπόσα πλεῖστα ἡδυνάμην, ἢν ἂν ἐπαίνοις σοι ἄξιος εἶναι μᾶλλον ἢ μέμψεως; δίκαιον γοῦν, ἔφη. ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἓν ἕκαστον. ὕτω γὰρ δὴ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ,τι τε αὐτῶν ἀγαθὸν ὄζει χὴ ὅ,τι κακόν. ἀρξώμεθα δέ, ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ χὴ σοὶ δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦλθε πολλὰς πολεμίους ἠθροισμένους, χὴ τύτους ὅτι σὲ χὴ τὴν σὴν χώραν ὡρμημένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρός τε τὸν Περσῶν κοινὸν, συμμάχους αἰτέμῳ, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμῳ πειρᾶσθαι αὐτὸν με ἐλθεῖν ἡγέμονα, εἴ τινες Περσῶν εἶεν. ἐχὴν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ παρεσκευόμην, ἀνδρας ἄγων σοι " ὡς ἐδυνάμην πλείστους τε χὴ ἀρίστους. ἦλθες γὰρ, οἶδα, ἔφη. ἐν τύτῳ τοίνυν μοι πρῶτον εἰπὲ, ἔφη, πότερον " ἀδικίαν ἐμοῦ πρὸς σὲ κατέγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἔκ γε τύτων εὐεργεσίαν. τί γὰρ, ἔφη, ἐπειδὰν οἱ πολέμιοι ἦλθον, χὴ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτούς, ἐν τύτῳ " κατενόησάς με ἢ πόνῳ τινὸς ὑποσάντα, ἢ κινδύνῳ

γρ. ἔχει

γρ. ἔχω ὑπόληψιν γάρ τι σὲ φαυλῶ

γρ. εὖ ἴσθι σοι πεπραχὼς δ. γρ. πρᾶξαι ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἠδυν. ἐκ ἂν καὶ ἐπαίνοις ἄξιος

γρ. ὡς ἦν δυνατὸν

γρ. ἀδικίαν τινὰ μὲ

γρ. κατενόησάς τι με ἢ πόνῳ ἄπος. ἢ τινὸς κιν.

δίωκε φεύγοντα; ὁ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὃ μὲν δή. τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γε ἡμῖν σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλουν σε ἐγὼ ὅπως κοινῇ μὲν αὐτὰ διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμαρούμεθα, κοινῇ δὲ

γρ. εἴτε καλὸν κἀγαθὸν Cυμ.

" εἴτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ξυμβαίνοι, ταῦτα κατοιόμεθα· ἐν τούτοις ἔχεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμοῦ κατηγορῆσαι; ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης πρὸς " ταῦτα ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε, " ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς ταῦτα σιωπᾷν ἥδιόν σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπέ, εἴτι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας ὅτι, ἐπεί σοι ἐδόκει ὐκ ἀσφαλὲς εἶ) τὸ διώκειν, σὲ μὲν " αὐτὸν ὐκ ἀφῆκα τούτου τοῦ κινδύνου μετέχειν, ἱππέας δὲ τῶν σῶν πέμψαι ἐβουλόμην σε. εἰ γὰρ καὶ ταῦτ' ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προθυμουμένου ἐμαυτὸν σοι ξύμμαχον, τοῦτ' οὐ φαῦλά σοι, ἔφη, ἀπεδείκνυτο. ἐπεὶ δ' οὐ καὶ πρὸς " ταῦτα ἐσίγα ὁ Κυαξάρης, ἀλλ' ἡ μήτε τοῦτ', ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ τοῦτο τοιγαροῦν λέγε, εἴτι αὖ ἠδίκουν ὅτι σε ἀποκτεινάμην ἐμοὶ οὐκ ἂν βούλοιο, ἐνθυμούμενος ὁρῶν Μήδους τούτους, παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας ἰέναι, εἴτι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαριεῖσθαι πείσας, ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ὅτι τούτοις πάλιν ἥττων" σε ἔδει ἔτε σοὶ μείονι ὄντι δουλοῦσί μοι ὀφέλει, ἔτε ῥᾷον Μήδους ἐπιταχθοῦσαι ὀφλεῖν τὸν μὲν βουλόμενον δίκην ἔπεσθαι ἠτιμάσε σε δίκαιά μοι ὄντα τοῦτο τυχὸν φαῦλά σοι, " ὀφλεῖν ἐδόκουν εἰ μὴ τούτοις πείσαιμι. ἐλθὼν ἔνθα ἔπεμψάν αὐτοὺς, καὶ ὃς ἔπεισα τούτους λαβὼν ἐπορεύόμην, σε ἐπιβεβαντος. εἰ δὲ τοῦτό γε ἀντίας ἄξιον νομίζεις, ὀφλεῖν, τί ἄν δίδως, ὡς ἔοικε, δίκην παρὰ σοῦ ἀναίτιόν ὄντα. ὐκοῦν ἐξωρμήσαμεν ὅτε ἐπεὶ δὲ ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον ἐφανήμεν ὄντ; ἢ τὸ στρατόπεδον ἡλώκει τῶν πολεμίων; ἢ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὰ τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν ἢ πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων; χρήματά γε μὰ τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγαγόντων τὰ σὰ πρότερον νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ σοῦ ἀρ-

γρ. ἐμαυτὸν ἀφῆκα τοῦ κινδύνου, ἢ τοῦ σ. πέμψαι μοι ἐδεόμην γρ. τοῦτο

γρ. σοὶ ἔς γ' ἡμῖν ὅτι ἔτε σοὶ ἄμεινον δέναι ὄφλειν, ἔ. ῥᾷον γρ. ὀφλεῖν

χήν-

χλιὼ. τὸ ᾗ πάντων μέγιστον κ᾽ κάλλιστον, τλιὼ μὴ σλιὼ χώραν αὐξανομένην ὁρᾷς, τλιὼ ᾗ πλ πολεμίων μεμιμένων· κ᾽ τὰ μὲ τῶν πολεμίων φρέατα ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ, τὰ πρότερον εἰς τλιὼ Σύρων ἐπικρατείαν συγκαλαπαδέντα, νῦν τἀναντία σοι προσκεχωρηκότα. τούτων δὲ ἔτι κακόν σοι ἢ " ἔτι ἀγαθὸν, μαθεῖν μὲ ἔγωγε βέλεσθαι κ᾽ εἰδ᾽ ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι, ἔφη, οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε ὅ, τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. γρ. ἔτι μὴ ἀΐ.

34. Ὁ μὲ δὴ Κῦρος ἅτως εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε, ἀλλ᾽ ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα ἃ σὺ πεποίηκας κακά ὄζιν, κ᾽ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ὄζιν οἷα " ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει· τλιὼ τε γὰ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τλιὼ σλιὼ ἐβελόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν, μᾶλλον ᾗ τλιὼ ἐμλιὼ ὁρῶ ἅτως αὐξανομένην. σοὶ μὲ γὰ ταῦτα ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δέ γε ὄζι " πῶς ταῦτα ἀτιμίαν φέροντα. κ᾽ χρήματά γε, " ἔφη, ἐγὼ ἂν σοι δοκῶ ἥδιον ἅτῳ δωρεῖσθαι ᾗ παρὰ σοῦ λαμβάνειν, ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως. τούτοις γὰ πλουτιζόμενος ὁρῶ σὲ κ᾽ " μᾶλλα αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. κ᾽ τοὺς γε ἐμοὺς φίλους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ᾗ νῦν ὁρῶν ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ ταῦτα, ἀλλ᾽ ἐν σοὶ σκέψας πάντα, καλαθέασαι, οἷά σοι φαίνεται. τί γὰ ἄν, ἔφη, εἴ τις κυνὰς, ἃς σὺ σκέπεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτῷ τε κ᾽ ᾗ σῶν, ταύτας θεραπεύων ἑαυτῷ γνωσιμωτέρας ᾗ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ᾽ ἂν ὑφείνοι σε τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ ᾗ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶ), καλείνο καλανόησον. εἴ τις τὰς σὲ θεραπεύοντας, ὃς σὺ κ᾽ φρουρᾶς κ᾽ " θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους ἅτω διαθείη ὥσ᾽ ἐκείνῳ μᾶλλον ᾗ σοὶ βέλεσθαι εἶ), ἆρ᾽ ἀντὶ ταύτης τῆς εὐνοίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί ᾗ (ὁ μάλιστα γρ. ὅσῳ ἂν μᾶλλον πλείονα φαίνηται, γρ. ὡς γρ ἔφη, ἅτως ἂν μοι δοκῶ ἥδιον σοι δ.ἢ π. σοῦ ἅτω λαμ.ὡς σὺ γρ. μᾶλλον γρ. εἰρκτείας

(ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀπαίζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειόταλα) εἴ τις γυναῖκα τιμῶ ζῶ ὕτω θεραπεύσειν, ὥστε αὐτῶ φιλεῖν μᾶλλον ποιήσειν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἆρ' ἂν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ ὑφελόμενος; πολλοῦ γ' ἂν, ἔφη, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε τοῦτο ποιήσας ἵνα δὲ εἶπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερές, εἴ τις ὃς σὺ ἤγαγες Πέρσας ὕτω θεραπεύσειεν ὥς' αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι ἢ σοί, ἆρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲ ἔ. ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῷ καλαχάνοι. τί δ', εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σε " εἰπόντος, λάμβανε τῶν ἐμῶν ὁπόσα ἐθέλεις, εἰ τοῦτο ἀκούσας οἴχοιτο λαβὼν πάντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δ' μηδὲ μετείοις ἔχοις χρῆσθαι· ἆρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἀμεμπτον φίλον νομίζειν; νυνὶ μέντοι ἐγὼ, Κῦρε, οὐ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις, εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ᾤχου πᾶς με τιμῶ δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον καταλιπες· καὶ νυνὶ ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δή μοι, καὶ τιμῶ ἐμῶ τῇ ἐμῇ " δυνάμει· ἐγὼ δ' δοκῶ, ἐθέλειν σωφρονεῖν ὧν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις. σὺ μὲ γὰρ φαίνῃ, ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτα δῶν σοι δοκεῖ συνεργετήματα εἶναι ὦ Κῦρε; ξυνῆδ' ὅτι, εἴτι ἐμοῦ ἐπήδε, ἐθέλοντός σε ὕτω με ἀποσερεῖν ἐφυλάττε ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τιμῶ γιγνῶ πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; ὃ γὰρ τοι ἐγὼ Μήδων ἦρχον δι' τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν ἦν), ἀλλὰ μᾶλλον " διὰ τὸ καὶ αὐτὸν τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

γρ. ἀπόντος λαμβάνειν ὁπόσα ἐθέλει, εἶτ' αὐτὸς τοῦτο

γρ. ἀφαιμῆ

γρ. διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς ἑαυτῶν

35. Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, θεὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴτι κἀγὼ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ὧν ἂν σε δεῖ-

θῶ. παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶ) μεμφόμενός μοι· ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς ὅπως ἔχομεν πρὸς σέ, ἴσως μάλ' σοι φανῇ τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα " ὀπὶ τῷ ἀγαθῷ πρὸ σοῦ πεποιημένα, ἀπαλλομένῳ τε ἐμοῦ σὲ ἀνιαπάζειν· ἐυδηγέτιν τε νόμιζε εἶ) · ἴσως δ' ὅπι θάτερα, τότε μοι μέμφῃ, ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις· " κἀγὼ ποιήσω ταῦτα. τί δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω σε; εἰ σὺ βούλῃ, ἔφη. ἢ οὐκ ἀποστρέψῃς με ὥσπερ ἄρτι; οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. ἢ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν. ὡς δ' εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλοι πολλοὶ, (πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅ,τι ἐκ τούτων ἔσοιτο) εὐθὺς ἠθύμησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν.

γρ. ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ, ἀπαλλομένῳ

γρ. κἀγὼ ποιήσω.

36. Καὶ ὁ Κυαξάρης δὴ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ὅπι τοὺς ἵππους ἠγῶνίζοντο, καὶ ὅπι μὲν τῷ Κυαξάρει οἱ Μῆδοι εἵποντο (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς ὕπως ἐπέτρεψεν) ὅπι δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ὅπι δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ὅπι τὸ στρατόπεδον, καὶ καλέσαντα τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν καλλιστάδα σκηνὴν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, παρεσκεύαζον τὰ ὁπλίσεια τῷ Κυαξάρει, οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν εἶχον πρὸ δείπνου ἦλθον ὁ Κυαξάρης, ἥκοντες πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν καὶ " αὐλοὶ ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ πολέμιοι ὡς κεκέλευστο ὑπὸ Κύρου, δῶρα ἄγοντες, ὁ μέν τις οἰνοχόον καλὸν, ὁ δὲ ὀψοποιὸν ἀγαθὸν, ὁ δὲ ἀρτοποιὸν, ὁ δὲ μαγειρικὸν, ὁ δὲ ἐκπώματα, ὁ δὲ ἐδητὰ καλά· πᾶς δέ τις ὡς ὀπιτοπολὺ ἔν γέ τι ὧν εἰλήφει ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν Κυαξάρην μεταξὺ ὡς ὅτε Κῦρος ἀφίκετο αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε οἱ Μῆδοι ἥπλον τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

γρ. αὐλοὶ καθ' ἑαυτούς, οἱ δὲ πολέμιοι ὑπὸ Κύρου ἐκελευσθέντες, δῶρα.

36

37. Ἐπεὶ δὲ δεῖπνα ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης ἠξίου τὸν Κῦρον, διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδειπνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπε, μὴ δῆτα σὺ κέλευε, ὦ Κυαξάρη. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι ὅτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες " ἐστηκότες θεράπουσιν; ἄκων καλῶς ἂν παρέποιμι εἰ τούτων ἀμελῶν τοῦ ἐμοῦ ἥδιστον θεραπεύειν δοκοίην· ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολὺ ἂν ἀθυμότεροι

γρ. ἐπαισθόμενοι

37

γίγνοιντο, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺ μείζους. ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὀψὲ ἥκων δεῖπνῳ ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀνάπαυε καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν. ἐγὼ δ' ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ ἔλεγον βέλτιόν μοι ἄριστον δ', ἔφη, πρῶτ' ἀκουστέον ὅπη τὰς σὰς εὐέργας παρέσονται πάντες οἱ δικαιότατοι, ὅπως βελτίους ὦμεν σοὶ τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τούτου, πότερον ἔτι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν.

γρ. λέγω

38 γρ. ἱκανωτάτους

38. Ἐκ τούτου ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τοὺς ἱκανωτέρους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμπεραίνειν ἔτι δέοι, ἔλεξε τοιάδε, Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, σὺν θεοῖς πάρεσιν ἡμῖν. ὅπου γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας· καὶ μὴν δὴ καὶ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσκυνοῦντες σύμμαχοι παραμεῖναι, καὶ πολλῷ ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴτι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴτι πεῖσαι δέοι. ὅπως δὴ τὸ κλέπτειν ὡς πλείστοις συμβοκῇ τῶν συμμάχων, ἥδιον μᾶλλον τοῦτο ἐμὸν ἔργον ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους κέρδους ἀλκιμωτάτους δοξάζειν εἴη, οὕτω καὶ

γρ. ὅταν ποιῆσαι δέῃ

" ὅταν δὲ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος δικαίως ἂν λελογισμενώτατός τε καὶ μεγαλοπρεπέστατος κρίνοιτ' ἂν εἶναι. μὴ μόνοι ὡς λόγον ἡμῖν ὑποδεξόμενοι οἷς ἂν ἕκαστοι ποιῶνται πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὡς τὰ πεπεισμένοις ὑφ' ἑκάστου δῆλοι ἐσόμενοι οἷς ἂν πράττωσιν οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μέν, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια ὅσα ἂν ἐγὼ δύνωμαι οἱ στρατιῶται περὶ τὸ στρατεύεσθαι βελτίονες ὦσι, τοῦτο πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον ς'.

ΤΑὐτῶ μὲν δὴ τῶ ἡμέρᾳ ἕτω διαγαγόντες, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραία πρωὶ ἦκον ὅπῃ τὰς Κυαξάρου θύρας πάντες οἱ Σύμμαχοι. " ἐν ᾧ δ' ἦν ὁ Κυαξάρης ἐπομνύοιτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ὅπῃ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους δορυφόρους ἀπὸ μιᾶς, οἱ δὲ Ὑρκανίους, " ὁ δέ τις Γωβρύαν, ὁ δέ τις Σάκαν· Ὑσάσπης δὲ Γαδάτᾳ τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δορύφορον τοῦ Κύρου μόνον. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπολωλὼς τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ σιωπή, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Γαδάτα, δῆλος, ἔφη, εἶ ὑπὸ Ὑσάσπου τοῦδε πεπυσμένος ταῦτα γιγνώσκειν ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν ἢ μὰν μὴ ὑπὸ τοῦ " Ὑσάσπου ταῦτα πεπεῖσθαι ἃ γιγνώσκει· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἰὼν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰ ἐμὰ παντελῶς. διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ " τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη " τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, " ἀδίκως γὰρ ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ὑσάσπου αἰτιῶμαι. καὶ ὁ Ὑσάσπης εἶπε, ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μὲν δή· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ ὡς οὐκ οἷόν τέ σοι μένειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μετανέμοιτο. καὶ ὁ Κῦρος, τί λέγεις; ἔφη, καὶ τοῦτο σὺ ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; μὰ Δί', ἔφη. ὡς ὦ

γρ. ἕως ἦν
γρ. ὁ δέ τις Σάκαν, ὁ δέ τις καὶ Γωβρύαν.
γρ. Ὑσάσπου πεπεισθεὶς ταῦτα γιγνώσκειν.
γρ. τούτῳ αὐτὸς διειλεγμένω. ἐρωτ.
γρ. πῶς ἐν νῷ ἔχεις ὑμῖν τὰ δι. τοῦ στρατεύματος ποιεῖν. καὶ ὁ Κ.
γρ. ἀδίκως ἄρα ἐγὼ Ὑσάσπου τοῦδε κατηγόρουν. καὶ Δία, ἔφη Ὑσάσπης, ὦ Κῦρε ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτᾳ τῷδε τοιαῦτα μόνον ὡς οὐκ ἔστι τε

ὁρᾶ γὰρ σε ὑπερηθυμοῦντα ἐν Πέρσαις πλείονων πλεονεκτεῖν, καὶ τῷ παρὰ ὀφθαλμοὺς ἑαυτοῦ ἕκαστα διεπεράζω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, σὺ δὲ ἂν ὀφθυμεῖς οἰκαδε ἀπιέναι; μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑσπασίνης, οὐδὲ ἀπειμίγε, ἀλλὰ μόνον σεφανηφορήσω ἐς ἂν ποιήσω Γαδάταν τετονὶ δεσπότην τῆς Ἀσσυρίας.

2 2. Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον πρὸς ἀλλήλους. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ὅτι θᾶττον Μηδικῇ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες ξυνῆλθον ὃς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, Κυαξάρης εἶπεν ὧδε, Ἄνδρες ξύμμαχοι, ἴσως ἐπιθυμητὰ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκός με ἄρχειν λόγου. νῦν οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἰ καὶ περὶ τούτου διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν. λεγέτω οὖν τις, ἔφη, καὶ αὐτὸς τοῦτο ἢ γινώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, Ἄνδρες ξύμμαχοι, ἐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἴτι δεῖ λόγων, ὅπως αὐτὰ τὰ ἔργα δηλοῖ τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ὅσα ἐμάθομεν ὅτι ὁμοῦ μόνοντες πλείω κακὰ ποιοῦμεν τοὺς πολεμίους ἢ πάσχοιμεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἡμῶν ἀπήλαυν, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἰκαδε ἀπιόντες ἕκαστοι χωρὶς ἦμεν, ὅπου γε ὁρῶμεν στρατευομένους, ὡς ἔοικε, χωρὶς ζεσθαι ξυμφέρει; ἡμεῖς γοῦν ὁ πολὺν χρόνον δίχα τῶν ἡμετέρων πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρταζάνης ὁ συλλήβδην ἦν ποτὲ φήσας Κύρῳ, εἶπε τάδε, Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν· ἔτοι μὲν γάρ φασιν ὅτι δεῖ μόνοντας στρατεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅτε οἴκοι ἤμεν, ἐστρατεύόμεν. καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων, ὡς ἐπιβουλευομένων, πολλάκις πεζήματα εἶχον φοβούμενός τε καὶ φυλάττων, καὶ ταῦτα ἐπιτρέπων τὰ οἰκεῖα δασμοῖς· νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, καὶ ὁ φοβοῦμαι

γρ. λέγεσθαι

γρ. οὐδαμοῦ ἔτι δεῖν

γρ. ἔτι θεῖν φρούρια, καὶ φοβοῦμαι δὲ ἐκείνους· ἐνωχ. δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω τὰ τῶν κ.

ζῆμαι ἐκείνης, ἐυωχῆμαι ἢ τὰ ἐκείνων, πίνω ἢ τὰ τῆδε πολεμίων. ὡς ἦν τὰ μὲ οἰκοι σρατεία ἦσαν, τὰ δ' ἐορτὴ, ἐμοὶ μὲ ἐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τιὼδε τ' παύηγυειν. ὅθὶ τότῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἐγὼ δ', ὦ Ἄνδρες ξύμμαχοι, μέχρι μὲ τῶδε ἐπαινῶ τιὼ Κύρε δεξιάν· ὑδὲν γὸ φιλότης ἦν ὑπέχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ὀκ τῆς χώρας, δηλονότι ὁ μὲ Ἀσσύριος ἀναπαύσεῖ, ἐ τίνων ποινὰς ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν κ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν, ἐγὼ ἢ ὀκ τῇ μέρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκιλω ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγνώμιν. ὅθὶ τότοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, Ὦ ἄνδρες, ὑδ' ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν διαλύωμὴ τὸ σράτευμα, τὰ μὲ ἡμέτερα ἀσθενέσερα γίγνοιτο ἄν, τὰ ἢ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξήσεῖ. ὅσοι μὲν γὸ αὐτῶν ὅπλα ἀφήρηῖ, ταχὺ ἄμμα ποιήσονῖ· ὅσοι τὲ ἵππους ἀπεσέρηῖ, ταχὺ πάλιν ἄμμας κλήσονῖ· ἀντὶ ἢ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι κ ἐφηβήσουσι κ ὁπλωθήσονῖ, ὥσε ὑδὲ θαύμασον εἰ ὀν τάχει πάλιν ἡμῖν πρᾶγματα παρέχειν δωνήσονῖ. τί δῆτα ἐγὼ Κυαξάρει λόγον ἐπέλθωσα ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς σρατιᾶς; ἓν ἴσε, ἔφη, ὅτι φοβέμενος τὸ μέλλον. ὁρῶ γὸ ἡμῖν ἀντιπάλους πρόσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε σρατευσόμεθα, ἐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρχεῖ μὲν γὸ δήπου χειμὼν, σέγαι δ' εἰ κ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δία ὀκ ἵπποις, ὑδὲ θεράπουσιν, ὑδὲ πῷ δήμῳ τῷ σρατιωτῶν· ὧν ἄνω ἡμεῖς ὀκ ἂν δυναίμεθα σρατεύεσθαι. τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου μὴ ἡμεῖς ἐληλύθαμεν, ὑφ' ἡμῶν ἀνάλωῖ, ὅποι ἢ ὀκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι " ἀναχεχωμισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα· ὥσε αὐτοὺς μὲ ἔχειν, ἡμᾶς ἢ ταῦτα μὴ δύασθαι λαμβάνειν. τίς ἦν ὕτως ἀγαθὸς, ἢ τίς ὕτως ἰσχυρός, ὃς λιμῷ κ ῥίγει δύαιτ' ἂν μαχόμενος σρατεύεσθαι; εἰ μὲ ἦν ὕτω σρατευσόμεθα, ἐγὼ μέν φημι χεῖμα ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τιὼ σρατιὰν, μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξαθλιῶσαι. εἰ ἢ βουλόμεθα ἔτι σρατεύεσθαι, τόδ' ἐγώ φημι ἔτι χεῖμα ποιεῖν, πιεῖσθαι ὡς τάχισα τῶν μὲ ἐκείνων ὀχυρῶν ἡμᾶς

ὡς

ὡς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι. ἐὰν γὰρ ταῦτα γιγνηται, τὰ μὲν ὀπτιόμενα πλείονα ἕξουσιν ὁπότεροι ἂν πλείω διώκοντες λαμβάνοντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσονται ἢ ὁπότεροι ἂν γρ. κρείττους ἥττους ὦσι. νικῶ δ' ἐγὼ διαφέρομαι τῷ ἐν πελάγει πλέοντων· καὶ γὰρ οἱ μείονι πλέουσι μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον ἐλάττω οἰκότερον τῶν ἀπολοίπων καταλείπουσιν. ἐγὼ δὲ φημὶ ἡμῖν γιγνηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀμφισβητεῖσθαι τὰ χωρία, ἡμῖν δὲ ὑπ' εὐδίας μᾶλλον ἔσαι πάντα. ὁ δὲ ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲ τοῦτο ὀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἐπειδὰν ὦμεν οἴκοθεν ἀποδημοῦντες, φρουρήσομεν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσω ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Λακωνικῆς ἐπείνα κλᾶδε καὶ ἐργάζεσθε· γρ. σωζεῖσθε οὕτω γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν δυνώμεθα φρουροῦντες σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες, βιοτεύσετε· ἐγὼ γὰρ, οἶμαι, δυνήσονται τῷ ἐγγὺς ἑαυτῶν ὄντων κακῶν ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῶν ὀφθαλμοῦσιν. γρ. ἴσεσθε

3. Ὡς δὲ ταῦτα ἐρρήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνεκάμπτοι ξυμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἵνα ὀπτεύσωσιν οἱ Συμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὡς τε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς Συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπεὶ ἑώρα πάντας προθύμους ὄντας περάσειν ὅσα ἔλεγε, τόλμα ἔφη, εἰ τοίνυν παραινῶ βουλόμεθα ὅσα φαμὲν, χρὴ ποιεῖν ὡς τάχιστα ἃ ἂν δέοι γενέσθαι, μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. ἐν τούτῳ ὑπέσχετο μὲν Κυαξάρης μηχανὰς αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλας δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλας Τιγράνης· ἄλλας δὲ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἔφατο πειράσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορεύοντο μὲν μηχανοποιοῖς, παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει. ἄνδρας δὲ ἐπέστησε οἷς ἐδόκουν ὀπτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν. γρ. αὐτὸς δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσθαι

4. Κῦρος

4 Κῦρος δ', ἐπεὶ ἤγετο ὅτι διατρίβοι ἂν ἀμφὶ ταῦτα, ἐπάθλοις μὲν τὸ στράτευμα ἐνθα ᾤετο ὑγιεινότατον εἶ) καὶ εὐπορωτατον ὄσα ἔδει παρεκομίζειτο· ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ δεῖ μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ πρὸς τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύσαιτο. πρὸς δὲ τούτοις, ἐρωτῶν ἐν ᾧ ἔστο μάλιστα οἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγε δεὶ εἰς προνομὰς, ἅμα μὲν ὅπως ὁπλιτικὰ λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ἐμμιμνήσκοιντο. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

5 Ἐν δὲ Βαβυλῶνι οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἀπὶ Λυδίας, πολλὰ μὲν τάλαντα ἀργυρίου καὶ χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν δὴ ἐν ὄχλῳ τῷ στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν ὡς ὑπεκλίθοιντο ἢ ἐπὶ τὰ χρήματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος, γιγνώσκων ὅτι οἴχοιτο φυσήσων ἔτι δυνάμιν ἀντίπαλον, ἑαυτὸν ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεήσων· καὶ ἐξεπέμπετο μὲν τὸ ἐπὶ Πρᾶν ἱππικὸν, τοῦ μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοῦ δὲ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους. ταῦτα γὰρ ὥρα πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀνεωρᾶτο ὅ τι εἴτε ὄπλον ἐδέησε καλὸν, εἴτε ἵππον. κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἅρματα ἔκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν δυνατὰ ἦν. καὶ τῶν μὲν Περσικῶν στρατιὰν ὡπλισμένην εἶχεν, καὶ τῶν Κυρτίων ἔτι πλείω ἦσαν ἁρματηλασίαν κατεσκευασμένοι· τὸν γὰρ πεδίον χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Σουσίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν ὅτῳ ἐχρῶντο ὥσπερ καὶ νῦν οἱ Κυρτιαῖοι. ἔδοξε δὲ αὐτῷ, ὃ καὶ ἦν εἰκὸς καὶ εἶ) τῇ δυνάμει, ὅταν δὴ βεντίσων ὁπὶ τοὺς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀπροσδοκήτῳ μέρει εἶ), καὶ εἰς τὸ κρατεῖν ὅτι μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἅρματα γὰρ τριακόσια τοῦ μὲν μαχομένου παρέχει βιαιότητα, ἵππους δ' ἕτοι χιλίους δισχιλίοις καὶ

4 ἐπὶ δὲ ἂν ὅλον διὰ βίου κλύσῃ ἐπ' ἢ τις ἵππου.

χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσι μὲν, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλιστα πιςεύουσιν οἱ βέλτιστοι, εἰς τριακοσίους· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ὑπ' ὀπίσω τοῦ πολεμίου βλάπτουσι. ταύτην μὲν δὴ τὴν διφρείαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκεύασεν ἅρματα δρεπανηφόρα τε ἰσχυρῶς, ὡς μὴ ῥᾳδίως διαπίπτηται, ἄξονάς τε μακρούς· ἵππον δὲ ἀναστρέφεται πάντα τὰ πλατέα. τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων. ὕψος δὲ τούτων ὅτι μέγιστον τῶν ἀγωνίων, ὡς δυνατὸν ἦν ἡνιοχεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἵππων τοὺς δίφρους. τοὺς δ' ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῆς ὀφθαλμῆς. περιέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδήρεα ὡς διπήχεα πρὸς τοὺς ἄξονας ἔκθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τὸν ἄξονα εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλοῦντα εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, ὅτι καὶ ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται καὶ οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ φόρτα τε τῶν φίλων ζευγνύμεναι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι ζευγνύμεναι καὶ ταῦτα μὲν ὅτως ἐπαρεσκεύαστο.

γρ. ὅτι καὶ νῦν ἔτι τοιοῦτοι σκευοφορεῖται.

6. Βελόμενος δέ τινα κατάσκοπον πέμψαι εἰς Λυδίας, καὶ μαθεῖν ὅ, τι φρονοίη ὁ Ἀστυάγης, ἔδοξεν αὐτῷ σκοπεῖν εἰ, Ἀράσπας ἐλθεῖν εἰς τοῦτο, ὃς οἱ λάπτων τὴν καλὴν γυναῖκα. ζευγνύμενος δὴ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε· ληφθεὶς ἔρασθαι τῆς γυναικὸς, καὶ πάντα προσεπιτρέπειν λόγους αὐτῇ περὶ ζεύξιος. ἡ δὲ ἀντέφησε μέν, καὶ λαθεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα, καίπερ ἀπόντα· (ἐμέλλει γὰρ ἀπιέναι ἰσχυρῶς) ἡ μέντοι κατηνάγκασε τὸν Ἀράσπαν εἰς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσαν ζευγνύμενος φίλης ἀνδρός. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν ὑπηρετήσειν τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο, ἀπεῖπε τῇ γυναικί, ὅτι εἰ μὴ βέλοιτο ἑκοῦσα ποιῆσαι ταῦτα· ἐκ τούτου ἡ γυνὴ, ὡς ἤλπισε τὴν βίαν, κἀκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τῷ ἔρωτι φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ, καὶ κελεύει

γρ. ὑπηρετεῖν ἀπιτυγχάνει δ' ἐκέλ.

κελδύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὴ μὴ τοιαύτῃ γυναῖκα, πείθειν ἤ, εἰ δυνατὸς, ἂν ἔφη κωλύειν. ἐλθὼν ἤ ὁ Ἀρταβάζης πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, παρακαταθήκῃ τε ὀναμάζων τῇ γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτῷ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ " ἀκρότειαν. ὥστε τὸν γρ. ἀκρασίαν.
Ἀράσπαν πολλὰ μὴ δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ μή τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου. ὁ δὴ Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ, καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι δὴ τούτων· ἐγὼ γὰρ θεός τε ἀνέω ἔρωτος " πανθάνεσθαι, ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα φρονί- γρ. πάσχειν.
μως δοκοῦντας εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δὲ ἐμαυτῷ κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε ζυνὼν " καλοῖς ἀμελῆσαι αὐτῆς. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγμα- γρ. ἀμελεῖν
τος ἐγὼ αἴτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συνκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, ἀλλὰ σὺ μὲν ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ οἷσθα καὶ τἆλλα, πρᾶός τε καὶ ζυγγνώμων τῆς ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων. ἐμὲ δὲ, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύσει τῷ ἄχει. ὡς γὰρ ὁ θρᾷξ ἀπῆλθε τῆς ἐμῆς ζυμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι. οἱ δὲ φίλοι πρασσόντες συμβαλλόμενοι ἀπορρὸν ἔχειν ἐμαυτὸν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, εὖ τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἵος τ' ἐμοίτε ἰσχυρῶς χαρίζεσθαι, καὶ τοὺς ζυμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. εἰ γὰρ γνοίατο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅ, τι ἐγώ σοι ἐν καιρῷ ἂν γνοίμην αὖ χρήσιμος. εἰ τοίνυν, ἔφη, προθυμοίμην ἐμὲ φανῆναι ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστωθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. ἔγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὡς σὲ πρόθυμος λόγου ἂν παρέχοιμι. ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἂν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε μηδὲ ἓν

σε λελησθέναι ὧν βυλόμεθα εἰδέναι. ὡς παρδίσομαι σοι, ἔφη, ἤδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο, ἦν δ' ἐγώ, ἓν τῶν πάντων ἔσται, τὸ δακεῖν με ἀπὸ σοῦ μελλήσοντά τι παθεῖν ἀπαφλήσαι. εἰ καὶ σωφρονήσῃ, ἔφη, ἀπολιπεῖν τὴν καλλίω Πάρθενον, δύο γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. νῦν τοῦτο περιλοσόφημα μὴ τοῦ ἀφίκτου σοφιστοῦ τοῦ ἔρωτος. καὶ γὰρ δὴ μία γε ἓκάστου ἅμα ἀγαθή τέ ἐστι καὶ κακή· καὶ δῆλον ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾷ, καὶ ταῦτα ἅμα βούλεται καὶ οὐ βούλεται πράττειν· ἀλλὰ δηλονότι δύο ἐστὸν ψυχά, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται· ὅταν δὲ ἡ πονηρά, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. νυνὶ δέ, ὡς σὲ ξύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολύ. εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα κἀκείνοις πιστότερος ᾖς· ἐξάγγελε ἐκείνοις τὰ παρ' ἡμῶν, ὅτω τε ἐξάγγελε ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ βέλτιστα σε λέγειν ἐμποιῶν μάλιστ' ἂν εἰς ἃ σὺ βούλοιο πράττειν. (εἰ δ' ἂν ἐμποιῶν εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζειν ἐμβαλεῖν τῆς ἐκείνων χώρας. ταῦτα γὰρ ἀκούοντες ἥκιστα ἂν παντὶ δόξειεν ἀθροίζεσθαι, ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ ἐν τῶν οἴκοι. καὶ μάλα, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὑπαλείσον χρῆναι· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν ἐγγύτατα ἡμῖν ὦσι, ταῦτα μάλιστα ἡμῖν χαμαὶ εἰδέναι ἔστω. ξυμβάλλου δ' αὐτοῖς καὶ ὑπόπτεσθαι ὅτι ἂν δοκῇ κρατίστου εἶναι. ὅταν γὰρ σὺ ἀπιὼν θῇς εἰδέναι δοκῶν τινὰ τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον ὑπὸ τοῦτο τετάχθαι αὐτοῖς. μεταπέμπεσθαι γὰρ οὐκ ἔστιν· καὶ ἐὰν ἄλλη μεταπέμπωνται, ἐξ ὑστέρου ταράξουσι. Ἀφικόμενος μὲν δὴ ὅτω ἐξελθὼν, συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους διαφωνοῦντας, καὶ αὐτῶν πρός τινας οἷα ᾤετο ξυμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο.

7 7. Ἡ δὲ Πανθία, ὡς ἤκουσε τὸν Ἀβραδάταν πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀβραδάτας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους. ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἐκεῖνος πέμψῃ πρὸς σὲ ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδέχομαι ἥξειν πολὺ Ἀβραδάτου πιστότερόν σοι φίλον, καὶ δῶ σ' ἔμοιγε εἰδέναι ὅτι ἀποδώσει ἥκων ἔχων παρέσται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲ πατὴρ τοῦ νῦν βασι-

λεύοντος

λάϊος φίλος ἰὼν αὐτῷ· ὁ δὲ νιὸς βασιλέων καὶ ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διαπαῖσαι ἀπ' ἀλλήλων, ὑβρεισὴς ὥσπερ νομίζων αὐτὸν, οἷός' ὅτι ἀσμένως ἂν περὶ ἄνδρα οἷον σὺ εἰ ἀπαλλαγείη. ἀκέσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἡδέως ἔπεμψεν πρὸς τὸν ἄνδρα. ἦλθε δ' ἔπεμψεν· ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτης τὰ περὶ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ πάλαι δὲ ἤδεσθαι ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. ὡς δ' ἰὼν πρὸς ταῖς τῶν Περσῶν σκοπαῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὃς ἰών. ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγγελον κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτης, περιπαύσαντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκδυσελπίσαντες. ἐν τούτῳ δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τῷ Κύρῳ τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκισιν. ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀκούσας εἶπε, τί ἂν ὧν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ τοιάδε τε σὲ καὶ ἐμαυτὸν ἀποδιδοίην; τί δ' ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνον οἷός περ ἐκεῖνος ὢν καὶ ἐκείνῳ πρὸς σέ;

χρ. περιφρόνησε εἶναι περὶ ἐκείνου οἷός περ ἐκεῖνος

8. Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτης· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν, ἀνδ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί μᾶλλον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ δεράπαινα καὶ σύμμαχον, καὶ ὅσα ἂν ὁρῶ σε ἀσμενίζοντα, σωφρόνως σοι πειράσομαι ὑπηρετεῖν ὡς ἂν δύωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐγὼ δέ χομαί σου καὶ νυνὶ μέν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν, ἔνθεν δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεῦρό σε σκηνῶν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις. 8

9. Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτης ἀσμενίζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συμβαλεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἅρματα ἐν τῷ ἱππικῷ τῷ ἑαυτοῦ ὅμοια ἐναντίῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡνιοχήσων αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ἅρματος παρεσκευάζετο. συνεζεύξατο δὲ τὰ ἑαυτοῦ ἅρματα τεθωρακισμένα τε καὶ ἓξ ἵππων ὀκτώ. ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐν τῷ 9

ἐκ τῆς ἑαυτῆς χρημάτων χρυσῶν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο καὶ χρυσῶν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ βραχιόνια· τοὺς δ' ἵππους τὸ ἅρμα τος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατέσκυδασε. Ἀβραδάτης μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τεθαρρυμον αὐτοῦ ἅρμα, καλέσας εἶπεν ὡς οὐ δεῖ καὶ ὀχὶ θαρρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκλῳ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τῆς μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα. ἵνα δὲ τοῦτο περίεργον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδείκνυον αὐτῷ μεγάλη μὲν ὀπλιτεία ἡγεῖσθαι τῇ ἑαυτοῦ φαλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῆς πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ὅτι τῆς οἰκημάτων καὶ περιόδους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ ὅτι τῆς πύργων ἕκαστον ἀνδρας εἴκοσιν.

10 γρ. τὸ ἀγωγίμ

10. Ἐπεὶ δὲ πάντα συνῆρμόκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, πεῖραν ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίμου. καὶ πολὺ ῥᾷον ἤγετο τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἄνδρας, ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τάλαντα εἴκοσι καὶ πέντε τάλαντα· ἵνα δὲ πύργος, ὥσπερ τραγωνίου σκηνῆς, τῆς ξύλων πάχος ἐχόντων καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, τούτοις ἐγίνετο ἔλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. ὡς δ' ἔγνω εὐπορεῖ ἤδη τοῦ ἀγωγίου, παρεσκευάζετο ὡς ἅμα ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τοῦτο ἐν πολέμῳ πλουσιώτατον, ἅμα σωτηρίαν τε εἶναι καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐδαιμονίαν.

γρ. ἵνα ζευγίτης ἢ πύργος, γρ. πάχος ἔτων

11 γρ. Κῦρε ὅτι ἀπήγγειλας

11. Ἦλθον δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἀγγέλους ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰνδὸς ὅσπερ ἔλεγε τοιάδε, ἐγὼ ὦ Κῦρε, ἥδομαι ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σε ξένον εἶναι, καὶ πέμπω σοι δῶρα· κἂν ἄλλων δέῃ, μετάπεμπε. ἐπέσκηπτε δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ, τι ἂν σὺ κελεύῃς. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, κἀγὼ τοίνυν ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους κελεύω ἔνθα καλέσαντες φυλάττειν τὰ δῶρα, καὶ ζῶν ὅπως

πως ὑμῖν ἥδιον ὄζι. ζεῖς ἤ μοι ἐλθόντες ὑμᾶς εἰς τὸν πολεμίους, ὡς παρὰ τῶν Ἰνδῶν περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ, τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγέλλετε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ. κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἴσομαι τότε ἢ ὅτι χήμαλα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν ἥλιοι ἑωθινοὶ καλάσκοποι ὧδέν ἄλλο δηλοῦσιν εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν. οἱ δὲ τοιοῦτοι ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βελτίμαλα καταμανθάνουσιν, οἳ μὴν δὴ Ἰνδοὶ, ἀκούσαντες ἡδέως καὶ ξενισθέντες τότε μὲν τῷ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ἅτε χόμενοι ἢ μὰ καταμαθόντες ὅσα ἂν δυνώμεθα πλείστα ἐν τῇ πολεμίων, ἥξειν ὡς ἀπαγγελοῦντες ταχίστα.

γρ. βελτίμαλα

γρ. ὡς ἂν δυνάμεθα

12. Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκεύαζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ οὐκ ὀλίγης δυνάμεως προσδεησόμενος. ἐπεμελεῖτο δὲ καὶ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἐβούλετο πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις ὅτι φιλτάτους καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους ὅτι φοβερωτάτους. ταῦτα δὲ ἐξηυρίσκετο ὅτι τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἑκάστοτε καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ ὡς ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὅπως οἱ αὐτῷ κράτιστοι ἔσονται σπουδάζοντας καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρεῖχεν καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅτι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐτίθει, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

γρ. αὐτῷ

13. Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀπεπεπλεσμένα ἦν πάντα ἃ ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἐπλεον ἤδη ἢ πεζοὶ εἰς τὸν μυρίους· καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα ἅτε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἑκκαίδεκα ἦν ἤδη καὶ εἰς τὰ ἑκατὸν, ἅτε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε καταπεπλάσθαι ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἑπτὰ ἐποίησεν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅρματα

13

μᾶλλα ἐπεπείκει Κῦρ☉ Κυαξάρῃ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον μεταπολεμῆσαι ἐπὶ τὴν Τρωϊκὴν καὶ Λιβυκὴν διαφέρειν. καὶ ἐκ τούτου ἐπορεύετο καὶ ταῦτα ἐπὶ εἰς ἄλλα ἔπαθον. καὶ ὅπως τὰς παρασκευὰς ἅμα ἐπιτελέσωσιν ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστῳ τέλει καὶ ὁ μὲν πλεῖστ☉ χρόνος ἔτος ἦν ἔχει τῷ γεωργῷ ὡς ἦν δὴ παντελῶς κεκρατημένος, καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ πρὸς τὸν πολεμίων.

14 14. Ἐπεὶ δ' ὥρα διακεκριμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐπὶ τὸν πολεμίων, ὃς ἐπεστόμφ Κῦρ☉ ὅτι καλασκοπῆ, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσ☉ μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ῥημάχ☉ εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' ἐστὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ δυνάμει ἅπασαν παρεῖναι χρήματα ἢ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα ἢ τελεῖν καὶ ὁπλίτας ὅσ δύναιντο, καὶ ἁρματοπώλους οἷς δέοι· ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶ πολλοὺς μὲ θεραπόντων μὲ χειροφόρους, καὶ γυμνῆτας ἢ πελτοφόρους· καὶ δεῦρο ἔλεγον εἰς δισχιλίους ἀφικνεῖσθαι σὺν ἀσπίσι ταῖς ποδήρεσι, καὶ δόρασι μακροῖς (οἷα δὴ καὶ νῦν ἔχουσι) καὶ κράνεσι· πρόσεστι δὲ καὶ Κυψελίων στρατεύμα ἔτι, παρεῖναι δὲ ἤδη καὶ Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν Βαβυλωνίῳ ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ὑπαγκάσθαι ἕπεσθαι· στεῖλαι δὲ καὶ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα πρὶν συμμαχίαν σφίσι λέγεσθαι καὶ τὸ στρατεύμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν πεῖσθαι καὶ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβαρα, ἔνθα καὶ ὁ σύλλογ☉ τῶν τοῦ βασιλέως βαρβάρων τῶν κάτω εἶναι) καὶ ἀγορεύειν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐκεῖθεν κομίζεσθαι. ἐπὶ δὲ τούτοις ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι (ἔτυχε γὰρ ὁ Κῦρ☉ ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὃν ἔμελλε πόλεμος ἔσεσθαι τι ἐπεμπε) καὶ δῆλοι ἐποίουν καλασκοπῶν, ὡς αὐτομόλους) ὡς δὴ πεισθεὶς ταῦτα ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, φρονήσας τὰ ἐναντί☉ ἐγίγνετο· ἀλλ' ἐπεὶ, ἦσυχάζειν ἢ ὡς ἐπίστασι διαφοίτων, φαίνεσθαι τε οἱ πολλοὶ ἐν τῷ

γρ. καλασκοπῆ,

γρ. προσίτι ἢ καὶ κυ. στράτευμα, παρ.

γρ. Θυμβαρρα

γρ. καὶ, Θυμβρεία. γρ. καὶ Θυμβρείαν. γρ. καὶ, Θυμβρείδα

ἐρα

ἐφαίνοντο· ἐλυποῦντό τε, καὶ μεσὰ ἰὼν πάντα ἀλλήλως ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.

15. Ὡς δὲ ἤκουσε ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμούντων βλάβη ἐδόκει τοῖς γίγνεσθαι, καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλῳ εἴ τις βούλοιτο τῶν διαφόρων προίεσθαι ἀκροάσομενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγώ τοι ἡμᾶς συνεκάλεσα, ἰδών τινας ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ εἰκότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις, δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἴτις ὑμῶν ὅτι μὴ οἱ πολέμιοι λέγονται συλλέγεσθαι δέδοικεν, ὅτι ἢ ἡμεῖς πολὺ μᾶλλον συμφέρομεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σύν Θεῷ παρεσκεύασμεθα νῦν ἢ πρόσθεν· ταῦτα δὲ ὁρῶντες ἀθαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτ' ἂν ἐποίησατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα; καὶ πρῶτον μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς ἦσαν πάλιν ἔρχονται, ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἰὼν ποτε νίκαν ἐκτήσαντο, ἔπειτα δέ, οἱ τότε ἐκφανέντες τῶν τοξευμάτων καὶ ἀκοντίσεων τὰς ἀκροβολίσεις, νῦν ἦσαν ἔρχονται, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι. ἔπειτα δὲ ὥσπερ ἦσαν ὁπλισάμενοι τὸν πρόσθεν τότε ἐνίκων, νῦν ἦσαν καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται· καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, πολλῷ δὲ ἐν ἰσχυρίστερον ἕκαστος λαβὼν, προσελαύνειν διανενόηται ὡς ἐκ χερὸς τῷ μάχῃ ποιησόμενος· ἔτι δὲ ἅρματα ἔρχεται ἃ ἦσχυσαν ἐσήξεται ὥσπερ πρόσθεν ἀποστραφέντα ὡς εἰς φυγήν, ἀλλ' οὔτε ἵπποι εἰσὶ καταπεφαρμακισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἅρμασιν, οὔτε ἡνίοχοι ἐν σύργοις ἑστᾶσιν ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα ἄμαξαι συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι. δρέπανά τε σιδηρᾶ πρὸς τοῖς ἄξοσι προσήρμοσαι, ὡς ἐλῶντες καὶ ἦσαν εὐθὺς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων. πρὸς δ' ἔτι

15

προεῖσθαι

πολέμιοι συλλέγονται δέος.

θεοῖς

ἀκροβολισμοὺς

κάμηλοί εἰσιν αὐτοῖς ἐφ' ὧν σεσελῶσιν, ὧν μίαν ἑκάστῳ ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες. ἔτι ἢ πύργους ἔχοντες σεσίασιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲ ἀυτῷ ἀρήξουσιν, ὑμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσιν ἐν πεδίῳ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι. εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὅτι Κροῖσος μὴ ἥκοι τοῖς πολεμίοις σεσπευδὸς, ὃς τοσούτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἥττους, ἀντὶ τοῦ ἀρήξειν τοῖς συμμάχοις, φεύγειν ᾤχετο. ἔπειτα ἢ διαγέλεται δήπου ὅτι αὐτοὶ μὴ οἱ πολέμιοι οὐκ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλως ἢ μανθάνωσι ὡς ἄμεινον μαχουμένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτούς. εἰ μήτοι τισὶ ταῦτα μὴ τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ ἢ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους. πολὺ γὰρ ἂν εἶεν ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ὠφελοῖεν ἢ παρόντες.

16 16. Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε, ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες σὴν ἀγγελλομένων. οὐ γὰρ φοβηθέντες ἔτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες, ὥσπερ γε ἔφη, εἰ τινῶν βελομένων τὲ καὶ οἰομένων ἤδη ἀρισήσειν, ἐξαγγελθείη τί ἔργον ὃ ἀνάγκη εἴη σοὶ τῷ ἀρίστῳ ἐξεργάσασθαι. ἴσθι δ' ἄν, οἶμαι, ἥδιστα τοῦτο ἀκούσας. ἔτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλεῖσθαι, ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅτι " ἔστί τι λοιπὸν ἔργον ὃ σοὶ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ οὐ περὶ εὐσεβείας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅτῳ σῖτος πολὺς καὶ σώματα ἔστι, καὶ φίλοι καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις εὔροιεν ἀγαθά· ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ

γρ. ἐστὶ πορίσαι λοιπὸν

τούτων

τούτων τὴν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. ὁ μὲν ἔτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἤνεσάν τε τὸν λόγον καὶ ἐπήνεσαν.

17. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἶέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα. ὅπως τὰ ὀπτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται. ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ ὅτω λέγω· εἰ δέ τις ἄλλως πως γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶ ἢ ῥᾴον ἡμῖν, διδασκέτω. 17 γρ. ἄλλη πη

18. Ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ ὡς χρεὼν εἴη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ὅπη περ πολέμιοι, ἀντέλεγε δὲ ὑδεὶς, ἐν τούτῳ δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σοὶ θεῷ παρεσκεύασται· νυνὶ δὲ τὰ ὀπτήδεια δεῖ εἰς τοὐδὲ συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις περβάποσι χρώμεθα, μὴ μεῖον εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογίζομαι εὐελπις πλειόνων ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσουμένων ὁδὸν, ἐν ᾗ ὐδὲν εὑρήσομεν πρὸς ὀπτηδείων. ἀνεσκευάσθαι γὰρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα δυνατὸν συσκευάζεσθαι ὧν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν· (ἀνάγκη γὰρ τούτου ἔτι μάχεσθαι ἔτε ζῆν δυνάμεθα ἄν) οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ ἔχειν ἕκαστον ὅσον ἱκανὸς ἔσται ἡδῦναι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδρεπστεῖν. πολλὴ γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν ὑδ' ἂν πάνυ πολλοὺς οἶνον συσκευασώμεθα, διαρκέσει. ὡς ὧν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γιγνόμενοι νοσήμασι περιπέσωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ὅπου μὲν τοῦ σίτου νυνὶ εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ. τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες ἥδιστα πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅσοις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένῳ ἀεὶ τοὺς μάζαν ἐδίδει· καὶ ὅσοις ἀρτοσιτεῖ ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον. καὶ τὰ ἑφθὰ δὲ πάντα μᾶλλον τῷ πλείστῳ ὕδατι σκεύασαι. μετὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ὀπτοῖνοιμεν, ὑδὲν μεῖον ἔχουσα ἡ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ καὶ τῷ μὴ 18

γρ. παράλλαξις

τὸ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν μάθωμεν ὑδρεπόται ἡγούμενοι. ἡ γὰρ τῶν μικρὸν μετάλλαξις πᾶσι ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς. διδάσκει δ' ἡμᾶς καὶ ὁ Θεὸς, ἀπάγων ἡμᾶς τῶν μικρὸν ἐκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλπη, καὶ ἐκ τοῦ θάλπους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα. ὃν χρὴ μεμνῆσθαι, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν σωφρονισθέντας ἡμᾶς ἀσκεῖσθαι. καὶ τὸ τῶν σωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰ ὁπλίσματα καταπανᾶται. τὰ μὲν γὰρ ὁπλίσεια σκεπάζοντα οὐκ ἄχρηστα ἐστι· σωμάτων δὲ ἐνδεθέντες μὴ δείσητε ὡς οὐχ ἥδεως καθεδήσεται εἰ δὲ μὴ, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. ἐσθῆτι μὲν τοι ὅτῳ ὄζειν ἀφθονωτέρᾳ παρῆσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ὄφελος· ὅπλα δὲ χρὴ σωφρονοῦσθαι ὅσα ὄζειν ὀξέα ὁπλεῖται καὶ δεινὰ καὶ ἀλυρά· ταῦτα γὰρ ὁπὸ σίτου τε ἄγει καὶ ὁπλείσιον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐμβαίνωμεν εἰς ἀκάρασα, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι αἷς σιτοποιησόμεθα. τοῦτο γὰρ κωφότατον τῶν σιτοποιϊκῶν ὀργάνων. σωφρονοῦσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι. τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρός ἐστιν, ὠφελεῖ δὲ τὰ μάλιστα χρὴ τοιάδε νομίζειν, μάλιστα δείσῃ. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἰατροὺς μάντας. τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἰσμὲν ἤρτηται· ὧν κατατειβομένων καὶ καταῤῥηγνυμένων ἀναγκαῖον ἄρχειν, ὡς μήτις ἔχῃ φειδωλά. ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ὁπλασθέντα ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνας φέρεσθαι. ὁ γὰρ λόγχης ἀκονᾶν, ὁπλεῖται καὶ τῆς ψυχῆς τι παρακονᾷ· ἔπεσι γάρ τι ἀρχικὸν, λόγχης ἀκονῶντα κακὸν ἔστι). ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα σκέπασια καὶ ἅρματα καὶ ἁμάξας. ἐν γὰρ πολλαῖς σκέψεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα ἔστι). ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ὁπὸ ταῦτα πάντα. ἃ γὰρ ἀπανλαχοῦ χρέος τέχναι παρεγίγνονται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οὐκ ἰκανοὶ ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄκμονα καὶ σφῦραν ἐλάσαι, καὶ χρὴ τὸ νωσοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρεπάνην. ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ χρήσι-

χρήσιμα ἑκάστῳ, καὶ ὑμῖν τε κοινῇ πολλάκις ὠφέλιμα γίνεσθαι. τὰ μὲν δὴ εἰς ὅπλων δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὁπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς. ὁ γὰρ δεῖ παιδεύειν ὅτῳ ἂν τις δέηται τούτων· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ὅσα δὲ καὶ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲ ὑπογεγραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν. τούτους οὖν χρὴ τοὺς μὲ ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν τελεκυμ ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, σαμπυλα, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν, ἄμπυα. τούτους δ' ἔχοντας ταῦτα χρὴ τῶν ἁμαξῶν κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως, ἢν τι δέῃ ὁδοποιίας, εὐθὺς ἑτοῖμοι ἦτε, καὶ ἐγὼ, ἢν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ ξυὶ τοῖς ὀργάνοις χαλκέας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως ὁπόσα ἂν δέηται καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλίπηται. ἔστι δὲ ὁπλοφόρα μὲ τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δ' ὑπίσαν τοῦ βαλαντίου μισθὸν ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔασον. ἢν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἕπεσθαι πωλήσων τι βαλόμενος, τῶν μὲν προφερομένων ἡμερῶν τὰ ὀπισθόδεια ἐχέτω· ἢν δέ τι τῶν πωλῶν ἁλίσκηται, πάντων στερήσεται. ἐπειδὰν δ' αὖται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνηται, δῶρ καὶ ἔπαθλα τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται· εἰ δέ τις χρημάτων προδοσίαν νομίζει εἰς ἐμπολὴν γνωσθεὶς ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς ἢ μὲν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲ δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τις τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. καὶ ὑμεῖς μὲ ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ὅπῃ τῇ ὁρμῇ. ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχῃ,

γρ. τούτων δὲ καὶ τοὺς μὲ τῶν ἀκοντιστῶν χρὴ πελ.

γρ. ξυλοτόμον

γρ. ὅπως ἂν τι δέῃ

ἔχη, σημαῦμθ. παρεῖναι ἢ χρὴ ἅπαντας τὰ σφετερισμένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν σφῶν τὸν ἡγεμόνας ἑαυτῷ. ὑμεῖς δὲ ὦ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτῶν ἑκάστου τάξιν συλλεσεσάμθ᾽ πρὸς ἃ πάντες "συμβαλεῖτε. "καταμαθητε

γρ. συμβάλλητε. γρ. καταμάθητε

19 19. Ἀκούσαντες ἢ ταῦτα οἱ μὲν σωτεσκευάζοντο, ὁ δ᾽ ἐθύετο. ἐπεὶ ἢ καλὰ τὰ ἱερὰ λαῖ, ὥρμητο σὺν πᾶ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ᾽Εξεστρατεύσατο δύσατο ὡς "δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τὴν ὁπλισμὸν εἶη, μετάθοι, καὶ εἴτις τινὸς ἐνδεόμθ᾽ γνοίη, τοῦτο ὀπτησάσθαι. Κυαξάρης μὲ ἓν τῇ Μήδων ἔχων τὸ βέλτιον μέρ᾽, κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ ἢ Κῦρ᾽ ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ περὶ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναδιδάσκων ὅπῃ τὰ πρόδηλα δυσποπάτατα· μετ᾽ ἢ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπως μὲ "πεδινὸν εἴη, πολλὴν ὁρμαθὲς ποιούμθ᾽ τῆς "ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὅπισθεν ἢ ἡ φάλαγξ ἑρπετομένη εἴ. τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ περιστυγχάνοντες ἢ ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενότερ᾽ εἴη ἡ ὁδὸς, διὰ μέσου ποιούμθοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι· καὶ ἐπὶ ἐμπροσθίοις, οἱ καὶ ταῦτα γιγνόμθοι αὐτῶν στρατιῶται ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο ἢ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις περὶ ἑαυτὰς ἔχουσα τὰ σκευοφόρα. ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις καὶ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον εἶναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον ἢ ἔχων "τὴν ταξιάρχου ὁ σκευοφόρ᾽ ἡγεῖτο γνώσεσθ᾽ τοῖς τῆς ἑαυτοῦ τάξεως· ὥστε ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἐκρυθμῶς ἕκαστ᾽ τῶν ἑαυτῶν ἂς μὴ ὑπολείποιντο. καὶ ὅτ᾽ παύσαντο ἴσε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τὰ παρόντα ἅπαντα καὶ ζαότερα ἦν, καὶ θᾶσσον τὰ δέοντα ἔχον οἱ στρατιῶ.

γρ. ἐδύνατο

γρ. πεδίον

γρ. ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευ. εἴτι ὑπολειποιτο, οἱ περισ. γρ καὶ ὅτῳ ὑπολ.

γρ. τὴν ταξιάρχου σκευ.

20 20. Ὡς ἢ οἱ περιόντες σκοποὶ ἔφραζαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα, καὶ ὑπο-

ζύγια

ζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντά τε καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὖ ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωρεζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν· ἐκ τούτων ἁπάντων ἐγίγνωσκον ὅτι εἴη πῦ πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμπει ὁ σκοπάρχης τινὰ ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐπείνης μὲν ἐπέλευσε μιμνόντας ὅπῃ ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅ, τι ἂν ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἔστειλεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐπέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον· αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτὸς καλεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαντο ὅσα ᾤετο χρῆναι ἐν παντὶ ὁμοῦ εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν ἀσπίδας παρηγύησεν, ἔπειτα δὲ μενόντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παρεγγελλόμενον πρᾶττειν. ἐπεὶ δὲ πεισθεῖεν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἁρμαμαξῶν. καὶ ὅτοι μὴ συνίεσαν· οἱ δέ, καταβαίνοντες εἰς τὸ πεδίον, συλλαβόντες ἀνθρώπους ἦγαγον. οἱ δὲ " λη- γρ. συλληφθ.
φθέντες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου " εἶεν, περιεληλύθοιεν δὲ ὅπῃ χιλιάς, οἱ γρ. εἶεν περιλ. ὅπῃ
δ' ὅπῃ ξύλα, παρελθόντες τὰς περιφυλακάς· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ πάντα ἐξεῖναι. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, πόσον δή, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; οἱ δ' " ἔλεγον ὡς δύο παρασάγγας. ὅπῃ γρ. ἔλεγον ὅτι ὅπῃ δύο
τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος, ἡμῖν δ', ἔφη, λόγος τις ἰὼν παρ' αὐτοῖς; ναὶ μὰ Δί' ἔφασαν, καὶ πολύς γε, ὡς ἐγγὺς ἤδη ἦτε περσιόντες. τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες; (τοῦτο δ' ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα) ἦ μὰ Δία, ἔφασαν ἐκεῖνοι, ἦ μᾶλλόν γε ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἰλιγγίων. νῦν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; ἐκτάπονται, ἔφασαν. καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. ὁ δὲ τάπης, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ὅστις; οἱ δ' ἔφασαν, αὐτός τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις

ἀνὴρ,

ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτοι μόνοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο ὡς ἐγὼ βέλομαι.

21 21. Ἐκ τούτου τοὺς μὲν ἀκμαλωτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς ὃ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγειρε. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος ἄνθρωπος τῶν σκοπάρχου, λέγων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν πεδίῳ φαίνοιτο. καὶ ὑμεῖς μὲν ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ σφάλμα. καὶ γὰρ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱππεῖς συχνῶς προσελαύνουσι, καὶ μάλα τοι κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἵνα δυνώμεθα τὴν σκοπὴν. ἡμεῖς δ' ἐσμὲν μία δεκὰς οἱ ὄπισθεν αὐτῆς τῆς σκοπῆς. καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν ἀεὶ ὁπόσων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἄζημίαν ἔχειν. ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκὰς ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ὄπισθεν τοῖς ἀναβαίνουσι ὑπὸ τὴν σκοπὴν. ὡς δ' ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σὺ ἔφη ὦ Ὑσπασία, τὴν χιλιοστὴν τῶν ἱππέων λαβών, καὶ ἀντιφάνηθι ἀντίος τῶν πολεμίων τάξει. διώξῃς δὲ μηδαμῆ ἐς ἄφαντες, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαί σε διαυλώσουσιν ὑπομεμνημένος πάλιν ἀν δ' ἄλλα ἀναλείποντας τὰς δεξιὰς προσελαύνουσιν ὑμῖν τινες, διέχεσθε φιλίως πρὸς ἄνδρας.

γρ συχνὸν γρ. μέτριοι, ἔφη καὶ αὐτὸς γρ. ταύτης τῆς σκοπῆς.

γρ. ἐναντίος

22 22. Ὁ μὲν δὴ Ὑσπασίας ἀπιὼν ὡπλίζετο· οἱ δ' ὑπηρέται ἤλαυνον εὐθὺς ὡς ἐκέλευσεν. ἀναντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν Ἀρσάμας σὺν τοῖς θεράπουσιν, ὃν πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. ὁ μὲν δὴ Κῦρος, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας ἵππου τε αὐτῷ καὶ ἐδέξιτο· οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ εἰκὸς, μηδὲν εἰδότες, ἐπεπαλημμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν, ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος ἅτε αἰχμητὴς πλησθεὶς ἀδικίας ὤχετο, ὅτε ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως

ὅσως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῆς πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλῃς. ἃ μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπισχνοῦμαι, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σοὶ τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ Ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα. ὅτι γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ εὐνοϊκῶς καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν ἡ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν καὶ ἐφίλουν. εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τούτων μὲν ἄλλος εἴη, ἃ δὲ χρεὼς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, δίηγεῖ, ὦ Ἀράσπα, καὶ μηδὲν μείωσε τῆς ἀληθοῦς τὰ τῆς πολεμίων. κρεῖττον γὰρ μείζονα οἰηθέντας μείονα εὑρεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας μείζονα δυείσκειν.

γρ. μηδὲν ἐλαττοῦν τῆς ἀληθοῦς, μηδὲ μείω τὰ τῶν ἰσχυρότερα

23. Καὶ μήν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς σαφέστατά γ' ἂν εἰδείην ἐποίουν· συνεξέτασον γὰρ παρ' ἐμοῦ αὐτούς. σὺ μέν, ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος μόνον οἶδα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦμαι τοῦ μάχεσθαι ποιεῖσθαι. ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ὀκτὼ καὶ δέκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. ἔστοι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τεσσαράκοντα στάδια. πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ πῶς εἰσὶ τεταγμένοι· ὅτι εἶπας, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. τούτους δ' ἐμοὶ ἄρχει ἕταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῆ πλὴν μυριοστῆς ἑκάστης. τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἵτινες νόμον ἔφασαν εἶναι τῆς τάξεως. καὶ ὁ Κῦρος μάλα ἡδέως ἄκων συνεχάρησεν αὐτοῖς ὅτῳ τάττεσθαι. ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμεῖς; ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ σοὶ πῇπερ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἔστοι ἂν εἰδεῖεν εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἃ μὲν σὲ χρεὼς μαθεῖν ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὦ ἄνδρες, ὅτῳ ποιεῖν. νῦν μὲν ἐπειδὴν ἐνθένδε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῆς ἵππου καὶ τὰ ὑμῖν αὐτοῖς ὅπλα. πολλάκις γὰρ μικρὰ ἐνδεία καὶ ἀνδρὸς καὶ ἵππου καὶ ἅρματος

γρ. ὡς ἂν ἀσφαλέστατα εἰδείην ὁπόσον τὸ στρατεύμα ἐστὶν ἑκάστοις.

γρ. ἔφασαν

ἀχρεῖον γίγνεται. ἄνειον δὲ πρωΐ, ἕως ἂν ἐγὼ διώμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀναπῆσαι καὶ ἀνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ, τι ἂν πεφάγειν καιρὸς ἀεὶ ᾖ, μὴ τότε ἡμῖν ἐνδέῃ. ἔπειτα δὴ σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρέσιππε, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἐχθες, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ὅπερ νῦν ἔχετε. ὁμοῦ γὰρ τοῦ ἀγῶνος ὄντος, ἀδενὶ ἄρματι ἔστε καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζεύγνυσθαι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχαις καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίσαντας, εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἓξ ἕκαστος εἰκοσιτέτταρες. καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων, καὶ δοκῶ μόνον σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε ἱκανῶς ἔξειν εἰς τοσούτους τεταγμένοι πρὸς ὅτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὄπισθεν τῶν ἐναντίων, τί σοι δοκοῦσιν, ἔφη, τοὺς πολεμίους βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας εἰς μυρίους ἂν βελτίω μᾶλλον τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὅσων μὲν οὖν ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ, οἶομαι ὅλην εὐρυτέραν καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. ἀναντισὰς μὲν ὅτι τοῖς θωρακοφόροις τάξω, ὅτι δὲ τοῖς ἀκοντίσταις τοξότας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν ἂν τις τάττοι, οἱ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μισθαμίαν μάχιμον ἂν ἀπομένειν ἐκ χειρός· προβεβλημένοι δὲ τοῦ θωρακοφόρου μόνοι γε; καὶ οἱ μὲν, ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ, τοξεύοντες ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων, λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅ, τι δ' ἂν καὶ κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κωφέλει. τελευταίους μέν τοι σήσω τοὺς ὁπλίτας πᾶσι παραμένειν. ὥσπερ γὰρ οἰκίας ὅτε ἄνωθεν λιθολογήματος ἐκπέσῃ, ὅτε ἀπὸ τοῦ στέγου πεσόντων ὀφείλει ὄροφος, ὅτων ὑπὸ φάλαγγος, ὅτε ἀπὸ τῶν πρώτων, ὅτε ἀπὸ τῶν τελευταίων, οὐ μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν, ὄφελος ὀδέν. ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελτασῶν ἄρχοντες ὅπη τούτοις τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίσατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν, ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δὲ ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσι ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παρήγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἡγεμόσι τε ἑκάστου τοὺς καθ' ἑαυτὸν, καὶ

γρ. ἵππους. ὅ, τι δ' ἂν φεύγειν ἀεὶ καιρὸς ᾖ,

γρ. εἰ μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν,

καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ἐπιτελεῖν, τοῖς δὲ κακιωμένοις ἀπρόφλεκτον ἰσχυρῶς· ὧν δέ τις τρέφηται, περιδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν· ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρρύνειν τὰς ἐπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. ὑμᾶς δὲ δεῖ, τοὺς ὀπίσω πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ "Αβραδάτα, ὃς ἄρχεις τῶν ὀπίσω τῆς μηχανῆς, οὕτω ποίει ὅπως τὰ ζεύγη "τὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τοὺς πύργους φέροντα ἕψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ δέ, ὦ Δαΰχε, ὃς ἄρχεις τῶν "σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν, ὅπως τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸ τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ ὑπηρέται "σοῦ ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λιποστρατοῦντας. σὺ δὲ ὦ "Καρδάκη, ὃς ἄρχεις τῆς ἁρμαμαξῶν αἳ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάσκοπον αὐτὰς τελευταίας ὅπως τοῖς σκευοφόροις. ἑπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ ἐπιδρόμων ὑμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοῖς πολεμίοις, ὧν κυκλοῦντες "θέλωσι, μείζω τῆς παρεμβολῆς ἀναγκάσει ποιεῖσθαι. ὅσῳ δ' ἂν μείζονι χωρίῳ παρεμβάλλωσι, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀδυνατωτέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν ὕστατοι ποιεῖτε· σὺ δὲ ὦ 'Αρταβάζη, καὶ 'Αρταγέρσα τῆς χιλιοστύος, ἑκάτερος τῆς σῆς ὑμῖν ὅσοι τούτοις ἔχετε πεζῶν. καὶ σὺ ὦ Φαρνάκη καὶ 'Ασιαδάτα, τῆς τῶν ἱππέων χιλιοστύος, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκαταλάπητε εἰς τὴν φάλαγγα, ἵνα ὅπισθεν τῆς ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἕπεσθε γὰρ ἡμῖν ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι ὡς πρώτους δεῆσον ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ δή, "ὁ ἄρχων τῆς ὅπισθεν τῶν καμήλων ἀνδρῶν, ὅπισθεν τῆς ἁρμαμαξῶν ἐκτάξῃ· ποίει δὲ ὅ, τι ἄν σοι παραγγέλλῃ 'Αρταγέρσας· ὑμεῖς δὲ οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν περὶ τῆς φάλαγγος, τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα κατασκοπάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοντάδες τῆς ἁρμάτων, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς τοιχοῦσα, ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ὅπη "κέρας, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ 'Δωόνυμον.

γρ. θαρσύνειν

γρ Εὐφράτα, γρ. τὰ τοῦ πύργους ἄγον, τα ἕψ.

γρ. σκευοφόρων ὅπη ταῖς μηχαναῖς ἄγε πάντα

γρ σῦ τῶν ὄχλων ἰσχυρῶς

γρ. Καρδάκα

γρ. πειρῶνται,

γρ. κέρως,

24 24. Κῦρος μὲν οὕτω διέταξεν. Ἀβραδάτης δὲ ὁ Σύσσων βασιλεὺς εἶπεν, ἐγώ σοι, ὦ Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τῷ πρόσθεν τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τι σοι ἄλλο δοκεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγαθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοῦ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, εἰ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐποίησαν δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκείναντο ὅτι ἐ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτοῖς, καὶ ἔλαχεν Ἀβραδάτης ἣν αὐτὸς ὑφίσατο, καὶ ἐλύετο τοῦ Ἀσσυρίου. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες, καὶ ὁπλισθέντες ὡς πρόσθεν, ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ φυλακὰς καθίστασαν ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωὶ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο, ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀρισήσας καὶ ἀσπασάμενος ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις καὶ παρασηρίδιοις, καὶ τοὺ μὲν μο-
γρ. ὑπὸ νίππους παρημειδίοις, τοὺ δ' " ὅτι τοῖς ἅρμασι, παραπλαδειδίοις. ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῷ, λαμπὴ δὲ φοινικίσι πᾶσι ἡ στρατιά.

25 25. Καὶ τῷ Ἀβραδάτῃ δὲ τὸ τεθαρρυμον ἅρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐπεκόσμησε. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ὀπηχώει καὶ λαμπρὸς ἦν αὐτοῖς ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κράνος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ φέλλια πλατέα περὶ τοὺ καρποὺς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω, καὶ λῶρον ὑακινθινοβαφῆ. ταῦτα δὲ ἐποίησαν λάθρᾳ τῶν ἀνδρῶν ἐμιμήσαντο τὰ ἐκείνων ὅπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε, καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, σὺ δή που, ὦ γύναι, συγκόσμησας τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποίησας; μὰ δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, τὸν γε πλείστου ἄξιον. σὺ γὰρ ἐμοιγ', ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῇς οἷος ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσῃ. ταῦτα δὲ λέγουσα ἐνέδυέ τε τὰ ὅπλα, καὶ λαμπρὰν μὲν ἐποιεῖτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῆς τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.
γρ. Πάνθεια ἔκαμεν τόγε

26 26. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὧν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτης ἐνεπλήσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ μεγαλοπρεπέστατος,

αὖ

ἄτε καὶ τῆ φύσεως ὑπαρχούσης. λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηνιόχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος· ἤδη δὲ τὸ ἅρμα. ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια, ὑποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν, ἀλλ' ὅτι μοι, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν αὑτῆς ἄνδρα μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί δῶ με δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα παρεσκῆφθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δ' ὅτως ἔχουσα πρὸς σέ, ὥσπερ σὺ οἶσθα. ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἣ μὴ ἐγὼ βέλεσθαι ἂν μὴ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἡγουμένης κοινῆς γῆς" ὀπάσασθαι μᾶλλον ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένης αἰσχυνομένου· ὅτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυτὴν ἠξίωκα. καὶ Κύρῳ δοκῶ μεγάλην τινὰ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην ἐξαιρεθεῖσ' ἑαυτῷ, ὅτε με ὡς ἄλλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, ὅτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι· διεφύλαξέ σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. πρὸς δή, καὶ ὅτε ὁ Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσειε πρὸς σὲ πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σε πολὺ" Ἀράσπου πιστότερον καὶ ἀμείνονα. ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀγαθεὶς τοῖς λόγοις, καὶ θίγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπώμοσε· ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, σὸς μοι φανεῖται ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ Κύρου φίλου τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς ἡνίας τοῦ ἁρματίου δίφρου ἀνέβαινεν ὅπως τὸ ἅρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ καλέσασα τὸν δίφρον ὁ ὑφηνίοχος, ὃν ἔχουσα ἡ Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀπάσαιτο αὐτὸν, καλεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ πως μὲν ἤδη τὸ ἅρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν σωρεφείσατο, ἕως ὑπερφερεῖς καὶ ἱδρὼν αὐτῷ ὁ Ἀβραδάτης εἶπε, θάρρει Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ ἡνιοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι αὐτῷ ἀπῆγον εἰς τὴν ἁρμάμαξαν, καὶ καλαικλίναντες καλεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦντος τοῦ θεράποντος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἅρματος, ὁ περὶ-

γρ. ἐπαισχύνεσθαι

γρ. Ἀράσπου ἄνδρα πιστότερον

ἐ πρόθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πεῖν ἡ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

27 27. Ὡς δ' ἐπεκαλλιερήκει μὲ ὁ Κῦρος, ἡδὲ ϛρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, καλέσαν σποὺδὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν οἷά περ ὅτε τοῦ πρόθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βέλομαι ἀναμνῆσαι ὧν μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἴέναι. ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, σωτέρᾳ δὲ καὶ σωτέραχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συνεγενικήκαμεν ἀλλήλων· ἦν δὲ πολεμίων πολλοὶ μὲν σωήπλων κατ' αὐτὸν, οἱ δὲ ἀμάχητοι ἑκάτερων, οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι πρόδοτας τοὺς παρασάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν ἴστε ὅτι μὴ θελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν μαχεῖσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πισεύοντας ἀλλήλοις ὁμονόως μάχεσθαι μᾶλλον, τοὺς δὲ ἀπισοῦντας ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι, πῶς ἂν ἔκϛοι τάχιϛα ἐκποδὼν γένοιντο. ἴωμεν δή, ὦ ἄνδρες, ὅπου τοὺς πολεμίους, ἅρματα μὲν ἔχοντες ὡπλισμένα πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' ἄπτους καὶ ἱππέας καὶ ἵππους ὡπλισμένους πρὸς ἀπλους, ὡς ἐπὶ χείρους μάχεσθαι. πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἵοις καὶ πρόθεν μαχεῖσθε· Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν· τεταγμένοι δὲ εἰς ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγων. εἰ δὲ ἀθοῦντες ἐξώσαι πισεύσουσιν, ἵπποις αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν, καὶ σφήνι ὑφ' ἵππων ἰσχυριζομένων. ἰὼν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑποπίπτῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται ἱππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμυνεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε. σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς ἀπο-

γρ. μετ'

γρ. οἷς

γρ. ἰσχυριζομένων.

ὑπορήσομαι. καὶ εἴ μού τις αὐτῶν τι βέλτιον, λεξάτω. εἰ δὲ μή, ἡδόντες πρὸς τὰ ἱερὰ, καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς, ἴτε ὅπῃ τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος ὑμῶν ἀπομιμησάσθω τοὺς μετ' ἑαυτοῦ ἄνδρας ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ὁπόσῳ νῦν τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, τοσούτῳ νῦν φανεὶς καὶ σχήματι καὶ πρόσωπον καὶ λόγῳ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον ζ'.

ΟΙ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσῆγαγον οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν, ἔτι ἦσαν ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ εἶχεν ἐσπκὼς, ἀπαρξάμενος ἠείσατο, καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ. καὶ πιόντες καὶ εὐξάμενος, ἔφασαν, καὶ οἱ ἄλλοι δὴ οἱ περὶ αὐτὸν ὅτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα ἀπησάμενος Διὶ πατρῴῳ ἡγεμόνα ἔφη καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ὅπῃ τὸν ἵππον, καὶ τὰς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, σκηπτῷ κορυνείῳ ἑνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι περιμετωπιδίοις καὶ περσερνιδίοις καὶ παραπλευριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ παραπεδία τῷ ἀνδρὶ. τοσοῦτο δὲ μόνον διέφερεν τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέκριτο τῷ χρυσοφόρῳ χαλκῷ, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἔλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔτι ἐπιβλέπων ἦρξε πορεύεσθαι, βοντὴ δόξια

δεξιὰ ἐφθέγξατο· ὁ δ' εἶπεν, ἑψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὡρμᾶτο μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάντην τὸν ἑωυτοῦ ἄρχοντα καὶ τοὺς ἑωυτοῦ, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμβαν καὶ τοὺς πεζούς. παρηγύησε δὲ παρὰ τὸ σημεῖον, καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δ' αὐτῷ τὸ σημεῖον, ἀετὸς χρυσοῦς ὀπὶ δόρατος μακροῦ ἀναπεταμένου. καὶ νυνὶ μὲν ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει· ἐπεὶ δὲ ὁρᾷ τοὺς Πολεμίους, εἰς πεῖς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.

γρ. Ἀρίσβαν καὶ, Ἀρίσμαν

γρ. πολεμίους, καὶ τρεῖς

2. Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἦρχοντο ἤδη τὸ μὲν πολεμίων στράτευμα ἀντιπρόσωπον παρεῖναι. ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἐκλελέρωθεν ἐφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν ἑαυτῶν φάλαγγα (ἦν γὰρ ὀκτὼ ἀνδρῶν κυκλοῦσθαι) ἀπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὅπως ὥσπερ γράμμα ἐκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. Κῦρος δὲ ὁρῶν ταῦτα οὐδὲν πω μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἠγεῖτο. καταμαθὼν δὲ ὁ Κῦρος τὸν καμπτῆρα ἐκλελέρωθεν ἐποιήσαντο, ἦλθε δὸν κόμπλοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, καὶ ἐνθυμεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα τὴν ὀπισθοκαμπὴν ποιοῦνται, πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε. πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀπωτάτω τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. τί δὴ τοῦτο; δηλονότι, ἔφη, φοβούμενοι μὴ ὑπὸ ἐνίων ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα, τῆς φάλαγγος ὀπισθοῦσθαι ἔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. ἔπειτα, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ὑπὲρ ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῆς πλαγίων τῶν ἡμετέρων στρατεύματος, συμφέροντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. ἀκούω, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἔν σοι δοκοῦσι βελτίω εἶναι; πρὸς γε ἃ ὁρῶσι· πρὸς δέ γε ἃ οὐχ ὁρῶσιν, ἦ πολὺ κάκιον ἢ εἰ τὰ κέρατα προσήεσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὁ Ἀρ-

γρ. κύκλωσιν, ὥσπερ γράμμα ἐκ τὴν ἑ τάξαντες, ἐκ πάντοθεν

γρ. ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας γρ. γραφεῖον ὡς εἰς φάλαγγα, ἅμα πάν-

Αρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἡρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς· κἀ σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. ἐγὼ δὲ ἅπειμι σημῆναι ὅδε μοι δοκεῖ καιρὸς εἶ ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δ' παρὼν ὁπόσα ἐνδέχεται σκοπήσομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὰν δὲ σημεῖον γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ πρόσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, πανταχόθεν ἐξάρξω, ὑμεῖς δ' ἐφέπεσθε. νίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν (ὡς γὰρ οἶμαι ὀλίγῳ θάρρους ἔσται) ὁρμήσει δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτης ἤδη σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· ὥστε γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται. ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων. ὥστε γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐμπεσούμεθα. παρήσομαι δὲ κἀγὼ ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ ἐθέλωσι.

γρ. διώκειν καὶ καλαχάζειν.

3

3. Ταῦτα εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας, Ζεὺς σωτὴρ καὶ ἡγεμών, ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος, ὁπότε παρεβάλλετό τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν, ὦ ἄνδρες, οἷς ἤδη ἡμῖν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι· τότε δ' ἂν ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, ἆρα γιγνοίσθε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ὅδε οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἡμῶν ἐνικήσατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δὲ πρόσθεν εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τῶνδε κόσμον ποτὲ θεὸς αἰτιατέον ἔτι ἔσται. παρεσκεύασαι γὰρ ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀμή, ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γεγόμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔργον ἀλλήλους παρακαλέσαιμι ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γεγονόσιν πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀλλήλοις ἐπευξάσθαι. κατ' ἄλλους δ' αὖ, ὁπόσαδε μέ, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἄθλα τέθεικεν, τοῖς νικῶσι μέν, διώκειν, παίειν, καλαχάζειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ οἰκεῖν, ἐλευθέροις εἶναι, ἄρχειν τοῖς δὲ κακοῖς ὁπωσοῦν ταναντία τούτων. ὅστις οὖν ἑαυτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω. ἐγὼ γὰρ οὐδὲν κακὸν, οὐδ' αἰσχρὸν ἐ-

κων ἔτι) προσήσομαι. ὁπότε δ' αὖ γλύοιτο καλά τινας τῶν φεύγειν συμμαχεσομένων, εἶπεν ἄν, προὶς ἢ ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν, ὦ ἄνδρες; ὁπίσασθε γὰρ οἵαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι, καὶ οἵαν οἱ κακοί.

4 γρ. παρίων

4. Ὡς δὲ " αὐτῶν καὶ Ἀβραδάτῃ ἐγίνετο, ἔστι καὶ ὁ Ἀβραδάτης παρὼν τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας προσῆλθεν αὐτῷ, προσέβλεψέν τε καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμένων καὶ προῒὼν καὶ ἁρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγυμνωμένοις ἔλεξε τοιάδε· ὦ μὴ θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίου, σωτηρίσασέ σε καὶ τοὺς σοὶ σοὶ προσηκόντας ἔτι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἵ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται, καὶ οἱ ἐφόμενοι ὑμῖν, καὶ ἐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτης εἶπεν, ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυσεῖ με, ὅτι τὰ μὲν πλάγια τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀναλεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ παντοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται ἢ ἅρματα. ὡς ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τοῦδε τοῦ τάξιν, ἡσυχάσω ἂν ἐνθάδε ὤν. ὕτω πολύ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων. ἐγὼ γάρ σοι σοῦ θεοῖς ἕρμα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλλε τοῖς πολεμίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους ὃς νῦν φοβῇ, θεάσῃ (τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει μελούσης τῆς μάχης γίγνεσθαι· ἄλλως δ' ἦν μάλα μεγαληγορῶν) ὅταν μοί τοι τούτους ἴδῃς φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας. καὶ σὺ μὲν πρότερον τοῖς μὲν ἐναντίοις καχίσαιο ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μεθ' αὑτῶν, ἀείσαις. ἀλλ' ἕως " ἔστι σοι σχολή, Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ σαυτοῦ ἅρματα, παρακάλει τοὺς σοὺς καὶ εἰς τοὺς ἐμβολοὺς, πρὶν μὴ προσώπω παραδαρῆναι, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικυφίζαν· ὅπως ἢ κρατίστοι φανῆσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς

γρ. ἔμβαλλε τοῖς Λίγυπλίοις ἐναντίοις, μαβύρομαι,

γρ. ἔτι

αὐτοῖς ἔμβαλλε. καὶ γὰρ, ἔφη, ἴσθι, ὦ τάδε γίγνεται, πάντες ἐρῶσι τολοιπὸν μηδὲν εἶναι κρεμαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτης ἀναβὰς παρήλαυνε, καὶ ταῦτα ἐποίει.

5. Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν, ὡς ἐγίγνετο πρὸς τῷ συμμίξαι, ἔνθα Ὑσάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων τῶν τῶν Περσῶν ἱππέων, ἀνορμήσας αὐτὸν, εἶπεν, ὦ Ὑσάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυδρομίας. νῦν γὰρ ἡμῖν φιλάσομεν τοὺς πολεμίους καλακλαίοντες, ἐὰν εἰς ἡμᾶς ἀποθανεῖται. καὶ ὁ Ὑσάσπας ὑπογελάσας εἶπεν, ἀλλὰ σοὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει· τοὺς δ' ἀπὸ πλαγίου σὺ ἄλλοις φράξον, ὅπως μηδ' ἕτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ὅπου γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι. ἀλλ', ὦ Ὑσάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, μὴ τι πω μὴν πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτα εἰπὼν προῆει. ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ πλάγια προϊὼν ἐγίγνετο, καὶ καὶ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν, ἐγὼ δ' ἔρχομαι ὑμῖν ὑπάρξων. ἀλλ' ὁπόταν ἴδητε ἡμᾶς ὑπεμβεβηκότες κατ' ἄκρων, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἐσεσθε ἔξω γιγνόμενοι ἢ ἔνδον ἐπιλαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' ἦν παριὼν ἐγίγνετο ὅπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσῃ μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὴν τε τῶν πεζῶν χιλιοστὺν καὶ τὴν τῶν ἱππέων μένειν αὐτῷ. ἐπεισθὰν δὲ, ἔφη, ἀπάντατε ἐμοὶ ὑπεμβεβηκότες τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ὑπαντιάζετε. μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀδρανέστερον στράτευμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες, ὥσπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἶητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἕκατοι· πάντως δὲ πρέσετε, πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴσθ' ὅτι καὶ πεῖν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους ἀπάσεσθε.

6. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος, ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρῆει. ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγυτέρω

ἐξ) τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σωὶ ἢ αὐτὸς ἐπορεύ-
το, καὶ ἐπαναστενάμενα τὰ κέρατα, ἵνα τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι εἶναι πορεύεσθαι," ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ στρατιῶται. ὡς δ' ἡ ἔσηξ πάντες πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα ὁρῶντες, ἐσήμαινεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ ὅτω προσῆξε τρεῖς φάλαγγες ὑπὸ τὸ Κύρου στράτευμα, αἱ μὲν μία καὶ πρόσωπον, τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν καὶ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ καὶ τὸ εὐώνυμον· "ὥστε πολὺ φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τοίχῳ, ὅτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα πάντοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι καὶ ὁπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἅρμασι, πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ διὰ μὲ πανταχόθεν πολλὴ σπουδὴ ὑπὸ τῶν τὸ μέλλον ὁρᾶν.

7 7. Ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς εἶναι ἐπιέναι, ἐξῆρχε Παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. μετὰ δὲ τοῦτο πως Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπαλάλαξαν, καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς μὲ μετὰ τῶν ἱππέων" λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους, ὥμοσε αὐτοῖς τῷ ταχίστῳ συνεμίγνυεν, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ζωστεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο, καὶ ἀπεπλήσαντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτουν. φάλαγγι γὰρ καὶ κέρας προσέβαινον· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγίνετο τοῖς πολεμίοις. ὡς δ' ἤσθετο ὁ Ἀρταγέρσης" ὃν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦρον, ὑπεστίθει καὶ αὐτὸς καὶ τὰ εὐώνυμα, πρὸς τὰς καμήλους, ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς οὐ πάνυ πολλῶν ἐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲ ἔκφοβοι γιγνόμενοι ἔφευγον, οἱ δὲ ἐξεπήλλαττο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀνδράσι. τοιαῦτα δὲ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης σωτεταγμένως ἔχων τὸν μεθ' ἑαυτὸν, παρεβοήθησε ἐπὶ τὸ τεταγμένον· καὶ τὰ ἅρματα· δὲ τὰ μὲ καλὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐπέδραμε. καὶ πολλοὶ μὲ τὰ ἅρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν καλῶν κέρατος ἐπεμπόμενα ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτων φεύγοντες, ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἠλίσκοντο.

8. Καὶ

γρ. ἀλλ' αὐτὸς ἐν τῇ χ· γρ. ἔστησαν αὐτὰ ὡς τὸ Κ.

γρ. ὥστε τὸ λοιπὸν φόβον

γρ. λαθὼν

γρ. ἐπλεονέκτει. φ. γ. π. κ. περιέβαλλον.

γρ. ὃν ἴσῳ ὄντι

8. Καὶ ὁ Ἀβραδάτης ἤ ὑπέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς 8
ἀναβοήσας, Ἄνδρες φίλοι, ἔπειδή μοι, εἶπε, δεῖν φαίνε-
ται, ἵππον, ἔφη, λαβὼν ἐξαμαχήσω παραστὰς τῷ κίνδυ- γρ. ἀλλ' ἰσχυ-
νεύοντι· ἤ καὶ οἱ ἄλλοι ἀρμάται ἐβόων. καὶ τὰ μὲν ἅρματα ρῶς ἐξαμαι-
ἐφέροντο αὐτοῦ εὐθύς, τὰ δὲ καὶ ἀνεκαίετο τοῦ στρεβλοῦ- τῶν
σθαι, τὰ ἤ καὶ ἀπολιτώθησαν. ὁ ἤ Ἀβραδάτης ἀνίσχει ἐπὶ γρ. καὶ ἐξαμ-
ἀνδρῶν εἰς ἤ τὴν Ἀσσυρίων φάλαγγα ἐμβάλλει· σωφρόνως μάσθαι
δὲ καὶ αὐτὸν καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι πολλαπόθι μὲν
ἦν καὶ ἄλλοθι δῆλον ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν
ὁ φίλων ξυμμάχων πιθόμενον ἦ, καὶ ἐν τούτῳ ἤ ἐδόκει
λαμπρὸν εἶναι μὲν γὰρ ἐναντίοι ἦσαν αὐτῷ καὶ ὁμοδύναμοι σωφρο-
σύνῃ· οἱ ἤ ἄλλοι ἀνίσχοι, ὡς εἶδον πεπαυμένους πολλοὺς
ἤδη τοῦ Ἀσσυρίου, ἐξέκλιναν καὶ τὰ φίλια ἅρματα καὶ
τούτοις ἐφείποντο. οἱ ἤ ἀμφὶ Ἀβραδάτην, ἢ μὲν ἐπέ-
βαλον, ἅτε ὑπαμύνων διαχωρῆσαι τὴν Ἀσσυρίων. (διὰ
τὸ πιμπρᾶν τοῦ ἔργου καὶ ἄνθρακα ἀνιέναι) τοῦ μὲν ὀφθῆναι κα-
μάτῳ τῇ τῶν ἵππων παιόντες ἀνέβαινον, πολὺ ἤ πλείους γρ. ἱππέων
ὄντας καὶ πάντα καὶ ἀσπίδας καὶ θώρακας καὶ ἔγχη· ὅτε
ἤ ἐπαίδευτο τὰ δόρατα, πάντα εἶχε διακόπτειν, καὶ ἐν
τούτῳ καὶ σάρισσα. ἐν ἤ τῷ τοιούτῳ τότε ἔχων ἐπὶ ἤ
παίοντα τῶν σαρισσῶν ἐξαλλομένων ἤ ἔχων ἐπιβάλλει
ὁ Ἀβραδάτης, καὶ ἄλλοι ἤ ἤ ξυνεστηκότων· καὶ ἔτοι
μὲν ἐλαύθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γιγνόμενοι, καλλίστῃ καὶ ἀ-
θανάτῳ· οἱ ἤ Πέρσαι συνεστηκότες, ἢ μὲν ὁ Ἀβραδά- γρ. συνέκλα
της ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεστρατεύοντες γρ. συνεκλασ-
τεταγμένως ἐφθείρον. σύντες.

9. Ἡ, ἤ ἀναθεῖσα ἐγίγνετο οἱ Ἀσσυρίοι (πολλοὶ ἤ ἔτ- 9
τοι ἦσαν) ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις. ἔνθα δὴ δὴ μάχη
ἦν δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν· ἐπικρατέστεροι μὲν
ἦσαν οἱ Ἀσσύριοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τὰ ἤ γὰρ δόρατα
ἰσχυρὰ ἦν καὶ μακρά (ἐπεὶ καὶ ἱππεῖς ἔχουσι) ἅτε ἀσπίδες πολὺ
μᾶλλον ἤ ξυλίναν καὶ ἤ γέρρων καὶ ἐπέχουσι τὰ σώματα, γρ. ἐπέχουσι
καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι σωφρονέστερον ἤ, πρὸς τοῖς ὅπλοις ὄντα.
συγκλειόμενοι ἐν ταῖς ἀσπίσι ἐχώρουν καὶ ὦθεν. οἱ δὲ
Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀνέχειν, ἅτε ἐν ἀπείροις ταῖς χερ-

σὶ

8 ὅτι τὰ γέρρα ἔχοντες, ἀλλ' ὅμως πολλὰ ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαύοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τῆς πύργων· καὶ οἱ ὅπλα πᾶσι ἦν οὐκ εἶων φεύγειν ὅτε τοὺς τοξότας, ὅτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀναστεμμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κλύδων ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοή, ἅμα μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους, ἅμα δὲ παρακελευομένων, ἅμα δὲ θεοὺς ὀπτωμένων. ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' ἑαυτὸν παρῆλθε. ὡς δὲ εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῶν χέρσας ἐωσμένους, ἔλαυνέ τε, καὶ γνοὺς ὅτι ῥᾳδίως ἂν ἄπορον σχοίη τοὺς πολεμίους τὸ εἰς τὸ ὄπισθεν προσβῆναι, εἰ μὴ εἰς τὸ ὄπισθεν ἐκκλάσειεν αὐτούς, παρεσκευάσατο ἔχων τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ παρελαύνειν εἰς τὸ ὄπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσι πολλοὺς καταπλήττουσι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ἤσθοντο, ἐβόων τε ὅτι ὄπισθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. πεσόντος δέ τις ὑπὸ τοῦ Κύρου ἵππου καὶ παταγήσας, παίει εἰς τὸ γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ. ὁ δὲ ἵππος πληγείς, σφαδάζων ἔπεσεν ἐπὶ τὸν Κῦρον. ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ἂν ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ ἀρχομένων· εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες, καὶ περισπεσόντες ἐμάχοντο· ἐπάθον, ἐωθοῦντο· ἔσφαιραν, ἐσφάιοντο· καταπηδήσας δέ τις ὑπὸ τοῦ ἵππου τοῦ Κύρου ἐπαμύνει, "ἀναβάλλου αὐτὸν ὅτι τάχιστα ἐπὶ τοῦ ἵππου." ὡς δὲ ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παρειμένους τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ δὴ ἴδασιν ἦδη παρὰ σφῶν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι, καὶ χρυσωτὰς. ἀλλὰ τούτους ἐμισθοῦτο μὲν οὐκέτι εἶα εἰς τὸ φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευον. ὡς δὲ ἐνόησε τοὺς περιελαύνοντας τὰς μηχανὰς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναλῦσαι "ὅτι πύργον τινὰ καταπεπλάσθαι ἐν τῷ καὶ ἄλλο τι μέγα τῶν πολεμίων, καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεσὸν τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων·

ἡρ. τῶν αὖ ἐκ αὐτὸν εὐθύς

ἡρ. ἀναμαχεσαίσει

ἡρ. περιελαυνόντων

ἡρ. ὅτι τῶν πύργων τινὰ,

ἁρμάτων· φαλάγγων, διωκόντων· κρατούντων, κρατουμένων· τῶν μὲν πολεμίων, φαλάγγων, τῶν δ' ἑαυτῶν, κρατούντων· κρατουμένων δ' ὁδαμῆ ὁδὸν ἔτι ἠδύναστο κατειδεῖν πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. ἔτοι γ' ἐπειδὴ ἀπορῶντο, κύκλῳ πάντοθεν ποιησάμενοι ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐπάθηντο· καὶ ἐσοίκεσαν μὲν ὀλίγοι ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά. ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτούς, καὶ οἰκτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπόλλοιντο, ἀνεχάρισέ τε πάντας τοὺς ξυμμαχομένους, καὶ μάχεσθαι ὁδὸν ἔτι εἶα. πέμψας δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα, ἐρωτᾶν πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὸ τῶν περιδεδωκότων αὐτούς, ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, ὅτι ἢν ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας. ἀλλὰ τελευτῶν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι. "τί καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος "εἰ τοῦτο ποιοῖεν, εἰ τῶν τε "συμμάχων μηδένα περιδόντες, σωθείημεν, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε ἡγούμενοι τοῖς ἀρεσκομένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἄξιον ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήροντο, ὦ δὴ ἡγοῖμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, μισθὸν ὑμῖν δοίην πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πολεμῶ· εἰρήνης δὲ γενομένης, τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλιν καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ἐπὶ Κερσίσιον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν (τούτῳ γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν) τὰ δ' ἄλλα σωμολογήσαντες, ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τε οἱ καταμείναντες τότε, ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι· Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισάν τε καὶ Κυλλήνην ὑπὲρ Κύμης πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι.

γρ. ὅ, τι

γρ. συμμαχομένων

γρ. συμβεκ-
ρυκε

ἔχυσι. ταῦτα διαπερξάμενος ὁ Κῦρος, ἤδη σκοταῖος
ἀπαγωγὴν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν " Θυειδάρσις.

10 10. Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολεμίων Αἰγυπτίοι
μόνοι ἐυδοκίμησε, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Πρσῶν ἱππικὸν
κρεῖττον ἔδοξεν εἶναι. ὥστε καὶ νῦν διαμένει ἡ δόξασις ἐν
τούτοις Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν. ἐυδοκίμησε
δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ ἁρπαγηφόρα ἅρματα. ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι
καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. αἱ
μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν μόνον τοὺς ἵππους, ἐ μέντοι κα-
τέκαινόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀνέ-
θημαν ἀπὸ ἱππέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐφίλαξε· καὶ χρή-
σιμον μὲ ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ ὅτε βέβειν οὐδεὶς ἐθέλει
καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον ὡς ἐποχεῖσθαι, ὅτε μελετῶν
ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. ἔτι δὲ ἀπολαβοῦσαι πάλιν
τὸ ἑαυτῶν σῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι. καὶ οἱ μὲν
ἀμφὶ τὸν Κῦρον, θωρακοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατασ-
τησάμενοι ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

11 11. Κεφῖσος μέντοι ὁ Θηβαῖος ὅτι Σάρδεων ἔφευγε
σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα ὅσοι ἐδύναντο
φερσαυτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἔκαστον ἀ-
πεχώρει. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, Θηβαῖος ἐπὶ Σάρδεις
ἦγε ὁ Κῦρος. ὡς δὲ ἐγίγνετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν
Σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ
τεῖχος, καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ πο-
γρ. τῶν Σαρ- ιῶν κατὰ τὰ ἀποτομάτατα δοκοῦντα εἶναι " τῶν Σαρδιανῶν
διανῶν ἐρύ- ἐρύματα, τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε
ματα. καὶ Πέρσας. ἡγήσατο δὲ αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γε-
γενημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν, καὶ κα-
ταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰ τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν
τὴν αὐτήν. ὡς δὲ ἐγίγνετο τοῦτο δῆλον ὅτι εἴχετο ἡ ἀ-
κρα, πάντες δὴ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅ-
γρ. ἕκαστος τ' πῃ ἠδύναντο " ἕκαστος. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆλ-
πόλεως. Κ. θεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα
κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κεφῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασι-
λείοις, Κῦρον ἐᾶν· ὁ δὲ Κῦρος τὸν μὲν Κεφίσου φύλακα
κατὰ

κατέλιπεν, αὐλὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴ ἐχομένῃ ἄκρᾳ, ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῆ Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα (καλαδεδεμένοι γὰρ ἀρτασόμενοι τὰ ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων) εὐθὺς σωτηκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπεν αὐλοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τάχιστα. ἐὰν γὰρ ἄνω, ἔφη, ἀναχωρήσωμεν πλεονεκτήσαντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ ἔυ μὲν, ἔφη, ὑπίστασθε ὅτι παρεσκευαζόμην ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἐὰν τις καὶ ἀπιστῆσιν ὑμῖν πρᾶγμα ἐν τύχῃ. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο· ἀλλ' εἰ μὲ, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. ἐὰν γὰρ αἴσθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται ὅτι πλεονεκτήσουσιν οἱ τάχιστοι γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἕξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι ὅτως ἐποίησαν ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος, καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καλασταλοπεδάσας τὸν ἑαυτῶν ὅπου ἐδόκει τὸ ὁπλιτικὸν τάξαι ἐπὶ τῆ πόλεως μένειν ὅπη τοῖς ὅπλοις, παρήγγειλεν ἀσιτοποιεῖσθαι.

12. Ταῦτα διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Κερῖσον. ὁ δὲ Κερῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη. τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦδε δίδωσί σοι, καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κερῖσε, ἐπεὶ ὥρ ἄνθρωποί ἐσμεν ἀμφότεροι. ἀτὰρ, ἔφη, ὦ Κερῖσε, ἆρ' ἄν τι μοι ἐθέλησαις συμβουλεῦσαι; καὶ βουλοίμην γ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τι σοι εὑρεῖν. τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν καὶ μοὶ γενέσθαι. ἄκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κερῖσε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. γινώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν

12

πόνων, ἃ δαιμόσομαι αὐτὸν πολλοῦ χρήνον πειθομένους ἔχειν. διαρπάσαι μὲν οὖν αὐλοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βέλομαι. τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι, ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ γρ. πονηρότατοι πλεονεκτήσαντες ἂν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἔλεξεν, ἀλλ' ἐμὲ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς ὑμᾶς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω, ὅτι διατέτραγμαι μὲν σοῦ μὴ ποιῆσαι ἁρπαγὴν, μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπισχνοῦμαι δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἑκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι πᾶν ὅ, τι καλὸν κἀγαθόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. καὶ γὰρ ταῦτα ἀκούσουσιν, οἶδ' ὅτι ἥξουσι πᾶν ὅ, τι ἔστιν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, καὶ ὁμοίως εἰς ἑσπέρα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. καὶ δὲ διαρπάσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἃς πηγάς φασι χρὴ καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἄξεσι δέ σοι ἰδόντι ταῦτα, ἑλθόντι ἔτι καὶ τῆς ἁρπαγῆς βελτίους εἶναι. πρῶτον δὲ, ἔφη, ὅτι τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμψε, καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακες ἅμα ἐμοῖς φυλάκοις. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα ἔστω συμφέροντα ποιεῖν ὁ Κῦρος ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

13. Τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως, ὦ Κροῖσε, λέξον, πῶς ἀποβέβηκε τὰ ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίῳ. σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων, καὶ σὲ πάντα ἐπαινῶ πειθόμενον προφήτῃ. ἐβουλόμην δ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἅπαντας ἔχειν· νῦν γὰρ πάντα τἀναντία εὐθὺς ἐξαρχῆς προφήτου προσεμέμφθην τῷ Ἀπόλλωνι. πῶς δή; ἔφη ὁ Κῦρος, ἔλεγεν. πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν θεὸν ἅπερ ἐβουλόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δυνατὸς ἀληθεύειν. τοῦτο δὲ μὴ ὅτι ὁ θεὸς, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπιστάμενοι ἀπιστούμενοι, ἐχθροῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μόνοι γρ ἔγνων ἔγωγε καὶ μάλα ἄτοπα ἐμὲ ποιοῦντα, καὶ πέμπω Δελφῶν ἀνάχουν, ἵνα δὴ πέμψω τοὺς παίδων. ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ, πολλὰ μὲ πέμποντα ἀναθήματα χρυσᾶ,

χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα ἢ ὑφαν, ἐξιλα-
σάμην πολὺ αὐτὸν, ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ὑπολει-
πεῖν ἐρωτῆσαι τί ἄν μοι ποιήσαντι παῖδες γνήσιοι.
ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἕνδεκα. καὶ ἐγκύκλιοι μὲν (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο
ἐμάνθανε) γνώμῃσι δ' οὐδὲν ὄντας. ὁ μὲν γὰρ, καφὸς
ὢν διαλέγει, ὁ δ', ἄρτιος γνώμων, ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου
ἀπώλετο. στρεβλούμενος δὲ ταῖς τοῦ παῖδας ξυμ-
φοραῖς, πάλιν πέμπω, καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν τί ἂν
ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διαβεβιοίμην. ὁ
δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γνώσεσθαι, δαίμονα, κέρδιστε, πέρσαις.

ἐπεὶ δὲ ἤκουσα τοῦ μαντείου, ἥδιον· ἐνόμιζον γὰρ τὸ γε
ῥᾴδιόν μοι αὐτὸν περσάξαντα, τὴν εὐδαιμονίαν δώσειν.
ἄλλως μὲν γὰρ γινώσκειν τὸν μὲν οἷόν ἐστι, τὸν δ' οὐ·
ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰ-
δέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον
ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐκακάλων μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον
ταῖς τύχαις. ἐπειδὴ δ' ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Λαυρεί-
ου ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. ὑπ αἰτιῶμαι δ' οὐδὲ
τοῦτο τὸν θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν
μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς
καὶ οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπό τε πλήθους τῶν
παρόντων διαθρυπτόμενος, καὶ ὑπὸ τῆς δεομένων με
περσάτων γίνεσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς δόξης ἣν ἐδίδοσάν
μοι, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἳ με κολακεύοντες ἔλεγον ὡς εἰ
ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, " πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μάγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων· ὑπὸ τοιούτων δὴ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς εἱλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασι-
λεῖς περσάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατη-
γίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μάγιστος γίνεσθαι· ἀγνοῶν ἔρρ ἐμαυτόν, ὅτι σοι ἀνθρωπολεμεῖν ἱκανὸς δόμεν εἶ, πρῶτον μὲν θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔ-
πειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετῇ ἀσκοῦντι. τὴν δ' ἐμὴν περσή-
ναν ἀπόβα τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ

ἐλεύθερον ψυχὴν. ταῦτ' ἂν ἀγνοήσας, δικαίως, ἔφη, ἔχω ἢ δίκην. ἀλλὰ νῦν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιγνώσκω μὲ ἐμαυτόν· σὺ δ' ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν ἢ Ἀπόλλω, ὡς εὐδαίμων ἔσομαι γιγνώσκων ἐμαυτόν; σὲ δ' ἐρωτῶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἄρις' ἄν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι. καὶ γὰρ δωάσαι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, βουλοῦμοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε. ἐγὼ γάρ σε ἐνοῶν ἢ πρόσθεν εὐδαιμονίαν, οἰκτείρω τέ σε καὶ ἐπιδέομαι ἤδη γυναικά τε ἔχων οὓς εἶχες, καὶ τὰς θυγατέρας (ἀκούω γάρ σοι εἶναι) καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς θεραπόντας, καὶ τρέφεσθαι σοὶ οἷα δὴ ἐν ζῆτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βούλου ἀποκείνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας. ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ὃν ταῦτά μοι ποιήσῃς ἃ σὺ λέγεις, ὅτι οὐκ ἄλλοι τε μακαριοῦμαί τιν ἐνόμιζον εἶναι βιοτοὺν, καὶ ἐγὼ ἐμαυτῷ ἔδοξον εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην μόνην μακαριότητα βιοτοῦ; ἢ ἐμὴ γνώμη, εἶπεν, ὦ Κῦρε. ἐκείνη μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ ἀφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε· φρονίδων ἢ ὅσων ταῦτα ἔσαι, καὶ πολέμου καὶ μάχης ἀμείλιον αὐτῇ, ἔτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ καλαισθάζειν ὥσπερ ἐγὼ ὃν ἐφίλουν μάλιστ' ἀνθρώπων. ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας ἢ ὁ Κῦρος τοὺ λόγους αὐτοῦ, ἐθαύμασε μὲν ἢ τὴν διάνοιαν· "ἤγειτο ἢ τοιαύτην ὅπου καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτ' ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον ἔτως ἡγεμόνι. καὶ τότε μὲν ἔτως ἐπαυσάμην.

14. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν σκηνωμάτων, τοὺς μὲν αὐτὸς ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὁπόσα παραδοίη Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ὁποῖα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα τὰ ἄλλα χρήματα παραδεχομένους, ἐν ζυγάσεσιν σήσασθαι ἐφ' ἁμαξῶν ἐπισκευάσαι, καὶ διαλαχόντας τὰς ἁμάξας κομίζειν ὅπου αὐτοὶ πορεύονται· ἵνα ὅπου καιρὸς εἴη, διαλαμβάνοιεν

νοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. γρ. δεξιά.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, 15
εἴπατέ μοι, ἔφη, ἐώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάτᾳ; θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι περίδην θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, νῦν ἄφαμὲ φαίνεται. τῶν δ' ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο. ὅτι, ὦ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πάλιν τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὡς φασιν, ἐπεὶ τὸ σῶμα εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγε αὐτοῦ ἡ γυνή, ἀφελομένη τὸν νεκρὸν, καὶ ἐνθεμένη εἰς τοὺς ἁρμάμαξαν ἐν ᾗπερ αὐτὴ ὀχεῖτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε τῇ πρὸς τὸν Παφλαγόνα πολέμου. καὶ τοὺς μὲν ζυγοὺς καὶ τοὺς ἡνιόχους αὐτοῦ ἀρύτταιν φασὶν ὅτι λόφου τινὸς θήκην τῷ τελευτήσαντι, τοῖς δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάλλιστα χαμαὶ, κεκοσμημένα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τοῖς κεφαλοῖς αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν, καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ὅπῃ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν ὅπῃ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐπελθὼν ἔφη, τί δύναιντο λαζόντας καλὸν κόσμημα αὐτὸν δεῖ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι, μεταδιώκειν· καὶ ὅσις εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας καὶ βοῦς καὶ ἵππους, ἧπε τούτῳ καὶ ἄλλα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν ὅποι ἂν γρ. ἄμα
αὐτὸν σωθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγιάσῃ τῷ Ἀβραδάτᾳ.

16. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐβόησέ τε ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ εἶπε, φεῦ ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἴχῃ δὴ ἀπολιποῦσα ἡμᾶς. καὶ ἅμα ἐβούλετο αὐτὸν, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπεκαλύπτετο. ἀποκεκόπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ, ἰδὼν, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρετο, καὶ ἐξαιτεῖτο δὴ παρὰ τοῦ Κύρου ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν ὡς εἶχεν εἰς τοὺς προσήρμοσε· καὶ εἶπε, καὶ τἄλλα τοι, ὦ Κῦρε, ἔτως ἔχει. ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτ', ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ οὐκ ἤκουσα ἔπαθεν, ἵνα δὲ καὶ δι' σὲ, ὦ Κῦρε, ἥδιον ἤπιον. ἐγώ τε γὰρ ἡ μακρὰ
πολλὰ

πολλὰ διεκελεύομεν αὐτῷ ἕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη· αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὐδὲ ὑ τοῦτο ἐνενόει ὅ, τι ποιήσοιτο, ἀλλὰ τί ἄν σοι ποιήσας χαρίσαιτο καὶ γὼ δῶ, ἔφη, αὐτὸς μὲ ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἢ παρακελευομένη ζῶσα παραπέμψαι. καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ καθεδάκρυσεν, ἔπειτα ἤρετο ξένιον, ἦ οὐκ ἂν μὴ δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε. σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖς δὲ ἐπιτηδείοις αὐτοῦ τοῖς παρ' ἐμοῦ (παρεῖναι δὲ καὶ Γαδάτας καὶ Γαδάτας πολλοὺ καὶ καλὸν κόσμον φέροντες) ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι ἐμοὶ τἄλλα ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνῆμα πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ἡμῶν, καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δέ, ἔφη, ὦ γύναι, ἔρημος ἔσῃ, ἀλλ' ἐγώ σε καὶ σαφρονιστὴν ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τἄλλα τιμήσω, καὶ συσήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ὁντινα χρὴ ζῆν κομιδῶν. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, ἀλλὰ θαρρεῖ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὑ μή σε κρύψω πρὸς ὁντινα βέλομαι ἀφικέσθαι. ὃ μὲ δὴ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆει, κατειλιφεῖν τὸν τε γυναῖκα οἵαν ἀνδρὸς σεμνοῦ, καὶ τὸν ἄνδρα, οἵαν γυναῖκα καλλίστην ἀνέτ' ὄψοιτο.

17 17. Ἡ δὲ γυνὴ τὸν μὲν ἐνταῦθα ἀπελθόντα ἀπεκλαύσατο, ἐπεὶ ἄν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ ἀδύρωμαι οἷς βέλομαι. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ εἵπετο παρεμένουσα, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ ἐκείνη ἀποθανούσῃ συγκαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἑνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ ὄρνις πολλὰ ἱκέτευσε μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ ὀλίγου ἐδέησε, καὶ χαλεπαίνουσαν ἔφη, ἐκδῦσα κλαύσεσθαι. ἡ δὲ ἀντέλεγε πάλαι παρεσκευασμένη, σφάττει ἑαυτήν, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ σώματα τὸν ἀνδρὸς τῶν ἑαυτῆς κατέκλινεν. ἡ δὲ ὄρνις ἀναλοφύρεταί τε καὶ συγκαλύπτων ἄμφω ὧδε· ἡ Πάνθεια ἐπέστελλεν. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἤθελε τὸ ἔργον τῶν γυναικῶν, ὁπλαγεὶς, ἴσως τι καὶ ἐμέμφετο βοηθῆσαι. οἱ δὲ ἑπόμενοι, ἰδόντες τὸ γεγενημένον, ἔτρεῖς ὄντες, παρεμένουσι καὶ οὗτοι τὰς ἀκινάκας, ἀπαφάξοντες ὅσῳ τάχιστα ἔταξεν αὐτοὺς ἐκκόψαι. καὶ νῦν τὰ μνῆ-

μα

μα μέχρι τῦ νῶ δὴ ἐυτύχων πεχῶδαι λέγει· καὶ ἐπὶ
μὲ τῇ ἄνω σήλῃ, τῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγρά-
φθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα· κάτω δὲ εἶ-
ναι φασὶ λέγουσι σήλας, καὶ ἐπιγεγράφθαι "ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ γρ. ἐυτύχων
ὁ δὴ Κῦρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγαθεὶς τε τὴν
γυναῖκα καὶ κατολοφυρόμενος ἀπῆλθε. καὶ τότων μὲν δὴ
οὗτος ἐπεμελήθη ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ
μνῆμα ἐπεμέλοντο ἐχώδη, ὥς φασιν.

18. Ἐκ δὲ τότε ταπεινάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες 18
πρὸς ἀμήλας, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χω-
ρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος
αὐτὸς μὲν ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ χεῖρας ὡς δὴ
μὴ ποιησομένων ἐρείψων τὰ τείχη. Καδόσιον δὲ ἄνδρα
Πέρσην, καὶ τἄλλα οὐκ ἄφρονα ὄντ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ
ἴσχειν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καείαν, στράτευμα δοὺς. καὶ
Κίλικες δὲ καὶ Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστρά-
τευσ. ὧν ἕνεκα δὴ ἔπεμπε Πώποτε πέρσην σατράπην ἔτε Κιλίκων ἔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ ἀεὶ οἱ
ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε, καὶ
στρατείας, ὁπότε δέοιτο, ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Καδό-
σιος ἄγων τὸ στράτευμα ὅθεν τὴν Καείαν ἦλθε, καὶ ἀπ'
ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσ πρὸς αὐτὸν, ἕτοιμοι ὄντες,
δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων.
ὁ δὲ Καδόσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτα ἐποίει, δικαιό-
τερά τε, ἔφη, λέγων τότοις ὁπωτέροις διαλέγοιτο, λα-
θεῖν τε ἔφη δεῖν τὸς ἐναντίους, φίλας σφᾶς ψευσθῆναι, ὡς
δὴ ὕστερον μᾶλλον ὀπτησόμενος ἀφροσκόπους τοῖς ἐναντίοις.
τοιαῦτα δ' ἔλεγε ψεύδεσθαι, καὶ τὸς μὲ Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως
τε δέξασθαι εἰς τὰ τείχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου
καὶ Περσῶν, αὐτὸς δὲ ὀμόσαι θέλειν ἀδόλως ἴέναι εἰς τὰ
τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ δὴ δεχομένων. ταῦτα δὲ ποιή-
σας, ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνέθετο τὴν
αὐτὴν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλασεν εἰς τὰ τείχη, καὶ παρέ-
λαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθε-
ζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ, ἐκάλεσεν ἑκατέ-

ρων

ρων τὰς ἐπικειμένας. οἱ δὲ, ἰδόντες ἀμήλυς, ἠχθέσθησ, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφότεροι. ὁ μὲν τοι Καδύσιος ἔλεξε τοιάδε, ἐγὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὧμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῇ πόλει ἐχομένῳ. εἰ δ' ὅτι ἀπολῶ ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω ὅτι κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· ἐμὲ δὲ εἰρωνίαν ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι. νῦν δὲ χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαί τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀμήλων. ἐὰν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τόδε Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι ἦσαν τῆς πόλεως, μεσαὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀμήλυς, μεσοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων· ἑορτὰς δὲ κοινὰς ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦκον οἱ παρὰ Κύρου, ἐρωτῶντες εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων. ὁ δὲ Καδύσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἔχοι ἀμαχόσι χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουρὰς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἐκέλευον μένειν αὐτόν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἤθελεν, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κῦρον, δεόμενοι πέμψαι Καδύσιον σφίσι στρατιάν.

19. Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπαν, στράτευμα ἄγοντα ὅτι Φρυγίαν τὴν πρὸς Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Καδύσιος, μετάγει αὐτὸν ἐκέλευσεν ἐφ' ὃ Ὑστάσπης πορεύοιτο, ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ Ὑστάσπῃ, ἀκούοντες ἄλλο στράτευμα προσιόν. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες οἱ ὅτι θαλάττῃ οἰκοῦντες, πολλὰ δόντες δῶρα διεπρέσβευσαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι φασμὸν δ' ἀποφέρειν, καὶ σημαίνειν ὅταν Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῆς Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἑαυτοῦ καὶ ἐπιστόμιος, καὶ παρήγγελλεν ὅτου ἐπεὶ δὲ ἀφίκαντο αὐτῷ οἱ ὑπάρχοι, καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, πολλῶν εἰς χεῖρας ἦλθον Ὑστάσπα ὅτι τῇ Κύρου δίκῃ καὶ

γρ. νῦν δὲ χρὴ

γρ. προσδέοιτο καὶ μηχ.

γρ. προσέπεμψαν.

19

γρ. ἰσὶ

καὶ ὁ Ὑσάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἅρμαις ἱκανοὺς Πέρσας φυλακὰς, ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελτασάς. ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλε Καδουσίῳ, συμμίξαντα πρὸς Ὑσάσπην τὸν μὲν ἑλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν, τὸν δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν, τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα, σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἕπεσθαι. ἔτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

20. Κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὸν μὲν ἐπὶ πολλὰ καταλιπὼν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἁμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἑκάστῃ τῶν ἁμάξῃ καὶ ὁπόσους παρὰ Κύρου τὰ χρήματα, εἶπε, ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἰσὶν τόν τε ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἃ ἄγει, καὶ τὸν μή. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν, ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἔοικε μέντοι ἄξιοι εἶναι· ὥστε ἴσως τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέπτονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν ἢν ἐπιδόπαν εἴτε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, εἴτε μή. ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν ὃς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἅρμασι, καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν ὅ,τι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις· ὃς δὲ ἑώρα ἀχαρίστους ἑπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συσκαλωπαμένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε. σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἕπεσθαι καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους ἀντὶ ὑποχείων χειρομένων σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μηχανᾶσθαι, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον ἀνδρικώτερον εἶναι. σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες· αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείναιεν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις.

20 γρ. Περσικὴν

γρ. ἀνδρικώτατον

21. Περὶ δὲ τοῦ ἐπὶ Βαβυλῶνος, καὶ ἐστρέψατο

21

μὲν Φρύγας τὸς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους. γρ. ἐξέπλησε " Ἐξώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὴ ἱππέας ἐλάττω ἢ τετρακισμυρίους, πολλὸς δὲ ἵππους ἅμα αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ ὡς τὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο " παμπόλλους μὲν ἱππέας ἄγων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστὰς, σφενδονήτας δὲ ἀναρίθμους. ἐπεὶ δὲ ὡς τὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, ὡς ἐς τὸ πρόσθεν τὸ στράτευμα ὡς τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς ὡς ἐπήλαυνε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις ἅμα συμμάχων· ἐπεὶ δὲ καλὸν ἐφάνη τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάζετο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ ὁπόταν ἀπάγοι τὸ στράτευμα. καλὸν θεωμένοις γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀθηνὴς ἐδόκει εἶναι ἡ φάλαγξ. καὶ ἦν θαυμαστὸν ἰδεῖν ὅσον ἐφαίνετο. ὡς γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλεύμενον ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος γενέσθαι " τὴν φάλαγγα. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, καὶ ὡς γρ. τῆς φάλαγγος μέσην τὴν αὐτοῦ στρατιᾶς σὺν τοῖς ὡς αὐτὸν, παρήγαγεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἑκατέρωθεν τοὺς ὁπλίτας ἀναπλύνοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι ὅθεν τὸ ἔσηκὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἑκατέρωθεν τὸ ἄκρον καθ' ἑαυτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. ὕτως ὧν ποιήσαντων, οἵ τε μένοντες εὐθὺς θαρραλεώτεροι ἐγίγνοντο, ὅτι διπλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι· οἵ τ' ἀπιόντες, ὡσαύτως θαρραλεώτεροι. εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες αὐτοῖς, ὡς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἑκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔσῳ ἰσχυρότεροι γεγενημένοι, οἵ τε ἀπελαυνόμενοι, διὰ τὸ ἔμπροσθεν, οἵ τ' ἔμπροσθεν, διὰ τὸ ὄπισθεν προσγεγενημένους. ἀναπλυνθείσης δ' ὕτω τῆς φάλαγγος, ἀνάγκη τὸς πρώτους εἶναι καὶ τὸς τελευταίους, οἱ μέσῳ δὲ τὸς κακίστους κεκάχθαι. ἡ δ' ὕτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει ἔν παρεσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἵππεις δὲ καὶ οἱ γυμνῆται οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχοντος τῆς στάσεως

σύτῳ ὅσῳ ἡ φάλαγξ ''βαθυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλυ- γρ. βραχυτέ-
μένη. ἐπεὶ δὲ ἅπαν σωεσπειράθησαν, ἀπῆσαν ἕως μὲ μι καὶ βραδυ-
ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τῦ τείχυς, ὅθι πόδα· ἐπεὶ τέρα
δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, σεφέντες· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀ-
λίγα βήματα σεϊόντες μελεδάλλοντο ὀπὶ ἀσπίδα, καὶ ἐ-
σανῖο σεὸς τὸ τεῖχ Θ βλέποντες· ὅσῳ δὲ σεσωλέρω ἐγί-
γνοντο, τοσῷδε μανώτερον μετεβάλλοντο. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ
ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶ), ξωεῖεσαν ἀπιόντες ἔς τε ἐπὶ ταῖς
σκηναῖς ἐγένοντο.

22. Ἐπεὶ δὲ κατεσεγλοπεδάσαντο, σωεκάλεσεν ὁ Κῦ- 22
ρ Θ τὺς ὁπλμείυς, καὶ ἔλεξεν· Ἄνδρες σύμμαχοι,
τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν
ἄν τις τείχη ὕπως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ σεοσμαχόμε-
ν Θ ἧλοι οὐκ ἐπορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλείονες ἄνθρωποι
ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπεὶσῳ ἃ μάχονται ἐξιόντες, τοσύτῳ
ἂν θᾶττον λιμῷ αὐτὺς ἡγεῖμαι ἁλῶναι. εἰ μή τινα δὴ
ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τύτῳ πολιορκητέος φημὶ εἶ)
τὴν ἄνδρας. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν· ὁ ξῦ ποταμὸς, ἔ-
φη, δῆτ ἃ διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτ Θ ἔχων
πλεῖον ἢ ὅθι δύο σάδια; ναὶ μὰ δί', ἔφη ὁ Γωβρύας,
καὶ βάθ Θ γε ὡς ὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερ Θ ὀπὶ τῷ ἑ-
τέρᾳ ἡσυχὰς τῷ ὕδατ Θ ὑπερέχοιεν· ὥσε τῷ πολαμῷ ἔτι
ἰσχυρότερα ὄζιν ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρ Θ ταῦ-
τα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῶμεν ὅσα κρείτω ὄζι τῆς ἡ-
μετέρας δυνάμεως· διαμεξησαμένης δὲ χρὴ ὡς τάχισα
τὸ μέρ Θ '' ἑκάστ υμῖν ὁρύ ῆαι τάφρον ὡς πλατυτάτην γρ. ἑκασ
καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὀπιλαχίσων ὑμῖν τὴν φυλάκων
δέοι. ὕτω δὴ κύκλῳ διαμεξήσας σεὶ τὸ τεῖχ Θ,
ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τῦ ποταμῦ, ὦ-
ρυσσεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῦ τείχυς τάφρον ὑπερμεγέθη, καὶ
τὴν γῆν ἀνέβαλλον σεὸς ἑαυτύς. καὶ σρῶτον μὲν πύργυς
ὠκοδόμει, φοίνιξι θεμελιώσας ἃ μεῖον
ἢ πλεθριαίοις (εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσῦτοι τὸ μῆκ Θ
σφυκότες. καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ἀπὸ βάρυς
ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄγοι οἱ χαλκήλιοι) τύτυς δ'

γρ. ποταμὸς ἐκχυθεὶς εἰς τὴν τάφρ.

ὑποτίθει τότε ἕνεκα ὅπως ὁτιμάλιστα ἐοίκοι πολιορκήσειν παρασκευαζομένῳ, ὡς εἰ μὴ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἂν ἔλοι τὰς πύργους. ἀνίστη δὴ καὶ ἄλλας πολλὰς πύργους ὅπῃ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὁτιπλείστα φυλακὴ εἴη. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει καλεγέλων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, τὸ στράτευμα καλέσας εἰς δώδεκα μέρη, ὡς μιᾷ τῶν ἑαυτοῦ ἕκαστον τὸ μέρος φυλάξον. οἱ δ' ἂν Βαβυλώνιοι, ἀκούσαντες ταῦτα, πολὺ ἔτι μᾶλλον καλεγέλων, ἐννοούμενοι εἰ σφᾶς φεύγοις καὶ Λύκιοι καὶ Ἀργεῖοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις. καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν.

γρ. μᾶλλον τούτων κατεγ. γρ. Λυδοὶ

23. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἑορτὴν τοιαύτην ἐν Βαβυλῶνι ἦγεν, ἐν ᾗ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους τὰς πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγίγνετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί. ἡ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίγνετο. ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ ὕδωρ ἐπορεύετο, παρῆγε ὁ Κῦρος Πέρσας χιλιάρχους καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο ἀγορίας τὴν χιλιοστὺν παρεῖναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' ἔθνη τούτων ἕπεσθαι ἧπερ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δέ, καλέσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ· ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες εἰσίωμεν ἔσω, ἐννοούμενοι ὅτι ἕτοιμοι ἐφ' οὓς νῦν πορευόμεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντες, καὶ ἐρχηγο-

γρ. τάδε

ἐγκηδεύτας ἀπαγλας καὶ πίφοντας, καὶ ἐξωπλισμένους καὶ
σωτεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτὸς '' ἴωμεν ἐν χρείμῳ
ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῷ καθεύδουσι, πολλοὶ δ' αὐτῷ μεθύουσι,
πάντες δ' ἀσυντάκτοι εἰσίν. ὅταν δὲ καὶ αἴδωνται ἡμᾶς
ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται,
ἅτε τῶν ὅπλων ἐπιλελῆσθαι. εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖ, ὃ δὴ λέ-
γεται φοβερὸν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι, μὴ ἐπὶ τὰ τεί-
χη ἀναβάντες βάλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρ-
ρεῖτε. ἴσασι γὰρ ἀναβαῖνοί τινες ὅτι τὰς οἰκίας, ἔχομεν
συμμάχον θεὸν '' Ηφαιστον. '' Ἀφλεκτα δὲ τὰ πέπλα αὐ-
τῶν φοίνικι μὲν αἱ ὑφαὶ πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ
ὑπεκπεπλασμένοι κεχρισμέναι. ἡμεῖς δ' οὐ πολλὰ δᾷδα ἔ-
χομεν, ἢ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὰ δὲ πίπλα καὶ
συπωεῖον, ἃ ταχὺ παρέκκειται πολλὰ φλόγα· ὥστε ἀ-
νάγκη ἐστὶν ἢ φεύγειν ταχὺ τὰς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ται-
χὺ καλακεκαυῶσθαι. ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνεσθε ὅπλα· ἡγή-
σομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα
καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδούς· ἴσε γάρ· ὅταν δὲ ἐντὸς
γενώμεθα, τὸν ταχίστην ἄγετε ὅπῃ τὰ βασίλεια. καὶ
μάν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, ἁδέως ἂν εἴη θαυ-
μαστόν. καὶ γὰρ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τῶν '' βασιλείων. ἐν ἴσ. εἰς ὡς ἐν
κώμῳ γὰρ δοκεῖ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλα- κώμῳ.
κὴ μέντοι ὡς τῶν πυλῶν ἐντὸς ὁμίλει. ἔστι γὰρ αἰεὶ τε-
ταγμένη· ἐκ ἂν ἀμελεῖν δόξαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' εἶναι,
ἵνα ἀπαρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας. ἐ-
πεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο. τῶν δὲ ἀπαντώντων
οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον πάλιν εἴσω,
οἱ δ' ἐβόων. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν συνεβόων αὐτοῖς,
ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί. καὶ ἰόντες ἢ ἐβιώαντο τά-
χιστα ὅπῃ τοῖς βασιλείοις ἐγγύοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γω-
βρύᾳ καὶ Γαδάτᾳ τεταγμένοι κεκλῃσμένας ἀνέῳξαν τὰς
πύλας τῶν βασιλείων· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπει-
σαίπεσον αὐτοῖς πίνουσι περὶ φῶς πολύ, καὶ εὐθὺς ὡς πο-
λέμιοι ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κλύδων ἐγίγνε-
το, ἀθρόοι οἱ ἔνδον τῷ θορύβῳ, κελεύσαντος τοῦ βα-

σιλέως

σιλέως σέφαθαί τι εἶη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέοντί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας.

23 γρ. ἐπεισπίπτουσι, γρ. ἀπασάμενον

23. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, "εἰσπίπτουσι, καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἵπου ἐμπεσόμενοι, καὶ παίοντες ἀφικνοῦνται πρὸς τὴ βασιλέα, καὶ ἤδη ἑστηκότα αὐτὸν καὶ "ἀπασάμενον ὧν εἶχεν ἀκινάκου ἀμείνοσι· καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχρῶντο. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὴ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν, προσαμυνόμενός τι, ὁ δὲ, φεύγων, ὁ δέ γε, καὶ ἀμυνόμενος ὅτῳ ἐδύνατο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδούς· καὶ προεῖπεν ὃς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν καλαχαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς Συεννέσιος ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι δυνατώτατοι. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

24 24. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἦκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κύρου καλεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, καὶ ἤκουον οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐληλακέναι τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παρεδίδοσαν καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχας τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀπέπεμπε· τοὺς δὲ τεθνηκότας θάπτειν "ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι. τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους· ὅστις δὲ λαφθήσοιτο ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευον ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῦνται. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον· ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὡς εἴη ἕτοιμα εἴ τι ποτὲ δέοι χρῆσθαι· ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δορυθῴητε τῆ πόλεως ἕσης, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις ἅπερ κοινωνοὺς ἐνόμιζε τῆς καταπεπραγμένων. ὕτω διένεμεν ὥσπερ ἐδέδοκτο τὰ κράτιστα τοῖς ἀείσοις. εἰ δέ τις οἴοιτο μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευε. προεῖπε δὲ, Βαβυλωνίους μὲν τῷ γῇ ἐργάζεσθαι,

ἐργάζεσθαι, καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἔκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν. Πέρσας δὲ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας, καὶ τῶν Συμμάχων ὅσοι μένειν ἠξίουν παρ' αὐτῷ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαβον περιῄδε διαλέγεσθαι.

25. Ἐκ δὲ τούτου ὁπότε μὲν ὁ Κῦρος ἥδοιτο καλὰ σκευάσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σιτοῦ τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὁτιοῦν ἧττον ἀνεπιφθόνως παίοις τ' καὶ σεμνὸς φανείη. ὧδε δὲ ἐμηχανᾶτο τοῦτο· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ὅπου ἐδόκει ὀπτητέον εἶναι, παρεσκέλλετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποκεινόμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄνθρωποι, ὡς ἔγνωσαν ὅτι παρεσκέλλοιτο, ἧκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος. καὶ ὠθημένων πρὸς τὸ παρελθεῖν, μηχανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρέται ὡς ἠδύναντο διακείναντες, παρῆσαν. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων διασάοιτο τὸν ὄχλον παρφαίνειν, παρτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα παρῄνει αὐτοῦ, καὶ ὅτῳ ἔλεγεν, Ἄνδρες φίλοι, παραμένετε ἕως τὸν ὄχλον διασώμεθα, ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συλλησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι παρέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει, ἕως παρέφθασεν ἑτέρα ἡμέρα πεῖν τοῖς φίλοις αὐτὸν χολάσαι καὶ συλλῦσαι. ὅτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ἆρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι· ἄριον δὲ πρωὶ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἅσμενοι ἀπῆλθον ἀποθέοντες, δῆλοι δεδωκότες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν ὅτως ἐκοιμήθησαν.

25 γρ. ὥστε ἔφθασεν

26. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον. ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλέον πλῆθος φοιτησόντων βουλομένων παρεῖναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ δὲν Κῦρος φοιτᾶμεν τῶν ξυστοφόρων Πρσῶν κύκλον μέγαν, εἶπε μηδένα παρεῖναι ἢ τοὺς φίλους τ' καὶ ἄρχοντας τῶν Πρσῶν τε καὶ τῶν Συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι

26

φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμι μεμφασθαι, τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα εὐχόμεθα κάλα παρεσχῆσθαι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔστι τὸ μεγάλα πρᾶττειν, ὥστε μὴ οἴεσθαι δεῖν μήτε αὐτὸν σχολὴν ἄγειν, μήτε τοὺς φίλους εὐφραίνεσθαι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνενοήσατε γάρ, ἔφη, καὶ χθὲς λέγων, ὅτι ἔνθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν τοὺς πρεσβύτας, οὐκ ἐλίττομεν πρόσθεν ἐπαύεσθε· καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους καὶ ἄλλους πλείονας τοὺς χθὲς παρόντων, ὡς πρᾶγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ δέ τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτόν, λογίζομαι μικρὸν μέν τι ὑμῖν μέρος ἐμοῦ μελησόμενον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμαυτῷ μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι ὅλον ὅτιοῦν μοι μελήσει. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δίκην ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων δὲ τοὺς πρεσβυτέρους ἢ τινα ἢ ὀλίγα " οἶδα, καὶ ἴσως πάντες ὧν παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὡς, ἢν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότερον ἃ βούλονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπράξεσθαι. ἐγὼ δὲ ἠξίουν τούτους, εἴ τις τί ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους, δεόμενος προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις τί δῆτα οὐκ ὦτος ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίγνωσκον ὄντα ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα μήτε τοῦ εἰδέναι ἃ δεῖ, μήτε τοῦ πρᾶξαι ἃ ἂν καιρὸς ᾖ." τοὺς γὰρ ἀνίους ἰδεῖν ἐσχατιὰς πολλὰς ἐνόμιζον ἂν δεῖν προσχωρεῖν πρότερον. νῦν δ' ἐπειδὴ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀνασέσαυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεως τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. ὡς οὖν ἐμοῦ ἀπολειπομένου, ὅ, τι ἂν τύχωμι ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβαλλέσθω τις ὅ τι ὀρθῶς συμφορώτατον.

27. Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίστασθαι δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαζος ὁ συσσίτιος ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν, ἢ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γάρ, ἔτι νέος μὲν ὄντος σου πάνυ, ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι,

ἡνέσθαι, ὁρῶν δέ σε ὑδὲν δεόμενον ἐμοῦ, κατόκνουν σοι προσιέναι· ἐπεὶ δ' ἐτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ περὶ Κυαξάρου, ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκείου τέ σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαί σοι ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην. καὶ ἐπεῖνα μὲν δὴ ἐπεφόχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν. μὴ δὲ τοῦτο Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι, φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πεινῶσι συμμάχων, ὥστε μόνον ἐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις φερόμενοι αὐτοὺς ἀγαπῶντες· μὴ δὲ τοῦτο, ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ ἄμεινον σχολὴ σοι εἶ) ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγώ σοι συνεγίγνωσκον. ἐν δὲ τούτῳ Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὖθις Γαδάτας· καὶ " δὴ ἔργον σε καὶ μεταλαβεῖν. γρ. ὧδη
ἐπεὶ γε μὴν τοι καὶ Σάκαι καὶ Καδούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως ἐδόκει τούτους· καὶ δὴ ἔτοί σε ἐθεράπευον. ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν ἔνθεν ὡρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἅρματα, ἀμφὶ μηχανάς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἕξειν σχολήν. ὡς γε μὴν τοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς ἠκούετο, ἐν ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἐσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς ξωυσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην, καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑπηκόους ἔχομεν, καὶ Βαβυλῶνα ἑρήκαμεν, γρ. πάντα
καὶ " πάντας καλεσόμεθα. καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγώ τοι ἐχθὲς, εἰ μὴ παλλοῖς διεσύλλησα, οὐκ ἂν σοι ἐδυνάμην προσελθεῖν. ἐπεί γε μὴν τοι ἐξιδιώσω με, καὶ ὧδε σοὶ σκέλλουσι μῦθον, ἤδη πεύσεσθον λῷ, ὅτι μοι σῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν ὖν, εἰ μὲν ἔσαι τι ὅπως οἱ πλείστοι ἄξιοι γεγένησθε πλείονος γρ. σοι
" σε μέρος μεθέξομεν, ἐν ἔχει· εἰ δὲ μὴ, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ὑπὸ σοῦ πάλιν ἡμᾶς ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς φίλων. ὑπὸ τούτου ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί. 28

28 28. Χρύσανλας ἢ ἀνέστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν Ὦδε, ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρεῖχες δι' ἃ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι οὐκ ἦμᾶς σοι μᾶλλον ἐθεράπευτεον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἕνεκα παρῆμεν· τὸν δὲ πλῆθος ἀνακλᾶσθαι ἔδει ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι πλεῖστα συμπονεῖν καὶ σωκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπειδὴ οὐκ ἔστω βρῶσις μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀνακλᾶσθαι δυνάσαι ὃς καιρὸς εἴη, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον. γρ. ἢ ἀπολαύσαις γ' ἂν ἥδιον τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἶης ἑσίας, ἔστε ὁσιώτερον χαεῖον ἐν ἀνθρώποις, ἔστε ἥδιον, ἔστε οἰκειότερόν ὄζιν ἥδεν; ἔφατο δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν γρ. ὁρᾶκμεν ὁρῶμεν ἔξω καρπερῶντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν, καὶ σῦ δοκοίημεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ ὁ Χρυσάνταν ταῦτα ἔλεξε, συνηρέσθη αὐτῷ καὶ ταῦτα πολλοί.

29 29. Ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέθεσαν. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ γρ. εἴ τινα ἄλλον θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν· ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα, ὅτι ἐπιχειροίη μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὐτὴ δὲ ὅτως ἔχοι αὐτῇ ὡς ἂν πολεμιωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις· ταῦτα δὴ λογιζόμενος, φυλακῆς πρὶ τὸ σῶμα ἠγήσατο δεῖσθαι. γνοὺς δ' ὅτι ἥδιστα ἄνθρωποι εὐχερεστότεροί εἰσιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λαγνείᾳ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις πρὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γένεσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσει τοῦ τῆς φυλακῆς δεσπότου. τοὺς μὲν οὖν ἐχθροὺς παῖδας ἢ γυναῖκας ἀνηρμοζόσας, ἢ παιδικὰ ἐγνω φύσει συνηναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν. τοὺς δὲ εὐνούχους ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους, ἠγήσατο τούτους ἂν πρὶ πλείστου ποιεῖσθαι οἵτινες δυνατοὶ πλουτίζειν μάλιστα αὐτούς, καὶ βοηθεῖν εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμᾶς πρὸς ἀνθρώπων αὐτοῖς·

τοῖς· τούτους δὲ εὐεργετοῦντας ἐπεβάλλειν αὐτὸν ἑαυτῷ ἡγεῖτο δυνατόν. πρὸς δὲ τούτοις, ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ὀπαδοῦ πρόσφορον. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἴῳ ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνοῦχος πλέον ἔχειν ἐν παντὶ, εἰ μήτι ἄλλο χρεῖττον ἀπείργοι. δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρωθιδίαν καὶ τὸν εὐνοῦχον. ὃ δ' ἂν μάλιστά τις οἰηθείη ἀναλκίδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο αὐτοῖς. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι οἱ τοὺς ὄρχεις τμηθέντες ἵπποι ἐπτερνόμενοι, τοῦ μὲ δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἧττον γίγνονται· οἵ τε ταῦροι ἐκτερνόμενοι τοῦ μὲ μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑρίζειν, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι ἀγαθὸν εἶναι· καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως, τοῦ μὲ ἀπολείπειν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται ἐκτερνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίγνονται. καὶ οἵ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἡμερώτεροι γίγνονται, τμηθέντες ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μὴν ἀμβλύτεροί γε τὴν ψυχὴν γενόμενοι, οὐδὲ ἧττον τε ἱππικοὶ, οὐδὲ ἧττον ἀκοντιστικοὶ, οὐδὲ ἧττον φιλότιμοι. καὶ ἀδικώτεροι δὲ γίγνονται καὶ ἐν ταῖς πολεμικοῖς γρ. πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἐσώζων τὸ φιλόνικον ἐν τῇ ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι, ἐν τῇ φθορᾷ τῇ δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν. οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μεῖζον δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἂν ἐποίησε τοὺς γρ. ἀνίσους ἀδυνατεῖς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. ταῦτα διὰ γιγνώσκων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν δυσωρῶν, πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτὰς ἐποιήσατο εὐνούχους. ἡγεμόνας δὲ οὐκ ἐκανὸν εἶναι τινὰ φυλακὴν ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. οὐδὲν ἦν Πέρσας τοὺς οἰκοι, πανοικιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ὀπισθοφυλακώτατα δὲ ζῶντας διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα, καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς εἶναι, τούτους ἐνόμιζε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει δὴ τούτων μυρίους δορυφόρους, οἱ κύκλῳ μὲν νυκτὸς

γρ. ὁπότε ἐπὶ χώρας ἴη· ὁπότε

καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον ἐπὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἔοιεν βαίσειν· ὁπότε δ' ἐξίοι που, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο.

30. Νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ἄλλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἴτ' ἐπιδημοῦντας αὐτὸς τυγχάνοι, εἴτε καὶ ἀποδημοῦντος, καλέσας καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς. μαθὼν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι. ὅπως ἀτιταπεινότατοί τε καὶ ἀνικανεστατοὶ εἶεν. αὖτις μὲν δὴ περὶ αὐτόν τε φυλακὴν καὶ τὴν ἐν Βαβυλῶνι τότε καλασκευάσατο, καὶ νῦν ἔτι ὕτως ἔχουσα διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τὸν μισθοφόρον τοῦτον καὶ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ἀγαθῶν εἶναι ὅταν ἐλάττονας· τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγίγνασκε συνεκτέον εἶναι οἷσπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέχον, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ὑβρίσωσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιλάθοιεν αὐτοῖς δοκοῖεν, ἀλλὰ γιγνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα δρῶσι εἶεν, ὅτας ἐμμέροιέν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τοὺς τε ἐμπειροτάτους καὶ πάντας ὁπόσοι ἐπιχειροῖεν, καὶ ἀξιοχρεώτατους αὐτῷ εἶναι δόξαν καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε·

γρ. αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα γρ. καὶ, αὐτὰ γρ. ἀξιολογώτατοι

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἐδόκει ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἀνομίζομεν ἄξιοι εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ οἵτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας καὶ ἐν ταύταις καλασκευάς· καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχειν ταῦτα νομισάτω ἀνόσια ἔχειν. νόμῳ γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀδίκου ὄζειν, ὅταν πολεμιωτάτων πόλις ἁλῷ τῶν ἑλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. "ὅπου μὲν δὴ δικαίως γε ἔξεστι, ὅτι ἂν ἔχωσι, τοῦτο καὶ ἔχειν αὐτούς· τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε ὅτου ἐγὼ γιγνώσκω, ὅτι εἰ μὴ βελόμεθα ὅπη ῥᾳδιουργεῖν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν (οἶ νομίζουσι τὸ μὴ πονεῖν ἡδιώτατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν) ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ ταχὺ πάν-

γρ. ὑμῶν ἐκ ἀδίκ.

πάντων τῶν ἀγαθῶν κορέσασθαι. ὁ γάρ τοι τὸ ἀγαθὸν ἐπιθυμεῖν ἐλεύθερον, τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ διαλελεῖν ὅλας ἀγαθὰς, ἵνα μή τις αὐτῶν διὰ τέλους ἀπιμελὴς ᾖ. ἀμαὶ ἕωθεν καὶ αἱ ἄμαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαι γίγνανται. καὶ τὰ σώματά γε αὐλὰ ἓν ἔχοιτε, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥᾳθυμίαν, πονήρως πάλιν ἔχει· οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τινὰ ἄσκησιν, ἐπὶ τοῦτο εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. ἅπαντα δεῖ μέλλειν, εἴ γε ἐστὶ τὰ αὐτίκα ἡδέα σεμίσειν αὐτός. μέγα μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀρχικὸν καταπράξαι· πολὺ δ' ἔτι μεῖζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὰ μὲν γὰρ λαβεῖν, πολλάκις τοῦ τόλμαν μόνον παρασχομένου ἐγένετο· τὸ δὲ λαβόντα καὶ ἔχειν, οὐκέτι τοῦτο τοῦ σωφρονοῦντος, οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας, οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται. ἃ χρὴ γιγνώσκοντας, πολλῷ μᾶλλον αἰσχύνεσθαι τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν τῶνδε τῶν ἀγαθῶν κτῆσιν, ἓν εἰδότας ὅτι ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε πλεῖστα καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πολέμιοι γίγνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀνδρῶν τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν, ὧνπερ ἡμεῖς ἔχομεν τὸν μὲν ἓν θεὸν οἴεσθαι χρὴ συμμάχους ἕξεσθαι. ὃ γὸ ἐπιβουλεύοντες ἀδίκως ταῦτα ἔχομεν, ἵνα ἐπιβουλευθέντες ἐπαμυνώμεθα. τὸ μέντοι μὴ τοῦτο κρεῖττον ἡμῖν αὐτοῖς φρονεῖν ἐστιν· τοῦτο δὲ ὅτι, τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων, ἄρχειν ἀξιοῦν. ἀλλὰ σὺ μὲν δὴ καὶ ψύχους, καὶ σίτων καὶ πόνου, καὶ φόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς ἥττοις μελετᾶν μελετῶντας γε μᾶλλον πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν ὁ μεταδοτέον τούτοις οὓς τινας ἐργάτας τε ἡμερίους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα κλήσασθαι, ἀνὴρ αὐτὸς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιγνώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ἄρχανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκεῖνοι τὰ ὅπλα ἀφιέμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μὴ τῶν ὅπλων ποτ' ἐξημῖν γίγνεσθαι, ἓν εἰδότας ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγρυτάτω τῶν ὅπλων

γρ. τὸ ἔχειν καλαπρ.

γρ. καλασήσασθαι

ὅπλων ἔσι, τούτοις καὶ οἰκειόταλά ἐςιν ἃ ἂν βέλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καλὰ πρᾶξαι ἃ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ ἐπιμηχανᾶσθαι καὶ πονοῦντας; ἐκεῖνο δεῖ καλαμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνῃ, ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀφίκηται. οἱ γὰ πόνοι ἄδηλον τοῖς ἀγαθοῖς. ἀνδ ἢ τῶ δεδιέναι τυγχάνειν τινός, οὐδὲν ἧττον πολυτελῶς παρασκευάζεσθαι ἀκ ὥσθ' ἡδὺ ἔῃ. εἰ δ' ὧν μὲ μάλιστα ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν, ὡς ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτὸς τις αὐτῷ ταῦτα παρασκευάζοι, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσούτῳ πλεονεκτήσει ἢ ἐνδεεσέρων βίω, ὅσῳ πεινήσας ἢ διψήσων σίτων τε καὶ ποτῶν ἀπολαύσει, καὶ κεσθεὶς ἀναπαύσεται, ἢ δίσων ἀναπαύσεται. ὧν ἕνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιβαλλεῖαι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως ἢ τὰ ἀγαθῶν ἢ ἥδιστα καὶ ἥδιστ' ἀπολαύσωμεν, καὶ ὅπως τῶ πάντων χαλεπωτάτῳ ἀπειροι ὦμεν. τὸ γὰ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ ὅτω χαλεπὸν, ὥσπ τὰ λαβόντα κεκτῆσθαι λυπηρόν. ἐννοήσατε δὲ καὶ κεῖνο, τίνα ποτ' ἂν φασὶν ἔχοντες ἂν μᾶλλον ἀσμένως ἐπιβουλεύεσθαι ἢ πρὸς ἐμὲ πολεμεῖν; ἆρα τὸν ἄρχοντα ἢ ἀρχομένων πονηρότερον πρόσηκεν εἶναι; ἢ ὅτι ὁ δαιμονέσερος δοκεῖ μοι εἶναι ἢ φαύλοτερος. ἐπεὶ δὲ τὴν εὐδαιμονίαν φήσει τις τίνι καλὸν εἶναι; ὅτι ἐπικεκλῆσθαι δόλους, τέχνας κολάσεσθαι ἢ πονηροὺς ὄντας; ἢ τί προσήκει αὐτὸν ἕνεκα πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δ' ἔτι καὶ τόδε; ῥᾴδιον μὲν παρεσκευάσμεθα πολλὴν καὶ καλὴν ἡμερέων οἰκον φύλακα καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχρὸν δ' ἴσως ἐσὶ καὶ ἄτοπον εἰ δὴ ἀνὴρ μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν αὐτοὶ δ' ἡμῖν αὐτοῖς ὦ δορυφορήσομεν; καὶ μὲν εὖ γε δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἔσιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἵα αὐτόν τινα καλὸν καγαθὸν παρέχειν. τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρίμῳ οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν

γρ. ἴοι

γρ. προσίεμεθα

γρ. δὴ συμπαρομαρτεῖ.

ὐδὲν πρόσηκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν, καὶ πῶς τιμῶν ἀρετὴν ἀσκεῖν, καὶ πῶς τιμῶν μηδετίω ποιεῖν; ὐδὲν καινὸν, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἔστι τοῖς ἀρχαίοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ὑμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ἄνδρας τοὺς ὁμοτίμους πάντας ἄνδρ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὀρθῶντας καλαυροεῖν παρόντας εἰ ἐπιμύοιμι θεῶν δεῖ διάξω· ἐγὼ τε ὑμᾶς καλαυρῶν θεασομαι, καὶ ὃς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω· καὶ τοὺς παῖδας δὲ, οἳ ἂν ἡμῖν γίγνωνται, ἐνθάδε παιδεύσομεν. αὐλοὶ γὰρ ἐλλίονες ἐσόμεθα, βελόμενοι τοῖς πασιν ὡσχέλισα παραδείγματα ἡμᾶς αὐλὸς παρέχειν· οἵ τε παῖδες ὐδ' ἂν εἰ βέλοιντο ῥᾳδίως πονηροὶ γένοιντο, αἰσχρὸν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

γρ. ὕστερα

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον η'.

Κ ΥΡΟΣ μὲν δὴ οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας, καὶ εἶπεν ὧδε· Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἀρχὴ ἀγαθὸς ὐδὲν διαφέρει παιδὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες φεύγουσι τοὺς παίδων ὅπως μή ποτε αὐλὸς τἀγαθὰ ἐπιλείψῃ. Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβεβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν. ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐγὼ δε-

1

ἐνδείξεσθαι ἢ ὡς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δὴ, τίς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἁλοίη; τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθείη; ποῖον δ' ἂν ἀνθρώπων ἔργον εὐτύχημα νίκης τύχοι; πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὰν ἄρξων ἰδίᾳ ἕκαστος ᾖ τῆς αὑτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι; τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ τῶν μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι; ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν; ἢ ποῖοι οἶκοι σωθείησαν; πῶς δ' ἂν νῆες ὅπως δεῖ ἀφίκοντο; ἡμεῖς δ' ἃ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν, διὰ τί ἄλλο μᾶλλον καλοῦμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγινόμεθα, ἀθρόοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἑπόμενοι, εὐπετέσταλοι ἦμεν, ὅπλα δ' εὐπιταχθείλων εὖ ἦν ἡμῖν ἐλέλειπτο. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, εὖ ἴσθι ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ δύνασθαι ἃ δεῖ μέγιστον ἀγαθόν ἐστι. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἦμεν ἦρχον, ὀλίγοι δ' ἤρχομεν· νῦν δὲ καλεσκάλασθε ὑμᾶς αὐτοὺς πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλείονων, οἱ δὲ μείονων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν ὑμῖν, ὅταν καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα οἷς ἂν ἡμῖν καθήκοι. τὸ δὲ σῶσαι δ' διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν ὅλων, ὅσῳ οἱ μὲν ὅλοι, ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν· ἡμᾶς δέ, εἰ τῷ ἀξιοῦμεν ἐλεύθερους εἶναι, ἑκόντας δεῖ ποιεῖν ὅ, τι πλεῖστα ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὑρήσετε δὲ, ἔφη, καὶ ἔνθα ἀνὰ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τοῦτο μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἑκόντες πείθεσθαι, ταύτην πᾶσι τῶν πολεμίων ἀναγκάζομαι ὑπαχθῆναι. παρῶμαι τε δ' ὑμῖν, ὥσπερ Κῦρος ἔλεγεν, ὅτι τόδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσκοῦμαι τε δ' ἂν μάλιστα δυνησόμεθα καλέσχειν ἃ δεῖ, παρέχωμαι τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅτι ἂν δέῃ. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρή, ὅτι ἃ μὴ δυνατὸς ἦ Κῦρος εὑρεῖν ὅ, τι αὐτῷ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δ' ὅ· ἐπεὶ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα

γρ. πῶς δ' ἄλλως μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῶνται

γρ. εἰκοσθεὶν

τα

τα εἶπε Χρυσάνθας, ὅτω δὴ καὶ ἄλλοι ἀνέσαντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων σωτεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοῦ ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι ὅπου θύρας, καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι βέλτιστον ἕως ἂν ἀφίη Κῦρος. ὡς δὲ τότε ἔδοξεν, ὅτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες· θεραπεύουσι τοὺς τῶν ἀρχόντων θύρας. γρ. τῶν ἄλλων συμμ.

2. Ὡς δ' ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κῦρος καλασηπάμῳ εἰς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχὴν, ταῦτα καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες. ὅτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ τἆλλα. ὅταν μὲν ὁ ἐπιτάττης βελτίων ᾖ, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττει· ὅταν δὲ χείρων, φαυλότερον. ἐφοίτων μὲν ἓν ὅτι τὰς θύρας Κύρου οἱ ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς ἁρμαῖς, σωφρόξαν πᾶσι τοῖς ἄλλοις τὴν συγκαλασιρεφαμένην τὴν ἀρχήν. Κῦρος δ' ὅτι μὲν τἆλλα καθίστη ἄλλους ὑπομελητὰς, καὶ ἦρξε δωρεῶν ἀποδεκτῆρες, καὶ δαπανημάτων δοτῆρες, καὶ ἔργων ὑπάρχοι, καὶ τιμάτων φύλακες, καὶ τὴν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων ἐπιμελητής· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη, ὃς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. 2

3. Οὓς δὴ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται ἐκέτι τούτοις τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτὸς ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. ἤδει γὰρ ὅτι εἴ γε μάχης ποτὲ δέησοι, ἐκ τούτων αὐτὸς καὶ παρασάτας καὶ ἐπισάτας λῆψεσθαι ἐπὶ σὺν οἷπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων καλασαλέον εἶναι. εἰ δέοι δὲ καὶ σφαλητῶν τινα ἄνδρα αὖπε, ἤδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἴη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλακας καὶ σατράπας ἤδει ὅτι τούτων τισὶ χρηστέον, καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον· ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι εἰς τὸ ἄνδρα πολέμιον τυγχάνειν ὧν δέοιντο. μὴ ὄντων μὲν ὅτου οἷόν τε ἦν δι' ὧν οἱ μέγι- 3 γρ. ἔσοιντο, αὐτὸς ἐσκόπει καὶ ἐκέτι γρ. εἴ τι

σαι καὶ πλεῖσαι πρᾶξις ἔμελλον ἔσεσθαι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐ-
λρ. ἐλογίζετο τῷ ἔξειν· εἰ δ' ὅτου εἶεν οἵους δέοι, πάντα ἂν οὕτω νομίζειν κα-
λῶς ἕξεσθαι· ἐνέδυ μὲν δὴ οὕτω γνὺς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν.

4 4. Ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτὴν ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. ἃ γὰρ ᾤετο δεῖν τε εἶναι μὴ αὐτόν τινα ὄντα δεῖν δὲ ἄλλους παρορμᾶν ὅπως τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα. ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, ἠγήσατο χολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τὴν κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. τὸ μὲν οὖν περιόντων ἀμελεῖν οὐκ οἴόντε ἐνόμισεν εἶναι, περιορῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ, πολλῶν κτημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα αἰεὶ αὐτὸν ἔχειν, ἤδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. ὅτῳ δὴ σκοπῶν ὅπως ἂν τά τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, καλεσάμενός πως τὸν στρατιωτικὸν σύνταξιν. ὡς γὰρ τὰ μὲν πολλὰ, δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυριάρχοι δὲ χιλιάρχων· καὶ ὅτως ἀδεὴς ἀτιμέλητος γίγνεται, ἀλλ' ὧν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων εἰσί· καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βάλληται χρήσασθαί τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ μὲν τοῖς μυριάρχοις φαγγεῖλαι· ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, ὅτῳ καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πρᾶξις ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐξῆν τοῖς ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν ἧττον οἰκείων ἀτιμελήτως ἔχειν· καὶ ὃν τότε ἤδη σχολὴ ἦν πλείω ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενος. ὅτῳ δὴ καλασιρισάμενος τὰ αὐτὰ, ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ κάλασιρι χρῆσθαι. τὸν μὲν δὴ σχολὴν ὅτῳ κατεσκευάσατο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν.

5 5. Ἤρχετο δ' ὀπισθεῖν τὸ οἵους δεῖ εἶναι τοὺς κοινωνίας πρώτον μὲν ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων πρέφεσθαι μὴ παρεῖεν ὅπου τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτει· νομίζων τοὺς μὲν παρόντας οὐκ ἂν ἐθέλειν ὅτε κακὸν ὅτε αἰσχρὸν ἑαυτὸν ἂν φαίνειν, καὶ διὰ τὸ φόβῳ ἄρχοντι εἶναι, καὶ διὰ

διὰ τὸ εἰδέναι ὅτι " πεφύκοιεν, ὑπὸ τῶν βελτίσων· οἱ γρ. ὁρῶντ', ἀν
δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο ἢ ἀκρασίαν τινὶ, ἢ ἀδι- ὄ, τι.
κίαν, ἢ ἀμέλειαν ἀπεῖναι. τοῦτο οὖν πρῶτον ἡγησάμενος
προσωφάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι. τῶν γὰρ ἑαυ-
τῷ μάλιστα φίλων " ἐπέλευσεν ἄν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ γρ. ἐκέλευσεν
μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦ- ἀντλαβεῖν
το γένοιτο, ἦκον ἂν ἐνθὺς οἱ κεκρόμενοι ὡς ἠδικημένοι. ὁ
δὲ Κῦρος πολλοῦ μὲν χρόνον οὐκ ἐκόλαζε τοῖς τοιούτοις
ὑπακούειν. ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῷ, πολλοῦ χρόνου ἀνεβάλ-
ετο τοῦ διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσε-
θίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἧττον δὲ " ἐχθροὺς, ἢ εἰ αὐτοὺς γρ. ἐχθρῶς
κολάζων ἠνάγκαζε παρεῖναι. εἰς μὲν διδασκαλίας δύπο-
λοῦ αὐτῷ ἕνεκα τοῦ παρεῖναι· ἄλλος δέ, τὸ τὰ ῥᾴστα καὶ " γρ. κερδαλεώ-
κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προσάπτειν· ἄλλος δέ, τὸ τερα
μηδέν ποτε τοῖς ἀπῶσι νέμειν. ὁ δὲ μέγιστος δύπος
τῆς ἀναγκης λοῦ, εἴ τις τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφε-
λόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι, ἄλλῳ ἐδίδου ὃν ᾤετο δυνασθαι
ἂν ἐν τῷ δέοντι παρεῖναι· καὶ ὅτως ἐγίγνετο αὐτῷ φί-
λος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου (ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νεῦ βα-
σιλεὺς λοῦ τις ἀπὸ οἷς παρεῖναι καθήκει) τοῖς μὲν δὴ μὴ
παροῦσιν ὅτω προσεφέρετο· τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐν-
όμισε μάλιστ' ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ παρορμᾶν ἔρ-
γα, ἐπεὶ φ ἄρχων αὐτῷ, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν δεικνύοι
πειρῶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον
τῇ ἀρετῇ.

6. Αἰδένεσθαι μὲν δὴ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γεγραμμένους 6
νόμους, βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν
ἄρχοντα, βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν ὅτι καὶ
τάττειν ἱκανός ἐστι, καὶ ὁρᾶν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν.
ὅτω δὴ γιγνώσκων, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς
μᾶλλον ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν σπουδάζοντα· ἐν τούτῳ τῷ
χρόνῳ. ἐπεὶ δὲ εὐδαιμονέστερος λοῦ, καὶ τότε πρῶτον κα-
τεσκέψαντο οἱ μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς
" θεοὺς, καὶ εὔχεσθαι ἐν ἑκάστῃ ἡμέρᾳ οἷς οἱ μάγοι θεοῖς γρ. θεοὺς πα-
ἐπρεπεν. ὅτω δὴ τὰ τότε καλασκευάζεται ἔτι καὶ νεῦ διατ- τρίδας, καὶ θ.

γρ. ἀεὶ βασιλευόντι τε

μῦθει παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτα δὴ πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι ὧν θεραπεύσωσι τοὺς θεούς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων. καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κῦρος τιμῶ τῶν μὲν αὐτῷ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν εἰρημένοι μὴ δεῖν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μὴ δεῖν ἠσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλαγίζετο, εἰ πάντες οἱ κοινωνοῦντες θεοσεβεῖς εἶεν, ἧττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν δεῖ τε ἀλλήλους ἀνόσιον τι ποιεῖν καὶ δεῖ αὐτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι κοινώνων.

7 7. Ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι δεῖ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾤετ' ἂν δεῖν μὴ αἰσχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι, διὰ τὸ δικαίου ἕνεκα προείζεσθαι.

8 8. Καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη πάντων ὧν αἰδήμων καὶ μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο ὧν ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἀρχόντα, ἀλλὰ καὶ ὃς ἂν φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδημόνας αἰδοῦνται ἢ ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἂς ἂν αἰδημόνας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ἐρῶντες.

9 9. Τὸ δ' αὖ πείθεσθαι ὅτῳ μάλιστ' ἂν ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς παρ' αὐτόν, εἰ τοὺς ἀφοφασίστως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν τε τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ὀπτανομένους δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δ' ὅτῳ καὶ πᾶσιν διατέλει·

10 10 Καὶ ζωφρονισμὸν δ' αὐτοῦ ὅπλησκυὺς, μᾶλλον ἐποίει μοι ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὁρῶσιν ᾧ μάλιστ' ἔξεσιν ὑβρίζειν, τοῦτον ζωφρονοῦντα, ὅτῳ μᾶλλον οἵ γε ἀδυνατώτεροι ἐθέλουσιν ὑβρίζειν ἀλλὰ ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανερὸν εἶναι). διήρει δὲ αἰδοῖ καὶ ζωφρονισμῷ τῇδε, ὡς τοὺς μὲν αἰδημόνας, ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὸν φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας, καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ.

11. Καὶ

11. Καὶ ἐγκράτειαν δ' ὅτῳ μάλις' ἂν ᾠ̓ετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ὀπτδψκυόι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῆ παχυτίκα ἡδονῶν ἑλκόμενον ἀπὸ τῆ ἀγαθῶν, ἀλλὰ περπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σιὼ τῳ καλῷ τῆ ἐυφροσωνῶν. τοιγαροῦν τοιῦτ῾ ὧν ἐποίησεν ὅπ τοῖς θύραις πολλὼ μᾶ τῆ χρεόνων ἐυταξίαν ὑπηκόντων τοῖς ἀμεν'σι, πολλὼ δ' αἰδὼ κ) ἐυκοσμίαν πρὸς ἀλλήλως. ἐπέγνως δ' ἂν ἐκεῖ ἐδένα ὅτε ὀργιζόμνον κερυγῆ, ὅτε χαίροντα ὑβρισικῶς γέλωτι· ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτὸν ἡγήσω τῳ ὄντι εἰς κάλλ῾ ζῆν. τοιαῦτα μᾶ δὴ ποιοῦντες κ) ὁρῶντες ὅπ θύραις δ'ῆγον.

11

12. Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ὅπ θήρεαν ἐζῆλω ὅσῳ ἀσκεῖν ταῦτα ᾠ̓ετο χρῆναι, ταύτῃ ἡγέμεν῾ κ) ὅλως ἀείσιν ἄσκησιν πολεμικῶν ἔ῎ι, κ) ἱππικῆς δ' ἀληθεσάτην. κ) γὰ ἐπόχυς ἐν πανοσασποῖς χωρίοις ἄυτη μάλισα ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ θηρίοις φάγυσιν '' ἕπεσθαι· κ) ἀπὸ τῆ ἵππων ἐνεργὸς ἄυτη μάλις' ἀφαγάζεται, διὰ τὴν τῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν κ) ἐπιθυμίαν· κ) τὴν ἐγκράτειαν δ' κ) πόνυς κ) ψύχη κ) θάλπη κ) λιμὸν κ) δί῾ψ δυνασθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλισα παρασκεύαζε τὺς κοινῶνας. κ) νῦν δ' ἔτι βασιλεῦς κ) οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. ὅτι μᾶ ὅων ὐκ ᾠ̓ετο παρασήκειν ὅδενὶ ἀρχῆς ὅσις μὴ βελτίων εἴη τῆ ἀρχομένων, κ) τοῖς παρεκπεπληγόσι πᾶσι δῆλον· κ) ὅτι ὅταν ἀσκῶν τὺς περὶ ἑαυτὸν, πολὺ μάλισα αὐτὸς ἐξεπόνει κ) τὴν ἐγκράτειαν κ) τὰς πολεμικὰς τέχνας κ) τὰς μελέτας. κ) γὰ ὁπ θήρεαν τὺς μὲν ἄλλυς ἐζῆλω, ὁπότε μὴ '' μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δ' κ) ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἷκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς πεδαδείσοις θηρία βεφόμνα· κ) ὅτε αὐτός ποτε πρὸς ἰδρῶσαι δέοντον ἤρεῖτο, ὅτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλε· συμπαρεκάλει δ' κ) εἰς ταύτῃ τὴν θήραν τὺς περὶ αὐτὸν σκηπτέχυς. τοιγαροῦν πολὺ μᾶλ' αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δ' οἱ περὶ ἐκεῖνον, διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην, παράδειγμα μᾶλ' δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρεῖχετο.

γρ. ἐφίπτεσθαι

γρ. μένειν οἷκοι ἀνάγκη

13. Πεὶς.

φεὶς ὃ τούτῳ, καὶ τ' ἄλλων ὕβλινας μάλιστα ὁρᾷη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δωρεαῖς καὶ ἀρχαῖς καὶ ἔδρᾳσις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν· ὥστε πολλοὶ πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως ἕκαστος ἀεὶ φανήσοιτο Κύρῳ. καλὰ μαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὡς ὁ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χαλεπὸν τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτοὺς εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγωνιστέον ᾤετο χαλεπὸν αὐτοῖς. σοφοὶ τε γὰρ εἵλετο τοὺς Μηδικοὺς αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοινωνοὺς ταύτῃ ἔπεισεν ἐνδύεσθαι. αὐτὴ γὰρ αὐτῇ συγχρύπτειν ἐδόκει εἴ τις τί ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ κνημίσιν καὶ μηρίσιν ὑπεδήκνυσθαι τοὺς φορεσοῦντας· καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ὅτι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὡς ἐδοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς ὀφθαλμότεροι φαίνοιντο ἢ εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὡς εὐχροώτεροι ὁρῶντο ἢ πεφύκασιν. ἐμήχετησε δὲ καὶ ὡς μηδὲ πλούσιοι μηδὲ ὑπομυσάμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μέλασφόμενοι ὅτι θέαν μηδενὸς, ὡς ὄδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαλαφρηνητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. ὃς μὲν δὴ ἄρχειν ᾤετο χαλεπὸν, δι' ἑαυτοῦ οὕτω κατεσκεύασε καὶ μήτε καὶ τῷ σεμνῶς περιέπεσθαι αὐτῷ.

14 14. Οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δικαίειν, τούτους ὅτε μελετᾶν τὸν ἐλευθερίων πόνων ὄδένα παρόρμα, ὅτι ὅπλα κεκλῆσθαι ἐπέζευσεν· ἐπεμελεῖτο δ' ὅπως μήποθ' ἅδιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπόταν ἐλαύνειν τὰ θηρία τοὺς ἱππεύσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήραν τούτους ἐπέζευσε, τῷ δ' ἐλευθέρων ὄδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη τῷ αὐτῷ ᾤετο τοὺς ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δ' ὥρα εἴη ἀείσειν, ἀνέμιμνεν αὐτοὺς ἔστ' ἂν φάγῃόν τι, ὡς μὴ βαλιμιῶεν· ὥστε καὶ ἔτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄεισοι πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδρώδη διατελοῖεν. τῇ μὲ δὴ ὅλῃ Πέρσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν καλεσκεύαζεν.

15. Ἑαυτῷ

15. Ἑαυτῷ δ', ὅτι μὲν ἐκ τοῦ τὰ καλὰ σεσφάλλων κίνδυνῳ εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάρρει (καὶ γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο εἶναι) αὐτοὺς, καὶ ἀσωλάκλυς ὅπλας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις ἐδόκει ἐπλησίαζε τούτων ἐδένεις αὐτῷ ὥστε νυκτὸς ὥστε ἡμέρας) ὡς δὲ κρᾶτίστους τε ἡγεῖτο, καὶ ἀσπαλισμένους καὶ ἀθρόους ὅπλας ἑώρα, καὶ τοῦ μὲν αὐτῶν ἤδη ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τοῦ δὲ, πεζῶν· πολλὰς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ἠθάνετο ὡς ἱκανὰς ἄρχειν. καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτῶν ὅτοι μάλιστα ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δὲ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυσαν (ἀνάγκη γὰρ ἦν, ὅτι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς) ὑπὸ τούτων δὲν καὶ κίνδυνῳ ἦν αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πολλὰς δόξας. σκοπῶν δὲν ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲν περιελεῖσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ὑπολόμους ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος, καὶ καλάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦτο νομίζων· τὸ δὲ αὖ μὴ προσέσθαι αὐτοὺς, καὶ τὸ ἀπιστεῖσθαι φανερὸν εἶναι, ἀρχὴν ἡγήσαλο πολέμου. ἓν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω καὶ κρεῖττον εἶναι πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναλο ποιῆσαι τοὺς κρᾶτίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλους. ὡς δὲν ὅτι τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πρῶτον σκεψόμεθα διηγήσασθαι. πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς ἀεὶ τὸ χρόνου φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἐδύναλο μάλιστα ἐπεφάνιζεν, ἡγούμενος, ὥσπερ ῥᾴδιόν ὄζι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὕτω καὶ τοὺς γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν οὐκ ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. ἕως μὲν δὲν χρήσιμοι δύνωνται εἶναι ἐνεργεῖν, πῶς τε προνοεῖν τῶν σωμάτων καὶ πῶς προπονεῖν, καὶ πῶς συνηδόμενος μὲν ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἴη, σωαχθόμενος δὲ ὅτι τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο τοῦ φιλίαν ἐνδείκνυσθαι.

16. Ἐπειδὴ δὲ ἐγίνετο αὐτῷ ὥστε χρήσιμοι ἐνεργετεῖν δοκεῖν ἡμῖν γνῶναι, πρῶτον μὲν, ὡς ἐνεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους ἐδέν ὄζιν ὑπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ὅτι χαριεστέρου ἢ σίτων καὶ ποτῶν μεταδόσις. τοῦτο δὲ ὕτω νομίσας

μίσας, πρῶτον μὲν ὅπῃ τιμὴ αὐτῆς πράσσεσθαι συνέταξεν, ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ, ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ συνδειπνοῦντες χρήσαιντο, διεδίδου οἷς ἀεὶ βέλοιτο τῶν φίλων μνήμην ἐνδεικνύσθαι, ἢ φιλοφρονούμενος. διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις ὅς ἀγαθοὶ ἢ ἐν φυλακῇ, ἢ ἐν θεραπείαις, ἢ ἐν αἰσιτίοις παρέζεσιν· ἐνσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐκ ἀλαθάνοι χαίζεσθαι βουλόμενος. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκείων ἀπὸ τῆς τραπέζης ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε. καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ὅπῃ τιμὴ αὐτῆς πράσσεσθαι ἐπιμέλοιτο, οἰόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὐνοιαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαί τινας βέλοιτο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης. καὶ νῦν δὲ ἔτι οἷς ἂν ὁρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύουσι, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι, καὶ ἱκανοὺς διαπράξειν ᾧτινι δέοιντο. ἔτι δὲ καὶ ἃ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων ἐνφραίνει τὰ πεμπόμενα ἀπὸ βασιλέως, ἀλλὰ πρὸς ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο μέντοι ἔστως ἔχειν ἡδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξήργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ ἀπὸ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, ἄροτρον, ἄροτρον, τραπέζας (πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς οἰκοδομεῖ καὶ οἰκοδομῶν, καὶ ἀγαπᾷ μὲν καὶ ἔστως ἱκανὸς αὐτὸν τρέφειν ἐργαζόμενος λαμβάνειν· ἀδύνατον δὲν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν) ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι, διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι, ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι· πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία, ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα. ἔστι δὲ καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νεανίαις μόνον τρέφει, ὁ δὲ γέρουσι· ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συρράπτων, ὁ δέ γε, τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ ζωτιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη δὲν τὸν ἐν βραχυλόγῳ διατρί-

γρ. ἀνδρεῖα

διατείνοντα ἔργῳ, τοῦτον ἂν ἄριστα δίδαξαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο πέφυκε καὶ τὰ ἀμφὶ τὸν δίαιταν· ὡς μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώσει, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅσα ἄλλοτε ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τούτῳ ὡς ἂν ἕκαστον φέρηται, οὕτως ἔχειν· ὅπως δὲ ἱκανὸν ἔργον ἑνὶ ἕψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθῦν ἕψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαποὺς, ἀλλὰ ἀρκεῖ ἂν ἓν εἶδος ἀσχολίαν παρέχηται, ἀνάγκη, οἶμαι, ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ διαφερόντως ἐξεργάζεσθαι ἕκαστον. τῇ μὲν δὴ γε καὶ παρέχηται τῆς σίτων θεραπείας τοιαῦτα ποιῶν πολὺ ὑπερβάλλει πάντας.

17. Ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ κρείττων, τοῦτο νῦν διηγήσομαι. πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλέονας περιόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διώικησε τῷ πλείονα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τοῦτο Κῦρος· διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμίως κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεύς; τίνος δὲ ἵππα γιγνώσκεται ὥσπερ ἐκεῖνα τοῦ βασιλέως; φέλλια καὶ στρωτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; ἃ γὰρ δεῖ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῷ. τίς δ' ἄλλος λέγεται δωρῶν μεγέθει ποιεῖν αἱρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀνδ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δ' ἄλλος ἐδωροδόκει ἐχθροὺς ἀποκτείνας πολλῶν μισθὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Πρτῶν βασιλεύς; τίς δὲ ἄλλος, κατασφαγιάζων ἀρχὴν, ὥσπερ τὸν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν, ἢ Κῦρος; τοῦτο δὲ τεκμήριον μέγιστον ὅτι εὐεργετικώτατός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαιρετικός. κατεμάθομεν δὲ ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰ βασιλέως ὦτα οὐκ ἄλλως ἐκλήθησαν ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν. τοὺς γὰρ ἀποστελλομένους ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι, μεγάλως εὐεργετῶν, πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακουστεῖν καὶ καλοσκοπεῖν τί ἂν ἀγρεί-

17

γρ. παρέχηται.

γρ. καὶ παρέχη.

γρ. ἡμερῶν.

γρ. καὶ μάθον

λαντες ὠφελήσαν βασιλέα. ἐν τούτῳ δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὦτα. εἰ δέ τις οἴεται ἕνα αἱρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται. ὀλίγα γὰρ εἷς ἂν ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσειε· καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἑνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἴη· πρὸς δὲ, καὶ ὄνειναι γιγνώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἰδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐκ ὅτως ἔχει, ἀλλὰ τῷ φάσκοντι ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας πανὸς βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὴ πολλαὶ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἃ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος. οὐκοῦν ὅπως μνησθῶσιν ἄν τις ἐτόλμησε πρὸς τινὰ τοῦ Κύρου φλαῦρόν τι, ὡς ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὠσὶ βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, ὅτως ἕκαστος διέκειτο. τὸ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ, τι ἄν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν συζητεῖν.

γρ. οὐκ οἶμαι ὅτι

18 18. Καὶ πῷ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβαλεῖν, πλουσιώτατον ὄντα, οὐ θαυμαστόν· τῇ δὲ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγενέσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐπεὶ τοίνυν λέγεται κατάπλους εἶναι μηδενὶ ἂν ὅτως αἰσχυνθεὶς ἢ πρόμος ὡς φίλων θεραπείᾳ. καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ὑπομνημονεύεται, ὡς λέγω παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς (ἡ δὲ πρόβατων εὐδαιμονία) τόν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν ἦν θαυμαστὸν εἴπερ ταύτῃ εἶχε τῇ γνώμῃ, τὸ φιλανείκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείᾳ παρεγίγνεσθαι.

19 19. Καλὸν δὲ ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κύρου ἐπιδεῖξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνθέτην αὐτὸν ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι

δισδόναι πένης ἐσπιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυρὸς χρύσε πλείσες ἐνίγε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καλαθέσθαι. καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴκοι μοι χρήματα εἴη, εἰ σωπέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κηδύεις, ἐξ ὅτε ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν, πολλοῦ τινα ἀριθμόν καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, ἄγε δή, φάναι, ὦ Κροῖσε, " σύμπεμψον ἄνδρα σοὶ Ὑσάσπα τοῦτο, ὅτῳ σὺ πισδύεις μάλισα. σὺ δή, ὦ Ὑσάσπα, ἔφη, πορευθὼν πρὸς τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς ὅτι " δέομαι χρυσίου πρὸς περσίδα τινα (καὶ γὰρ τῷ ὄντι περσδέομαι) καὶ κέλευε αὐτοὺς ὁπόσα ἂν ἕκασος δυνατὸς ποιεῖσαι μοι χρήματα· γράψαντας δὲ καὶ σημανοῦντας δεῖναι τοῦ ἐπιστολοῦ τῷ Κροίσῳ θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ ὅσα ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηάμενος, ἐδίδε τῷ Ὑσάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους. ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάντας καὶ Ὑσάσπαν ὡς φίλον αὐτῶν δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ πορεύθη καὶ ἦλθεν ὁ Κροῖσε θεράπων τὰς ὀπισολὰς, ὁ δὴ Ὑσάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλησίον χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὰ χρήματα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, εἰς μὲν τοίνυν καὶ σοῦ ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δὲ ἄλλους καλεσῶ, καὶ λόγισαι πόσα ὄζιν ἕτοιμα χρήματα, ἵν' τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγε δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἴη ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ σωπέλεγεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγει ὁ Κῦρος, ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί; ἀλλὰ οὐ μὲ κηδύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα φθονεῖσθαί τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα " μισθοφόρους, τούτοις πισδύειν. ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν, τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῆς ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐστησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ ὦ Κροῖσε, ὁ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πένητας πάντας, τούτου μὲν οὐδὲ αὐτὸς δυνάμαι φειδέσθαι, ὅτῳ εἰμὶ ἄπλη-

γρ. σὺ πέμψεις

γρ. περσδέομαι

γρ. μισθοφορεῖσθαι τούτους

σθ καὶγὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, χρημάτων· τῇ δέ γε μὴτοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείσων, ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὰν τῆν ἀρχήντων ἐσπὰ κλήσωνται, τὰ μὲν αὐτῆν καλορύπτουσι, τὰ δὲ, καλασήπουσι, τὰ δὲ, ἀειθμῦντες καὶ μεζωῦτες καὶ ἱσαντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάπουντες πράγματα ἔχουσι. καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες αὐτὰ, ὅτε ἐθέλουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν (διαῤῥαγεῖεν γὰρ ἄν) ὅτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν (ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν) ἅμα τὰ ἐσπὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλείόνων· ἐπειδὰν δὲ κλήσωμαι, ἃ ἄν ἴδω ἐσπὰ ὄντα τῆν ἐμοὶ ἀρχήντων, τούτοις τάς τ' εὐδείας τῆν φίλαν

γρ. ἐξαιρῦμαι

" ἐξαιρῦμαι, καὶ πλουτίζων καὶ ἀνεργετῶν ἀνθρώπους εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κλῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρπῶμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ ὅτε καλασήσεται, ὅτε ὑποπληρῦντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεια ὅσῳ ἂν

γρ. αὐτὰ

πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ κωμίων καὶ κρυσοφόρα φέρειν γίγνεται, πολλάκις ᾗ καὶ τοῦ φέρονλας " αὐτῶν κρυσοφόρως παρέχειν. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ ὁ τοὺ πλεῖστα ἔχονλας καὶ φυλάπουντας πλεῖστα εὐδαιμονεστάτους ἡγῦμαι οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάπουντες, ὅπως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἶησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάπουσιν) ἀλλ' ὃς ἂν κλᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, κτᾶσθαί τε πλείστοις σὺν τῷ κτῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω καὶ τὰ χρήματα. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερὸς ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πρόσθεν.

20 20. Πρὸς δὲ τούτοις, καλανοήσας τοὺ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἢν μὴ ὑγιαίνονλες διατελῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἕξουσι τὰ ὀπτήδεια, καὶ καταλίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τοὺ ὑγιαινόντων δίαιταν· ὅπως δ', ἢν ἀσθενήσωσι, τὰ σύμφορα παρέξουσι, τούτου ὁ πάνυ ὀπτιμῆ-

γρ. τῷ τελεῖν ἐθ.

μένος ἐώρα. ἐδόκει δὲ καὶ ταῦτα ἐπιτηδεῖα αὐτῷ, τούς τ' ἰατροὺς τοὺ ἀεὶ σωτηρίαν ποιεῖσθαι πρὸς αὐτὸν, " τῷ τε λέγειν ἐθέλειν, καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα ἔφη τις ἂν " αὐτῷ χρήσιμα

γρ. αὐτῶν

εἶναι

ψυέσθαι, ἢ φάρμακα, ἢ σῖτα, ἢ ποτὰ, ὧδὲν τούτων ὅ, τι ἐχὶ παρασκευάσας ἐπησαύειζε παρ' αὑτῷ. καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσοι τῶν θεραπεύεσθαι ὀπηκοείων, ἐπεσκόπει καὶ παρεῖχε πάντα ὅτῳ ἔδοι· καὶ τοῖς ἰατροῖς ἂν χαίειν ἦδοι ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων. ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανάτο πρὸς τὸ πρωθύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι.

21. Ὧν ἕνεκα περιγόρδύς τε ἀγῶνας καὶ ἆθλα προὐτίθη. φιλονεικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεῖχεν, ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή· τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες ἦτοι πρὸς ἡμίλυς καὶ ἔριδας καὶ φιλονεικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ νόμον καθεστήκαλο ὁ Κῦρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο, εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσμαίι, τὰς δεομένας διακρίσεως σωζέσθην τοῖς κρείττοσι. δῆλον δ' ὅτι ἐσπεύδοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τοι τι ἀμφότεροι τῶν κρείττονων καὶ ἦσσα φίλων κρείττονες· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, τὸν δὲ μὴ ἑαυτὸν κρείττονος ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ πρόσπροιεῖτο νικᾶν ὥστε χαίειν ὀλίγου ἡγεῖτο ὀφείλειν· καὶ οἱ πρόθυμοι δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσιν, καὶ ἦτοι ὁπόθόνως πρὸς ἡμίλυς εἶχον. ὥστε οἱ πλέονες ἐκ πολλῶν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον ψυέσθαι μᾶλλον ἢ σωθέρξαν ἄν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίσους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἡμίλυς. 21

22. Νῦν δὲ ἔδη διηγησόμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κῦρος ἐκ τῶν βασιλείων. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τῷ ἀρχικῷ μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μέν νυν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσπαλέσας πρὸς αὐλὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἐχούσας Περσῶν τε καὶ [γρ ἄλλων] τῶν ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολὰς (καὶ γὰρ τότε Πέρσαι πρῶτον Μηδικῇ στολῇ ἐνέδυσαν) διαδύς τε, ἅμα τάδε ἔλεγεν 22 [γρ ἄλλων συμμάχων, διέδ.]

ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βέλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα καὶ θύσαι μετ' ἐκείνων. παρεσ-
γρ. ἔφη, αὔριον ἐπὶ ταῦ δοι, " ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις, περὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα, καὶ καθίσασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φερεκύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδὰν, ἔφη, ἐγὼ ἥκω, ἕπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. ἴσως δ' ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον ἔχειν ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με. ὅπη γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ ἔχειν, ταύτῃ ἔκαστα δεῖ κοσμήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρείττοσι διέδωκε τὰς κεκτημένας στολὰς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολὰς (παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, ἐν δὲ φοινικίδων ὅτι πορφυρίδων, ἢ ὀρφνίνων, ἢ φοινικίδων, ἢ καρυκκίνων ἱματίων) νεῖμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἐκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὑτῶν φίλους, ὥσπερ ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καί τις τῶν παρόντων ἐπηρώτα αὐτὸν, σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ἃ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐλὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἵνα δώσομαι ὑμᾶς τοὺς φίλους ἐν ποιεῖν, ὁποίαν ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανῆναι. ἕτω δὴ οἱ μὲν, ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμουν ταῖς στολαῖς.

23 23. Ὁ δὲ Κῦρος, νομίζων Φερεκύλαν τὸν ἐν τῷ δικαίῳ καὶ σωφρονεῖν καὶ φιλόκαλον καὶ εὔτακτον, καὶ τῷ χαίρεσθαι αὐτῷ ἐκ ἀμελεῖν, ὅσπερ καὶ τοὺς τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν σωφρονεῖν· τοῦτον δὴ καλέσας σωφρονιστὴν αὐτῷ ἔφη ἂν τοῖς μὲν ἄλλοις κάλλιστα ἔχειν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοπούμενος αὐτοῖν τὰ αὐλὰ ἔδοξεν, ἐκέλευε τὸν
γρ. γένοιτο Φερεκύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν ἕτω " ἡδὺ αὔλιον ἡ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξέ καλῶς ἔχειν. εἴρηκα δὴ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πεπεῖσθαί σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως. ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σε ἀκούσωσι, φέρε λαβὼν, ἔφη, χιτῶνας μὴ τετυσὶ τοῖς πρὸ δορυφόρων ἡγεμόσι.

μόσι. " καλέσας δὲ τοὺς ἐφιππέας, τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός, καὶ τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τέσσαρας δὲ χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτὸν, ἔλεγον, μέγας δὴ σύ γε, ὦ Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἃ ἂν δέοι ποιεῖν. ὃ μὰ δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, ὃ μόνον γε ὡς ἔοικεν, ἅμα καὶ συσκευοφορήσω. νυνὶ γοῦν φέρω τῷδε δύω κάπα, τὸν μέν σοι, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λάβε ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων ἦν κάρᾳ τῷ μὲν φθόνῳ ἐπελέλησο, εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ ὁπότερον λαμβάνοι. ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερον βελτίων εἴη, καὶ εἶπεν, ὦ μὲ καλημορίσης ὅτι ἄρεσίν σοι δέδωκα, εἰσαῦθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρῆσῃ μοι διακόνῳ· ὁ μὲν δὴ Φεραύλας ἕως διαδὺς ἦ ἐτάχθη, εὐθὺς ἐπεμελεῖτο τῶν εἰς τοὺς ἐξέλασιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἕκαστα ἕξει. ἰοῦσα δὲ ἡ ὑσεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἰοῦ πάντα περὶ ἡμέρας, " εἶχον δὲ εἰσήκεσ' ἔνδεν καὶ ἔνδεν τῆς ὁδοῦ, ὥστε καὶ νυνὶ ἔτι ἱστᾶσι ἢ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν, ὧν ἐντὸς ἀδενὶ ἔξεστιν εἰσιέναι τῶν μὴ τελιμηνμένων· μασιγοφόροι δὲ καθέστασ', οἳ ἔπαιον εἴ τις ἐνοχλοίη. ἔστασ' δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους, ἔμπροσθεν δὲ τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας· δισχίλιοι δὲ ἐκαλέχωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρῆσ' καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ δισηκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν καυδύων, ὥσπερ καὶ νυνὶ ἔτι " διείρυσιν ὅταν ὁρᾷ βασιλεύς. ἔστασ' δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἐκαλέρωθεν. ἐπεὶ δὲ ἀνεπετάνυτο αἱ τῶ βασιλέως πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας, καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. " πολλοὶ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρῆναι τοῖς θεοῖς τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθαι ἢ θεοῖς τἄλλα. μετὰ δὲ τοὺς ταύρους ἵπποι ἤγοντο " θύμα τῷ ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἅρμα λευκὸν, ζευγόζυγον, ἐστεμμένον, Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τόνδε, ἡλίου ἅρμα λευκὸν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν.

γρ. κάσας δὲ τέσσαρας τε

γρ. εἶχεν

γρ. διαίρεσιν

γρ. πολλοὶ

γρ. θύματα

περὶ αὐτὸν· μετὰ δὲ τοῦτο, ἄλλο τέτον ἅρμα ἐξήγετο, φοινικίσι καλαπετάσμασι οἱ ἵπποι, καὶ πᾶν ὅπισθεν αὐτῷ ἐπ' ἐχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέρουλες. ὅπου δὲ τέτοις, ἤδη αὐλὸς ἐκ τῶν πυλῶν προυφαίνετο ὁ Κῦρος ἐπ' ἅρματος ὀρθοῦ ἔχων τιὰ τιάραν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσολεύκον (ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν) καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας ὑσγινοβαφεῖς, καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ. καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτῷ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ πᾶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχεσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῆς χλαίδος εἶχε. παρῆν δὲ αὐτῷ ἵππος μέγας, μείων δ' ἐκείνε, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὀπωσοῦν· μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ Κύρου. ἱππόλαι δὲ πάντες περισκιρτῶντες, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐπιλαμβάνοντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῇ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. περὶ δὲ Πρσῶν ἐλαῖς Κῦρον περισκιρτᾷ. ἐπεὶ δὲ περῆκε τὸ τοῦ Κύρου ἅρμα, περιηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρεῖπετο δὲ οἱ δισχίλιοι ἐκαλέρασθεν τοῦ ἅρματος· ἐφέποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺ τεσσαρακοσίους. οἱ δ' ἂν τῷ Κύρῳ δεδόμενοι ἵπποι παρῆντο χρυσοχάλινοι, ῥάβδῳ τοῖς ἱματίοις καλαπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ὅπου δὲ τέτοις δισχίλιοι ξυσοφόροι· ὅπου δὲ τέτοις, ἱππεῖς οἱ πρῶτοι θυόμενοι, μύριοι, εἰς ἑκατὸν παλαγχῆ τελαγμένοι· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Χρυσάνλας· ὅπου δὲ τέτοις μύριοι ἄλλοι Πρσῶν ἱππεῖς τελαγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ὑσάσπας· ὅπου δὲ τέτοις ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ὅπου δὲ τέτοις ἄλλοι, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ὅπου δὲ τέτοις Μῆδοι ἱππεῖς, ἐπὶ δὲ τέτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ τέτες Ὑρκάνιοι, μετὰ δὲ τέτες Καδύσιοι, ὅπου δὲ τέτοις Σάκαι. μετὰ δὲ τὲς ἱππέας ἅρματα ἐπὶ τεσσάρων τελαγμένα. ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτης Πέρσης. πορδυομένε δὲ αὐτῦ, παρεῖπετο πάμπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, δεδμένοι Κύρε ἄλλῳ ἄλλης περίξεως πέμψας

γρ. ξυσπιοβαφεῖς.

γρ. μύριοι Πρσῶν ἱππεῖς τελαγμένοις

πέμψας ὅων πρὸς αὐτοὺς τὴν σκηνὴν ἔχων τινὰς οἱ παρεῖπον ἃ αὐτῷ δεῖν ἐκλέρωθεν τὰ ἅρματα αὐτῷ, τότε ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτῶν δέοιτο, διδάσκειν τὴν ὑπάρχων τινὰ ὅ,τι τὶς βέλοιτο, ἐκεῖνος ἢ ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες εὐθὺς καὶ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο, καὶ ἐβεβλεύοντο τίνι ἕκαστοι προσίοι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐβέβλητο μάλιστα θεραπεύεσθαι τὴν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τότε πέμπων τινὰ, πρὸς αὐλὸν ἐκάλει" καθ' ἕκαστον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτως, ὡς τις ὑμᾶς διδάσκῃ τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δικαίων δοκῇ δεῖσθαι δοκεῖν, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βουλεύωμεν διαπορεύεσθαι αὐλοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπήκουον, σωφρύζοντες τῷ ἀρχίῳ τῷ Κύρῳ, καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι σφόδρα πειθοίατο.

γρ. καθ' ἕνα ἕκαστον,

24. Δαϊφάρνης δέ τις ὢν, σολοικότερος ἄνθρωπος τὸν τρόπον, ὡς ᾤετο, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθόμενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ὑπεμψέ τινα τῶν σκηνούχων, εἰπεῖν κελεύσας πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο· καὶ τολοιπὸν οὐκ ἐκάλει. ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς αὐτὸς πρότερος αὐτῷ ὑπήκουσε, προσήλασεν ὁ Κῦρος, καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων, καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηνούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅπου κελεύσειε. τοῖς δ' ἰδοῦσιν ἔντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐπὶ τοῦτο αὐλὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσε τῷ Διΐ, καὶ ὁλοκαύτωσε τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ ἡλίῳ, καὶ ὁλοκαύτωσαν τοὺς ἵππους. ἔπειτα γῆ σφάξαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησε. ἔπειτα δὲ, ἥρωσι τοῖς Συείαν ἔχουσι. μεθ' ἃ δὲ ταῦτα, καλοῦντος τοῦ χωρίου, ἔδοξε τέρμα ὡς ἐπὶ πένητα σαδίων χωρίου, καὶ εἶπε καὶ φυλακὰς ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς ἵππους. σὺν μὲν δὴ τοῖς Πέρσαις

24 γρ. Δαΐφαρνης γρ. εἰ ταχὺ ὑπακούοι, ἀνελευθερ.

αὐτὸς ἤλασε, καὶ ἐνίκα. πολὺ μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς. Μήδων δὲ Ἀσλαβάτης ἐνίκα (Κύρῳ γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει) Σύρων δὲ, ὁ παρσαντῶν. Ἀρμενίων δὲ, Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἱππάρχου· Σακῶν δὲ, ἰδιώτης ἀνὴρ, ἀπέλιπεν ἅρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐλαύνων τῇ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἔνθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δ' ἂν ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἄν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, καὶ μὴν ἐγὼ δείξαί σοι θέλω ἔνθα καὶ μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. πάντως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων. ὁ δὲ καλαμύων ἵησι τῇ βώλῳ, καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει. ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τῶν ταγμάτων παρὰ τοῦ Κύρου. βληθεὶς δὲ ἀδικεῖσθαι, ἀπῆλθε πρὸς ὃν ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ τίνος ἔτυχεν. ἀμὰ τὸν Δία, ἔφη, ἀδενὸς τῶν παρόντων. ἀλλ' ἀμήτοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε ἀπόντων. ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γε ἐκείνου τοῦ δεῖ τὰ ἅρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. καὶ πῶς, ἔφη, ἀμεταστρέφεις; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, μαινόμενος γάρ τις ὄψιν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ᾤχετο σκεψόμενος τίς εἴη, καὶ ἐνείσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε καλάπλεων τὸ ἡμίσυ καὶ ἁμαξῶν. ἐρρύη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς βίνος βληθέντι· ἐπεὶ δὲ περισπᾶσθαι, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὡς ὁρᾷς. δίδωμί τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπήρετο, ἀντί του; ἐκ τούτου δὴ διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, καὶ δοκεῖ γε οὐκ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἄν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπεύχομαι δὲ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵῳ με ἐποίησε βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν,

γρ ἱππεῖς

μὴν ἔφη, " ἀπέλα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· αὖθις γρ. ἀπέλασον
ἢ ἐγὼ παρέσομαι σοὶ σέ. οἱ μὲν δὴ ὕτω διηλλάξαντο.

26. Καθεσίων ἢ ἐνίκα " Ραθονίκης, ἀφ' ἑκάστης δὲ καὶ τὰ ἄρ- 26
ματα καθ' ἕκαστον, τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, γρ. Ραθνίκης
ὅπως ἂν θύσαντες ἑστιῶντο, καὶ ἀνδριάντα. τὸν μὲν δὴ
βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον, τῶν δὲ ἀνδριάντων τὸ
αὐτοῦ μέρος Φερανύλᾳ ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ
τιμᾶν ἐν τοῖς βασιλέως ἔλασιν " διαλάξαι. ὕτω δὴ ἡ τότε γρ. διαταξῦσα
ὑπὸ Κύρου καταχωθεῖσα ἔλασις, ὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει·
ἡ βασιλέως ἔλασις· πλὴν τὰ ἱερὰ ἄνευ ὅταν μὴ θύῃ
ὡς ἂν ταῦτα τέλος εἴχῃ, ἀφικνοῦνται πάλιν ἐς τὴν
πόλιν, καὶ ἐσκήνωσε οἷς μὲν ἐδόθη οἰκίαι, κατ' οἰκίας.
οἷς δὲ μή, ἐν ταξει. καλέσας δὲ καὶ ὁ Φερανύλας τὸν
Σάκαν τὸν δόντα τὸν ἵππον, ἐξένιζε· καὶ τἆλλα τε παρ-
εῖχεν ἑκάστοτε, καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκει, τὰ ἀνδράποδα
αὐτῷ ἃ ἔλαβε παρὰ Κύρου " ἐπεμπλὰς παρεῦπινε καὶ ἐ- γρ. ἐμπιπλὰς
δωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρω-
μνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν καλαυκίδα, καὶ οἰκέτας δὲ
πολλοὺς, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φερανύλα ἢ καὶ οἶκοι σοὶ πλου-
σίων ἦσθα ; καὶ ὁ Φερανύλας εἶπε, ποίων πλουσίων ; σοὶ
μὲν ἐν σαφῶς ἀνοχεφθιώτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ
τιμῶν μὲν σοὶ παίδων παιδείαν ὀλίγοις αὐτὸς ἐργαζό-
μενον καὶ βέφων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον " ἐγιγνό- γρ. ἐγεγένει.
μὴν, ἐ δυνάμενον βέφειν ἀργὸν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν,
ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέβεφον ἐκεῖνον
ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων μάλα μικρὸν χήδι-
ον, ἐ μέντοι πονηρόν γε ἀλλὰ πάντων δικαιότατον· ὃ,
τι γὰρ ἂν λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου
αὐτό τε καὶ τόκον ἐδέν τι " πολύ. ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γρ. πολέ.
γυναικὸς καὶ δισπλάσια ἀπέφωκεν ὧν ἔλαβεν. οἶκοι
μὲν οὖν ὕτως ἔγωγε ἔχων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἃ
ὁρᾷς Κῦρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε
σὺ τά τε ἄλλα, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐν πόνῳ πλούσιος
γεγένησαι. πολὺ γὰ οἶομαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἥδιον πλου-

τῆν ὅτι πεινήσας χρημάτων πεπλήτηκας. καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπεν, ἦ γὰρ ὅτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὡς ἐγὼ νυῶ τοσούτῳ ἥδιον ζῶ ὅσῳ πλείω κέκλημαι; οὐκ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω ἡδ' ὁτιῆν νυῶ ἥδιον ἢ τότε ὅτε πένης ἦν; ὅτι δὲ ταῦτα πολλὰ ὄζει, τοσοῦτον κρδηλαίνω, πλείω μὴ φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, " πλείονα δ' ἐπιμεμηχανῶν περίγμαλα ἔχειν, νυῶ γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέῃ σῖτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται. ἦκει δέ τις ἢ ἦν περβατων " λευκωμένα φέρων, ἢ ἦν Σοῶν καλακεκριμενισμένα, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπλωκέναι τοῖς κλισιοις, ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φερεκύλας, νυῶ διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὅταν σῶα ἢ πολλὰ ὁρῶν, πολλαπλάσια ἐμοὶ εὐφραίνῃ. καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπεν, ἴστοι, ὦ Σάκα, ὅτως ἡδύ ὄζει τὸ ἔχειν χρήματα ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσῃ δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ἦν μὲν γὰρ πλουτοῦντων ἥδεις ἀναγκάζῃ ὑφ' ἡδονῆς ἀχρυπνεῖν. ἦν δὲ ἀποβαλλόντων τί " ἥδιον ἂν ἴδοις δωμάτιον καθεύδειν ὑπὸ λύπης; μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἥδέ γε ἦν λαμβανόντων τι ὑπάζοντα ἥδιον ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς. " ἀληθῆ ἔφη, λέγεις. εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν ὅτως ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν δι' ἐφερεν εὐδαιμονίᾳ οἱ πλούσιοι ἦν πενήτων· καὶ ἀναγκη δέ τοι ὄζειν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους. ὅστις " ἦν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεῃ, ἓν ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα, ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω, τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν. τί δῆν, ἔφη, φῂς ἦν ἰθεῶν, ὁ Φερεκύλας, οὐχὶ σύ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένου, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γὰρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκλησο, καὶ χρῶ " ὅπως βούλει αὐτοῖς, ἐγὼ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον βέβαιε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον. " ἀρκέσει γάρ μοι, ὅ,τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς " τούτων μετέχειν. παίζεις.

γρ. πλειόνων

γρ. λελυμασμένα

γρ. ὄζει ἡδίνα ἴσω.

γρ. ἀληθῆ δοκεῖς λέγειν.

γρ. γὰρ

γρ. ὥσπερ

γρ. ἀρέσκει γρ. τούτω

ζεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φερεύλας ὁμόσας εἶπεν ἢ μὴν ἀσφαλῆ λέγειν· καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαφεύξομαι πρὸς Κύρου, μήτε δώσειν τὰς Κύρου θεραπαίνας, μήτε σιτεῖσθαι. ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ· καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν, ἢ καὶ ὑπὸ στρατείας τινὸς, οἵσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλόνων ἄρχῃς. μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας. ἐμοὶ γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοί τε σε οἶμαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων ὕτε ῥηθέντων, ταῦτα συνέθεντο, καὶ ταῦτα ἐποίουν. καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγονέναι ὅτι πολλῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι ὅτι ἀπόνητον ἔξει σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ, τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη.

27. Ἦν δὲ τῷ Φερεύλᾳ ὁ Σάκας φιλέταιρός τε, καὶ θεραπεύειν ἡδὲν ἡδὺ αὐτῷ ὅτῳ ἐδόκει εἶναι, ἡδὶ ὠφέλιμον ὡς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα τούς τε εὐεργετουμένους ὑπό τινος ἀντευεργετοῦντας τούτοις προθύμως, τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι· καὶ ὃς γνοίεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοοῦντας· καὶ ὃς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν ἐπειρωμένους· καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίγνωσκεν εἶναι. ὅτῳ δὴ ὅ, τε Φερεύλας ὑπερήδετο, ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ, ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας, ἀμφὶ τοὺς ἄλλους φίλους ἔχειν· ὅ, τε Σάκας, ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φερεύλαν, ὅτι περισώζοιτό τι ἀεί· ὁ δὲ, τὸν Σάκαν, ὅτι παρελαμβάνην πάντα ἤθελε, καὶ ἀεὶ πλειόνων ἐπιμελούμενος, ἡδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ ἕτοι μὲν δὴ ὕτω διῆγον.

27

28. Θύσας

28 28. Θύσας ὁ καὶ ὁ Κῦρος, καὶ νικητήρια ἐτῶν ἐπάλεσε τῶν φίλων οἱ μάλιστ' αὐτὸν αὔξειν τε βελόμενοι φανερῶς ἦσαν καὶ τιμᾶντες ἀνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δ' αὐτοῖς καὶ Ἀρταβάζην τὸν Μῆδον, καὶ "Τιγράνην τὸν Τιγράνου τὸν Ἀρμένιον, καὶ τὸν Ὑρκάνιον "ὕπαρχον, καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δ' ὁ τὴν σκηνὴν ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐκεῖνος διεκόσμησεν, ἡ πᾶσα ἔνδον διαῖτα καθῳσήκει· καὶ ὁπότε μὲν σωφρονοῖέν τινες, ὑπ' ἐπαθίζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ μὴ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει. ἥδετο δὲ αὐτῷ ξυνών. ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ "μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὡς δ' ἦλθον οἱ καθεύδοντες ὅτι τὸ δεῖπνον, ἐκ ὅπως ἔτυχεν ἕκαστον ἐπάθιζεν, ἀλλ' ὃν μάλιστα ἐτίμα, τοῦτον δὲ δεξιτερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης ἢ τῆς δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν δεξιτερὰν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἓν πλέονες ἦσαν, ὡσαύτως. σαφηνίζεσθαι δὲ ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι· ὅτι ὅπως μὴ οἶον τε οἱ ἄνθρωποι τὸν κεφαλισθέντα μήτε χυμηχθήσεσθαι, μήτε ἆθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα ἐκ φιλονεικίας πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπως δὲ μάλιστα πλειονεκτῶν ὁ κρατίστου φαίνοιτο, ἐνταῦθα προθυμότατα φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ ἔτων ἐσαφηνίζε μὲν τοῦ κεφαλισθέντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀρξάμενος ἐξ ἕδρας καὶ παρασάσεως. ἐ μέντοι ἀθάναλον τοῦ ταχθεῖσαν ἕδραν κατεσήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προσῆναι εἰς τοῦ "τιμιωτέραν ἕδραν, καὶ, "εἴ τις ῥᾳδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν "ἕδρᾳ ἠνώγεσαν μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτῷ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ὅτι Κύρου νόμιμα, ἔτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.

29 29. Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶδεν ἄξιον θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον, ὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἠδυ δόξοι

γρ. Τιγράνην τὸν Μῆδον καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμ.
γρ. ὕπαρχον,
γρ. μεγάλοις δώροις ἐτιτίμητο
γρ. τιμιωτάτην
γρ. εἴ τι
γρ. ἕδρας

δόξῃ λαβεῖν, μηδὲν τέτων μόνον καλὰ δαπανᾶν ἀλλὰ ἔργον ἔχειν " δεόμενον τέτε κοινωνεῖν τοῦ παρόντος. πολλάκις γὰρ καὶ ἡδὺ ἀπόντων φίλων ἔστιν οἷς ἐάρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς ἥδεις τύχοι. ὅτε ἐπεὶ ἐδεδράπνικει, καὶ τὰ πάντα " πολλὰ ὄντα διαπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἆρα ὁ Γωβρύας, ἀλλ' ἐγὼ, ὦ Κῦρε, πρόθυμον μὲν ἡγέμονα τέτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· " νυνὶ δὲ θεὸς ὅμνυμι ἢ μᾶλλον ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν φιλανθρωπίᾳ ἢ στρατηγίᾳ. νὴ Δί, ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὴν δὴ καὶ " ἐπιδείκνυσθαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας ἢ στρατηγίας. πῶς δή; ἔφη ὁ Γωβρύας. ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ὀπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ.

γρ. τὸν δεόμενον τῆς κοιν.

γρ. πάμπολλα

γρ. τὰς δὲ θεὸς ὅμν. ἢ μᾶλλον δοκεῖ

γρ. ἐπιδείκνυμαί γε τὰ

30. Ἐκ τέτε δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Τιρίβαζος τὸν Κῦρον, ἆρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι εἰ σε ἐρείμην ὃ βέλομαί σε πυθέσθαι; ἀλλὰ ναὶ μὰ τὼς θεὼς, ἔφη, τὸναντίον τέτε, ἀχθοίμην ἄν σοι εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ ἂν βέλοιο ἐρέσθαι. λέγε δή μοι, ἔφη, ἦδ' ἐφ' ὅτε καλέσαντό σε ἐκ ἦλθον; ἐυφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. ἐμὲ γὰρ πάνυ σχολὴ ὑπέκειτο; ἐδὲ τῦτο. τί δαὶ ἄλλο τι ἦδη σοι ἐκ ἔπεσχε; ἐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. " ὃ δ' ἐρέτομαι, ἔστιν ὅ, τι ποτὲ ἐ προθύμως ἢ ἐχ ἡδομένως ἐπὶ σοὶ ἐστράτευσα; τῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. τίνος μὲν ἕνεκα, ἔφη, πρὸς θεῶν, ὦ Κῦρε, " Χρυσάντας σε ἔπεισεν ὥστε εἰς τὸ τιμιώτερον ἐμοῦ " ἔλθειν ἐλθυθῆναι; ἢ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. πάντως, ἔφη ὁ Τιρίβαζος. καὶ σὺ δὴ ἐκ ἀχθεσθήσῃ μοι ἀκέων τἀληθῆ πεισόμενος μὲν ὅσα, ἔφη, ἴσως εἰδὼς ὅτι ἐκ ἀδικεῖμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, ὅτοσὶ πρῶτον μὲν ἐ κλῆσιν ἀνέμεινεν, ἀλλὰ πεῖν καλεῖσθαι παρὰ σοῦ ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ ἐ τὸ κελεύομενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δ' εἰπεῖν τι δέοι εἰς τὸν συμμάχους, ὡς μὲ ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ συνεβάλλετο· ἃ δὲ ἐμὲ

γρ. ἃ δὲ προστατοίμην, ἔστι

γρ Χρυσάνταν ἔγραψας ὥς τι

γρ χαίρειν

ἐμὲ ἄθροιτο βελόμενον μὴ εἰδέναι τὸν συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον περὶ ἐμαυτῷ λέγειν, ταῦτα ἅττως λέγων ὡς ἑαυτῷ γνώμην ἀπεφαίνετο. ὥς ἔν γε τούτοις τί κωλύῃ αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀεὶ φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ οὐκ ἀεὶ φανερὸς ὅτι σκοπῶν τί ἂν περισχύσαιμι" ὀνήσειεν· ἐπί τε τοῖς ἐμοῖς" καλοῖς μᾶλλον ἐμὲ ἀγάλλεται καὶ ἥδεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑσπασιας εἶπε, νὴ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτα σε ἐρωτήσας. τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν. ἓν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δήλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κρύπτειν δεῖ τὼ χεῖρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Πέρσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

31 31. Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου, ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοίης ἥδιον ἢ δὲ πρὸ τοῦ θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; ἀκήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ γὰρ τἀληθῆ λέγω; νὴ Δί, ἔφη ὁ Κῦρος· ὡς φιλόδωρός γε ἀνδρεία ἐρώτησις δεῖται. εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. ἦ καὶ ἔχοις ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; ἔγωγε. λέγε δή. ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους ἀνυδρίμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβρεις τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἤκουσας, ὦ Ὑσπασια, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; ναὶ μὰ Δί, ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με τῆς θυγατρὸς μνησθήσεται λήψεται, ἢ ἐὰν ἑκατὸν ἅρματα πολλά μοι ἐπιδείκνυῃ ἢ μόνῳ, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλὰ γέ μοι ὄντα τοιαῦτα συγλεγόμενα, ἂν ἐγώ σοι ὑφονήσω, λῶ τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνης. τὰ δὲ ἑκατὸν ἅρματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, οὐκ οἶδ' εἰ χρυσάντα τούτῳ δῶς, ἔπειτα καὶ τὸν ἕλξεσθαί σε ὑφήσασε, καὶ μὲ δή, ἔφη

φη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑσάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἵνα ἐμοὶ λέγητε ὅταν τις ὑμᾶς γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις καὶ γὼ σωτὴρ ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἵνα δέ τις ἐκδοῦναι βέλτιον θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο. πάνυ γάρ, ἔφη, δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάνθας. τὸ γνῶναι ὁποῖον ἂν γαμβὸν ἑκάστῳ σωφρόνησε. καὶ ὁ Χρυσάνθας ἔφη, λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἵᾳ σωφρόνησιν κάλλισα. πρῶτον μέν, ἔφη, μικράν· μικρὰς γὰρ καὶ ἁπαλὸν εἶναι. ἵνα δὲ μεγάλην γαμήσας, ἵνα ποτὲ βέλτιον αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, πρασάλλεσθαί σε δείσῃ ὡς τὰ κυνίδια. τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς. καὶ γὰρ ὑφ' ὁπωσιοῦν ἀλτικὸς εἰμι, ἔπειτα δ', ἔφη, σιμὴν ἄν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ. πρὸς ὅσον τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης ἄμεινα πρόσωπον ἀπεργάζεται. λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς καὶ πάνυ εὖ δεδιφωνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἄδειπνος ἂν σωφρονίζοι; ναὶ μὰ Δί' ἔφη, ὁ Κῦρος. τὴν μὲν γὰρ μεσῶν γρυπὴν ἡ γαστὴρ γίγνεται, τὴν δὲ ἀδείπνων, σιμήν. καὶ ὁ Χρυσάνθας ἔφη, ψυχρὸν δ' ἄν, πρὸς τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις σωφροσύνη; ἐνταῦθα μὲν δὴ ὅ, τε Κῦρος ἐξεγέλασε, καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑσάσπας, πολύ γε, ἔφη, μᾶλλον τότε σε, Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι δυνάσαι καὶ ψυχρὸν ὦν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἔπειτα οὐκ ἂν πειρώμενός γε παμπόλλου ὥστε σοι ταῦτα εἰρῆσθαι καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἡμῖν ἐνδοκιμεῖν βέλτιον, ὅτι ἀσεῖος εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

32. Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνην μὲν ἐξιέναι γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τὴν γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως σωφρονεῖν δοκοίη τῷ ἀνδρὶ. Ἀράσπαν δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα· τῷ δὲ Ἰρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. σοὶ δὲ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα 32

τῇ θυγατρί. ἀκούω ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑσπάσας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγεγραμμένα λάβω. ἢ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐστία ἀξία τῆς παιδός; νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μοι ἓν χρημάτων. καὶ πῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ ἑστία; ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπωρ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὢν ἐμοί. ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας. καὶ εὐθὺς ἐπλείνας τιμὴ δεξιᾶν, δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε. δέχομαι δή. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τιμὴ τῆ Ὑσπάσπ δεξιὰν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ. ὁ δὲ ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑσπάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψῃ. χρυσάντην δὲ ἐφίλησε περσαγαγόμενος, καὶ ὁ Ἀρτάζαζος εἶπε, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐκ ὁμοίως γε χρυσᾶ ἐμοί τε τὸ ἐκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντᾳ τὸ δῶρον. ἀλλὰ καὶ σοὶ, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος, πότε; εἰς διακοσίν, ἔφη, ἔτος. ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανουμένου, ὥστε παρασκευάζεσθαι. καὶ τότε μὲν δὴ ὥρας ἔληξεν ἡ σκιωμή. ἐξανισαμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος, καὶ ξυμπεραπέμπει αὐτοὺς ὅπη τὰς θύρας. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους χιλιάρχους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἑκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῷ οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῷ. τούτοις δὲ χώρας καὶ οἰκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι εἰσὶν οἱ τῶν καλουμένων τούτων τότε ἀπόγονοι. πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων.

γρ. συνεξανίστη

33 33. Τοῖς δ' ἀπίοσι δωρησάμενος πολλὰ, καὶ ἀμείψασθαι ποιησάμενος, καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπεπέμψατο. ἐκ τούτου δὴ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε, καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τιμὴν ἀξίαν· ἑκάστῳ, τὰ δ' ἄλλα διένεμε. καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δὲς ἦν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένεμεν. ἐδίδου δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἑξάδαρχοι, τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τιμὴν ἀξίαν ἑκάστῳ· ἐδίδοσαν. καὶ οὕτω πάντες

γρ. παρ' ἑαυτῷ

γρ. ἑκάστου

γρ. διδόσαν.

πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον" μέρος. ἐπεὶδὴ δὲ εἰ- γρ. δόκιμον
λήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ
τοῦ Κύρου τοιάδε, ὅτι αὐτός γε πολλὰ ἔχειν, ὅτι γε
καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. οἱ δέ τινες αὐτῷ
ἔλεγον, ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου βόστρυχος
ὅλως χρημαλίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κλώμενος
ἥδεται.

34. Ἀισθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ 34
τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ, σωτέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς
ἐπιχειρεῖους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐ-
ώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βέλονται δοκεῖν πλείω κε-
κτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι ὕτω φαίνε-
σθαι· ἐμοὶ δ' ἀρκοῦσιν, ἔφη, ὅτοι τιμῶσιν ἃ βέλονται γρ. τὸ γὰρ
ὠφέλεσθαι· " τὸν γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ κατ'
ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελευ-
θερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἳ λε-
ληθέναι βέλουσι ὅσα ἂν ἔχωσι. πονηροὶ δοῦναι καὶ ὅτοι τοῖς
φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ
ὄντα, πολλάκις δεόμενοι οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς
ἑταίροις, ἀλλ' ἀπατῶνται. ἀπλοῦς δέ μοι, ἔφη, δο-
κεῖ εἶναι τὸ τοὺς δυνάμενον φανερὸν ποιήσαντα ἐκ ταύτης
ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκἀγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βέλο-
μαι ὑμῖν, ὅσα μὲν οἶδα ἔστιν ἰδεῖν σὺν ἐμοὶ ὄντων δεῖ-
ξαι, ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. ταῦτα
εἰπὼν, τὰ μὲν ἐδείκνυε πολλά τε καὶ καλὰ κἀγάθα, τὰ
δὲ κείμενα ὡς μὴ ῥᾴδια εἶναι ἰδεῖν, διηγεῖτο· τέλος δὲ
εἶπεν ὧδε, ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς
ἡδὲν μᾶλλον ἐμὰ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα. ἐγὼ γὰρ, ἔ-
φη, ταῦτα ἀθροίζω ἵνα ὅπως αὐτὸς καλὰ σπανήσω,
ἵνα ὅπως αὐτὸς καλὰ ζήσω (ἃ γὰρ ἂν δυνάμω)
ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ ὑμῖν καλόν τι ποιοῦντι
διδόναι, καὶ ὅπως ἴωσί τινες ὑμῖν τινος ἐνδεεῖσθαι νο-
μίσαι, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ ἃ ἂν ἐνδεὴς τυγχά-
νῃ ὤν.

35. Καὶ ταῦτα μὲν ἔτως ἐλέχθη. νίκα δὲ ἤδη 35

αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι ὡς μὴ ἀποδημεῖν, σωεσκυάζετο τοῖς εἰς Πέρσας πορείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ δ' ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾤετο δεήσεσθαι, ὅτω δὴ ἀνεζεύγνυε. διηγησώμεθα δὲ καὶ ταῦτα; ὡς πολὺς στόλος ὢν, εὐλάκτας μὲν κατεσκευάζετο, καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο, κατεχωείζετο δὲ ταχὺ ὅπως δέοιτο. ὅπως γὰρ ἂν σεφοπεδεύηται βασιλεὺς, σκηνὰς μὲν δεῖ ἔχοντες πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα σεκτεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, ὡς ἔως βλέπεσαν ἴσασθαι τοῖς σκοποῖς· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τὸν δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τοῖς δεξιὰν, ὀψοποιοῖς δὲ τοῖς εἰσερᾶν, ἵπποις δὲ τοῖς δεξιὰν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τοῖς εἰσερᾶν. καὶ τἄλλα δὲ διετέταχτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τοῖς ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρῳ καὶ τόπῳ. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, σωτίθησι μὲν ἕκαστος σκηνὴν οἵαπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' ἂν ἄλλοι ὅτι τὰ ὑποζύγια. ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔχονται οἱ σκευαγωγοὶ ὅτι τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀναπίπτουσιν ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστος. ὅταν δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνῆφθαι. ὡσαύτως δὲ τοῖς ἔχει καὶ περὶ καλασκευῆς. καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰ ὁπτήσιμα πάντα ἐν χρῷ ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἄρχει ἑνί τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ὁπτήσιμα θεράποντες χώραν εἶχον τοῖς περσήκουσαν" ἕκαστοι, ὅτω καὶ οἱ ὁπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ σεφοπεδήσει χώραν τε εἶχον τοῖς τῇ ὁπλίσει ἑκάστῃ ὁπλισίαν, καὶ ἦσαν τάυτῃ ὁποῖα λῷ, καὶ εἰς ἀναμφισβήτητον πάντες καλεχωείζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ὁπλίσιμα τοῖς" εὐθημοσώνῃ (ὅταν γὰρ τίς τι δέηται), δῆλον ὅτιν ὅπως δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν) πολὺ δὲ ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τοῖς περὶ σεφιλωτικῶν φυλῶν εὐθημοσώνῃ εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ χειμεροὶ περὶ εἰς

γρ. πολύστολος

γρ. ἐπιτιθέασιν

γρ. ἕκαστος

γρ. εὐθημοσύνην. ὡς ἀντὶς

εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ
τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς. ἀπὸ δὲ τῶν ἐν χωρῷ παρα-
γινομένων πλείστα ἄξια ταῦτα τὰ κλήματα ἑώρα γινό-
μενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς. διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἐπεμέλετο
ταύτης τῆς εὐθημοσυνίης μάλιστα. καὶ αὐτὸς μὲν δὴ " γρ. πρώτου
πρῶτος ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τῇ στρατοπέδῃ, ὡς
ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης ὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς
μὲν πισσολάτας, ὥσπερ εἰώθει, περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων
δὲ ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας τ' εἶχε καὶ ἁρματηλάτας. καὶ
γὰρ τούτους ἐχυρὰς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι σφῶν οἷς
μάχονται ὅπλοις ἥδιον προσχέοιεν ἔχοντες τούτων στρατο-
πέδου, ἀλλὰ πολλῷ χρόνῳ δέοντ' εἰς τὸν ἐξόπλισιν·
εἰ μέλλοισι χρησίμως " ἕξοίσθαι. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀρι- γρ. ἕξειν
στερᾷ αὐτῷ τε καὶ τῇ ἱππέων πλῆθος ἔταξε χώρας ἴσον· το-
ξοτῶν δ' ἂν χώρας ἡ πρόσθεν ἴσον καὶ ὄπισθεν αὐτῷ τε καὶ
τῇ ἱππέων. ὁπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρρα ἔ-
χοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν, ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἴ
δέοι τι ἐνσκιδάζεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσ-
θεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὸν " καθόπλι- γρ. ἐξόπλισον
σιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὁπλῖται,
ἕως δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ τῆς
νυκτῆς, εἴ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρεσκευασ- γρ. δέοι τι
μένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας " ἰόντα, ἕως καὶ οἱ σκιαδίζεσθαι
τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ τινες προσίοιεν ἐξ ἑτοίμου τὰς ἱππίας,
ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὥσπερ τῆς ὁπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ ὥσπερ
σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ὑπὲρ ταῖς σκιαῖς. οἱ δὲ ὑπη- γρ. ἐρχόμενον,
ρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασι μὲν
καὶ τῆς πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ὑπαι-
θρίων· ἕως καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τάς τε χώρας τὰς
τῶν ἡγεμόνων ἠπίσαντο οἱ Κύρου ὑπηρέται, καὶ τὰ σημεῖα
ἐγίγνωσκον ἃ " ἐκάστοις ἦν. ὥστε ὅτε " δέοιτο Κῦρος, γρ. ἑκάστῳ
οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τὸν σωτομωλάτην ἐπ' ἔκασον ἔθεον. γρ. δέοντο,
καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι τὰ φῦλα πολὺ μᾶλλον Κῦρον οὐκ ἰζ.
ἦν δῆλα καὶ ὁπότε τις ζυγαχθείη, καὶ εἴτις μὴ προσή-
κοι τὸ προσταττόμενον. ὕτω δὴ ἐχόντων, ἡγεῖτο, εἴ τις

ὁπ-

ἐπιθεῖτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ σφαλόμενον τοῦ ὁπλιτικοῦ ἐμπίπλειν. καὶ τὸ τακτικὸν ἦ ἔδει ὃ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἴ τις ἐκτεῖναι φάλαγγα εὐπόρως δύναιτο ἢ βαθύναι, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καλαῦσαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς ἢ ὁπόθεν ὁπόθεν φανέντων τῶν πολεμίων, ὀρθῶς ἐξελίξαι· ἀλλὰ καὶ διαπρᾶξαι ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχυῶναι ἦ ὅπου φθάσαι δέοι· πάντα ταῦτα καὶ τὰ τούτοις αὖτα τακτικὰ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ἐπεμέλειτο τούτων πάντων ὁμοίως· καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμφέρον ἀεὶ διαλάττων ἐπορεύετο, ἐν ᾗ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἰρηται καλὲχώριζεν.

γε ἐγίγνοντο

36 36. Ἐπεὶ ἦ παρεσκευάσθαι ἐγίγνοντο καὶ τῷ Μηδικῷ, ἔπεμψε ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἠπαντήσαντο ἀλλήλοις, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρει ὅτι οἰκεῖος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχῶν, ὅπως ἔχοι, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθοι, ὡς εἰς οἰκείαν καταστήσεσθαι, ἔπειτα ἦ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. ὁ ἦ Κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέξατο, περιέπεμψε ἦ αὐτῷ τῷ θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ φάλλιον φέρουσῃ, καὶ στρεπτὸν καὶ ψελλία δοῦναι κελεύσας. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον. ὁ ἦ Κυαξάρης εἶπε, δίδωμί σοι, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτῷ γυναῖκα, ἐμοὶ ὖσαν θυγατέρα. καὶ ὁ σὸς ἦ πατὴρ ἔγημε τῷ τῆς ἐμῆς παιδὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου. ἄνθρωπος δὲ ὅδε ὢν καὶ σὺ πολλάκις παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦθα, ἐτιθηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῴη αὐτῷ τίνι γαμεῖτο, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ· ἐπιδίδωμι ἦ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν τῷ πάσαν· οἶδε γὰρ ὅτι μοι ἄρρεν παῖς γένοιτο. ὁ μὲν ὕστερος εἶπεν· ὁ ἦ Κῦρος ἀπεκρίνατο, ἀλλ', ὦ Κυαξάρη, τόδε τε γέρων ἐπαινῶ καὶ τῷ παῖδα, καὶ δῶρα· βούλομαι δὲ, ἔφη, σοὶ τῇ τοῦ παιδὸς γνώμῃ ἦ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι σωφρονέσαι. εἶπε μὲν ὕστερος ὁ Κῦρος· ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο ὁπόσα

ᾤετο

ᾤετο καὶ τῷ Κυαξάρει χαριεῖσθαι. ταῦτα δὴ ποιήσας, εἰς Πέρσας ἐπορεύθη.

37. Ἐπεὶ δὲ ὅτι Πρσῶν ὅσιοις ἐγγύθεν πορευόμενος, τὰ μὲν ἄλλα στρατεύματα αὐτοῦ καθέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύθη ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι· δῶρα δὲ ἦγεν οἷα μὲν ἔπεμψε πρὸ πολλοῦ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δὲ ἔπεμπε ταῖς ἀρχαῖς καὶ γυναιξὶν καὶ τοῖς ὁμοίοις πᾶσιν. ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Πρσίσιν ὅσα πρὸ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν ὅταν πρῶτον ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. 37

38. Ἐν δὲ τούτῳ συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γερουσίους Πρσῶν, καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ ἦσαν μεγίστων κύριοι εἰσι. παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Πέρσαι, καὶ σὺ ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως φίλος εἰμί. ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω· σὺ δέ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιός εἰμι, ὅσα γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ηὐξήσατε, στρατεύματα δόντες, καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες· Κῦρος δὲ ἡγεμὼν τούτων σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐλλίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ. πολλὰ δὲ συνεργήσαντων αὐτῷ τῶν μὲν ἀείσω καὶ πεπλήσιτικε, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ δορυφορίαν παρεσκεύακεν. ἱππικὸν δὲ καταστήσας Πρσῶν, πεποίηκε Πέρσαις καὶ πεδίων εὐδαίμονα μελησίαν. ὧν μὲν οὖν καὶ τολοιπὸν ὧν γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλους ἴστε· εἰ δὲ σύ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς τῇ παρούσαις τύχαις, ἐπιχειρήσεις καὶ Πρσῶν ἄρχειν ὅτι πλεονεξίᾳ, ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ἡμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως, καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὡς ἂν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τἀγαθὰ, ἃ ἐμοὶ δοκεῖ, δύσασθαι ὑμᾶς κοινῇ, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυρομένους συνθέσθαι, σὲ μέν, ὦ Κῦρε, ὑπεραλδύνηται 38

γρ. καλασπλήτικε,

ηται ἡ χώρα Περσίδι, ἢ Περσῶν νόμους διαπᾶν πειρᾷ, βοηθήσειν παντὶ σθένει· ὑμᾶς δ', Πέρσαι, ἰῶ τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν, ἢ ἀφίσασθαί τις τὴν ὑποχείριον, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅ,τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνεται ἡ ἐν Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, σαφὲς ὅτι Κύρῳ, ἐὰν ζῇ, καὶ ὅταν μὲν ὅσε ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίους ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' ὅσε ἐκδημος ᾖ, καθὼς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν εἰ ἐν τῇ χώρᾳ ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, ὅσε τὰ παρὰ θεῶν ἀποτελοίη. Ταῦτα εἰπόντος Καμβύσου, συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ σωθέμενοι ταῦτα τότε, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι, ἔτι καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες θεοὺς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεῖς. τούτων δὴ πραχθέντων, ἀπῆει ὁ Κῦρος.

39 39. Ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνέλαβε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἣν ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλη γυναικῶν. ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημε· ἀλλὰ γραῦς ἦν καὶ παντάπασιν οὐ πάνυ. γήμας δ', εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν. ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ καλὸν εἶναι ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ καλούμενα ἔθνη. πρῶτα μὲν οὖν ἐπὶ τοὺς ἀνατολικοὺς ἄρχοντας ἐπέμπετο, καὶ τοὺς χιλιάρχους τοὺς ἐπὶ τῶν χώρων φυλακὴν ἢ ἄλλο τι ἑαυτῷ ἐβούλετο ἀκούειν. ταῦτα δὲ πρεσβεύετο, ἐννοούμενος ὅπως, εἴ τις ἐπὶ καλοῖς ἔργοις ἢ πλούτου καὶ τιμῆς ἀνθρώπων ἐξυβρίσειεν, καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. Ταῦτ' ὧν βουλόμενος ἐξεργάσασθαι, ἔγνω συγκαλέσας πρῶτον τοὺς ὁπηκοείους, καὶ προφανῆ ὅπως εἰδεῖεν ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾴδιον φέρειν ἂν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ κατασάίη τις ἀρχῶν, καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γιγνέσθαι. ὥστε δὴ συλλέξας, λέγει αὐτοῖς τοι-

γρ. ἀπιστίαν ἔχοι τὴν χάριν.

γρ. ῥᾴδιον

ἀδε· Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεσκαμμέναις πόλεσι φρούροι καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν, καὶ τούτοις ἐγὼ προσέταξα ἀπιόντι ἄλλο μὲν ὁτιοῦν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. τούτους μὲν δὴ οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάκασι τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν ἐποικούντων, καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τελέσουσιν ὅτι ἂν δέῃ. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε ὑμῖν οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω, πέμπων παύσαντάς τι ἀπὸ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γε νέμεσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως δασμοφορῶνται αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεῖα ἔχωσι καταγεσθαι. ταῦτα εἶπε. καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων καὶ πάσας τὰς καταστραφείσας πόλεις οἴκους, καὶ ἐπῴκους· καὶ ἔτι νῦν εἰσὶ τοῖς ἀπογόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμίξασαι, ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ, αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. δεῖ δὲ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ὅπου ταύτας τὰς χώρας, τοιούτους ὑμᾶς σκοπεῖν οἵ τινες ὅ, τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἑκάστῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμνήσονταί τε καὶ δεῦρο ἀποστέλλειν, ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν παραγιγνομένων ἀγαθῶν. καὶ γὰρ ὧν τι καὶ δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον· ἔπειτα δὲ ὡς ἐγίγνωσκε τῶν φίλων ὅπου τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας εἶναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους εἶναι, ἔπεμπε σατράπας, εἰς Ἀραβίαν μὲν, Μεγάζυβον· εἰς Καππαδοκίαν δὲ, Ἀρταβάταν· εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην, Ἀρταχάμαν· εἰς Λυκίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν, Χρυσάνταν· εἰς Καρίαν δὲ, Καδούσιον, ὥσπερ ἦτον· εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ Αἰολίδα, Φαρνάβαζον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ὅπου Βαβυλῶνα· δασμὸν μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους.

γρ. ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν

γρ. παρίχων πέμπω

γρ. Λυδίαν

γρ. ὑπερῃτέτητο

40. Ὡς δὲ τότε Κῦρος καλεσήσαλο, ἔτως ἔτι καὶ νῦν 40

βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ, καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες, καὶ φίλοι βασιλεῖ ὑπογεγραμμένοι. φεύγετε δὴ πᾶσι τοῖς ἐκπεπομφόσι καταπᾶσαι ὅσα δυνατὸν ἐώρων ποιοῦντα αὐτὸν πάντα μιμεῖσθαι. πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ὡς τῶν σωτηρίων Πρσῶν καὶ συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι. καὶ ζωφρόνως ἐπιμελουμένους, παρέχειν ἑαυτοὺς τῇ καταπῃ χρῆσθαι, ἢν τι δέῃ· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ὡς θύρας, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δὲ ὡς τὴν θήραν τὸν καταπάλτην τοὺς ἀπὸ θυρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. ὃς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλεῖστα μὲν ἅρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ, ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς, τιμήσω.

41 γρ. ἴδρεις ὥσπερ παρ' ἐμοὶ περὶ τιθεμένους

41. Ἔσωσαν δὲ παρ' ὑμῖν καὶ " ἕδρας, ὥσπερ παρ' ἐμοὶ οἱ ἄριστοι περιστεπτημένοι· καὶ βάπτεζα, ὥσπερ ἡ ἐμὴ, βάφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ, καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι, ἱκανῶς κεκοσμημένη· καὶ ὡς τὸν καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ὑπογεραίρειν. κλᾶδας δ' καὶ παραδείσους, καὶ θηρία βόσκετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ πόνου σῖτον ἐσθίετε, μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε. ἃ γὰρ ἂν δυνατόν ἐγὼ εἰς ὢν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ὠφέλιμον εἶναι· ὑμᾶς δ' ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας, σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι, βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο καταμαθεῖν, ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι, ἕνεκά τοῖς ἄλλοις ἀρέσκετε· ἃ δ' ὑμᾶς φημι χρὴ ὑμᾶς ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτοὺς παρῶμαι πάντα ποιεῖν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν " ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε. ταῦτα δὲ Κῦρος οὕτω τότε τάξαν-

γρ. ἀρχεῖα

τε

τῷ, ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττουσι, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύουσι, πάντες δὲ οἱ οἶκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦσι. πάντες δὲ οἱ ἄνεισι τῶν παρόντων ἔδραις πρωτεύουσιν, πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι συμπεταγμέναι καθ' τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦσι πολλαὶ πομπαὶ " ὀλίγοις ὀπισάταις. ταῦτα δ' εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ δωσάμην ἑκάστῳ πρεσβεῖς, ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασι παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης, καὶ " ἀποδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων. κατενόησαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κῦρος καλάραξαντος, ὥς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει.

γρ. εἰς ὀλίγας ὀπισάτας

γρ. ἀποδείξεως

42. Ἐφορᾷ γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ στράτευμα ἔχων· ὃς, ἢν μή τις τῶν σατραπῶν ὑπακούῃ, ὑπερχεῖ· ἢν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζει· ἢν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ, ἢ " τῶν ἐποίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνδυὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα καθορθοῦται· ἢν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλει. ὁ δὲ ἀκέων βαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἀτακτούντων, καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως ὀφθαλμὸς καλαβαίνει, βασιλέως ἀδελφὸς, βασιλέως ὀφθαλμὸς, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, ἔτοι τῶν ἐφόδων εἰσίν. ἀποστέλλει γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὁπόθεν ἂν βασιλεῖ κελεύῃ.

γρ. τῶν ἐν οἰκῳ

42

43. Καλεμάθομαι δ' αὐτὸς καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἠδυνάμην καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ πόσῳ ἂν ὁδὸν ἵππος καλαυτοῦ τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος ὥστε διαρκεῖν, ἐποιησάμην ἱππῶνας τοσούτους διαλείποντας, καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς καλέσησε, καὶ τοὺς ἐπιμελουμένους τούτων. καὶ ἄνδρα ἑφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξα τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα, καὶ παραδιδόναι, καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους, καὶ ἄλλους πέμπειν ῥαλεῖς. ἔστι δ' ὅτε καὶ δὶς τὰς νύκτας φασὶν ἱσταῖς ταύτῃ τῇ πορείαν, ἀλλὰ τῇ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ τὸν νυκτερινὸν

43

διαδέχεσθαι· τούτων ἢ ἕτω γιγνομένων, φασί τινες θᾶττον τῶν γεφύρων ταύτῃ τῇ πορείαν ἀνύτειν. εἰ μὲν τοῦτο ψεῦδος ἦν, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων σοφῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτο δῆλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον, ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

44 44. Ἐπεὶ δὲ παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς, συμβάλλει Κύρτιαν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγει αὐτῷ γνώσεσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἵππων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἅρματα δρεπανηφόρα, πλείω δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκόπουν αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτῃ τῇ στρατείαν, ἐν ᾗ λέγει καλασρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν εἰσβάντι οἰκεῖ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα, ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγει γνώσεσθαι, καὶ καλασρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ ὃν τότε τῇ ἀρχῇ ὤφειλεν αὐτῷ πρὸς ἕω μέν, ἡ ἐρυθρὰ θαλαττα· πρὸς ἄρκτον δὲ, ὁ Εὔξεινος πόντος· πρὸς ἑσπέραν δὲ, Κύπρος καὶ Αἴγυπτος· πρὸς μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπία. τούτων ἢ τὰ μὲν στρατιᾷ, τὰ μὲν διὰ θαλάττης, τὰ δὲ διὰ φυγῆς, τὰ ἢ διὰ ὕδατος, τὰ ἢ δι' ἀνυδρείαν δυσοίκητα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τῇ δίαιταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας (ἄστυ γὰρ ἀλεκτρυὼν ἡ χώρα) τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τῇ ἢ ἀκμῇ τοῦ θέρους, δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις. ἕτω ἢ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἐαρινῷ θάλπει καὶ φυγῇ διάγειν ἀεί.

45 45. Οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μετουσιεῖν ἐβούλετο, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἡ φύοιτο, ἢ βέροιτο, ἢ τεχνῷτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως· πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο γνώσεσθαι εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες, ἀντεδίδου ὧν πανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο. ἕτω ἢ τοῦ αἰῶνος πρόσκειμένου, μάλα δὴ πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον ὅπου τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ, ὥσπερ εἰκὸς,

εἰκὸς, ἐτελελευτήκει αὐτῷ. ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα " ἱερὰ, καὶ τῷ χορῷ ἡγήσατο Πέρσαις καὶ τὰ γρ. ἱερεῖα πάτεια, καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ ὄναρ εἶδε τοιόνδε, ἔδοξεν αὐτῷ πρεσβυτὴν κρείττων τις ἢ καὶ ἄνθρωπον, εἰπεῖν, συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεὸς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη, καὶ σχεδὸν ἐδόκει " εἰδέναι ὅτι γρ. εὖ εἰδέναι τῷ βίῳ ἡ τελευτὴ παρείη. εὐθὺς οὖν λαβὼν ἱρεῖα, ἔθυε Διΐ τε πατρῴῳ καὶ ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὅπη τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος, Ζεῦ πατῶε καὶ ἥλιε, καὶ πάντες θεοὶ, δέχεσθε τάδε καὶ τελεσίεια πολλῶν καὶ καλῶν πεφάξεων, καὶ χαρισίεια ὅτι ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν ὀρνίθοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι καγὼ ἐγίγνωσκον τιμῶν ὑμετέραν ὅπως μέλειαν, καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὸ ἀνθρώπων ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν πᾶσι μὲ καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ, ὅσπερ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι.

46. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, καὶ οἰκάδε ἐλθὼν, ἔδοξεν ἡδέως ἀναπαύεσθαι, καὶ κατεκλίθη. ἐπεὶ δὲ ὥρα λῦε, οἱ τεταγμένοι παρῆσαν λέσθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἐλεγε ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα λῦε, δεῖπνον παρετίθεσαν· πρὶν δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲ ἐπαρῆσαι, διψῶν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ σωέβαινεν αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τείτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας. οἱ δ' ἔτυχον συμπολεμοῦντες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχὰς, παρόντων δὲ πάντων, ἤρχετο τοιῶδε λόγου. 46

47. Παῖδες ἐμοὶ, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲ τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεσιν (ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιγνώσκω) ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὅταν τελευτήσω, " ὥσπερ γρ. ὡς περὶ εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρ- 47

τῶσθαι

πῶδαι· ἐπεί τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις· τέλος τε ἀνὴρ ἡγούμην, τὰ ἐν ἀνδράσι. σὺ δὲ πρὸ χρόνου τε πρεσβύτου ἀεὶ σωφρονεστέρου ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν καὶ τοῦ ἐμοῦ δυνάμιν· ὥστε καὶ τὰ μὲν γῆρας ὑπεπώπτετε ἡδόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον, καὶ ὅτ' ἐπιχειρήσας ὅτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτι ἠτύχησα. καὶ τοὺ μὲν φίλους ἐποιεῖτο δι' ἐμὲ συναίμονας ἡγούμην, τοὺ δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δυναστεύειν· καὶ τοῦ παρεῖδα πρόσθεν ἰδιωτεύοντ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν προσετιμησάμην καλαλείπω. ὧν τ' ἐπήσαμην ὑδὲν οἶδα ὅ, τι ὐ διεσωσάμην. καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπρασσον ὅτως ὥσπερ ἠυχόμην. φόβος δέ μοι συμπαρομαρτεῖ μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπὸν, ὐκ εἶα " τελέως μέγα φρονεῖν, ὐδ' εὐφραίνεσθαι ἀπερισκέπτως. νῦν δ', ἵν' τελευτήσω, καλαλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας, " ὥσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ ἡγέσθαι· καταλείπω δὲ παρακλῆσιν φίλους ἀδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς ὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μαχαιροφορούμην τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ δὲ καὶ τοὺ βασιλέα μὲ ἧττον σαφρονίσαντα καλαλιπεῖν, ὡς ἂν μὴ " ἀμφίλογον ἡγοῖτο πρᾶγμα ὑμῖν σωφρονεῖν. " ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες. τὸ δὲ πρόβλημα " καὶ προηγεῖσθαι ἐφ' ὅ, τι ἂν καιρὸς δοκῇ, τοῦτο προστάττω τῷ πρεσβυτέρῳ ἡγεμόνι, καὶ πλέονων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ. ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς ὤν ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις ὐ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν καὶ δικῶν καὶ λόγων ὑπείκειν. καὶ ὑμᾶς δή, ὦ παῖδες, ὅτως ἐξ ἀρχῆς " ἐπαίδευον, τοὺ μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τοὺς δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι. ὡς ὅσα παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ ἔννομα λέγονται ἐμοῦ ὅτως ὑπολέχεσθε. καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τοὺ βασιλέα ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δή, ὦ Ταναοξάρη, σατράπην ἐγὼ δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίαν, καὶ τείτων Καδουσίων. ταῦτα δέ σοι δίδωμι, νομίζων ἀρχοὺ μείζω καὶ τέκνωμα τῆς βασιλείας τοῦ πρεσβυτέρου καλαλιπεῖν, εὐδαιμονίαν

γρ. τελείως μὲν φρ.

γρ. ὲς παρέδοσάν μοι

γρ. ἀμφιλόγους γρ. ἐγὼ δὲν φιλῶ

γρ. καὶ τὸ ἡγεῖσθαι

γρ. ἐπαίδευον ὧν τ. μ. γρ. πρ. ὑπὸ δὲ τῶν κατ.

ρίαν δέ σοι ἀλυσιτελέραν. ὁσίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ὀπαδεὺς ἔσῃ ἐγὼ, ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δύσκατα πρακτόν ἐραν, καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν, κεκλεισμένον ὑπὸ τῆς περὶ ἁμαὶ ἔργα φιλονικίας, καὶ τὸ ὀπιθυμεῖν καὶ τὸ ὀπιθυμεῖσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σὺν μᾶλλον συμπαραμαρτεῖν, ἃ, σαφ' ἴσθι, τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶδα μὲν οὖν κἀγὼ ὦ Καμβύσου, ὅτι ἐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρόν τὸ τοῦ βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ " πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέσταλον καὶ ἀσφαλέσταλον. πιστὸς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἆλλα τὰ περυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σοὶ τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σοὶ τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ δέ τις καὶ ἄλλους τινὰς πειράσῃ συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν πρότερον ἄρξῃ ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου γενομένου. καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι, καὶ σύσσιτοι ὑποκτόνων. οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ σπερματοφυέντες, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς βαφέντες, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς ἂν πάντων ἔτοι οἰκειόταλοι; μὴ ἔν ἀ οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, ματαιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ὅπῃ ταῦτα ἐυθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ ὅτως ἀεὶ ἀνυσιμέρλητον " ἄλλοις γρ. ἀλλήλοις ἔσαι ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτῷ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφῷ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν ὅτῳ καλὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλον τιμήσει δὴ ἄνδρα μέγα δυνάμενον ὅτως ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεταί τις ἀδικεῖν ἀδελφῷ μεγάλῳ ὄντος, ὅτως ὡς ἀδελφόν; μήτε ἔν δαῖτον μηδεὶς σὺ " τούτῳ ἀπακυέτω, μήτε προθυμότερον παρέτω. ὑδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τότε ὅτε ἀγαθὰ, ὅτε δεινὰ, ἢ σοί. ἐγὼ δὲ καὶ τάδε, τίνι χαριζόμενος ἐλπίσαις

γρ. τοῦτῳ

ἃ

ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τέτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' ἄξιον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἁπάντων κάλλιον θεραπεῦσαι ἢ
γρ. φρονοῦντος τὸν ἀδελφόν; μόνε τοι, ὦ Καμβύσα," πρώτε ὄντ' ἀδελφῷ παρ' ἀδελφῷ, ἀδὲ φθόνῳ ἁλῷ τῶν ἄλλων ἐφικνεῖσθαι. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῴων, παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι κῆ τοῖς ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλῃ ὑμῖν. ἐγὼ γὰρ δήπε τοῦτό
γρ. ἐμοὶ γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς ἀδὲν "ἔσομαι ἐγὼ ἔτι ἐπιδὰν τῦ ἀνθρωπίνε βίε τελευτήσω. ἀδὲ γὰρ νῦν τοι τῷ γ' ἐμῷ ψυχῷ ἐωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεφθείρετο, τούτοις αὐτῷ ὡς ἔσαν καλεφορᾶτε. τὰς γὰρ τῶν ἄδικα παθόντων ψυχὰς ἔπω καλεγοήσαλε οἵας μὲν φόβες τοῖς μιαιφόνοις ἐμβάλλεσιν, οἵας δὲ παλαμναίες τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπεσι. τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν
γρ. διακοίνετε. " δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτοῖς αἱ ψυχαὶ κύριαι ἦσαν; ἴστε ἔγωγε, ὦ παῖδες, ἀδὲ τῦτο πώποτε ἐπειθόμην, ὡς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ· ὅταν γὰ τέτε ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. ὁρῶ γὰρ ὅτι κὴ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ἡ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχει· ἀδέ γε ὅπως ἄφρον ἔσαι ἡ ψυχὴ ἐπειδὰν τῦ ἀφρονος σώματος δίκα γλύφῃ, ἀδὲ τῦτο πέπεισμαι. ἀλλ' ὅταν ἄκρατος κὴ καθαρὸς ὁ νῦς ἐκπειθῇ, τότε κὴ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένε δ' ἀνθρώπε, δῆλόν ἐστιν ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον, πλὴν τῆς ψυχῆς· ἄυτη δ' μόνη ἔτε παρῆσα ἔτε ἀπιῦσα ὁρᾶται. ἐννοήσαλε δ', ἔφη, ὅτι ἐγλύτερον μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ ἀδὲν ἔστιν ὕπνε. ἡ δὲ τῦ ἀνθρώπε ψυχὴ τότε δήπε θειοτάτη καλαφαίνεται, κὴ τότε τι πλὲον μελόντων προορᾷ. τότε γὰρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθερᾶται. εἰ μὲν δὴ ὕτως ἔχει ταῦτα ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι, κὴ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, κὴ τῷ ἐμῷ ψυχῷ καταδέμνιοι ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ ὕτως, ἀλλὰ μέντοι ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι σωματοθνήσκῃ, ἀλλὰ θεὸς γε τὸν ἀεὶ ὄντα, κὴ πάντ' ἐφορῶντα, κὴ πάντα δυνάμενον, οἱ κὴ τῷ πλὲ ὅλων τῷδε τάξιν σωέχεσιν ἀκινήτῳ καὶ
" ἀκή-

ἀκήρατον καὶ ἀναμάρτητον, καὶ ὡσαύτως καλλιστον καὶ μεγίστους ἀδύνητον, τούτους φοβούμενοι μήτε ἀσεβεῖς μηδὲν, μηδὲ ἀνόσιον, μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε. μὴ μόνοι θεοὶς, καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε. ὁ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτουσιν, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ καὶ μὴ καθαρὰ καὶ ἔξω πάσης ἀδικίας φαίνηται, σώσατον ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει. εἰ δὲ ἐς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεύσαι δικαίῳ ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ σφόδρα ὑμοῦ τοῦτο ἐπιθυμοῖτο, ἴσασιν ἀδικοῦντα" τὸν μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷς χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ ἐκ τῶν παρόντων μανθάνετε. αὕτη γὰρ ἄριστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγελῶσι φίλοι μὲν γονεῦσι παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες τούτων καὶ ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν. ὁπότερος ἂν οὖν ἀκούσητε τὰ πραχθέντα συνεσκόνα, ταῦτα δὴ αἰρεῖσθαι ὀρθῶς ἂν βουλοίσθε καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἄλις· τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ, μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενὶ, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον τῷ γῇ μιχθῆναι, ἧς πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύεταί τε καὶ τρέφεται; ἐγὼ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπον ἡγοῦμαι, καὶ νῦν ἥδεως ἄν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ συγγενοῦντος ἀνθρώποις ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐπιλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ, ὅθεν δὴ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολιπεῖσα. εἴτις ἓν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὅμμα τεθνεὸν ζῶντος ἔτι περιιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τεθνεὸν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μὲν τοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους, ἐπὶ τὸ μνῆμα τεθνεὸν παρακαλεῖτε, σωπᾶσομένους ἐμοὶ, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μή τε ἰδεῖν μήτε τοῦ θεοῦ φθονῆσαι, μήτε ἰδεῖν μηδὲν ἔτι ὤν. ὁπόσοι δ'

ἂν ἔλθωσι, τούτους ἓν ποιήσαντες, ὁμόσε ἐπ' ἀνδρεῖ εὐδαίμονι νομίζετε, ἀποστέμπετε. καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους ἀεὶ εὐεργετοῦντες, καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε καλάζειν. καὶ χαίρετε ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὴ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν, καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ οὕτως, ἐτελεύτησεν.

γρ. εὐποιοῦντες

48. Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη ἦν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἡ τοῦ Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ, ὡείμην μὲν ἐγὼ, τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ· ἐπὶ ἄρκτον δὲ, τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ· ἐπὶ ἑσπέραν δὲ, Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ. ἐπὶ μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπίᾳ. τοσαύτη δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τοῦ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἵτε ἀρχόμενοι Κύρου ὡς πατρὸς ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ' εἰς τὸ χεῖρον ἐξέπιπτε. ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῆς θείας. οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεῖς, καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ, καὶ τοῖς τὰ ἔγκαλα ποιοῦσιν εἴτε ὅρκους ὀμόσαιεν, ἠμπέδων, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν, καὶ τοιούτῳ δόξαν εἶχον, (ἐπεὶ ἂν εἷς αὐτοῖς ἐπίστευεν, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσαι ἡ ἀσέβεια αὐτῶν· ὅτῳ οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τοῦ σοῦ Κύρου ἀναβάντων στρατηγοί· νῦν δὲ τῇ πείρᾳ αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες, ἐπεχείρησαν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπεμίσθωσε τὰς κεφαλάς. πολλοὶ δὲ καὶ τοῦ συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλους πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. " πολὺ δὲ καὶ τῶν δὲ χειρόνες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴτις ἢ διακινδυνεύσας πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑπὸ χεῖριον ποιήσας, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπραξάμενος, ἦσαν οἱ τιμώμενοι. " νῦν δέ γε ἴσως τις, ὥσπερ Λεομίθρης, τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοῦ

γρ. ἀρίστη

γρ. πρωτοπλίδι καὶ ἑλλησπόντῳ

γρ. αὐτῷ

γρ. πολλοὶ δὲ καὶ τοῦδε γρ. νῦν δὲ ἂν ἴσως ὥσπερ Μιθραδάτης τὸν πάλαι Ἀριοβαρζάνην προδόντες, καὶ ὥσπερ Λεομ.

φῶν φίλων παῖδας ὑμᾶς παρὰ τὸν Αἰγυπτίων ἐγκαλα-
λιπὼν, καὶ τοὺς μεγίστους ὅρκους παραβὰς, βασιλεῖ δόξῃ
τὰ σύμφορα ποιῆσαι, ἔτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς
γεγεραιόμενοι. ταῦτα δὴ ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες,
ὅτι τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετιμημένοι εἰσίν. ὁποῖοί τι-
νες δὲ ἂν οἱ περσῶσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἐπι-
τοπολὺ γίγνονται. ἀθεμιτότεροι δὴ νῦν, ἢ πρόσθεν, ταύτῃ
γεγόνασι. γρ. εἰπεῖν τὸ πολὺ

49. Εἰς γε μὴν κέρδεα τῆδε ἀδικώτεροι. ὃ γὰρ 49
μόνον τὰς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀλίγα ἠδι-
κηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς ὀλίγον δί-
καιον κέρδεα ἀπολίνειν. ὥς τε ὀλίγον κέρδος οἱ πολλὰ ἔχειν
δοκοῦντες δὴ πολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦνται. καὶ εἰς κέρ-
δεα ὧν ἔτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν εἶναι, ὀλίγα γε ἀνδρί-
ζεσθαι εἰς βασιλικὴν σχολὴν θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις
ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χάρᾳ αὐτῶν ἀνα-
στρέφεσθαι ἀνὰ μάχης, ὅπως ἂν ἐθέλωσι, διὰ τὸν ἐκεί-
νων πρὸς μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, πρὸς δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ
μὲν δὴ γνῶμαι ταύτῃ πρὸ πολλοῦ κέρδους νῦν, ἢ τὸ πα-
λαιὸν, ἐστῶν.

50. Ὡς δὲ ὀλίγα τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὧδε πρό- 50
σθεν, νῦν ἄν τοῦτο δηλώσαιμι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐ-
τοῖς, μήτε πίνειν, μήτε ἐκπομπεύεσθαι. δῆλον δὲ, ὅτι ταῦ-
τα ἐκ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγιᾶ φειδόμενοι ἐνόμισαν, ἀλλὰ
ἐθέλοντες διὰ πόνων καὶ ἱδρώτων τὰ σώματα σκληροῦσθαι.
νῦν δὲ τὸ μὲν πίνειν, μηδὲ ἐκπομπεύεσθαι ἔτι διαιτῶσι,
τὸ δὲ " πονεῖν ὀλιγωροῦσι. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν γρ. ἐκπονεῖν
νῦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλην τὴν ἡμέραν χρῶν-
το καὶ εἰς τὰς πράξεις, καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε
μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαιτῶσι, δειπνοῦσιν δὲ πρὸς
δεῖπνα μᾶλλον οἱ πρωϊαίτατα ἀριστῶντες, μέχρι τέ-
του ἐθίουσιν, καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἕως ἂν οἱ ὀψιαίτα-
τα κοιμώμενοι.

51. Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον, μηδὲ παρεσθίειν εἰς φέ- 51
ρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια, δηλονότι νομίζοντες τὸ μὴ ὑπερ-
πίνειν

πίνειν ἥπιον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλῃ· νυνὶ δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρειν ἔτι ἂν διαμάρτοι· τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὺς ἐκφέρειν δεῖ. ἐπεὶ δὲ μηκέτι δυνάμενοι ὀρθοῦσθαι ἐξίενται.

52 52. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκεῖνο ἐν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μετὰ τάξεως πορεύεσθαι μήτε ἐκτρέπειν, μήτε πίπτειν, μήτε ἄλλους διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανερὸς εἶναι. νυνὶ δ' ἂν τὸ μὴ τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμάρτοι, τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται, ὡς μηδ' ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τούτων ἀναγκαίων.

53 γρ. εἰς γυμνάσια 53. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξήεσαν, ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἥκοντες τὸν οἶνον ἐκμόνιον, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξίασιν, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ καὶ οἵτινες φιλόσοφοι ἐγένοντο καὶ σὺν τοῖς πρὶν αὐτοὺς ἱππεύουσιν ἅμα θηρῶσιν, φθονοῦντες αὐτοῖς ἥκιστοι ἥκουσιν, καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίζουν. ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θήραις ἔτι διαμένει. τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε, διὰ τὸ μὴ γρ. εἶναι ἴέναι ὅπου ἂν ἀποφαίνοιντο εὐδοκιμοῦσιν.

54 54. Καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικάζεσθαι ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέσεσθε. παρῶ γὰρ ὁρῶσι νικῶντας ὁπότεροι ἂν πλεῖον διαδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν γρ. δικαζομένας φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δωρεὰς οἱ παῖδες πρόσθεν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ἐμάνθανον, ὅσοις τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῷντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο· νυνὶ δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὁτιοῦν πλεῖστα κακὰ ποιῶσιν. ἐξαμαρτεῖν γὰρ πλείους, ἢ ἐκεῖ, οὔτε ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

55 55. Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτερόν γε πολὺ νῦν, ἢ ὅτε Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐν Πρσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων σολῇ καὶ ἀβρότητι. νῦν δὲ τοῦ μὲν ἐν Πρσῶν καρτερείαν πρὸς ὀλίγα ἀποσβεννυμένου,

μένῳ, τῷ ἢ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζον). σαφωνίσαι ἢ βέλομαι καὶ τῷ θρύπτειν αὐτῶν. ἐκεῖνοις γὰρ πρῶτον" μὲν τὰς ὑποδὰς ὁ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοῦ πόδας ἐπὶ" ταπίσων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀνλερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ" τάπιδες· καὶ μὰν τὰ πεπόμφυα ὅτι βάπεζαν, ὅπου τι φοβοῖτο εὕρηλο, ὑθὲν αὐτῶν ἀφήρη). ἀγαλά τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶν). καὶ ὅλα γε ὡσαύτως. καὶ γὰρ καινοποιηλὰς ἀμφολέρων τούτων κέκτηλαι). ἀλλὰ μὰν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι ὁ μόνον κεφαλὴν, καὶ σῶμα, καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκρας τὰς χεῖρας χειρίδας δασείας, καὶ δακτυλίθρας ἔχουσιν. ἐν γε μὰν τῷ θέρει ὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς ὕθ' αἱ τῶν δένδρων, ὕθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαὶ, ἀλλ' ἐν ταύταις ἑτέρας" σκιὰς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεσκεύασι. καὶ μὰν ἐπποπώμαλα μὰν μὲ ὡς πλεῖστα ἔχουσι, τούτῳ καλλωπίζονλαι· μὰν δ' ἐξ ἀδίκου φανερῶς ἢ μεμηχανημένα, ὑδὲν τοῦτο αἰσχύνονλαι). πολὺ γὰρ εὐξηλ) ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τοῖς καὶ αἰσχροκέρδεια.

γρ. μὲν ὑκέτι τὰς ἐνν. γρ. δαπίδων γρ. δάπιδες. γρ. σκιδας γρ. ἱππικῆς γνώμαι τόκαι καὶ κομιτίαι

56 Ἀλλὰ καὶ φοβοῦν μὲ μὰν ἐπιχώριον αὐτοῖς, μὴ ὀρᾶσθαι πεζῇ πορευομένους. ὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα, ἢ τοῦ ὡς ἱππικώλατοι γίγνεσθαι. νυνὶ ἢ στρώματα πλείω ἔχουσιν ὅτι τῶν ἵππων, ἢ ἐπὶ τῶν ἐννῶν. ὁ γὰρ τῆς" ἱππικῆς ἔτως, ὥστε τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι, ἐπιμέλον). τὰ γε μὰν πολεμικὰ πῶς ὐκ εἰκότως νυνὶ τῷ παντὶ χείρους, ἢ φοβοῦνται, εἰσίν; οἷς ἐν μὲ τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον, (οἶμαι" ὑπῆρχε τοῦ μὰν τῷ γὰρ ἐχονλας, ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐσφαλδίοντο· τοὺς ἢ φρουροῦντας εἰ δέοι σφαλδέσθαι φοβοῦ τῆς χώρας, μισθοφόρους ἔξ). νυνὶ ἢ τύς τε θυρωροὺς, καὶ τοὺς σιτοποιοὺς, καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς, καὶ οἰνοχόους, καὶ λυχνοχόους, καὶ παρασπονδίλας, καὶ ἀναιροῦνλας, καὶ καλακοιμιζόνλας, καὶ ἀνιστάνλας καὶ τοὺς" κοσμηλὰς, οἳ ὑπαρχόντά τε καὶ ἐντείθεσιν αὐτοὺς, καὶ τὰ ἄλλα ῥυθμίζουσι· τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσαι πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς.

πλῆ-

πλῆθος μὲν ἓν καὶ ἐπὶ τούτων φαίνῃ. ὁ μὴν τοι ὅμιλός γε ὑδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον. ὅπλοις γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα, καὶ τίνι χώρᾳ καὶ αὐτῶν ῥᾷον οἱ πολέμιοι, ἢ οἱ φίλοι ἀναιρήσουσιν. καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἐπαυσάμην, φαλαγγίσας γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ ἵππους, καὶ ἓν παντὸν ἑκάστῳ δὸς εἰς χεῖρας, ὁμόθεν τίνι μάχῃ ἐπιοῖτο. τῶν γὰρ ἔτι ἀκροβολίζόντων ἔτι, ἔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται.

γρ. ῥᾴδιον

57 57. Καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρρα, καὶ κοπίδας, καὶ σαγάρεις, ὥσπερ ὅτε Κῦρος, τίνι μάχῃ ποιησόμενοι εἰς χεῖρας γὰρ ἰέναι ὑδ' ἕτοι ἐθέλουσιν. ὑδὲ γε τοῖς ῥιφημαφόροις ἅρμασιν ἔτι χρῶνται, ἐφ' οἷς Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ, τιμαῖς αὐξήσας τοὺς λοιδόρους, καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας, εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας. οἱ δὲ νῦν ὑδὲ γιγνώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν, οἷον γὰρ εἰσὶν ἐμοὶ τοὺς ἀναπήκτους τοῖς ἡνιόχοις ἕπεσθαι. οἱ δὲ, ὁρμῶσι μὲν, πεσὼν δὲ ἐν τοῖς πολεμίοις δή, οἱ μὲν ἑκόντες ἐκπίπτουσιν, οἱ δ' ἐξάλλονται, ὡς τε ἀνδρὶ λοιδόρῳ γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώσκουσιν, οἷα σοφισταὶ τὰ πολεμικὰ ἐπάρχειν, ὑφίενται, καὶ ὑδεὶς ἔτι ἀνὴρ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, ἔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, ἔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

γρ. ἔτι δὲ πολε.

58 58. Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἄμφω ἀνεθέμην ἀπεργάσασθαι μοι. φημὶ γὰρ Πέρσας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀσεβεστέρους τοὺς θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους τοὺς συγγενεῖς, καὶ ἀδικωτέρους τοὺς φίλους, καὶ ἀναισθητοτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν, ἢ πρόσθεν, ἀπεδεδεῖχθαι. εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν, εὑρήσει αὐτὰ μαρτυρεῖν τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

γρ. ἀπεργάσασθαι. φημὶ γρ. ἀνομωτέρους.

Ἐλεγχ-

Ἔλεγχος τῶν ἐν τοῖς τοῦ Ξενοφῶντος βιβλίοις περὶ Κύρου παιδείας καλεχομένων.

Ἀβραδάτου τῆς Σουσίδος γυνὴ ἑάλω ἐν τῇ τῆς Ἀσυρίων στρατοπέδῳ 127
Τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Πανθείας πρὸς αὐτὸν ἀνάξιος 173
Τῷ Κύρῳ ὑπὲρ τῆς εὐρημάτων εἰς αὐτὸν χάριν ἀποδίδωσι 173
Τῶν ὅπλων ταῖς μηχαναῖς ἄρχων καθιστήκειτο 187
πολεμικὸς αὐτοῦ κόσμος 189
Τὰ δὲ ταῖς γυναικὸς αὐτοῦ ὁμιλία 188
Τοῖς Ἀιγυπτίοις ἐμβάλλει, καὶ ἀπόλλυσι 197
Ἐνταφιασμὸς αὐτοῦ 206
Ἀγαθὰ μὴ λαβεῖν ἔχ ἕτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸν λαβόντα σεσωθῆναι λυπηρόν 222
Ἀγαθοὶ ἀμελεῖσθαι δοκοῦντες, ἀθυμοι, πονηροὶ γίνεσθε τερον 163. 164
Ἀγαθῶν ἐπιθυμίαι τίνες 121
Ἀγλαϊσάδας ταξίαρχος, ἀνὴρ τὸν ζόπυρον συφορός 51
Ἀγνοίᾳ ὁπόσα ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια νομίζον 77
Αἰγυπτίων ὁπλισμός. 190
Αἰγυπτίων δυσνίκητον κέρτος 197
Αἰγύπτιοι σώζον 199
Αἰγυπτίων πίστις πρὸς τὸν Κροῖσον 199
Ἀλαζονὲς τίνες 51
Ἀναισχυντία μεγίστη ὅπου πάντα τὰ αἰσχρὰ τίμημα 5
Ἀνδρὶ ἀγαθὸν γυναῖκα ἐκ ἀρκεῖ, ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν διατελεῖν 221
Ἀνδρὶ τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ κακὰ χαλεπώτερον εὑρεῖν καὶ διαι. 248
Ἀνδρὸς σωφρονοῦντος οὐδὲν ἄλλης ἀρετῆς ὄφελος 72
Ἀνθρώπε ἔπαινος 245
Ἀνθρώπου πολλὰ τεχνώμενον, ἀνιώτατον πάντα καλῶς ποιεῖν. 132
Ἄνθρωποι ἐπ' ὀλίγας μᾶλλον σωίσαι, ἢ ὅπου τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτῶν ἄρχειν. 2. Μᾶλλον τῶν ἀναιδῶν τοὺς αἰδημόνας αἰδεῖν. 228
Στερεισκόμενοι ἐπιθυμίας Ἀφροδίσιος ἠρεμέστεροι γίγνον. 219
Αὐτὸν ἄρχειν ἔχ ἀνιαλὸν

ὅτι

ἄτε χαλεπὸν ὂν ὅτῳ ἄν τις τοῦτο ὑπισχνῆται θεράπη. 2
Ἀπομύττεσθαι 8
Ἀποπλύνειν, 8
Ἀρέσκας ὁ Μῆδος ἓν παίδων ἑταῖρος τοῦ Κύρου. 127
Φύλαξ τῆς γυναικὸς Συσίδος. 127
Κρείττων τοῦ ἔρωτος 170
Ἐλέγχει διὰ τὸ ἡττᾶσθαι τοῦ ἔρωτος, καὶ ἀποπέμπει πρὸς τὸ ἐρευνᾶν τῶν πολεμίων βουλεύματα. 170
Αὐτὸς ἀπὸ τῶν πολεμίων πρὸς τὸν Κῦρον ἐπάνοδος. 185
Ἀδραμύας ὁ Μήδων σατράπης, ὅστις ἄλλως τε Ἀνδραμὰς λέγεται. 145
Ἀστὴς μηδὲν ἀνδραλεώτερον. 195
Ἀείβατος Καππαδόκων βασιλεὺς σύμμαχος τῶν Ἀσσυρίων. 42
Αἱματῶν γύος τι ἀπεργάζεται. 169
Αἵματα δρεπανηφόρα οἷα. 173
Ἀκμὴν πρόσθεν τοῦ Κυαξάρους σύμμαχος καὶ οἰκήτωρ. 66
Νῦν δὲ αὐτὸς καταφρονεῖ, ὅταν ἀκούσῃ πολεμίους πρὸς αὐτὸν ἀρίσασθαι καὶ πῶς ἀνυποδήτους. 64
Ἀρβάκης σατράπης. 145
Κύρου συγγνώμης. 166
Ἀρβάβατας καδάσπης πέμπεται εἰς Καππαδοκίαν. 257
Ἀρβακάμαν (ὅστις ἄλλως τε Ἀρτάμας λέγεται.) μεγάλης φρυγίας ἄρχων, Ἀσσυρίων σύμμαχος. 42
Ἀρτάμας καδάσπης πέμπεται εἰς μεγάλην Φρυγίαν. 275
Ἀρταξέρξης, ὁ κληθεὶς μέγας βασιλεὺς ἥπτων τοῦ οἴνου. 260
Ἀρχὴς Κύρου ὅρος. 260
Ἀρχοντα τῶν ἀρχομένων δεῖ πονηρότερον εἶναι. 222
Ἀρχομένοις χαλεπαίνειν μέγα ἁμάρτημα. 158
Ἄρχων ἀγαθὸς βλέπων νόμος ἀνθρώποις. 159
Οὐδὲν διαφέρει καλὸς ἀγαθοῦ 223
Ἀσιαλικὸν ἦθος κατὰ τὸν πόλεμον. 111
Ἄσκησις μέχρι τοῦ ἰσχύειν πρός τι συμφέρη. 48
Ἀσυρίοι καὶ Μῆδοι μιθόεσσοι. 19
Αὐτοῦ βασιλέως δύναμις, καὶ βουλὴ τοῦ πολεμῆσαι πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ Μήδους. 24
Γάστρος σατράπημα. 20
Αὐτῶν ὁ Κῦρος πρία φρέατα εἵλετο, 156
Βασιλέως αὐτῶν πολεμικὴ δύναμις. 176
Οἴχεται ὅτι Λυδίας μετὰ πλήθους χημάτων αὐτοῦ. 169
Ἄσσιοι τίνες. 169
Ἀσυδάρης οἰνοχόος Σάκας. 10
Ἀταπέμπει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. 22
Αὐτοῦ θάνατος. 24
Ἀχαριστία ἔστι ἀναισχυντία. 5

B

Βάκτρων λαμβάνει. 23
Βαλὴς βασιλεὺς σφάττεται. 214
Βαβυλωνίων χώρα ἀλεξύνη. 260

Βασι-

Βασιλέως ἀγαθοῦ καὶ νομέως ἀγαθοῦ θεραπήσια ἔργα 234
Βίον ἄτιμον διαλελεῖν. Βεγλὴ δεξιά. 192.193

Γ

Γαλάτας. 141
Ἀφίσησι πρὸς τὸν Κῦρον. 142
Καλῶς αὐτῷ ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται. 142
Τρέπεται ἀπ' Ἀσσυρίης εἰς φυγήν. 148
Τῶ Κύρῳ δῶρα πολλὰ ἄγει καὶ φέρει 205
Γάμος ὡραῖος. 125
Γνώμη. 52,53,54,119
Γωβρύας Ἀσσύριος ἀνὴρ πρεσβύτης ἀφίσησι πρὸς τὸν Κῦρον. 124
Αὐτὸς καὶ Γαδάτας δίκην λαμβάνουσι παρὰ βασιλέως Ἀσσυρίων πολλὰ αὐλοῖς ἡδικηκότος. 213
Τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐκδίδωσι τῷ Ὑστάσπα. 250

Δ

Δατάμας Καδδούσιος στρατηγός. 145
Ἀπ' Ἀσσυρίης ἀποκλείνεται. 150
Δῶρα οἷα χρησίμεια πρὸς τὸν Κροῖσον. 202
Διδάσκλος ἑδοὺς κρείττων τῆς ἀνάγκης. 58
Δικαιοσύνης διδασκλεῖον. 7,8
Δύσκολοι ἐν ἅπασι. 49

Ε

Εγκρατὴς τοῦ γαστρὸς καὶ ποτοῦ. 5
Ἐλαθερείας καὶ εὐδαιμονίας ὄργανα τινα 221
Ἔπαινος τοῦ πόνου καὶ τῆς ῥᾳδιουργίας ψόγος. 221
Ἐπισάτης βελτίων, καθεζώτερον τὰ νόμιμα φέρων. χείρων φαυλότερον. 225
Ἐὸν ἐλεύθερον. 128
Ἐρημος τὴν ὁδὸν πεντεκαίδεκα ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν δι' ἣν ὁ Κῦρος χαλεπῶς μὴ εἰς τὴν Συρίαν ἀφήκετο. 179
Ἔρως πρᾶγμα ἄμαχον, 171
Ἐρωτος φύσις. 128
Ἔρωτος παύεσθαι ὅταν τις βούληται ἀδύνατον. 129
Ἐρώτησις ἀδεμία ψεύδεσι δίδοται. 248
Εὐδαιμονέστατος τίς. 236
Εὐνύχων ἐν τῇ τῶν δεσποίνων φθορᾷ πίστις. 210
Ἐφήβων ἡλικία μάλιστα φυλακῆς δεῖται. 5

Η

Ηδονὴ φιλῆσαι παρὰ Πέρσαις καὶ Μήδοις. 32

Θ

Θεὸς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προσάπτειν ἀπονεῖν τἀγαθὰ τούτοις ἄλλους ἐπὶ ταλαιπωρίας διδόντας. 86
Τοὺς ἀπιστοῦντας οὐ φιλεῖ. 201
Θεοὺς ἡσυχάζειν τοῦ ἔρωτος. 171
Θήρας ἀπογραφή. 6
Θήρα ἀλεθεστάτη μελέτη πρὸς τὸν πόλεμον. 6
Θυβάρρα κάτω Συρίας. 176

Ι

Ἰνδῶν βασιλὶς πρὸς Κῦρον χρήματα πέμπει. 174
Ἱππεύειν ἐν Πέρσαις χάλεπον διὰ τὴν αὐτῶν χώραν ὀρεινὴν ἔσαν. 9
Ἵπποι ἐπλεμνόμυοι. 219
Μετὰ τῶν καμήλων ἐ κοινωνῦσι. 200
Ἱπποκένταυροι. 112
Ἴσα καλὸς εἰσορᾶν, καὶ τὸ συρὸς ἅπλεσθαι. 130

Κ

Καδδύσιοι. 143
Καδδυσίων ἀρχὼν ἀποκλείεται. 150
Καδδυσίων καινὸς ἀρχων. 152
Καδδυσίη παυηγυία πρὸς τὴν τασιάζοντας Κύρας. 207
Καλλίστη παραίνεσις Ἀσυρείη πρὸς τὸς στρατιώτας αὐτῆς, ὅταν ἤδη μαχητέον ἐπὶ πρὸς τὸν πολεμίους. 92
Καλὸν ἔστως μάχεσθαι ὥστε μὴ εἰς δυλείαν χρημνηθῆναι. 70
Καλὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τοῖς παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. 70
Καρδόχη ἀρμαμαξῶν γυναίκας ἀγυσῶν ἄρχων. 187
Καμβύσης Πρσῶν βασιλεὺς, Κύρε παῖς. 3
Τὸ γένος εἶχε ἀπὸ τῶν Πρσειδῶν 4
Πῶς τὸν υἱὸν αὐτῆ Κῦρον δέξαιτο. 254
Καμβύσης υἱὸς τῆ Κύρε. 262
Καππαδόκων βασιλέα κὴ τὴν Ἀραβίαν οἱ Ἀσσύριοι ἀποκλείνεσι. 107
Καείαν πόλι. 207
Κρείττων μείζονα οἰηθέντας, μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκέσαντας, ἢ μείζονα ἐνείσχει 185
Κροῖσος τῶν Λυδῶν βασιλεὺς, τῶν Ἀσυρείων σύμμαχος. 24
Αὐτῆ πολεμικὴ δύναμις. 176
Ἡγεμὼν κὴ στρατηγὸς πάντων τῆ Κύρε πολεμίων ἡρημένος. 176
Τῷ στρατεύματι τῆ Κύρε ἐμβάλλει. 196
Ἐπὶ Σαρδέων ἔρχεται. 200
Ἀπασμὸς αὐτῆ πρὸς τὸν Κῦρον, ὅταν ἤδη εἰλημμύλος κὴ λὶς. 201
Τῆ Κύρε σύμκλος. 201
Πῶς χρηματισθεὶς ὑπὸ χρησηείς δελφικῆ. 202
Γυνὴ αὐτῆ διαλὶ μακαριωτάτη. 204
Κυαξάρης υἱὸς τῆ Ἀσυάγες, Κύρε μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν τῶν Μήδων, κὴ τῆς παῖδος αὐτῆ ἀρχὴν παρέλαβον. 24
Αὐτῆ μεταξὺ κὴ βασιλέως τῶν Ἀσυρείων πόλεμος. 21
Ὠμός. 114
Κυαξάρης ἰδὼν τῆ Κύρε θεράπειαν τῆς ἑαυτῆς φαυλότητα ἠθύμησε. 157
Κωῶες ἐπλεμνόμυοι. 219

Κῦρος πόσον διήνεγκεν ἄλλων καθ' ἁυτὸν βασιλέων. 2
Πάντας ἀνθρώπους ἐθελήσαντας αὐτῷ πειθομένους. 1
Πόσων ἐθνῶν ἤρξατο. 2
Τοσαύτην ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν ἐδύναιτο. ὥστε πάντας ἑαυτῷ χαίρειν. 3
Πατὴρ αὐτῷ Καμβύσης Περσῶν βασιλεύς. 3
Μήτηρ Μανδάνη. 3
Τὸ εἶδος κάλλιστος, τὴν ψυχὴν φιλανθρωπότατος, φιλομαθέστατος, καὶ φιλομισώτατος. 3
Ἐν Περσῶν νόμοις ἐπαιδεύθη. 3, 8
Πρόξεων αὐτοῦ ἀρχή. 8
Σκώπτει τὸν πάππον Ἀστυάγην μάλα περιφρονῶς διατιθέντα. 9
Πρώτη αὐτοῦ δημηγορία. 25
Περὶ δίκης τινὸς κρίσις. 13
Πολυλογώτερος. 14
Τῆς ἔξω θήρας αὐτοῦ, ὁπόθυμία καὶ πῶς αὐτὴν διεπράξατο. 16
Ἀναπέμπει ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγους πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. 22
Ἐλευθεριότης αὐτοῦ ἐν δωροφορίᾳ. 22
Ἐφηβία αὐτοῦ. 24
Ἤδη ἐν ἀνδράσιν ἠναμίμνους τῆς εἰς τοὺς Μήδους στρατιᾶς στρατηγὸς αἱρεῖται. 25
Πρὸς τοὺς γονεῖς ὑπακοή. 25
Τὰ σώματα ἅμα μὲν ἑαυτοῦ ἀσκεῖ πρὸς ἰσχύν, καὶ τὰς αὐτοῦ ψυχὰς θήγει εἰς τὰ πολεμικά. 46
Φαυλότης περὶ τὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ κόσμον. 62
Δίδωσι τοῖς Χαλδαίοις ζημιῶσαι, ἢ πολεμεῖν, ἢ φίλους αὐτῷ εἶναι. 80
Πέμπει ἀγγέλους πρὸς τὸν Ἰνδῶν βασιλέα, αἰτεῖν αὐτὸν χρήματα. 83
Εὐσέβεια αὐτοῦ. 24, 84
Ἀπαντάει τοῖς πολεμίοις. 88
Ἐξάγει στρατιὰν πρὸς βασιλέα τὸν Ἀστυάγην. 85
Ἡδὺ ἦγικε εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. 155
Αὐτοῦ ἔγκλημα κατὰ τοῦ Κυαξάρους. 153
Βούλημα αὐτοῦ μετὰ Κυαξάρους περὶ λύσεως τοῦ στρατεύματος 165
Τῷ ἑαυτὸν Ἀστυάγει ἀντίπαλον παρασκευάζει. 169
Πῶς τὸν φόβον ἐκ τῶν φρουρῶν τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ ἐξαλείφει. 177
Κατασκευάζει τὴν στρατιὰν αὐτοῦ εἰς ὁδὸν ἐρήμου πεντεκαίδεκα ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. 179
Αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πῶς πρὸς τὸν πόλεμον ὡπλισμένοι ἦσαν. 161
Παράκλησις πρὸς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὅταν ἤδη περὶ τῶν ὁμμάτων τῶν πολεμίων διήγωνται. 184
Καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς. ἐμβολὴ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ καὶ κέρατα. 195
Φιλανθρωπότης εἰς τοὺς αἰχμαλώτους. 193
Ἐπὶ βήματι καθέζων διωμολογεῖτο. 215

Φυλακὴ τῦ σώματος αὐτῦ οἵα. 218
ἐπεὶ τὸς Φεύγας καὶ Καστωλόκας, καὶ Ἀραβίυς ὑπηκόους ἐποίησε, μετὰ ἰσχυρᾶς στρατιᾶς εἰς πλῆν Βαβυλῶνα ἀφίκετο τῦ καὶ αὐτὸν πολεμῆσαι αὐτλί. 208
Οἰκονομία αὐτῦ. 225
Θεραπεία ἄμφι τὸς θεός. 228
Καὶ σφῶν εὐσέβειαν ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε. 218
Βεβαίας καὶ ἀληθινῆς φιλίας ἐπίδειγμα τῷ Κροίσῳ καλὸν ἀπέδειξε. 234
Οἱοις ἰατροῖς ἐχρήσατο. 236
Σεμνότης καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῇ ἐξελάσει. 237
Μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῦ συμπόσιον ἐν ᾧ πολλὰ καὶ ποικίλα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεχνματεύον). 246
Ἐν Βαβυλῶνι πρὸς τὸν Κυαξάρλω ἐπάνοδος. 254
Κυαξάρης ὁ θεῖος αὐτῦ τλὴ αὐτῦ θυγατέρα προσφέρει αὐτῷ εἰς τλὴ γυναῖκα. 254
ἀνδρὶ γνώμης τῦ παιδὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτῦ γαμεῖν ἐκ ἐθέλησε. 254
Κυαξάρης τῦ θείε αὐλῦ θυγατέρα ἔγημε. 254
Ἐπάνοδος ἐκ Βαβυλῶνος πρὸς τὸν πατέρα. 255
Ἐπιστέλλει μήτε ἀνθρώποις σῖτον παραλιθέναι, μήτε ἵπποις ἄνδρα πόνε χόρτον ἐμβάλλειν. 258
Ἐπιμέλεια ἕνεκα τῦ σώζεσθαι τὸς ὑπηκόους αὐτῦ. 259
Αὐτῦ στρατιᾶς πλῆθος. 260
Μᾶλα πρεσβύτης εἰς τὸς Πέρσας ἀφήκετο. 260
Ἐν οἷς ἂν τόποις ἀμφὶ τὸς τέσσαρας χείμυς τῦ ἐνιαυτῦ διήγοιτο. 260
Κατ᾽ ὄναρ χρηματιζόμενος περὶ τελευτῆς αὐτῦ. 261
Εὐχὴ αὐτῦ τελευταία πρὸς τὸν Δία. 261
Λόγος αὐτῦ παραινετικὸς κάλλιστος ἐν τελευτῇ πρὸς τὸς παῖδας καὶ φίλυς αὐτῦ. 261, 262

Λ

Λυδία φέρτερός ὄρι παντοδαπῶν καρπῶν. 178

M

Μαδάτης ὁ Πέρσης στρατηγός. 145
Μανδάνη Ἀσυάγυς Μήδων βασιλέως θυγάτης, Κύρυ μήτηρ. 3
Μάραγδος Ἀραβίων ἄρχων Ἀσυρίων σύμμαχος. 42
Μελιττῶν φύσις. 131
Μήδων νόμιμα. 9
Μήδων μεταξὺ καὶ Ἀσυρίων πόλεμος. 24
Μηχαναὶ πολεμικαὶ παρασκευάζονται. 168

N

Νομεῖς τῶν ζώων ἄρχοντες. 1
Νομεῦσι τὰς ἀγέλας μᾶλλον, ἢ τὰς

ἢ τὲς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν πείθεσθαι ὁρωμένους. 1
Νόμος ἀίδιος περὶ πολεμικῆς. 220

Ο

Ὀνοι καὶ θήλοι ὑπὸ βάρους πεζόμενοι ἄνω χυρτῆν ὥσπερ φοίνικες. 211
Ὁπλισις τῶν Μήδων καὶ Περσῶν. 45
Οὐδὲν οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. 111

Π

Πανθείας τῆς Ἀβραδάτου γυναικὸς εὐσέβεια. 170
Τῷ Κύρῳ ὑπισχνεῖται τὸν ἄνδρα αὐτῆς φίλον πιστότερον τῷ Ἀβράμα μεταπέμψεσθαι. 172
Πῶς τὸν ἄνδρα αὐτῆς κοσμήσῃ 188
Αὐτῆς ἀξιόλογον παράδειγμα εὐνοίας πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. 189
Πακτωλὸς ποταμός. 176
Παρὰ τῶν θεῶν τὰ ἀγαθὰ δεῖ ἡμᾶς αἰτεῖσθαι. 28
Πέρσαι ἀπὸ Πέρσου κληζόμενοι. 3
Περσῶν νόμοι τίνες. 4
Αὐτὸ ἐλεύθερα ἀέρα πρὸς τί. 4
Μεμίσεισαι εἰς τέτταρα μέρη, αὐτόθι αὐτῶν παῖδες πῶς παιδεύονται. 4
Αὐτῶν πολιτεία. 7
Αὐτῶν οἱ παῖδες ἔσκωπτον τὸν Κῦρον ἡδυπαθεῖν ἐν Μήδοις μεμαθηκότα. 24
Βασιλεὺς αὐτῶν πρὸς τίνας περὶ συμμαχίας πέμψειε, πρὸς τὲς Πέρσας καὶ Μήδους πεμψε. 24
Πλέτε μόχθος. 244
Πονηρὸς ὁσιῶν αὐτὸς ὤν, πάντοτε πονηροτέροις αὐτῶν συμμαχοῦ χρήσεται. 154
Πόνε ἔπαινος καὶ τῆς ῥαδιεργίας ψόγος. 221
Πόνες καὶ κινδύνες εὐθύμως, τὰ γαθὰ δὲ σωφρόνως φέρειν ἀδύνατον. 248
Πολλὲς φοβεῖν ἐστὶ πολλὲς ἐχθρὲς ποιεῖσθαι. 158

Ρ

Ραμβάκας ὁ Μῆδος στρατηγός. 145

Σ

Σάκας Ασυάγες οἰνοχόος. 10
Σακαι. 141
Σημεῖον ἀετὸς χρυσῆς. 192
Σαμβαύλας ταξίαρχος. 35
Σάρδεις πολιορκῶν καὶ αἱρῶν 200
Σέσιλος τῆς τῆ Ἀβραδάτου γυναικὸς ἄλλως τε ὁπλαλυμένης Πάνθεια εὐσέβεια. 170
Τῶν γυναικῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καλλίστη τῷ Κύρῳ ἐξαίρεται. 226
Στρατεύσιμα ἔτη. 4
Στρατιᾶς τῆ Κύρου πλῆθος. 260

Σωφροσύνη πᾶς φίλος χρήσιμος καὶ θεράπων ἀγαθός.

Τ

Ταναοξάρης υἱὸς τοῦ Κύρου. 202
Τέχναι τῆς καλῶν παιγνίων. 202
Τιγράνης Ἀρμενίων βασιλέως παῖς πρεσβύτατος. 69
Τρωϊκὴ διαφορά. 169

Υ

Ὑπερμέγεθες ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν. 29
Ὑρκάνιοι εἰσὶ τῶν Ἀσσυρίων ὅμοροι καὶ ὑφήκοοι. 101
Πέμψασι ἀγγέλους πρὸς Κῦρον περὶ συμμαχίας πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους. 102
Ὑστάσπας ταξίαρχος. 52
Ἐμβάλλει εἰς τοὺς Φρύγας. 208

Φ

Φαρνοῦχος σατράπης πέμπει εἰς τὴν Λυκίαν. 257
Φερεσύλας ὁ Πέρσης τῷ Κύρῳ ἀπὸ κόσμου. 238
Αὐτοῦ ἔπαινος, καὶ τῆς κλημάτων αὐτοῦ τῷ Σάκᾳ μεταδόσεως. 242
Φόβος καὶ νόμος τὰ ἀνήκεστα κωλύουσι. 128
Φοίνικες καρποφόροι ἐν τῇ Συρίᾳ φύσει. 178
Ὑπὸ βάρους πιεζόμενοι ἄνω κυρτοῦνται ὥσπερ οἱ κανθήλιοι
Φυλακὴ τοιαύτη οὐκ ἔστιν, οἵα αὐτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὑπάρχειν 211

Χ

Χαλδαίων τινὲς λῃζόμενοι ζῶσι, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν. 12. 83
Εἰσὶ μεθόριοι τῶν Ἀρμενίων. Χρήματα πρὸς ἀνδρὸς ἐστὶν, εἰ μὴ ἀργὰ τοῖς ἀνθρώποις πρόγυμάτα παρέχουσι. 236
Χρυσάντας ταξίαρχος. 53
Αὐτοῦ ἀπολογία. 57
Φιλοθήρειος. 67
Ὁ Κῦρος αὐτὸν χιλιαρχίᾳ τιμᾷ. 98
Σατράπης πέμπεται εἰς Φρυγίαν παρ' Ἑλλήσποντον, καὶ Αἰολίδα. 257

Ψ

Ψεύδειν εὐμισητότατον. 33, 70
Ψυχὴ ἀγαθὴ καὶ πονηρά. 171
Ψυχὴ ὑβριζομένη καὶ τὸ ἀσφαλέστατον σκοπεῖ, ἀλλ' ἐπιποδεῖ πάντοτε ὁπωσιοῦν τὸν ἐχθρὸν ἀπολέσαι. 154

ΤΕΛΟΣ.